

AALBORG UNIVERSITY
DENMARK

Aalborg Universitet

Fællesskaber i ungdomslivet

Når de gør godt, og når de gør ondt

Bruselius-Jensen, Maria; Sørensen, Niels Ulrik; Katznelson, Noemi

Creative Commons License
CC BY-NC-ND 4.0

Publication date:
2023

Document Version
Også kaldet Forlagets PDF

[Link to publication from Aalborg University](#)

Citation for published version (APA):

Bruselius-Jensen, M., Sørensen, N. U., & Katznelson, N. (2023). *Fællesskaber i ungdomslivet: Når de gør godt, og når de gør ondt*. (1. udgave udg.) Aalborg Universitetsforlag. Ungdomsliv Nr. 13

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

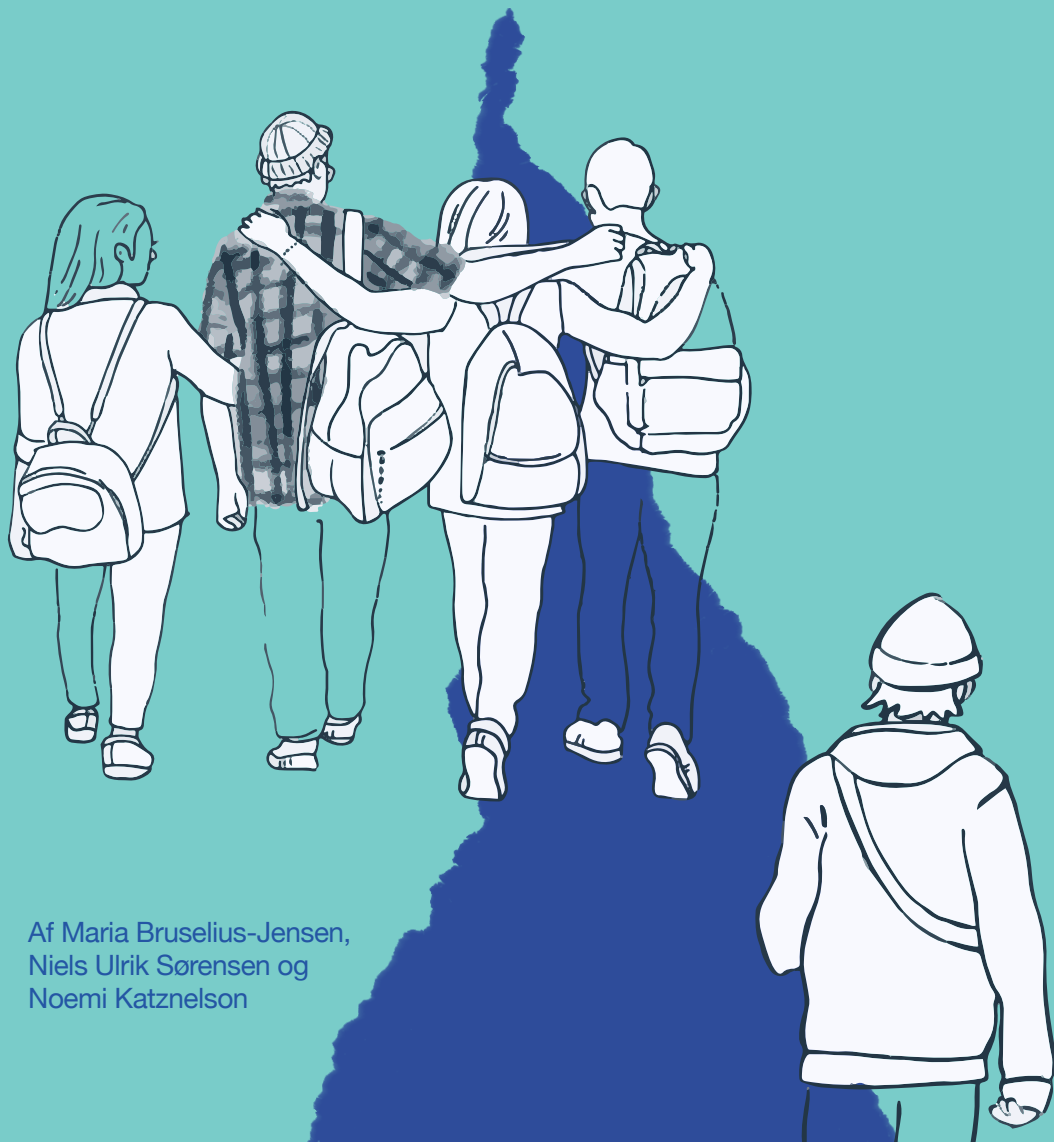
- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal -

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at vbn@aub.aau.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Fællesskaber i ungdomslivet

*Når de gør godt,
og når de gør ondt*

Af Maria Bruselius-Jensen,
Niels Ulrik Sørensen og
Noemi Katznelson

Fællesskaber i ungdomslivet

*Når de gør godt,
og når de gør ondt*

Af Maria Bruselius Jensen,
Niels Ulrik Sørensen og
Noemi Katznelson

Fællesskaber i ungdomslivet. Når de gør godt, og når de gør ondt
Af Maria Bruselius Jensen, Niels Ulrik Sørensen og Noemi Katznelson

13. udgivelse i serien *Ungdomsliv*

Serieredaktører: Mette Pless, Niels Ulrik Sørensen
og Trine Østergaard Wulf-Andersen

1. Open Access udgave

© Aalborg Universitetsforlag 2023

Omslag og modeller: BrixGD/HelgerILLU

Sats og layout: akila v/ Kirsten Bach Larsen

ISBN: 978-87-7573-011-7

ISSN: 2445-5083

Udgivet af Aalborg Universitetsforlag | forlag.aau.dk

Bogen er udgivet med støtte fra William Demant Fonden,
Mary Fonden og CeFU

cefu | Center for
Ungdomsforskning

Mary Fonden

William |
Demant | Fonden

FAGFÆLLE-
BEDØMT

Indhold

Forord	9
DEL I Indledning	11
Kapitel 1 En bog om fællesskaber, ungdomsliv og trivsel	13
Ungefællesskaber i samfundsdebatten	14
Bogens formål og afsæt	16
Unge egne perspektiver	16
Bogens fire analytiske aspekter	17
Trivsel og fællesskaber	19
Når ungefællesskaber gør godt og ondt	21
Bogens opbygning og veje ind i bogen	23
Kapitel 2 Metoder, analytiske tilgange og etiske overvejelser	25
Rekruttering til interviews	26
Anvendte metoder	27
Kodning og analyse	31
Ethiske overvejelser og repræsentation af de unge	31
DEL II Fællesskaber over tid	33
Indledning	35
Kapitel 3 Institutionelle overgange	39
Udblik til anden forskning	39
Etablering, fastholdelse og tab af fællesskaber	41

Opstart med rygstød fra eksisterende relationer	47
Opstart uden rygstød fra eksisterende fællesskaber	49
Unge selvvalgte brud	51
Opsamling: Institutionelle overgange	53
Kapitel 4 Ungdomskulturelle overgange	55
Udblik til anden forskning	55
Fester, alkohol og sex: nye venner og nye interesser	57
Barndomsboblen og ungdomsboblen	62
Opsamling: Ungdomskulturelle overgange	63
Hovedpointer Fællesskaber over tid	65
Et ungdomsliv med mange overgange	66
Arbejdskrævende fællesskaber	66
Selvvalgte og opbyggende overgange	66
De nedbrydende overgange og brud	67
Forskellige forudsætninger i overgangene til nye arenaer	68
Opmærksomhedspunkter Fællesskaber over tid	69
DEL III Fællesskabsidealer	71
Indledning	73
Kapitel 5 Status og renommé	77
Udblik til anden forskning	77
Tårnhøjt niveau	78
”Så er du bare en perker”	79
Skubber til hierarkierne	81
Opsamling: Status og renommé	83
Kapitel 6 Smag og stil	85
Udblik til anden forskning	85
”Hvad er cool, og hvad er ikke cool”	87
Genkendelighed og tilhørsforhold	89
Religion og klasse spiller ind	91
Opsamling: Smag og stil	92
Kapitel 7 Fest og humor	95
Udblik til anden forskning	95
Ingen har lyst til at misse en fest	97
For vild eller helt overset	99
”Man skal helt klart kunne grine sammen”	102

Når det bliver lidt for personligt og ubehageligt	106
Opsamling: Fest og humor	107
Kapitel 8 Intimitet og autenticitet	109
Udblik til anden forskning	109
Dele ens indre og blive hørt	110
Tillidsbrud og tilgivelse	112
Opsamling: Intimitet og autenticitet	115
Kapitel 9 At gøre noget sammen	117
Udblik til anden forskning	117
I det mindste nyde at spille noget fodbold	118
Konflikter træder i baggrunden	119
Uhensigtsmæssige eller ucoole aktiviteter	122
Opsamling: At gøre noget sammen	124
Hovedpointer Fællesskabsidealer	127
Fællesskabsidealer i opbyggende processer	128
Snævre idealer og ulige forudsætninger	128
Modstand imod snævre idealer	129
De 'fejlslagne' ungdomsliv	130
Opmærksomhedspunkter Fællesskabsidealer	131
DEL IV Fællesskabsformer	133
Indledning	135
Kapitel 10 Samfundsmæssige fællesskaber	139
Udblik til anden forskning	139
Synliggøres i mødet med 'den anden'	141
Et meningsfuldt indenfor eller et konfliktfyldt udenfor	144
Opsamling: Samfundsmæssige fællesskaber	146
Kapitel 11 Løse forbindelser	149
Udblik til anden forskning	149
Åbne og tilgængelige, men uklare koder	151
Fælles orienteringer og horisonter	154
Digitale usikkerheder og udstillingsvinduer	155
Opsamling: Løse forbindelser	157
Kapitel 12 Grupper	159
Udblik til anden forskning	159
Nogen at gøre noget sammen med	161

Drømmen om stabilitet og hypermobile grupper	163
Symboler, stil og den røde tråd: humoren	165
Idealer og popularitetshierarkier	167
Opsamling: Grupper	169
Kapitel 13 Nære venskaber	171
Udblik til anden forskning	171
Stabilitet og tryghed i det nære venskab	172
Langvarige og intense relationer	173
Dramatiske brud og stærke længsler	174
Nære venskaber som skrøbelige holdepunkter	176
Opsamling: Nære venskaber	177
Hovedpointer Fællesskabsformer	179
Forskellige fællesskabsformer i ungdomslivet	179
Social trivsel kræver ikke opbyggende processer i alle fællesskabsformer	181
Alle fællesskabsformerne kan danne grundlag for opbyggende processer	182
Der er nedbrydende processer i alle fællesskabsformerne, men det fører ikke nødvendigvis til mistrivsel	183
Mange oplever nedbrydende processer grupperne	183
Nedbrydende processer i de samfundsmæssige fællesskaber kan slå særligt hårdt	184
Opmærksomhedspunkter Fællesskabsformer	187
DEL V Svære fællesskabspositioner	189
Indledning	191
Kapitel 14 Forskellige fællesskabspositioner	193
Seks svære positioner	196
Kapitel 15 En dørvogter-position	197
Opsamling: En dørvogter-position	200
Kapitel 16 En dyrekøbt position	203
Opsamling: En dyrekøbt position	207
Kapitel 17 En uforløst position	209
Opsamling: En uforløst position	212
Kapitel 18 En utryg position	213
Opsamling: En utryg position	217

Kapitel 19 En usynlig position	219
Opsamling: En usynlig position	223
Kapitel 20 En for synlig position	225
Opsamling: En for synlig position	229
Hovedpointer Svære fællesskabspositioner	231
Et fællesskab, der er godt for en, kan være svært for en anden	231
Det er sværest at være i udkanten af et fællesskab, men midten rummer også udfordringer	232
Risiko for mistroivsel opstår, når man er truet på sin plads i fællesskabet	233
Opmærksomhedspunkter Svære fællesskabspositioner	235
DEL VI Generelle hovedpointer og opmærksomhedspunkter	239
Generelle hovedpointer	241
1. Hovedpointe	243
Fællesskaber med andre unge er helt afgørende for det gode ungdomsliv	243
2. Hovedpointe	
Ungefællesskaber er ikke én ting, men antager flere former	244
3. Hovedpointe	
Unge fællesskaber er allestedsnærværende og arbejdskrævende	245
4. Hovedpointe	
Stor betydning, stort omfang og perifer placering kan føre til social mistroivsel	246
5. Hovedpointe	
Fællesskaber kan bidrage til at skabe og forstærke ulighed	248
Generelle opmærksomhedspunkter	250
Litteratur	253

Forord

At være inkluderet i fællesskaber og at have venner er væsentlige elementer i et sundt og meningsfuldt ungdomsliv. Derudover betragtes ungefællesskaberne i samfundsdebatten og blandt fagfolk ofte også som et værn imod mistrivsel, ensomhed, individualisering, præstationskultur og andre udfordringer, som præger de unges liv. Der er med andre ord meget på spil og ofte også store forventninger til, hvad fællesskaberne er og skal kunne for de unge.

I Mary Fonden arbejder vi med at bekæmpe social isolation og for at bidrage til et samfund, hvor alle oplever, at de hører til. Det gør vi blandt andet ved at udvikle og udbrede initiativer, der støtter de mange på kanten af fællesskabet til at blive i eller træde ind i fællesskaberne.

Gennem dette arbejde er vi i stigende grad blevet opmærksomme på, at der også er mange unge, som oplever udfordringer i deres fællesskaber med andre unge. Dette for eksempel, fordi fællesskaberne kontinuerligt kræver hårdt arbejde at udvikle og vedligeholde, og fordi de kan opleves som værende givet af de voksne, af uddannelsesinstitutionerne og af samfundet.

Spørgsmålet er derfor, om unges sociale mistrivsel også skabes, udvikles og spredes i unges fællesskaber med hinanden? Om de voksnes overvejende positive syn på fællesskaber i virkeligheden står i kontrast til mange unges oplevelser af de fællesskaber, de bevæger sig ind i eller er på kanten af?

På baggrund heraf har Mary Fonden i samarbejde med CeFU besluttet at gennemføre et forskningsprojekt, *Kan ungefællesskaber gøre ondt?*. Forskningsprojektet stiller skarpt på de unges egne forståelser og oplevelser af de fællesskaber, de indgår i, og den sociale trivsel og mistrivsel, de oplever i den forbindelse.

Bogen er den afsluttende afrapportering fra forskningsprojektet, og den henvender sig både til praktikere, studerende, forskere, forældre og undervisere, der beskæftiger sig med fællesskaber og trivsel i ungdomslivet, samt til de aktører, der skaber rammerne for dette arbejde.

Projektet er muliggjort gennem en bevilling fra William Demant Fonden, som vi i Mary Fonden er meget taknemmelige for.

Det er vores håb, at bogen dels kan bidrage til at nuancere forståelsen af trivsel og mistrivsel i ungdomslivets fællesskaber og dels kan anvendes til at skabe og udvikle fællesskaber, der fremmer de unges trivsel.

God læselyst!

Helle Østergaard, direktør i Mary Fonden

Indledning

Kapitel 1

En bog om fællesskaber, ungdomsliv og trivsel

Jeg elsker, når der er nogen fællesarrangementer, når alle er inviteret, og alle ligesom har mulighed for at komme, og vi sidder og hygger, og nogen sidder med et lille spil, og nogen spiller volleyball, og nogen sidder på et tæppe, og nogen hører musik. Altså selvfølgelig er der nogle, jeg er mere sammen med end andre, men jeg synes egentlig, mine favorittidspunkter er sådan, når alle sådan kan være en del af det.

Dette citat fra en 16-årig efterskoleelev, som vi har mødt under arbejdet med denne bog, vækker sandsynligvis genklang hos en del læsere. I ungdomsårene mister forældrene deres position som universets centrum, og i stedet samler opmærksomheden sig omkring andre unge. Tv-serier, film og litteratur er fulde af beretninger om de stærke bånd, unge knytter med og til hinanden i ungdomsårene. Om alt det nye og spændende, man kan gøre og opleve med hinanden, når man træder fra barndomslandet og ind i ungdomslandet, hvor ens krop og følelser ændrer karakter, og man begynder at se sig selv og verden med helt nye 'briller'. Tænk blot på James Dean-klassikeren *Vildt blod*, der kredser om det særlige fællesskab, som udvikler sig blandt en gruppe utilpassede unge i 1950'ernes småborgerlige USA. Eller på den nutidige norske tv-serie *SKAM*, der går helt tæt på sine hovedpersoners følelser af at være forkert og ved siden af, men samtidig

viser, hvordan de bliver reddet af uforudsigelige alliancer med andre unge, der anerkender dem, som de er, og løfter dem ud af deres skam. Selvom forældre, skolelærere og trænere stadig spiller en rolle i ungdomsårene, sætter disse beretninger fingeren på noget helt centralt: At fællesskaber med andre unge har afgørende betydning for, hvordan ungdomsårene tegner sig og præger den enkelte unge. Som ung har man brug for andre unge at spejle sig i og undersøge verden med. Andre unge at være tæt på og have det dejligt sammen med. Alt det, som citatet fra den unge ovenfor udgør et ypperligt eksempel på.

Det er dog ikke alle unge, der har det som en fisk i vandet, når der er fællesarrangementer på efterskolen eller andre steder. Ligesom det ikke er alle unge, der har fællesskaber med andre unge, som de indgår i en tættere relation til, som det også ser ud til at være tilfældet med den unge her. I denne bog undersøger vi de mange forskellige former, som unges fællesskaber antager, og vi tegner et billede af, hvordan de forskellige fællesskabsformer opleves af unge, som befinder sig i forskellige positioner i deres fællesskaber.

Under arbejdet med bogen har vi haft mange samtaler med unge, der har berettet om fællesskaber, som på godt og ondt fylder i deres liv. Rørende, triste, sjove samtaler, som danner afsæt for de mange analyser, vi præsenterer i bogen, hvor vi anlægger forskellige blikke på de unges fortællinger og udvikler helt nye begreber om ungdomslivets fællesskaber. Helt centralt for bogen er desuden en ambition om at kvalificere og udvikle opmærksomhedspunkter i forhold til praktikere og professionelles arbejde med at understøtte den sociale trivsel i unges fællesskaber med hinanden.

Ungefællesskaber i samfundsdebatten

Ungefællesskaber har i årevis haft en fremtrædende plads i samfundsdebatten, men samfundets perspektiver på fællesskaberne ser ud til at have forandret sig: Hvor ungefællesskaber for årtier tilbage ofte blev betragtet med en vis dosis bekymring og hovedrysten. Som arnesteder for gruppepres, ballade og diverse, andre former for uønsket adfærd (Lalander & Johansson, 2017). Så ser vi i nutidens samfundsdebat i stigende grad ungefællesskaber som noget positivt og opbyggeligt. I dag er ungefællesskaber i vid udstrækning lig med sammenhængskraft og social inklusion, og de betragtes som stødpuder imod individualisering, konkurrencestat,

præstationskultur og andre forandringsprocesser, som i disse år er med til at omforme og skabe opbrud i ungdomslivet (Katznelson et al., 2022; Madsen, 2018; Österberg, 2007).

At være en del af fællesskaber opfattes således som en modgift imod de udfordringer og problemstillinger, som disse forandringsprocesser menes at føre med sig – også den mistrivsel blandt unge, som spreder sig i disse år. Nok er vi stadig på vagt over for visse ungefællesskaber. Mange voksne har således svært ved at se, at der skulle være noget særligt positivt og opbyggeligt ved de mange digitale fællesskaber, som i dag er en del af unges sociale liv. De seneste år har der eksempelvis været stor debat om de fællesskaber af unge drenge, der uden samtykke deler nøgenbilleder af unge piger eller på anden vis udviser krænkende adfærd i lukkede grupper på internettet. Men i store træk er der sket en opgradering af opfattelsen af ungefællesskaber i samfundsdebatten. Fællesskaberne er på den måde gået fra at være noget, som vi i mange tilfælde har betragtet som problematisk, til i stadigt stigende grad at blive set som løsningen på forhold og udviklingstræk i ungdomslivet, som vi finder problematiske.

Og det er langt fra ubegrundet. At være inkluderet i ungdomsfællesskaber og have gode relationer er selvsagt afgørende for unges trivsel. Unge, der oplever eksklusion og ensomhed, trives dårligere end andre unge (Lasgaard et al., 2019; Ottosen et al., 2018). Og på den måde er det hævet over enhver tvivl, at ungefællesskaber kan og gør noget positivt i ungdomslivet. Omvendt ved vi også, at det er i relation til ungefællesskaber, at netop eksklusion og ensomhed skabes. Ligesom vi ved, at fællesskaber kan danne ramme om diverse former for utryghed, mobning og positioneringskampe (Kofoed & Søndergaard, 2009; Rabøl Hansen, 2011). Og det er netop dette spektrum af både de gode og de svære aspekter af ungefællesskaber, som de træder frem i unges egne oplevelser og fortællinger, vi retter søgelyset mod i denne bog. I bogen bevæger vi os således mellem alt det gode i ungefællesskaberne, der kan bidrage til at skabe trivsel, og alt det svære, som i værste fald kan være med til at skabe mistrivsel blandt unge.

Dermed siger vi også, at vi ikke retter blikket mod de unge, der står uden for fællesskaberne i ungdomslivet, som anden og tidligere forskning typisk har haft blik for (Benjaminsen et al., 2019; Lasgaard et al., 2019). I stedet retter vi blikket mod de brede grupper af unge, der på forskellige måder oplever både de gode og de svære sider af fællesskaberne, og som

ofte foretager et dagligt arbejde for at få deres fællesskaber til at fungere, da gode og opbyggelige fællesskaber ikke bare er noget, der opstår af sig selv. Det kræver et vedholdende arbejde, som mange unge såvel som voksne omkring de unge investerer adskillige kræfter i.

Bogens formål og afsæt

Formålet med bogen er trefoldigt:

- For det første vil vi undersøge, hvordan forskellige fællesskaber i ungdomslivet ser ud, og hvad der kendetegner relationerne mellem unge i forskellige former for fællesskaber
- For det andet vil vi undersøge, hvornår ungefællesskaber kan være svære og gøre ondt på de unge, og hvilke relationelle processer der ser ud til at være forbundet med social mistrivsel
- Og for det tredje vil vi formulere nogle opmærksomhedspunkter for arbejdet med at øge unges sociale trivsel i deres fællesskaber med hinanden

Bogen bygger på et kvalitativt studie, hvor vi har indsamlet vores empiriske materiale på flere forskellige måder: Vi har først og fremmest gennemført individuelle interviews og fokusgruppinterviews med i alt 67 unge i alderen 14-19 år. Endvidere har vi afholdt workshops med 43 unge fra folkeskoler, efterskoler og flere andre ungdomsuddannelser. Og endelig har vi afholdt workshops med 41 fagprofessionelle fra forskellige sammenhænge i praksisfeltet omkring unge. Vi beskriver vores metoder og det empiriske materiale, vi har indsamlet, mere indgående i næste kapitel.

Unge egne perspektiver

Selvom vi har afholdt workshops med fagprofessionelle, og deres perspektiver bidrager til bogen, så er det uden sammenligning de unges oplevelser og fortællinger, som optager plads og fylder mest på de mange sider. Det er således de unges perspektiver, der er bærende for de analyser og opmærksomhedspunkter, vi formulerer i bogen, og de unges perspektiver, som står allermost centralt i vores forsøg på at kaste lys over de tre formål, vi har nævnt ovenfor. På den måde er bogen et stykke klassisk ungdomsforskning.

Inden for ungdomsforskningen er der således en langvarig tradition for at lade de unge komme til orde og give dem stemme gennem forskningen, og der foregår løbende teoretiske og metodiske diskussioner mellem ungdomsforskere om, hvordan det bedst kan gøres (Pless & Sørensen, 2018; Walther et al., 2020). Her i bogen har vi valgt at præsentere et væld af citater fra de unge, som vi har mødt i arbejdet med bogen. Samlet set giver citaterne et righoldigt og nuanceret indblik i de oplevelser af og fortællinger om ungefællesskaber, de unge undervejs har formidlet til os. Det skal dog ikke forstås sådan, at vi har været 'mikrofonholdere' for de unge og formidlet deres stemmer rent og ufiltreret (Thomson, 2008). Vi har for det første foretaget en række metodiske valg og fravalg, som har været afgørende for, hvad de unge har oplevet som meningsfuldt at formidle til os under vores møder (Järvinen & Mik-Meyer, 2005). Dernæst har vi i vores analytiske arbejde løbende sat de oplevelser og fortællinger, de har formidlet til os, i dialog med den viden, vi har om ungdom, fællesskaber og trivsel fra anden forskning. Bogen rummer således ikke blot en lang række citater fra de unge. Den rummer også en række referencer og forbindelseslinjer til anden forskning om fællesskaber, ungdomsliv og trivsel, som har været afgørende for vores veje ind i de unges oplevelser og fortællinger og for de analytiske snit og kategoriseringer, vi gør dem til genstand for i bogen. Der er således tale om en bog, hvor et omfattende empirisk materiale bliver sat i dialog med et arsenal af viden og begreber, som vi ikke mindst har hentet fra sociologien og den sociologisk inspirerede ungdomsforskning, men også i nogen grad fra en socialpsykologisk forskningstradition.

Bogens fire analytiske aspekter

Det er langt fra nogen entydig forståelse af fællesskaber, ungdomsliv og trivsel, vi læser ud af de oplevelser og fortællinger, som de unge har formidlet under vores møder med dem. I stedet for at søge efter entydige svar på, hvad ungefællesskaber er, hvornår de gør ondt, og hvilke indsatser der vil være relevante, gør vi en dyd ud af det mangetydige og de forskelligartede muligheder, det åbner for at forstå og arbejde med fællesskaberne. Vi har derfor valgt at dele analyserne af vores empiriske materiale op i fire forskellige dele, der med afsæt i et bestemt udsnit af den viden og de begreber, som findes på området, hver løfter et afgørende aspekt af de unges

fortællinger om fællesskaber, ungdomsliv og trivsel frem. Tilsammen løfter vi altså fire forskellige aspekter af de unges oplevelser af og fortællinger om fællesskaber, ungdomsliv og trivsel frem i bogen. Disse fire aspekter udgør samlet set det ungeperspektiv, som foldes ud og præsenteres i bogen.

Det første aspekt handler om tid. Her zoomer vi ind på, hvordan ungefællesskaber forandrer sig over tid, og hvilke fællesskabshistorikker unge har med sig ind i ungdomslivets overgange. Fællesskabshistorikkerne har en afgørende betydning for de unges oplevelser af at trives eller mistrives i deres fællesskaber, idet gode erfaringer kan fungere opbyggende og give dem sociale kompetencer og en tro på egen formåen i forhold til at indgå i fællesskaber, ligesom de kan udmønte sig i en akkumulation af fællesskaber over tid. Og modsat kan fællesskabshistorikker, der præges af dårlige erfaringer, der gentager og genspiller sig over tid, føre til nedbrydende processer, der slider på eller helt fratager de unge tilliden til egen formåen i forhold til at kunne indgå i eller fastholde fællesskaber, hvilket kan få som konsekvens, at de unge konkret ender med at indgå i få eller slet ingen fællesskaber (Johansson, 2017; Lalander & Johansson, 2017).

Det andet aspekt handler om idealer. Her beskæftiger vi os med de forestillinger og idealer om fællesskaber, der kommer til udtryk blandt de unge, og hvordan de bidrager til at forme deres orienteringer mod ungefællesskaber i deres egne liv. Gennem dette aspekt bliver det tydeligt, hvordan forskellige idealbilleder og normer sætter kursen for, hvad, hvem og hvor det er attraktivt for de unge at være. Det bliver også tydeligt, at de spejler sig i hinanden, leder efter nogen og noget at bygge sig op efter, og at de leger med og former, hvem de skal være gennem deres fællesskaber. Ydermere giver dette aspekt adgang til at forstå, hvor afgørende det er for de unges sociale trivsel og mistrivsel, om de kan virkeliggøre de idealer og forestillinger om fællesskaber, som de er orienterede mod, på meningsfulde måder i deres egne fællesskaber. Men også, hvor ulige de unges forudsætninger kan være, samt hvordan snævre forestillinger og idealer kan spænde ben for, at det kan lykkes (Demant & Järvinen, 2006; Reckwitz et al., 2019).

Det tredje aspekt handler om fællesskabsformer. I denne del fremanalyserer vi forskellige typer af – eller former for – fællesskaber, som de tegner sig i ungdomslivet, og hvordan de på forskellig vis kan rumme en række opbyggende og nedbrydende processer, som kan have betydning for de unges sociale trivsel og mistrivsel. Vi løfter fire forskellige fæl-

lesskabsformer frem – *samfundsmæssige fællesskaber, løse forbindelser, grupper og nære venskaber* – som hver udfylder en rolle i ungdomslivet, og som hver har sine gode og svære sider. Men selvom det her bliver tydeligt, hvor vigtigt det er, at vi har blik for fællesskabsformernes forskelligheder, ser vi også, hvor afgørende samspillet mellem fællesskabsformerne er i ungdomslivet, og hvor vigtigt det kan være for de unges trivsel og mistrivsel, om det lykkes for dem at etablere overgange og forbindelseslinjer mellem dem. Dette aspekt peger ydermere på, hvor vigtigt det er for unge at have adgang til at indgå meningsfuldt i alle fire fællesskabsformer, der hver især spiller sin vigtige rolle i ungdomslivet (Dewey, 2011; Maffesoli, 1996).

Det fjerde og sidste aspekt handler om positioner. I denne del bevæger vi os fra de mere sociologiske og ungdomssociologiske læsninger, der præger de øvrige tre dele, over i mere socialpsykologiske læsninger, der stiller skarpt på de positioner i ungefællesskaberne, hvor det i særlig grad kan være svært og gøre ondt at befinde sig for de unge. Dette aspekt går direkte ind i de specifikke situationer og sammenhænge i fællesskaberne, hvor de unge oplever at være låst fast eller hvirvlet ind i sociale processer, der virker nedbrydende og kan få fundamentet til at skride under dem. Vi identificerer seks forskellige positioner, som både er placeret centralt og perifert i fællesskaberne, men som har det tilfælles, at der er meget på spil, og at det kan være dilemmafyldt eller smertefuldt for de unge at befinde sig der (Davies & Harré, 1990).

I bogen relaterer vi løbende ovenstående fire aspekter til hinanden, men uden at udglatte den mangetydighed, vi læser ud af de oplevelser og fortællinger, som de unge har formidlet til os under vores arbejde med bogen. Hvert aspekt skal da også ses som en særlig adgangsvej til at forstå og arbejde med fællesskaber, ungdomsliv og trivsel, og i bogen formulerer vi derfor en række konkluderende refleksioner og anbefalinger i forhold til hvert aspekt. Selvom vi afslutningsvis i bogen skitserer nogle overordnede og tværgående pointer, udgøres bogens hovedbidrag af de refleksioner og anbefalinger, som de fire individuelle aspekter af bogen giver anledning til.

Trivsel og fællesskaber

Bogen føjer sig til en lang række publikationer, som i disse år afsøger forskellige veje til at forstå og afdække den mistrivsel, der på mange må-

der synes at have bidt sig fast i nutidens ungdomsliv. Som det pointeres af Katznelson et al. (2022), hersker der dog gennemgående en begrebslig uklarhed om, hvad termerne 'trivsel' og 'mistrivsel' egentlig dækker over, og hvilke konkrete manifestationsformer de tager i ungdomslivet. Som regel bruges trivselsbegrebet dog mere eller mindre synonymt med begrebet mental sundhed, og slægtskabet mellem de to begreber ses da også i Sundhedsstyrelsens definition af mental sundhed, der beskrives som "en tilstand af velbefindende, hvor individet kan udfolde sine evner, håndtere dagligdags udfordringer og stress og indgå i fællesskaber" (Sundhedsstyrelsen, 2022).

Samtidig efterlades vi med spørgsmål om, hvor glad, tilfreds og kapabel man skal være for at befinde sig i "en tilstand af velbefindende"; en term, der ligger snublende nær en ofte brugt forståelse af at være i trivsel. Det forbliver derfor og ligeledes uklart, hvor nedtrykt, utilfreds og inkapabel man skal være for at befinde sig uden for denne tilstand; det vil sige være i mistrivsel. Disse spørgsmål angår ikke alene Sundhedsstyrelsens definition, men udgør en større diskussion, som til enhver tid omhandler, hvor grænserne mellem trivsel og mistrivsel skal drages (Holm, 2019; Nielsen et al., 2010). Grænserne er nemlig ikke givne, men vil til enhver tid og i ethvert samfund være til forhandling og diskussion.

For denne bog rejser Sundhedsstyrelsens definition et helt tredje og nok så vigtigt spørgsmål, idet den kobler det at befinde sig i "en tilstand af velbefindende" med det at "indgå i fællesskaber". Denne kobling understøttes af diverse kvantitative studier, som peger på en stærk sammenhæng mellem det at indgå i fællesskaber og det at trives – og omvendt, at ensomhed og mangel på fællesskaber er forbundet med mistrivsel (Lasgaard et al., 2019). Samtidig er det en af ambitionerne med denne bog at udvikle en mere nuanceret forståelse af, hvad fællesskaber overhovedet vil sige, når man spørger unge selv samt undersøger deres oplevelser af, hvordan fællesskaber på godt og ondt virker ind på deres trivsel. Og her kan der være inspiration at hente i en del af trivselsforskningen, som specifikt arbejder med relationen mellem fællesskaber og trivsel. Altså den del af forskningen, som stiller skarpt på det, der også kaldes social trivsel.

Inden for denne forskning trækkes trivsel tættere på hverdagslivet og bliver i højere grad noget, som skabes i hverdagslivets interaktioner mellem mennesker. Jensen (2002) beskriver eksempelvis, hvordan trivsel blandt elever i folkeskolen opstår, "når det dynamiske samspil mellem individet og det

sociale lykkes” i de små og store udfordringer, som hverdagslivet byder på (ibid., s. 65). Her anskues trivsel som noget, der er betinget af, hvorvidt man lykkes med hverdagens sociale interaktioner, og dermed som noget, der kontinuerligt forandrer sig. Trivsel forstås med andre ord som noget, der gøres og skabes i hverdagslige sociale interaktioner (Thingstrup & Marschall, 2019). Weisner (2014) føjer hertil, at trivsel ikke blot handler om at lykkes med de sociale interaktioner i hverdagen, men også er betinget af, at den enkelte har adgang til at deltage i sociale aktiviteter, som er eftertragtede og meningsfulde i de sociale og kulturelle sammenhænge, som vedkommende indgår i, og at de ligeledes opleves sådan af den enkelte.

Samtidig understreger Weisner, at trivsel ikke kun skabes i hverdagens her og nu, men ligeledes er betinget af, at sociale interaktioner er præget af en vis grad af forudsigelighed, og at de sociale og kulturelle sammenhænge, som de foregår inden for, er nogenlunde stabile og tilregnelige. Der er ifølge ham yderligere en afgørende tidlig dimension i relationen mellem fællesskaber og trivsel. I den forbindelse understreger Lind (2019), at trivsel her og nu påvirkes af tidligere livserfaringer og oplevelser, hvilket ligeledes genfindes hos Jensen (2002), der beskriver, hvordan større børn, som har gode erfaringer med fællesskaber, kan trække på indøvede sociale kompetencer og deres tro på egne evner i forhold til at indgå i fællesskaber. Omvendt kan de børn, der har stået uden for fællesskaber, i højere grad mangle kompetencer såvel som tro på egne evner til at etablere og fungere i fællesskaber.

Når ungefællesskaber gør godt og ondt

I denne bog forfølger vi fire forskellige aspekter af unges fællesskaber, der hver rummer sine analytiske vinkler og empiriske udgangspunkter i forhold til at indfange social trivsel og mistrivsel blandt de unge i bogen. Samtidig søger vi på tværs af de fire aspekter oplevelser og fortællinger, hvor de unge fremstiller fællesskaberne som gode og positive, og oplevelser og fortællinger, hvor fællesskaberne fremstår som noget, der er svært og gør ondt. Det er dog ikke sådan, at vi forstår enhver oplevelse af et fællesskab, der fortælles frem som noget godt og positivt, som et udtryk for social trivsel eller omvendt, at enkeltstående oplevelser af og fortællinger om et fællesskab, der fremstilles som svært og smerteligt, skal ses som et udtryk for social mistrivsel.

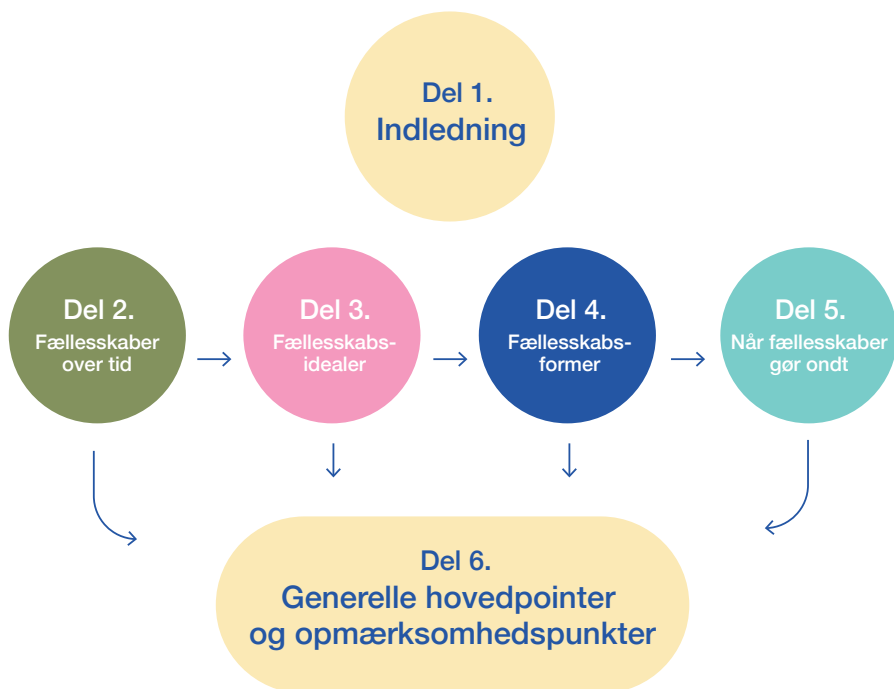
I forlængelse af Tingstrup og Marschall (2019), Jensen (2002) og Lind (2019) handler social trivsel og mistrivsel i bogen således ikke om enkeltstående begivenheder, men om hverdagslige interaktioner og erfaringer bestående af såvel opbyggende som nedbrydende processer. Processer, der, som understreget af Weisner (2014), i høj grad er betinget af, at der er tale om fællesskaber, der opleves som eftertragtede og meningsfulde i den pågældende sociale og kulturelle kontekst. Når de opbyggende eller nedbrydende processer gentager sig og/eller strækker sig over tid, så kan de, hvis der er tale om opbyggende processer, føre til trivsel i form af blandt andet sociale kompetencer og tro på egen formåen i forhold til at kunne indgå i eftertragtede og meningsfulde fællesskaber samt udmønte sig konkret i fastholdelse og akkumulation af fællesskaber over tid. Og på den anden side, hvis der er tale om nedbrydende processer, kan de lede til mistrivsel, hvis de gentager sig og/eller rammer flere livsområder samtidigt eller strækker sig over tid, og dermed bevirker, at unge 'slides på' eller helt mister tilliden til egen formåen i forhold til at kunne etablere eller fastholde fællesskaber over tid. Men selvom de opbyggende og nedbrydende processer således sætter sig spor hos individuelle unge, så ligger det iboende i bogens forståelse af trivsel og mistrivsel, at de ikke alene er knyttet til individet, men netop ses som socialt producerede. Trivsel bliver i bogens optik således til gennem unges interaktioner med hinanden, men trivsel bliver også til i relation til de sammenhænge og vilkår, de unge agerer i forhold til og indgår i. Tabes disse kontekster af syne, er der nemlig en risiko for, at problemstillingen individualiseres, og ansvaret for forhold, der ikke alene knytter sig til de unge, alene placeres hos dem.

Ligesom det er tilfældet med andre trivselsbegreber, rummer også vores trivselsbegreb nogle uklarheder. Vi kan således ikke præcist angive det punkt, hvor opbyggende og nedbrydende processer resulterer i social trivsel henholdsvis social mistrivsel. Det er et tolkningsspørgsmål, som yderligere kompliceres af vores valg om at fastholde mangetydigheden i bogen og sætte fokus på fire forskellige aspekter af unges fællesskaber, hvor hvert aspekt rummer sine analytiske vinkler og empiriske udgangspunkter i forhold til at indkredse, hvad der ligger i opbyggende og nedbrydende processer, og hvordan social trivsel og mistrivsel manifesterer sig. Vi vover dog pelsen i de hovedpointer, som vi afslutter hvert analytisk aspekt med, samt i de generelle hovedpointer til sidst i bogen. Samtidig gi-

ver det righoldige og nuancerede empiriske materiale, som vi præsenterer i bogen, læseren mulighed for at foretage sine egne tolkninger og bidrage til forståelsen af social trivsel og mistrivsel i ungdomslivet.

Bogens opbygning og veje ind i bogen

Nærværende bog falder i seks dele: Del 1, som er denne del, udgør bogens indledning. I de efterfølgende fire dele, del 2–5, går vi i dybden med de fire aspekter af unges fortællinger om fællesskaber, ungdomsliv og trivsel, som vi har beskrevet ovenfor. I del 6 formulerer vi afslutningsvis bogens generelle hovedpointer og opmærksomhedspunkter. Bogens opbygning er illustreret i figur 1:

Figur 1: Model over bogens opbygning.

Bogen er skrevet, så man kan bevæge sig ind i den på forskellige måder afhængig af, hvilket formål man har med at læse bogen, og hvor meget tid

man har til at fordybe sig. Her er fire forskellige bud på, hvordan man kan læse bogen:

Den dedikerede læsning. Det største udbytte får man selvsagt ved at læse alle seks dele af bogen. Det er den fulde pakke for den dedikerede læser. Her vil man både få præsenteret de videnskabelige præmisser for bogen, man vil få en dybdegående indsigt i unges egne fortællinger om alle fire aspekter af fællesskaber, og man vil få viden om de vigtigste pointer og opmærksomhedspunkter i forhold til hvert aspekt af fællesskaberne, der bliver løftet frem. Desuden vil man afslutningsvis få præsenteret bogens overordnede pointer og opmærksomhedspunkter.

Den specialiserede læsning. Man kan også læse bogen med henblik på at få indsigt i ét bestemt aspekt af unges fællesskaber. Hvis man for eksempel er optaget af unges fællesskabsformer, kan man nøjes med at kaste sig over del 4, hvor man både vil blive ført ind i relevante teorier og begreber om de fire fællesskabsformer og få mulighed for at fordybe sig i de unges mange fortællinger om dette aspekt. Afslutningsvis vil man desuden få præsenteret hovedpointerne i forhold til fællesskabsformerne, hvordan de hænger sammen med trivsel og mistrivsel i ungdomslivet, samt de vigtigste opmærksomhedspunkter for praksisfeltets arbejde med at styrke unges trivsel i forskellige fællesskabsformer. Samme læsning kan man foretage i forhold til de øvrige aspekter, der præsenteres i del 2, 3 og 5.

Den overbliksgivende læsning. Er man primært interesseret i at få et overblik over bogens hovedpointer og opmærksomhedspunkter, kan man læse alle afslutningerne i del 2, 3, 4 og 5, hvor de mere specifikke pointer og opmærksomhedspunkter formuleres, samt del 6, der rummer bogens overordnede pointer og opmærksomhedspunkter. Selvom denne læsning ikke giver en dybdegående og udtømmende indsigt i bogens mange ræsonnementer og nuancer, får man her en bred og vigtig viden om fællesskaber, ungdomsliv og trivsel.

Den resultatorienterede læsning. Den læser, der primært er interesseret i bogens generelle hovedpointer og opmærksomhedspunkter i forhold til fællesskaber, ungdomsliv og trivsel, kan nøjes med at læse del 6. Forhåbentlig vækker en sådan læsning en interesse for at fordybe sig lidt mere i bogen.

Metoder, analytiske tilgange og etiske overvejelser

Denne bog tager afsæt i et rigt og omfattende kvalitativt materiale. Den trækker hovedsageligt på kvalitative interviews med 67 unge i alderen 14-19 år. Men også på workshops med 43 unge fra folkeskoler, efterskoler, den forberedende grunduddannelse (FGU) og ungdomsuddannelser samt workshops med 41 professionelle fra praksisfeltet omkring unge.

Projektet har været organiseret i to delprojekter: Delprojekt 1 tog form som en kortlægning af, hvilke ungefællesskaber de deltagende unge indgår i eller står på kanten af, samt hvordan disse karakteriseres og opleves af de unge. Til denne del blev der gennemført individuelle interviews med 31 unge. Delprojekt 2 gik i dybden med de sociale dynamikker i forskellige ungefællesskaber, samt hvordan de influerer på de unges oplevelse af trivsel og mistrivsel i disse. Til denne del blev der gennemført ni gruppeinterviews. Foreløbige analyser af interviewene i de to delprojekter er desuden blevet præsenteret og diskuteret på workshops med unge og professionelle, og disse diskussioner indgår ligesom interviewene som data i bogen.

I nærværende kapitel beskrives rekrutteringen af interviewpersoner, metodiske tilgange, analysestrategi og etiske overvejelser. Kapitlet er for dem, som er interesseret i at læse om videnskabelige metoder. Dem, der ikke er det, kan hoppe videre til del 2.

Rekruttering til interviews

Størstedelen af projektets interviewpersoner er rekrutteret gennem Center for Ungdomsforskning's brede og landsdækkende netværk, der blandt andet tæller efterskoler, folkeskoler, ungdomsuddannelser og ungdomsclubber. Vi har derigennem fået kontakt til lokale professionelle, som har udvalgt og inviteret unge til at deltage i interviewene. Derudover er enkelte interviewpersoner rekrutteret gennem personlige netværk og opslag på sociale medier.

Langt de fleste interviews er foretaget på den uddannelsesinstitution, i den ungdomsklub eller lignende, som vi havde fået kontakt til de unge igennem. Enkelte interviews er foretaget på forskellige offentlige steder efter aftale med den unge selv.

I både delprojekt 1 og 2 har vi rekrutteret med henblik på størst mulig bredde og variation blandt interviewpersonerne i relation til køn, alder, uddannelse og geografi. Konkret har der i forhold til køn været en overvægt af piger, således at 40 af interviewpersonerne er piger, 26 er drenge, og én er nonbinær. Da interviewpersoner har skullet melde sig frivilligt, indikerer overvægten, at det tilsyneladende har appelleret mest til piger at tale med os om deres fællesskaber. Da materialet er omfattende, skønner vi ikke, at denne overvægt har betydning for analysernes validitet. Interviewpersonerne har alle været mellem 14-19 år, dog med en overvægt af unge mellem 15 og 18 år, og i forhold til repræsentationen af uddannelses typer er 31 % folkeskoleelever, 16 % efterskoleelever, 9 % erhvervsuddannelseselever, og 25 % går på en gymnasial uddannelse. Derudover er 6 % af de unge på interviewtidspunktet ikke under uddannelse – heraf er halvdelen i et forløb for udsatte unge, mens den anden halvdel holder sabbatår eller arbejder.

For ligeledes at sikre størst mulig bredde og variation blandt interviewpersonerne med hensyn til geografi og socioøkonomi har vi udvalgt en jævn spredning af interviewpersoner både fra de større byer, landområder og provinsbyer rundt omkring i landet. Med samme formål har vi udvalgt unge i områder, der har kunnet give os adgang til unge med forskellige klassebaggrunde og etniciteter, og vi har således rekrutteret unge fra områder med både høj, mellem og lav socioøkonomisk status. På baggrund af denne spredning er hovedparten af de udvalgte unge etniske danskere, mens anslået omkring 10-15 % har forældre med anden etnisk baggrund

end dansk. Derudover kommer hovedparten af de unge fra områder med en middel socioøkonomisk status, mens anslået omkring 10 % kommer fra særlige højstatusområder og omkring 10-15 % kommer fra områder med lav socioøkonomisk status.

Anvendte metoder

Enkeltinterviews

Som led i første delprojekt har vi foretaget 31 enkeltinterviews af cirka en times varighed. Interviewene blev gennemført som semistrukturerede interviews og tog udgangspunkt i en interviewguide med fem overordnede punkter. Interviewene beskæftigede sig med:

- Hvilke grupper, der spiller en rolle i den unges liv
- Gruppernes form, indhold, kontekst samt deltagere
- Den unges oplevelse af at være i grupperne
- Hvordan social trivsel og mistrivsel opstår og opløses i grupperne
- Gruppernes betydning for den unges hverdagsliv

Punkterne fungerede som en rettesnor under interviewene og sikrede, at vi kom bredt omkring emnet. Dog forfulgte vi også interessante tematikker og perspektiver bragt op af den enkelte unge. Dermed fik de unge også i vid udstrækning lov at styre, hvad der fik lov at fylde under interviewene.

Interviewene skal ikke forstås som en fuld kortlægning af de unges fællesskaber. Derimod har det været op til de unge, hvilke fællesskaber og grupper de fandt mest betydningsfulde, og som dermed fik lov at fylde mest under interviewene. Interviewene har dermed lagt an til at fokusere på fællesskaber, som fyldte noget for de unge – både nuværende og tidligere fællesskaber. Udgangspunktet for dette var det første spørgsmål om, hvilke grupper der spiller en rolle i den unges liv.

Gruppeinterviews

Som led i andet delprojekt har vi afholdt ni gruppeinterviews med i alt 36 unge. Interviewene varede en til halvanden time. Gruppeinterviewene tog afsæt i analytiske fund fra del 1 og gav os således mulighed for at stille uddybende og mere dybdegående spørgsmål omkring interessante tema-

tikker bragt op af de unge under del 1. Interviewene tog udgangspunkt i en interviewguide med fire overordnede punkter:

- De unges overgange og skift i ungdomslivet og i deres fællesskaber
- Gruppernes funktion i hverdagen, herunder hvornår de fungerer godt og mindre godt samt betydningen af voksenfacilitering
- De unges oplevelse af at være tilskuer til andre grupper og fællesskaber på sociale medier
- De unges forestillinger omkring det bedste og det værste, der kan ske i deres sociale liv

Under interviewene anvendte vi flere forskellige metoder til at inddrage og aktivere de unge. Inspireret af Thomsen, Ravn og Østergaard (2014) startede vi eksempelvis hvert interview med en tidslinje-øvelse, hvor de unge fik et par minutter hver for sig til at tegne en tidslinje over de skift, som de havde oplevet i deres fællesskaber gennem den sene barndom og tidlige ungdom. Vi oplevede, at det fungerede som en god start på interviewet, hvor alle interviewpersoner fik fortalt lidt om deres erfaringer med fællesskaber, og vi i fællesskab fik sporet os ind på, hvad interviewet skulle omhandle. Desuden satte det fokus på de fællesskaber, de unge tidligere havde indgået i, men ikke længere var en del af. Dette viste sig at være frugtbart, idet det ofte var nemmere for de unge at tage udgangspunkt i erfaringer fra tidligere fællesskaber. Særligt, når de unge skulle tale om fællesskaber, de oplevede som svære, og som nogle, der gjorde ondt. Tidslinjerne gav desuden os interviewere et godt overblik over de unges mest betydningsfulde fællesskaber og erfaringer med fællesskaber, som vi kunne spørge ind til og genbesøge senere i interviewet.

Udover tidslinjerne anvendte vi, og inspireret af Bagnoli (2009), post-it-sedler under interviewene. De unge blev således stillet et spørgsmål og havde et par minutter individuelt til at reflektere og nedskrive deres overvejelser på udleverede post-it-sedler. Først derefter startede vi en kollektiv samtale om de unges forskellige oplevelser af og erfaringer med det givne tema med løbende referencer tilbage til deres noter i relation til spørgsmålet.

Vi oplevede, at begge metoder skabte et refleksionsrum, hvor de unge individuelt fik tid til reflektere over forskellige former for fællesskabers betydning i forskellige kontekster og deres erfaringer hermed. Dels skabte

det et mere reflekteret udgangspunkt for vores samtaler, og dels gav det de unge, der var mere tilbageholdende, bedre mulighed for at byde ind med deres overvejelser. Derudover skabte begge metoder et fælles fokus, som dels skabte en oplevelse af, at vi sammen var ved at udforske noget, og samtidig gav det mulighed for, at informant og interviewer ikke behøvede at se hinanden i øjnene under hele interviewet. Det kan have gjort det lettere for interviewpersoner at tale om sårbare emner som oplevelsen af at være på kanten af fællesskaberne og om ensomhed.

Alle ni fokusgruppeinterviews var med unge, der i forvejen kendte hinanden på den ene eller anden måde. Nogle definerede sig selv som en gruppe, mens andre eksempelvis gik på samme uddannelsesinstitution, men uden at være særligt tætte. Udover de unges egne italesættelser af deres oplevelser med forskellige fællesskaber gav samspillet mellem interviewpersonerne under interviewet os ligeledes indblik i dynamikker i grupperne. For eksempel gav et interview med fire efterskoledrenge et tydeligt indblik i, hvorledes gruppens dynamikker i forhold til ironi, en særlig humor og et internt fælles sprog. Netop fordi projektet også interesserer sig for gruppedynamikker, oplevede vi det som en fordel, at de unge i forvejen kendte hinanden, således at interviewene også bidrog med et indblik i disse dynamikker. Derudover kan det have skabt en øget tryghed for de unge i interviewsituationen, at de på forhånd kendte hinanden (Halkier, 2016).

Workshops

I efteråret 2022 afholdte vi to workshops – én med unge og én med fagprofessionelle, som i deres daglige virke var tæt på unge. Formålet med de to workshops var todelt. Dels ønskede vi at trykprøve dele af bogens analyser ved at præsentere dem både for de unge selv og de professionelle. Dels ønskede vi sammen med de to grupper at validere bogens analyser og dels at få hjælp til formuleringen af bogens opmærksomhedspunkter.

De to workshops var således opbygget med et indledende afsæt i et forskeroplæg, hvor centrale dele af bogens analyser blev præsenteret. Begge grupper blev introduceret for analyserne i bogens del 4 af fire fællesskabsformer og bogens del 5 af seks svære positioner i fællesskaber. Herefter arbejdede workshopdeltagerne på begge workshops først med at reflektere over og kommentere på analyserne, og de satte derefter fokus på de seks svære positioner og arbejdede med idéer til, hvorledes unge

selv og de professionelle kan handle på de svære positioner og dermed understøtte unges trivsel i fællesskaber.

Workshoppen med gruppen af unge blev afholdt på Nyborg Gymnasium. Til workshoppen deltog i alt 43 unge fra forskellige typer af uddannelsesinstitutioner: Ti unge var elever på gymnasiet, otte var fra en erhvervsuddannelse (EUD) og et erhvervsgymnasium (EUX), otte fra en 9. klasse i grundskolen, otte fra en forberedende grunduddannelse (FGU) og ti fra en efterskole. De unge arbejdede i grupper fordelt på institutioner, og således at de unge arbejdede i grupper med dem, de kendte på forhånd. Formålet hermed var at gøre de unge trygge nok til at tale om et svært emne i en ny kontekst samt at fremdrage fælles erfaringer knyttet til deres kontekst. Efter hensigten lykkedes det at skabe en tryk og fortrolig stemning, hvor de unge generelt deltog aktivt og fordybet.

Generelt gav de unge udtryk for at kunne genkende analyserne fra deres egen hverdag, selvom det varierede, hvilke dele de kunne genkende. De unges reaktioner afspejler således bogens centrale pointe om, at fællesskaber opleves meget forskelligt af forskellige unge og på forskellige tidspunkter i ungdomslivet. Alle grupper kunne relativt nemt arbejde med, hvordan de selv og unge, de kendte, havde erfaringer med de forskellige svære positioner, som de var blevet præsenteret for. Derimod var det en lidt mere træg proces for flere af de unge at formulere opmærksomhedspunkter i forhold til det fremtidige arbejde med at understøtte unges fællesskaber.

Den efterfølgende workshop havde 41 fagprofessionelle deltagere fra ungdomsuddannelser, ungdomsklubber, ungdomsskoler, foreningsliv, sociale indsatser, kommuner, grundskoler og den forberedende grunduddannelse (FGU). Præsentationen for de fagprofessionelle introducerede både til bogens analyser og til perspektiverne fra ungeworkshoppen. De fagprofessionelle arbejdede således med, hvordan de på institutionerne kan arbejde med og implementere både de unges og deres egne forslag til ændringer, således at institutionerne giver de unge de bedste muligheder for at skabe gode fællesskaber med hinanden.

Datamaterialet fra workshopperne består af notater på de post-it-sedler, som deltagerne udfyldte på dagen, samt forskergruppens notater på selve workshopdagen. Workshopmaterialet indgår i analyserne i bogens del 5 og i alle de opsamlende hovedpointer og opmærksomhedspunkter fra hver af bogens dele.

Kodning og analyse

Alle undersøgelsens interviews er blevet optaget, transskriberet og derefter kodet i NVivo12. Alle interviews er læst både enkeltvist og i tværgående analyser. Flere interviews er ligeledes læst af flere forskere med henblik på at afprøve og præcisere de analytiske koder, som blev anvendt i analysen.

Som en del af første delprojekt blev der i efteråret 2021 publiceret et notat, som præsenterede analytiske fund fra dette delprojekt. I de senere analyser under andet delprojekt er empirien fra del 1 blevet genbesøgt, hvilket har bidraget med nye læsninger og forståelser af empirien. Bogens analyser baserer sig således på empiri fra begge delprojekter, som har virket ind på hinanden.

For at nå frem til bogens analyser er alle interviews således først kodet i NVivo, hvorefter vi har foretaget læsninger af koderne og gennemskrevet centrale pointer. Derefter har vi foretaget analytiske læsninger af centrale temaer og dynamikker og derefter foretaget nye læsninger af kodninger fra både del 1 og 2. Således er bogens analyser skrevet på tværs af de analytiske kodninger, som er foretaget i NVivo.

Idet interviewene i første delprojekt blev gennemført i forbindelse med corona-nedlukningen, har vi været opmærksomme på at balancere udsagn og fortællinger, der kunne være farvet af nedlukningen, med andre udsagn og fortællinger, således at analyserne ikke i unødigt grad blev præget af de begrænsninger, som nedlukningen medførte for unges fællesskaber.

Etiske overvejelser og repræsentation af de unge

Ingen unge i bogen er nævnt med navns nævnelse. Alle de navne, der optræder i bogen, er således pseudonymer, som er udvalgt, så de i videst mulige omfang er søgt tilnærmet den unges faktiske navn. Konkret har denne navngivning fundet sted ved, at vi har gennemgået navnelister fra den unges årgang og det område, som vedkommende bor i, og forsøgt at finde navne af nogenlunde samme popularitet og med de samme kønnede og etniske konnotationer. Har den unge eksempelvis et navn, som er et hyppigt forekommende arabisk pigenavn, har vi fundet et tilsvarende hyppigt forekommende arabisk pigenavn som pseudonym etc. Vi har med vilje valgt at lade navnet indikere den unges køn og har i den forbindelse valgt et kønsneutralt navn til og for den unge, som præsenterede sig som non-binær.

De oplysninger, vi har om de unge i undersøgelsen, kommer langt overvejende fra de unge selv. Vi har således ikke systematisk viden om deres køn, klasse, etnicitet, alder, religion, bopæl og politisk overbevisning – ej heller sygdomme, fysiske handicap eller diagnoser. Vi har heller ikke systematisk kendskab til de unges familiebaggrund. Det betyder, at vi overvejende kun har viden om disse forhold, når de unge selv har bragt dem på banen. Det valg har vi foretaget; dels for at få så glidende en samtale som muligt og dels, fordi vi har ønsket at lade de unge selv definere, hvilke karakteristika det har været vigtigt at bringe i spil for at forklare deres fællesskaber.

Når vi citerer eller refererer til interviewpersonerne i bogen, angiver vi deres pseudonym og alder. I nogle sammenhænge, hvor vi har vurderet det relevant, nævner vi også andre sociale kategoriseringer; for eksempel det geografiske område, hvor de kommer fra, deres religion, deres hudfarve, deres politiske overbevisning eller kommenterer direkte på og i forhold til deres køn, hvis den unge vel at mærke selv har tillagt det betydning i forhold til sammenhængen. Vi har valgt denne fremgangsmåde for bedst muligt at kunne fremstille den mangfoldighed af roller og positioner, som unge indtager i forskellige kontekster og på forskellige tidspunkter. Den samme unge kan altså optræde forskelligt i relation til bogens forskellige kapitler og analytiske vinkler. Således kan den samme unge optræde i fortællinger både om at have det godt og at have det skidt i fællesskaber, i analyser, som sætter fokus på betydningen af etnicitet, klasse, køn eller alder, og analyser, som handler både om at have centrale og perifere positioner i fællesskaber. Således ønsker vi i vores fremstilling af de unges fortællinger at vise, hvordan den samme unge kan være positioneret på mange forskellige måder i forskellige kontekster og i forskellige perioder i sit liv.

DEL

II

Fællesskaber over tid

Indledning

I denne anden del af bogen sætter vi det lange lys på og undersøger, hvordan unges fællesskaber udvikler og forandrer sig gennem ungdomslivet. Vi anlægger med andre ord et tidsligt perspektiv på ungdomsfællesskaber og interesserer os for, hvad der sker med fællesskaberne i løbet af de mange skift og overgange, som kendetegner ungdomslivet. Vores interviews er fulde af beretninger om disse skift og overgange, der træder frem som et kærkomment scenskift for nogle af de unge i undersøgelsen. Her kan de begynde på en frisk og prøve kræfter med nye unge, hvilket kan være lidt af en saltvandsindsprøjtning. Andre unge oplever de mange skift og overgange som svære og udfordrende. De har måske tidligere haft svært ved at finde fodfæste i fællesskaber med andre unge, og lykkes de heller ikke denne gang, kan det gøre rigtigt ondt, hvorfor der er ekstra meget på spil, når de bevæger sig ind i et skift eller en overgang.

Det er et gennemgående træk ved unges fællesskaber, at de fremstår ganske bevægelige og foranderlige. De antager forskellige former og kan veksle fra situation til situation og fra kontekst til kontekst. Anlægger man et længere tidsperspektiv og ser overordnet på fællesskaberne, som vi gør i denne del af bogen, bliver denne bevægelighed og foranderlighed særligt tydelig. Samtidig åbenbares, hvad der kan synes at være en paradoksal kontinuitet. Det længere tidsperspektiv viser nemlig også, at unges deltagelse i fællesskaber på et givet tidspunkt i ungdomslivet præges af de erfaringer og oplevelser, de trækker med sig fra kontekster og sammen-

hænge, de tidligere har befundet sig i. Selvom de mange skift og overgange i ungdomslivet i princippet giver de unge mulighed for at re-orientere sig og skabe nye begyndelser, oplever mange unge, at både gode og dårlige erfaringer og oplevelser sætter sig og ikke sådan lige kan rystes af. Omvendt ses også eksempler på unge, der bruger de skift og overgange, de bevæger sig igennem i ungdomslivet, til bevidst og målrettet at forsøge at skifte kurs. Uanset hvordan de unges veje tegner sig over tid, så udvikler alle unge en særlig fællesskabshistorik, som har stor betydning for, hvordan de fremadrettet lykkes med at indgå i fællesskaber. Det er nogle af disse historier, vi panorerer henover i denne del af bogen, hvor vi især har fokus på, hvordan skift og overgange sætter sig igennem i historierne, og herunder hvad der fungerer godt, og hvad der kan være svært og gøre ondt undervejs.

Vi skelner mellem to typer af skift og overgange i ungdomslivet: Dels de institutionelle overgange, som groft sagt er centreret omkring overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse i den aldersgruppe, vi sætter fokus på i denne bog – de 14-19-årige. Afskeden med grundskolens fællesskaber og bevægelsen ind på forskellige ungdomsuddannelser har således afgørende betydning for, hvilke liv og fællesskaber de unge får adgang til (Bruselius-Jensen & Sørensen, 2017). Dels beskæftiger vi os med de kulturelle overgange, der groft sagt er kendetegnet ved, at de unge træder ud af en barndomskultur og ind i en ungdomskultur (Lalander & Johanson, 2017). Disse overgange er i nogen grad koblet til de institutionelle overgange – det at starte på en ungdomsuddannelse er således ofte en bevægelse ind i en ungdomskultur. Men helt så enkelt er det alligevel ikke: Puberteten og de begyndende udforskninger af seksualitet, identitet og rusmidler, som er et omdrejningspunkt i ungdomskulturen, træder ind på forskellige tidspunkter i forskellige unges liv. Mens nogle unge ganske tidligt kaster sig ud i den verden af ungdomskulturelle fællesskaber, der åbner sig for dem i ungdomsårene, oplever andre at stå tilbage med deres gamle interesser og orienteringspunkter, alt imens dem, som de troede var deres venner, ikke længere har blik for dem og har skiftet kurs i livet.

I *kapitel 3* tegner vi et billede af, hvilke fællesskabshistorikker der kobler sig til de institutionelle overgange, mens vi i *kapitel 4* indkredser de fællesskabshistorikker, som kobler sig til de kulturelle overgange. Hvert kapitel starter med et kort udblik til anden forskning på området, hvorefter vi ka-

ster lys over de fortællinger, vi har mødt hos de unge, der er blevet interviewet til bogen. På baggrund af de mønstre og sammenhænge, der tegner sig i de to kapitler, fremdrager vi afslutningsvis nogle *hovedpointer* om, hvordan unges fællesskaber folder sig ud i overgangene i ungdomslivet. Vi indkredser både, hvad der fungerer godt, og hvad der kan være svært og gøre ondt. I forlængelse heraf er vi særligt optagede af at kaste lys over, hvornår overgangene virker ind på de unges fællesskabshistorikker gennem opbyggende og nedbrydende processer, som i yderste konsekvens kan sætte sig som spor i de unges sociale trivsel og mistrivsel. På den baggrund formulerer vi til allersidst nogle *opmærksomhedspunkter* til det videre arbejde med fællesskaber i ungdomslivets overgange.

Institutionelle overgange

Udblik til anden forskning

I dette tredje kapitel undersøger vi de fællesskabshistorikker, der knytter an til de institutionelle overgange i ungdomslivet. 'Overgange' eller 'transitioner', som det også kaldes, er et centralt begreb inden for ungdomsforskningen (Johansson, 2017). Den forskning, som beskæftiger sig med unges transitioner, er mindre optaget af ungdomslivet her og nu og har i højere grad fokus på de bevægelser, som unge gør gennem ungdomslivet over tid. Det gælder især de perioder i ungdomslivet, hvor unge skifter fra en institutionel kontekst til en anden. Disse skift udgør nemlig momenter i ungdomslivet, som har stor betydning for de bevægelser, som unge har mulighed for at foretage videre ind i ungdomslivet. Kommer de for eksempel ind på deres uddannelser? Og hvordan præger det deres videre muligheder, hvis de ikke gør? Samtidig udgør de institutionelle overgange nogle signifikante skift og opbrud, hvor hverdagens rutiner og praksisser erstattes af usikkerhed og ustabilitet, som forskellige unge har meget forskellige forudsætninger for at foretage (Winther-Lindqvist, 2010). Forskningen i unges overgange er derfor også optaget af betydningen af de sociale og kulturelle forudsætninger, som unge har med sig i livet, og hvordan de præger deres evne til at håndtere den usikkerhed og ustabilitet, som præger overgangene.

Samtidig med, at forskningen ser på den rolle, som unges sociale og kulturelle forudsætninger spiller i overgangene, er der opmærksomhed

omkring, hvordan betydningen af klasse, køn etc. i nogen grad sløres af en øget samfundsmæssig betoning af selv at kunne træffe valg og forme ens liv (Walther, 2006). Furlong (2015) argumenterer imidlertid for, at en sådan vægtning af 'refleksiv livsstyring' ikke mindsker, men øger uligheden, samtidig med at den bidrager til at opløse de mere standardiserede overgangsprocesser, der engang kendetegnede ungdomslivet, hvor bestemte baggrundsvariable var koblet til bestemte overgangsprocesser og livshorisonter. Woodman og Leccardi (2015) argumenterer i forlængelse heraf for, at denne 'de-standardisering' skaber en 'asynkronitet' i unges livsbiografier, der bevæger sig i forskellige tempi og gennem forskellige spor og derfor ikke længere er forbundet til hinanden. Det betyder, at unge i højere grad skal arbejde for at opretholde og udvikle deres relationer og fællesskaber med hinanden. I den proces ser visse unge ud til at miste orienteringen og opgiver tilsyneladende at tage styring i forhold til deres fællesskaber, mens andre bruger utroligt meget energi på at planlægge og koordinere med henblik på at fastholde deres fællesskaber og dermed øge kontinuiteten i deres sociale liv.

Samtidig har ungdomsforskningen dokumenteret, at der samfundsmæssigt lægges stadigt mere pres på unge for at planlægge og målrette deres veje igennem ungdomslivet, således at de samfundsmæssige implikationer af de-standardiseringen minimeres (Krogh & Madsen, 2023; Petersen, 2017). Det ses for eksempel gennem en række politiske tiltag, der har som mål at øge og optimere unges hastighed og bevægelser gennem uddannelsessystemet og dermed minimere de mere afsøgende og uplanlagte aspekter af disse (Katznelson et al., 2022; Rosa, 2021). De institutionelle overgange er således i stigende grad præget af forskelligartede dynamikker og krydspres, hvilket sætter sig spor i de unges muligheder for at etablere fællesskaber og fastholde dem undervejs i ungdomslivet. Samtidig synes det gennemgående, at unge i stigende grad oplever at have ansvaret for selv at manøvrere i og håndtere dette spændingsfelt, også hvad angår etableringen og fastholdelsen af fællesskaber på tværs af de skift og overgange, der finder sted i ungdomslivet.

Det udgør også en hovedpointe i et studie, som vi selv har gennemført på Center for Ungdomsforskning (Bruselius-Jensen & Sørensen, 2021), der imidlertid også viste, at unge betragter visse fællesskaber som vigtigere at fastholde og satse på end andre. Eksempelvis viste studiet, at fæl-

lesskaber, der er knyttet til uddannelsesinstitutioner, opleves som vigtigere at opretholde end fællesskaber, der er knyttet til foreningsliv og fritidsinteresser. Og studiet rummede da også en lang række eksempler på unge, der brugte en masse tid og energi på at holde fast i venner og bekendte fra uddannelsesinstitutioner, de for længst havde forladt. Det fremgår også af dette kapitel, hvor de fleste unge betoner vigtigheden af at holde fast i og bygge videre på de fællesskaber og sociale relationer, de etablerer undervejs i deres uddannelsesforløb. Samtidig vil kapitlet vise, hvor svært det kan være, og hvor ondt det kan gøre, når det ikke lykkes.

Etablering, fastholdelse og tab af fællesskaber

Nu retter vi fokus mod tre unge, som vi har mødt under vores arbejde med bogen. I det følgende vil de berette om deres erfaringer med at etablere, fastholde og miste fællesskaber gennem de institutionelle skift og overgange, som de har oplevet i deres liv. Vi præsenterer dem sammen for at vise, hvor forskellige sådanne erfaringer kan se ud. Vi starter med Oliver, der er 17 år gammel. Han går i 2.g på et gymnasium i en velstående forstad nord for København, og han har gjort sig mange overvejelser over, hvordan hans fællesskaber har udviklet sig i løbet af hans liv:

Altså det starter faktisk, da jeg starter i børnehaven her i [forstad], hvor jeg får en håndfuld drengevenner, som følger mig igennem børnehaven, og de starter så også på samme folkeskole som mig, Birkeskolen, lige ovre på den anden side her. Og så er det ligesom min drengegruppe de første år der, og så møder jeg nogle nye mennesker, og så kører de gamle venner ligesom med over i den nye gruppe, så bliver det sådan en pærevælling af alle mulige nye mennesker. Jeg går i den samme folkeskole fra nulte til niende. Og det er ligesom de samme venner, der lidt kører lidt ud og lidt ind. Så starter jeg en fritidsaktivitet, som gør, at jeg får nogle venner uden for lokalområdet. Der får jeg en håndfuld venner der, som stadigvæk er nogle af mine bedste venner. Men det er ligesom lidt en parallel-verden. De kender ikke mine venner herude, så det er ligesom et afbræk fra lokallivet. Men så starter jeg

her direkte på [det lokale gymnasium]. Altså her i byen har vi et ret tæt fællesskab med skolerne, de fire, som ligger i byen, og vi startede ligesom med at feste sammen i ottende-niende klasse. Det vil sige, da jeg starter her, så har jeg et kæmpe fællesskab, altså med ... hundreder af mennesker fra alle skolerne. Så der blev det ret naturligt, at jeg startede med også at kende en masse. Og så startede man i sin stamklasse efter tre måneder, og der kom hele den der gamle gruppe fra det der ottende-niende bare ind i. Så der startede jeg bare med ti, elleve, jeg kendte rigtigt godt og så ligesom hele det fællesskab, jeg er i nu. Vi er sådan en stor drengegruppe, og så er der nogle piger, der er med, som jeg også kendte førhen, fra de gamle fællesskaber der fra folkeskolen. Så det er egentlig dem, jeg går med, og så kender jeg mange på tværs på grund af det der fællesskab fra skolerne i lokalområdet. Og så lærer man jo en masse nye at kende, som også er en del af fællesskabet nu. Så det er lidt der, jeg står lige nu. (Oliver, 17 år)

Som Olivers fortælling viser, kan nogle unge opleve deres vej gennem barndommen og ind i ungdommen som en harmonisk og selvfølgelig bevægelse, hvor de glider fra den ene institutionelle sammenhæng til den anden, mens de løbende akkumulerer stadigt flere sociale relationer. Måske er ikke alle relationerne lige vigtige eller lige meget i spil hele tiden. Men som det fremgår af Olivers fortælling, kan relationer fra tidligere institutionelle sammenhænge aktiveres og føjes sammen med de relationer, han udvikler i de nye sammenhænge, han befinder sig i, og dermed antage en ny form og betydning. Oliver har således etableret nære venskaber og indgået i grupper i de fleste institutionelle sammenhænge, han har været en del af, og han har trukket en stor del af sine relationer med sig fra barndomslivet og ind i ungdomslivet. Nok har de ændret sig en smule undervejs, men der er tilsyneladende ikke tale om dramatiske brud; det kører derimod 'bare lidt ud og ind', og ved overgangen til gymnasiet har der samlet sig et 'kæmpe' festnetværk omkring ham. Et netværk, han oplever at være nærmest selvfølgeligt viklet sammen med, blandt andet fordi alle er fra samme lokalområde som ham, har foretaget synkron bevægelser fra institutionel sammenhæng til institutionel sammenhæng og derigennem har udviklet en fælles historik med hinanden.

Selvom Oliver ikke selv siger det – eller måske ikke er helt bevidst om det – ser det ud til, at han befinder sig godt og trives både i de institutionelle og øvrige sammenhænge, han indgår i og er en del af. Han føler sig med andre ord tilpas med de normer, værdier, rammer, praksisser etc., som tilbydes i den velstående københavnske forstad, han er vokset op i og fortsat bor i. Oliver har endda overskud til at udvide sine sociale relationer ved at foretage en lille afstikker til en gruppe uden for forstaden og inde i byen, hvor han oplever at kunne dyrke sider af sig selv og sin interesse-sfære, som han ikke har adgang til i fællesskaberne i forstaden. Oliver er således et stærkt eksempel på, hvordan nogle unge kan trives med, og endda kapitaliserer på, de mange skift og overgange, som ungdomslivet byder på, ved at akkumulere relationer hele vejen igennem og stå solidt forankret i dem. Gennem denne proces opbygges et stærkt socialt netværk omkring den unge. Men den unge opbygges også selv som én, der oplever, at fællesskaber nærmest folder sig automatisk ud omkring ham. Han hører til og har en sikker position i mange solide fællesskaber, og han har endog troen på, at han kan bryde ud af trygheden og få det sociale til at blomstre andre steder.

Sådan er det imidlertid ikke for alle unge. For nogle unge opleves de institutionelle skift og overgange tværtimod som gentagne sociale brud og tab af fællesskaber. Isabel på 18 år, der kommer fra en mere socialt og kulturelt sammensat forstad uden for København, er en af disse unge. Vi møder Isabel på et tidspunkt, hvor hun netop er begyndt på en erhvervsuddannelse, og her oplever hun for første gang at være en del af en gruppe venner, som hun kan gøre ting sammen med, og som opsøger, inviterer og inkluderer hende i, hvad hun oplever som en gensidigt bekræftende relation. Ganske sigende for de mange brud og tab, der har præget de institutionelle skift og overgange i Isabels liv, fortæller hun ikke sin fællesskabshistorik 'frem' i en sammenhængende beretning, der kan rummes i ét citat. Isabels fortælling er langt mere fragmenteret og opbrudt, og vi har derfor sat den sammen af en række mindre citater:

Jeg har bare sådan generelt ikke haft nogen sådan faste at gå til, det har virkelig skiftet meget. Altså i de helt små klasser, der var det vel fint nok. Men, du ved, sådan i midten af tiden, der blev jeg også sådan lidt mobbet og holdt udenfor

og sådan noget, og så i syvende klasse, der fik vi blandet klasser, og der kom jeg faktisk ind i en rigtig god klasse. Men det var godt nok først i hvert fald i niende klasse, at jeg sådan for alvor faktisk begyndte at føle mig velkommen med de der piger fra klassen sådan.

...

Så i syvende og ottende, det var også fint dér, men der var mig og én fra min klasse meget bundet, sådan kun os to-agtig, så vi skilte os selv ud fra de andre, men det var nok bare, fordi jeg havde én, jeg følte mig tryk ved, fordi hun ville gerne mig (griner).

Så det var fint nok i sådan i syvende, ottende, og i niende fik vi et rigtig godt fællesskab, og det er derfor, vi også sådan stadig snakker sammen, fordi at vi havde et ret godt fællesskab.

...

Interviewer: Du har ikke talt så meget om din efterskole, men det har du måske bare lagt bag dig?

Isabel: Neej, jeg taler ikke rigtig med folk derfra længere. Jeg tror bare ikke, jeg havde et så særligt godt efterskoleår. Så jeg snakker ikke med så mange derfra. Jeg var bare rigtig meget alene ... sådan det.

Jeg startede ud med at have sådan en fin vennegruppe-agtig, som jeg var glad for, ret meget glad for, og så begyndte nogle at snakke mere med nogle andre, og så begyndte nogle andre at snakke med nogle andre, og så ... de to grupper snakkede så ikke så meget sammen, og så ... står man der og er sådan okay ... der var ikke noget for mig (griner), og så endte jeg med at stå rigtig meget alene, og så var jeg bare ikke rigtig placeret nogen steder. Jeg var ikke rigtig ... sammen med nogle, så jeg var rigtig meget alene.

...

Så nu her valgte jeg bare, okay, nu har jeg muligheden for at komme væk fra dem, jeg var omkring før, så tager jeg det valg [en uddannelse] og kommer ind til København, ind til byen, væk fra der, hvor jeg er vokset op-agtigt. Ny start, ikke? (Isabel, 18 år)

Isabels fortælling er langt fra en fortælling om sammenhæng og opbyggelighed. Gennem sin barndom og ungdom har hun tværtimod oplevet, at hendes fællesskaber igen og igen er kollapsede, eller at hun er blevet ekskluderet fra dem. Først i folkeskolen, omend situationen tilsyneladende bliver bedre i skiftet til udskoling, og derefter på efterskolen, hvor hun oplever betydelig ensomhed og udenforskab. Hun lykkes flere gange med at blive en del af nogle vennegrupper, som hun er glad for og trives i, ligesom hun i forskellige sammenhænge får etableret nære venskaber. Men hun oplever, at de på kritiske tidspunkter bryder sammen eller fortætter sig på nye måder, uden at hun bliver en del af dem. Og mens løst organiserede festnetværk, der etableres i relation til det lokale skole- og uddannelsesliv, fylder eller har fyldt for de fleste unge i hendes alder, er det ikke noget, Isabel nævner. Senere i interviewet fortæller hun imidlertid om det at være K-pop-fan og at opleve et fællesskab med andre fans, ligesom hun fortæller, at hun har et fritidsarbejde, hvor hun indgår i et løsere fællesskab med kollegaer.

Isabel afslutter interviewet med at fortælle, at hun har besluttet sig for at forlade den forstad, hun er vokset op i. At rykke sig ud af og væk fra den historik af sociale brud og tabte fællesskaber, hun har oplevet der, for at påbegynde en ny uddannelse og starte på en frisk inde i byen. For Isabel har de institutionelle skift og overgange i lokalområdet ingenlunde beriget hende med et stadigt stigende antal fællesskaber, men derimod været forbundet med en række dårlige oplevelser, der i en lang periode slukkede hendes håb om at finde gode relationer med og til andre unge. Afslutningen på hendes historie viser dog, at hun stadig, omend med en vis nervøsitet, håber og tror på, at bevægelsen ind i en ny institutionel sammenhæng på et helt andet sted vil kunne åbne for etableringen af sådanne relationer. Dermed bliver Isabels fortælling også en fortælling om, hvordan sociale brud og tab af fællesskaber i visse tilfælde kan åbne for en orientering mod nye sammenhænge og fællesskaber, der potentielt kan øge den unges trivsel og mulighed for at skabe en ny begyndelse for sig selv. Oliver, der selvfølgelig og næsten umærkbart glider ind i de fællesskaber, der findes dér, hvor han er vokset op og fortsat bor, ansøres ikke på samme måde til at afsøge nye veje og redefinere sig selv i nye kontekster. Og selvom han nævner sine 'afstikkere' til en gruppe uden for lokalområdet, er det sandsynligt, at den kontinuitet og sammenhæng, han har oplevet i sin bevægelse gennem forskellige institutionelle skift og

overgange, mindsker motivationen for at søge nye veje og redefinere sig selv i en mere radikal forstand.

Under vores interviews har vi mødt enkelte unge, der har endnu flere fællesskaber end Oliver, og som i endnu højere grad end ham oplever at glide fra fællesskab til fællesskab under de institutionelle skift og overgange. Ligesom vi har mødt unge, der føler sig endnu mere alene og udenfor end Isabel, og som i endnu højere grad end hende har oplevet de institutionelle skift og overgange som en kamp for at fastholde gamle og etablere nye fællesskaber. Men hovedparten af de unges fortællinger befinder sig et sted mellem Oliver's og Isabel's fortællinger. De udgør blandingsformer, der rummer elementer fra begges fortællinger. Her er både kontinuitet og opbyggelighed, sammenbrud og tab. Hovedparten af de unge, vi har interviewet, giver da også udtryk for, at de lægger et stort arbejde i at fastholde og etablere relationer på tværs af de institutionelle skift og overgange, og at det er et arbejde, som de til tider lykkes med og til tider ikke lykkes med. Det gælder for eksempel Oskar på 17 år. Oskar, der kommer fra et lejlighedsbyggeri i en provinsby på Midsjælland, har haft et fantastisk år på efterskole og er netop begyndt på en erhvervsuddannelse. Her fortæller han om sit arbejde for at fastholde kontakten til efterskolevennerne:

Det er i hvert fald meget efterskole, jeg går op i, der bliver holdt gang i, fordi det er jo nogle venner, man har for livet. Det siger alle, der har været på efterskole i hvert fald. Nu er det ikke så lang tid siden, at jeg gik der, men man kan godt mærke, der er mange, der falder fra. For eksempel har jeg ikke set pigegruppen, siden vi stoppede. Så det er også bare det med, at man ved godt, hvor hurtigt det kan gå med, at man ikke snakker sammen mere. Så nogle gange så snakker vi i facebookopkald, og nogle gange aftaler vi, så mødes vi i en weekend eller i noget ferie, som nu her hvor vi har haft fem dage, så mødes vi der og er sammen hele den her ferie. (Oskar, 17 år)

Oskar har en fornemmelse af, at de vigtige relationer, han har bygget op på efterskolen, nemt kan forsvinde. Men selvom der er tegn på, at noget er ved at forandre sig, arbejder Oskar og efterskolevennerne ihærdigt på

at fastholde deres fællesskab. Oskar står midt i en overgang, da vi møder ham. Han har forladt noget, men endnu ikke etableret noget nyt. Fraværet af relationerne fra efterskolen fremstår derfor meget tydeligt, og det samme gør hans ønske om at fastholde dem. Her er ikke, som vi så hos Oliver og Isabel, tale om nogen mere overordnede og reflekterende fortællinger om, hvad institutionelle skift og overgange har gjort ved hans fællesskaber og relationer til andre unge. Det er her og nu, der er i fokus, og det samtidigt med, at han netop er begyndt på en ny uddannelse, hvor han skal i gang med at etablere og udvikle nye relationer, hvilket ligeledes er afgørende for ham.

De mange skift og overgange opleves forskelligt af forskellige unge, og deres oplevelser og erfaringer sætter sig i dem og er med til at skabe nogle mønstre og gentagelser, som kommer til at tegne deres videre bevægelser gennem ungdomslivets fællesskaber. Det kan både være oplevelsen af, at fællesskaber nærmest automatisk udfolder sig på alle niveauer, bliver flere og flere samt imødekommer en lang række forskellige behov. Her oplever de unge en positiv sammenhæng mellem overgange og fællesskaber. Men modsat kan det også opleves, som om fællesskaber er skrøbelige og nemt kan bryde sammen, og at det er en kamp at skulle holde fast i og etablere nye relationer i ungdomslivets overgange. For de fleste unge er det imidlertid både-og, og det kræver et betydeligt arbejde at fastholde og opbygge nye relationer; et arbejde, hvor de fleste unge både tager gode og dårlige erfaringer med sig videre gennem ungdomslivet.

Opstart med rygstød fra eksisterende relationer

Nu går vi lidt tættere på, hvordan de gode og dårlige erfaringer, som de unge trækker med sig fra tidligere institutionelle sammenhænge, påvirker deres overgange i forhold til nye institutionelle sammenhænge. Mere konkret vil vi kigge på, hvad disse erfaringer betyder for de unges fortællinger om, hvem de er, og hvilken evne de har til at skabe fællesskaber det nye sted. Vi starter med de unge, der overvejende bringer gode erfaringer med sig, og hvad det betyder for dem, idet de står på tærsklen til en ny del af deres ungdomsliv.

Som vi så i Oliviers fortælling, fremstod det som en stor fordel at starte i gymnasiet med et helt netværk af løse relationer og fællesskaber. Dels fordi man simpelthen kender en masse på forhånd og derfor ikke behøver

at etablere alle sine fællesskaber forfra. Men også fordi man har en tro på, at man er i stand til at etablere nye relationer på det nye sted. En sådan sikkerhed ses også hos en af de yngre deltagere i undersøgelsen, Mathias, som går i 8. klasse i en midtsjællandsk provinsby, som mellem linjerne og gennem interviewet fortæller, hvordan han oplever at være superpopulær, ja, faktisk så populær, at han bliver inviteret med til arrangementer hos de ældre elever på skolen og uden for skolen. I interviewet fortæller han, at nogle af de elever, han har tætte relationer til i de ældre klasser, meget snart går ud af skolen. Men han er på ingen måde nervøs for de brydninger, det vil skabe i hans relationer:

Interviewer: Hvad med de der fra niende, er du nervøs for, når de lige om lidt smutter? Altså nu er det jo faktisk en af dine bedste venner, Maja?

Mathias: Altså, det har vi faktisk snakket om, og så har vi snakket om, at jeg nok også ville komme på [det lokale gymnasium] dér, når jeg går ud, sådan at vi stadig ...

Interviewer: Hun skal derover også?

Mathias: Jaer. Men også så vi skal holde kontakten og sådan noget, og så må vi se, hvordan det går ... ellers så, så går det nok, altså så. (Mathias, 15 år)

Unge, som lykkes med at etablere og fastholde deres fællesskaber på tværs af ungdomslivets skift og overgange, ser ud til at være langt mindre sårbare, når de starter på og i nye arenaer og skal i gang med at skabe nye grupper og nære venskaber. Ikke bare har de gode erfaringer med sig, som gør, at de tror på, at det nok skal lykkes; de har også nogle fællesskaber med sig, der kan agere rygstød, hvis det alligevel skulle blive svært. De fleste af disse fællesskaber stammer fra institutionelle sammenhænge, de tidligere har befundet sig i. Men enkelte unge har også mangeårige relationer fra foreningsliv og fritidsinteresser, som følger dem gennem de forskellige skift og overgange, de gennemgår, og som agerer et vigtigt rygstød for dem. Det beskriver 18-årige Olga her:

Altså jeg har hele tiden, da jeg skulle starte på gym og sådan noget, så har jeg hele tiden tænkt, at 'ej, men hvis det, hvis

det fucker helt op det her, eller hvis at alle ikke kan lide mig, eller jeg kommer til at gøre et eller andet, som er helt forkert eller sådan noget, så har jeg ligesom altid dem [rollespilsvennerne, red.], som jeg kan regne med', så det har ligesom gjort mig lidt mere sikker i at turde gøre andre ting, fordi at jeg ved, at de vil gribe mig, hvis at det går helt galt-agtigt ... også selvom vi nødvendigvis ikke sådan hele gruppen snakker om svære ting, så ved jeg, at hvis jeg rakte ud til dem, så ville de altid snakke med mig og hjælpe mig og ... sådan lige meget, hvad det var. (Olga, 18 år)

Unge, som har ingen eller få relationer på en uddannelse, men til gengæld har relationer uden for uddannelsen, bliver sjældent lige så berørt af deres mangel på relationer på uddannelserne, som de ellers ville være. I vores interviews har vi ligefrem set eksempler på unge, som næsten synes at blive blaserte i forhold til de fællesskaber, de skal til at etablere, når de starter på en ny uddannelse. Deres sociale liv er fyldt op, deres fokus er på fællesskaber andre steder, og de har simpelthen ikke brug for flere betydningsfulde relationer. For de fleste udgør eksisterende fællesskaber dog blot et rygstød i den proces, de unge uvægerligt skal i gang med, når de begynder i en ny institutionel sammenhæng – nemlig at etablere nye fællesskaber, der kan være med til at forankre dem og skabe tilhørsforhold til og i denne sammenhæng.

Opstart uden rygstød fra eksisterende fællesskaber

Andre unge oplever ligesom Isabel, som vi mødte indledningsvis, at de må starte forfra med lige stor – eller måske stadig større – tvivl og usikkerhed for hver opstart. De har måske ingen andre relationer, der kan agere rygstød, og meget afhænger således af, hvad der sker netop nu. Samtidig risikerer deres dårlige erfaringer imidlertid at underminere troen på, at det faktisk kan lykkes nu. Og selvom det lykkes at få foden indenfor i starten, hvor relationerne er relativt åbne og udefinerede, vil det så lykkes at fortætte og fastholde dem? Her er det Naja på 19 år, der fortæller om opstarten på efterskolen, og hvad der skete undervejs i opholdet:

Altså i starten gik det faktisk rigtigt godt, og jeg havde faktisk mange venner, og mine roommates sagde også til mig, 'Naja, du er jo populær', og hvor jeg var sådan der, 'hvad'? Det, det er jo ikke muligt, altså Naja kan jo ikke være populær, altså det er jo ikke en ting, men det viste sig så også hurtigt at være for meget. Altså jeg havde simpelthen ikke overskud til at have alle de venskaber, jeg har altid kun haft én veninde, så jeg havde slet ikke overskud til at være alle steder på én gang. [...] Og jeg begyndte at trække mig. Og så stoppede min kæreste også på efterskolen, og så gled den vennegruppe ligesom ud, altså, så var der ligesom ikke mere vennegruppe tilbage. Og så tænkte jeg, nå, men så går jeg tilbage til pigerne, jeg bor sammen med, og så kunne jeg jo godt mærke, at der havde jeg jo ikke været fuld tid, som de andre havde været i den gruppe. De var virkelig sammentømrede, ikke? Så der kunne jeg bare heller ikke komme ind. Det var ligegyldigt, hvad jeg prøvede, jeg kunne bare ikke komme ind, og de ville ikke have mig nogen steder. Og så endte det faktisk med, at de sidste tre måneder, der snakkede ingen til mig overhovedet. (Naja, 19 år)

Najas fortælling viser, hvordan fællesskaber relativt nemt kan etableres i den indledende åbne fase, hvor det sociale liv er præget af en særlig åbenhed og bevægelighed. På Najas efterskole endog i et omfang, der efterlader hende ganske målløs. Hun kan næsten ikke tro, at hun er så populær, som tilfældet er – kan det virkelig passe? For Naja har aldrig været populær, men trækker derimod en lang historie med mobning og udenforskab med sig ind på efterskolen. Selvom Naja hermed får en ny begyndelse på efterskolen – en erfaring med at være og kunne noget nyt – så ender hendes fællesskabshistorik imidlertid med at repetere sig selv. Hun bryder med sin venindegruppe, og senere glider hun også ud af sin kærestes gruppe og får derefter ikke adgang til nogen ny gruppe. Efterskoleopholdet ender med, at Naja endnu en gang føler sig udstødt og marginaliseret.

Det er dog ikke altid sådan, at fællesskabshistorikken ender med at gentage sig selv, når de unge bevæger sig gennem institutionelle skift og overgange. Isabel besluttede som bekendt at påbegynde en uddannelse, der lå

inde i byen, så hun kunne komme væk fra det sociale liv i den forstad, hun var vokset op i. Og det at re-orientere sig og starte på en frisk i en ny social og kulturel sammenhæng ser faktisk ud til at lykkes for hende, selvom det ikke var uden en vis nervøsitet, at hun startede på den nye skole:

Altså jeg tror, jeg var ret nervøs for at faktisk få venner, fordi det ved jeg ikke, jeg føler bare, at ... jeg var ret bange for, hvordan sådan folk ville tage imod én. Også der efter vi fik dannet klasser og sådan noget. Vi var jo to grundforløbsklasser, som blev slået sammen. Størstedelen af pigerne er sådan fra den anden klasse, så jeg var jo bange for, at jeg ikke rigtig ville have nogen at tale med, fordi dem jeg talte med, de skulle på den anden linje og alt sådan noget, men altså jeg mødte jo dem, jeg er venner med nu. (Isabel, 18 år)

Isabel trækker sin fællesskabshistorik med ind i den nye institutionelle sammenhæng, som samtidig rummer et håb om, at hun kan træde ud af denne historik. Nok oplever hun ingenlunde det nye sted som et mulighedsrum, hvor alle relationer er åbne, og det bare handler om at række en arm frem, så bliver den grebet. Hun er konstant bevidst om risikoen for at ende med at stå alene, mens andre finder sammen i fortættede relationer. Hun har ikke noget at falde tilbage på – intet rygstød. Men alligevel ender hun med at finde nogen, og et nyt og lidt anderledes kapitel ser ud til at blive skrevet i hendes fællesskabshistorik.

Unge selvvalgte brud

Brud fremkommer som beskrevet løbende i ungdomslivet foranstaltet af de mange institutionelle skift og overgange, som ungdomslivet er struktureret omkring. Men selvom de unge i vid udstrækning taler om behovet for at trække sociale relationer med sig fra en institutionel sammenhæng til en anden – og at det giver dem et vigtigt rygstød – så er der også unge i vores interviews, som fortæller om selv at foranstalte brud i deres fællesskaber og et behov for at komme videre. Her fortæller Olivia på 16 år, som går på efterskole, om en række brud i sine vennegrupper, som hun selv har været med til at foranstalte:

Her i 8. klasse kom jeg i en meget dårlig vennegruppe, som fik mig til at gøre ting, som jeg ikke sådan rigtig brød mig om, og som fik mig bare ind i et virkeligt dårligt miljø. Men så i 9. klasse fandt jeg ud af, at de var dårlige for mig, også fordi at der fandt min mor og far ud af alle de ting, jeg gjorde, og så snakkede jeg med dem om det, og de fik mig så til at indse, at det var virkeligt dårligt for mig. Så i 9. klasse fik jeg så nogle nye venner, det var sådan en lille vennegruppe, hvor jeg troede, de var ret gode for mig. Men jeg mistede så rigtigt meget selvtilid af dem, fordi at de sådan, de snakkede grimt til mig og sådan noget, og så om sommeren, så festede jeg meget, og der flyttede jeg også, og, ja, det gjorde egentligt bare sådan, at jeg kom tættere på mine venner og sådan noget, så det var meget fedt. Så i sommerferien begyndte jeg at feste meget, eller der festede jeg rigtigt meget, sådan hele tiden faktisk, og der lærte jeg så også flere og flere nye mennesker at kende. Så startede jeg på efterskolen, hvor jeg så har mistet kontakten til rigtigt mange af de der venner, som jeg havde, og hvor jeg mistede virkeligt meget selvtilid, ja, der er kun tre af dem, som jeg snakker med nu, tror jeg, det er. Men så fandt jeg nogle rigtige venner på efterskolen, som der holder af mig for den, jeg er, så det betyder meget for mig, og det har også gjort, at jeg har fået alt det der selvtilid tilbage, som jeg så mistede fra de gamle venner. (Olivia, 16 år)

Som det også fremgår af Olivias fortælling, så har de mange brud, hun har oplevet, dels været foranstaltet af hende selv, omend i nogen grad faciliteret af hendes forældre, der ikke betragtede hendes vennegrupper som gode for hende. Og dels har de været betinget af omstændigheder uden for hende selv – for eksempel at hun er flyttet og startet på en efterskole og ikke har ønsket at holde fast i sine gamle fællesskaber. Ydermere fortæller Olivia om, hvordan hun nu, hvor hun har etableret et nyt fællesskab på efterskolen, har fået blik for, hvor dårligt hun havde det i sine tidligere fællesskaber, hvorfor hun nu har brudt med de fleste af de unge, som indgik i disse fællesskaber.

Andre unge flytter ligefrem skole for at bryde med fællesskaber og få adgang til nye. Det gælder for eksempel Asma, som bor i en forstad til København, som oplevede at stå i en outsider-position i sine skolefællesskaber på grund af hendes minoritetsstatus på skolen. Hun valgte derfor at skifte til en anden skole, hvor hun ikke automatisk var en outsider og derfor kunne opbygge et helt nyt socialt liv:

Ja. I folkeskolen i de mindre klasser, sådan, så var jeg lidt en outsider, fordi at sådan klassen var meget dansk, og jeg var den eneste brune pige, så, sådan, det var meget nyt, og så i 6. klasse begyndte jeg sådan stille og roligt at få lidt venner og sådan, sådan finde min gruppe-agtigt. Så flyttede jeg i 8. klasse, hvilket var godt, fordi så fandt jeg sådan, så fik jeg mange nye relationer, sådan lige pludselig, så havde jeg virkeligt, rigtigt, rigtigt mange venner. (Asma, 16 år)

Denne oplevelse af, at et fællesskab 'ikke er godt for mig' genfindes i mange af de unges fortællinger. Hvor nogle unge, som Asma, skifter institutionel kontekst og dermed bryder med fællesskabet, er der andre unge, der ikke oplever at have denne mulighed, hvorfor de bliver, selvom de har det svært og ikke trives.

Opsamling: Institutionelle overgange

I dette kapitel har vi undersøgt, hvordan de institutionelle skift og overgange sætter sig igennem i unges fællesskaber. Det er et centralt forskningsfelt inden for ungdomsforskningen, og som beskrevet indledningsvis og i udblikket til anden forskning peger en række studier på, at overgangene er præget af skrøbelighed, men også nye muligheder, som unge dog langt fra har lige muligheder for at gribe (for eksempel Furlong, 2015; Winther-Lindqvist, 2010). Vi har i kapitlet fået indblik i, hvordan forskellige unge har forskellige forudsætninger for at etablere og fastholde fællesskaber i de institutionelle skift og overgange. Det kan hænge sammen med deres klassebaggrund, køn og hvor de bor, men det er ikke noget, som entydigt fremgår af de unges fortællinger. Slående er det dog, hvordan nogle unge

akkumulerer stadigt flere fællesskaber, mens andre unge kontinuerligt taber fællesskaber og må begynde forfra, når de begynder i en ny institutionel sammenhæng. For disse unge forbliver de nye muligheder og horisonter, som de institutionelle skift og overgange varsler i forhold til deres sociale liv, sjældent åbne særligt længe. Nok forekommer starten i en ny institutionel sammenhæng også for disse unge løfterig og håbeful, som vi så blandt andet hos Naja og Isabel, men ofte følger hurtigt en kritisk fase, hvor de i konkurrence med andre unge tester, hvem der skal med i hvilke fællesskaber, og det er en konkurrence, de ofte taber. Mens unge omkring dem glider ind i fællesskaber, der med tiden fortættes mere og mere, efterlades disse unge endnu en gang på kanten af det sociale liv.

I kapitlet har vi således set, hvordan mønstre af inklusion i fællesskaber og trivsel repeteres side om side med mønstre af udenforskab og sociale afsavn i de unges fællesskabshistorikker, og at overgangene både kan føje nye succesoplevelser til i forvejen socialt velfungerende unge, ligesom de kan spæde til dårlige erfaringer hos unge, der allerede har ondt i deres sociale liv. Samtidig viser kapitlet, at det for en række unge, hvis sociale liv fungerer godt, kan være et betydeligt arbejde at vedligeholde deres fællesskaber, når de bevæger sig fra en institutionel sammenhæng til en anden, hvor nye fællesskaber åbner sig for dem. I forlængelse heraf peger kapitlet på en dobbelthed, idet det på den ene side ser ud til at være en stor fordel for de unge at kunne trække fællesskaber med sig på tværs af de institutionelle skift og overgange, mens det på den anden side er afgørende at fastholde en åbenhed over for nye relationer og fællesskaber. I kapitlet har vi således set eksempler på unge, der bevidst søger frirum fra eksisterende fællesskaber, fordi de har brug for at afprøve nye sider af sig selv og ungdomslivet, som en fællesskabshistorik præget af kontinuitet ikke altid skaber mulighed for.

Ungdomskulturelle overgange

Udblik til anden forskning

Inden for ungdomsforskningen forstås unges skift og overgange ofte som unges bevægelser gennem det institutionaliserede ungdomsliv, som vi netop har kastet lys over. Men når man beskæftiger sig med unges fællesskaber, som vi gør i denne bog, får man ligeledes øje på skift og overgange, der handler om unges overgange fra, hvad man kan kalde barndomskulturelle til ungdomskulturelle fællesskaber, som vi vender vores fokus mod i dette kapitel. Disse overgange er i nogen grad koblet til de institutionelle overgange, men de lever også deres eget liv, der er relativt uafhængigt af disse overgange. Nogle unge træder således ind i ungdomskulturelle fællesskaber i folkeskolen, mens andre forbliver i barndomskulturelle fællesskaber et godt stykke tid ind i ungdomsuddannelsen, og som det vil fremgå af kapitlet, har disse forskelle mellem unge stor betydning for, hvordan de unge oplever og trives med og i deres fællesskaber i ungdomslivet.

Ifølge Lalander og Johansson (Lalander & Johansson, 2017) foregår unges identitetsdannelse i vid udstrækning gennem, hvad de kalder 'kulturelle symboliseringsprocesser'. Groft sagt indebærer det, at unge bruger de tegn og symboler, som er tilgængelige i ungdomskulturen, til at danne deres identiteter som unge. De udvikler således en identitet ved at orientere sig i ungdomskulturen og definere sig selv i forhold til ungdomskulturelle tegn og symboler, som forbindes med bestemte æstetiske udtryksformer, bestemte værdisæt etc. Det er sjældent et individuelt forehavende, men

foregår ofte i kollektive processer, hvor unge finder sammen om bestemte udtryksformer og værdisæt i ungdomskulturen og derigennem positionerer sig i forhold til andre unge, der skaber deres identitet i forhold til andre dele af ungdomskulturen, men også i forhold til voksne og samfundet i videre forstand. Dette har været et fremherskende perspektiv inden for forskningen i ungdomskultur, hvor der således har været fokus på, hvordan unge bruger ungdomskulturen til at definere sig selv og deres relationer til hinanden, men også hvordan de derigennem frembringer nye tegn og symboler, der på den ene side skaber brydninger i forhold til den bredere samfundskultur, men også bidrager til at udvikle og forny den (Hebdige, 1979; McRobbie & Garber, 1986; Willis, 2017).

Hvor den tidligere forskning i ungdomskultur i høj grad handlede om unges subkulturelle fællesskaber, hvis æstetiske udtryksformer og værdisæt adskilte sig markant fra voksensamfundets, har forskningen i en årrække været optaget af de stadigt flere udvekslinger, der finder sted mellem fællesskaber i mainstreamkulturen og subkulturen, og hvordan det derfor er blevet stadig sværere at skelne det ene fra det andet (Illeris et al., 2009). Den tyske sociolog Andreas Reckwitz (2019) beskriver i den forbindelse, at vores kultur – og dermed også ungdomskulturen – i stigende grad præges af det, han kalder 'singulariserede' livsprojekter, hvor det handler om at skille sig ud, være synlig og være i stadig bevægelse. Det har ikke blot øget antallet af tegn og symboler, der cirkulerer og sætter sig igennem i ungdomskulturen, men i de senere år ligeledes bidraget til frembringelsen af nye forestillinger om blandt andet krop, køn og seksualitet. Både i form af nye kulturelle normer og idealer, der betoner stadigt mere plastiske forståelser af krop, køn og seksualitet, der i stigende grad ses som noget, der kan formes og omformes. Men også i form af nye identitetspolitiske, normkritiske og aktivistiske modstandsformer, som i stigende grad gør krop, køn og seksualitet til signifikante kulturelle brydningsfelter mellem bestemte ungdomskulturelle fællesskaber og samfundskulturen i videre forstand (Harrison et al., 2017; Sørensen et al., 2018).

Forskningen i ungdomskultur har med andre ord haft fokus på en række forskellige bevægelser, der har fundet og finder sted i ungdomskulturen, men har i mindre grad haft fokus på de bevægelser, som unge selv foretager, når de går fra en barndomskultur ind i en ungdomskultur. Der findes en del forskning, som belyser det fravalg af fællesskaber i foreningslivet til

fordel for løsere strukturerede fællesskaber uden for foreningslivet, som mange unge foretager i løbet af teenageårene. Men ofte tematiseres dette fravalg som en frafaldsproblematik, der tager afsæt i et foreningsperspektiv og føjes ind i en diskussion om unge og demokrati (Persson et al., 2020). Vi har derimod kun begrænset viden om, hvordan forskellige unge oplever denne og andre bevægelser, der markerer en overgang fra barndomskultur til ungdomskultur, hvilke kulturelle tegn og symboler de unge gør brug af i denne overgang, hvad den nærmere betyder for deres deltagelse i fællesskaberne, samt hvordan den er forbundet med de institutionelle overgange, vi belyste i forrige afsnit.

Vi har i arbejdet med denne bog derfor udviklet begrebet 'ungdomskulturelle overgange' som et forsøg på begrebsligt og teoretisk at føje et tidsligt perspektiv ind i forskningen i ungdomskultur, og derigennem skabe forbindelseslinjer mellem transitionsforskningen og ungdomskulturforskningen. Begrebet er med andre ord et forsøg på at åbne op for også at forstå unges overgangsprocesser som kulturelle overgangsprocesser, der på mange måder er lige så signifikante som de institutionelle overgangsprocesser, der er i fokus i transitionsforskningen. Med et sådant tidsligt blik på det ungdomskulturelle felt forskydes vores blik på ungdomskultur, så det ikke bare handler om at kunne forstå de tegn og symboler, der er særlige for ungdomslivet på et givet tidspunkt i historien, men også handler om at forstå, hvad der sker, når unge bevæger sig fra en barndomskultur ind i en ungdomskultur, hvilke forskellige forudsætninger unge har for at foretage denne bevægelse, hvordan det på forskellig vis påvirker deres fællesskaber og trivsel osv.

Fester, alkohol og sex: nye venner og nye interesser

Nu retter vi atter fokus mod nogle af de unge, vi har mødt under vores arbejde med bogen. I det følgende vil de berette om, hvordan det opleves at træde ud af barndomslandets fællesskaber, som især er forankret i skolen og foreningslivet og har fokus på leg, sport og fritidsinteresser, og ind i ungdomskulturelle fællesskaber, der folder sig ud på og i andre arenaer og handler om noget helt andet. Vi skal høre fortællinger om, hvad dette andet er, hvorfor det er så vigtigt, og så skal vi høre, hvordan det opleves fra for-

skellige unges perspektiver. For ligesom de institutionelle overgange sætter sig meget forskelligt igennem i forskellige unges fællesskaber, er der også forskel på, hvordan de ungdomskulturelle overgange præger unges fællesskaber. Vi starter med at give ordet til Ida. Hun er 16 år, går i 9. klasse og bor i et nyere rækkehuskvarter uden for en større by. De sidste par år er hun blevet venner med en masse unge, der bor alle mulige andre steder:

Ida: For to år siden var det noget helt, helt andet. Altså jeg vidste godt, hvem alle de her mennesker var, men det var ikke nogen, jeg snakkede med. Der var jeg nok mere sammen med folk fra min klasse. Jeg var jo bare 14 år, hvilket ikke er så gammelt, men nu er jeg blevet de her to år ældre, hvilket har gjort en kæmpe forskel. Nu har jeg bare nogle andre interesser, end jeg havde dengang, og jeg føler også bare, jeg er et andet sted i livet-agtigt end dem fra min klasse og har mere tilfælles med den gruppe, jeg går med nu.

Interviewer: Hvordan er du og din klasse nogle forskellige steder i livet?

Ida: Altså de er ikke så meget ude. De er meget bare sammen med dem fra klassen og har ikke rigtig sådan et større fællesskab, hvor jeg er rundt i alle mulige byer, og jeg er også til fester og alt sådan noget, og det er de ikke. Tidligere snakkede jeg med dem, men nu snakker jeg kun med dem, når jeg er på skolen.

Interviewer: Så du er gledet ud af den gruppe. Er der noget sorg forbundet med det?

Ida: Nej, for jeg er meget glad for dem, jeg snakker med nu, og jeg kunne faktisk slet ikke forestille mig stadigvæk at være i den gruppe, så jeg er ikke ked af, at jeg er gledet ud af den.

Interviewer: Hvad er det så, I laver, når I fester?

Ida: Når vi fester, så samles vi en masse mennesker, altså det er virkelig 50+. Det er så mange mennesker, så der er også hele tiden nye mennesker, man kan lære at kende. Men altså vi sidder jo bare og drikker og hygger og tager for eksempel ud til friluftsbadet, hvor det så er muligt at hoppe i vandet og

stadigvæk sidde på en bænk eller på en trappe og bare drikke og sådan noget.

Interviewer: Hvordan ved man, at det sker?

Ida: Der bliver oprettet begivenheder på Facebook, hvor der bare bliver tilføjet en masse folk, og så kan man enten trykke, at man deltager, eller at man ikke deltager, og så kan man også se på den måde, hvem det er, der kommer, og hvem det er, der ikke kommer. Og jeg føler bare, at alle dem, der deltager i de her fester, det bliver også bare et stort fællesskab, selvom der selvfølgelig altid er nogle nye, man kan lære at kende. Men folk ved ligesom, hvem der plejer at komme, og fordi jeg har været til så mange fester, så er chancen for, at jeg bliver inviteret bare ret stor. Fordi at jeg også kender så mange af dem, som der holder fester og deltager i fester og alt sådan noget.

Interviewer: Hvad er festgruppen for en slags gruppe?

Ida: Altså der er folk i næsten alle aldersgrupper. Jeg er en af de yngste, som der kommer, og så er der nogle på helt op til de 25 år – det er så godt nok ikke nogen, jeg snakker så meget med. Men det er bare ét stort fællesskab, hvor man stadig har mulighed for at lære nye mennesker at kende og hele tiden kan få aftalt et eller andet med, at hvis man lige sidder og keder sig, så kan man i hvert fald altid få ti med på druk. (Ida, 16 år)

Ida fortæller om at bevæge sig fra noget velkendt og veldefineret og ind i noget nyt og ukendt, som tilsyneladende bliver ved med at udvide og åbne sig for hende. Fra at tilhøre et relativt velafgrænset fællesskab i klassen har hun således bevæget sig ind i et fællesskab, der ikke umiddelbart har nogen klare rammer eller noget klart indhold. Her mødes de unge forskellige steder i byen for at snakke, bade, drikke og feste. Kredsen af deltagere forandrer sig også hele tiden, og fællesskabet fremstår derfor til stadighed nyt og spændende. De unge mødes mere eller mindre spontant, omend ofte med afsæt i Facebook-begivenheder, hvor kredsen af inviterede fluktuerer, men Ida er en af gengangerne, og hendes muligheder for at deltage i fællesskabets begivenheder synes derfor til stadighed at vokse.

Det nye fællesskab rummer en attraktionsværdi, der tilsyneladende er så stor, at Ida ikke længere skænker det fællesskab, hun var en del af i sin skoleklasse, mange tanker. Hun er over alle bjerge – videre – og er blevet en del af et fællesskab, der på forskellige måder bryder med de grænser, der var for hendes tidligere klassefællesskab. Ida fortæller eksempelvis, at aldersspændet mellem de unge er langt større, og at de fleste er ældre end hende selv. Og selvom hun tilkendegiver, at hun ikke taler med de ældste i fællesskabet, fremstår det at være en del af et fællesskab med nogle, der er ældre end hende selv, tydeligvis som noget attraktivt ved fællesskabet. Som en art markering af, at Ida har overhalet sine jævnaldrende i klassen og er blevet et fuldblyndet medlem af en ungdomskultur, de fortsat står på kanten af.

Samtidig synes det heller ikke afgørende for Ida at tale med eller kende alle de unge i det nye fællesskab. Tværtimod fremstår det som en del af attraktionsværdien ved fællesskabet, at det rummer unge, hun endnu ikke kender, men som hun potentielt kan lære at kende. Unge, der her og nu udgør fremmede, men som på sigt kan blive til nogle, der kender hende, og hun selv kan komme til at kende. De 'nye mennesker' og den fremmedhed, som de repræsenterer, er en del af den mulighedshorisont, den åbning af verden, som fællesskabet repræsenterer for hende. En verden, hvor meget i udgangspunktet er nyt og ukendt, men som Ida er i fuld gang med at bevæge sig ind i og gøre til en del af sin identitet som ung.

Men denne åbning af verden udgør ikke blot et attraktivt mulighedsrum. Den rummer tillige en række risici og faldgruber, som de unge skal lære at håndtere. Det gælder mødet med nye mennesker, som visse unge i sig selv finder svært og udfordrende. Men indtaget af alkohol og de seksualiserede omgangsformer under festerne synes at sætte en masse på spil for de unge. Her er det en gruppe piger fra en friskole i et landområde uden for en mindre provinsby, der ligesom flere andre piger i studiet fortæller, hvordan der på den ene side hersker en norm om, at man skal udforske det seksuelle, og hvordan der på den anden side hurtigt opstår rygter, hvor man anklages for at udforske det seksuelle på måder, der afkodes som upassende og forkerte:

Alberte: Folk kender bare hinanden, og nogle gange er det sådan noget helt crazy, sådan noget som, 'hun har været sammen med 27'. Altså sådan noget ved folk om folk. Folk ved,

hvem folk har været sammen med, og folk har øgenavne, altså sådan helt vildt nogle gange, hvor man tænker, 'ej okay', altså 'tusindben', fordi hun har bollet med så mange og sådan noget.

Interviewer: Er det meget dét, det handler om? Om man har bollet med mange og sådan noget?

Alberte: Ja, jeg synes, mange folk vil rigtig gerne vide sådan noget. De graver meget i det og sådan noget. De går meget op i det. Det er meget vigtigt for folk. Det kan i hvert fald ikke være så privat.

Emma: Nej, der er ikke noget, der er privat. Ikke når man er i vores alder. Der skal alt ud, og hvor mange man har været sammen med, og hvor mange man har kysset med, og hvem lavede du noget med til den fest, og, jamen, så var de ude og sådan noget. Og så hvis man ikke selv er til det, så er det meget sådan, 'ej, har du ikke været sammen med nogen, altså du går i 9. klasse, så tag dig dog sammen'. Og så prøver man virkelig at være sådan, 'du skal selv styre det, det er helt op til dig selv, om du har lyst til at være sammen med folk'. Men der er bare nogen, der ikke forstår det. (Alberte, 15 år, og Emma, 16 år)

Pigerne fortæller her om en stadig nysgerrighed over for hinandens seksuelle erfaringer, og hvordan det seksuelle fylder i deres samtaler og samvær med hinanden. At være seksuelt aktiv er noget, man bliver målt og vejet på, ligesom man bliver målt og vejet på, om man er aktiv på en adækvat måde. Det kan tilsyneladende være noget af en kamp at tage ejerskab over ens seksuelle erfaringer – eller mangel på samme. Og som blandt andet Cawood (2007) og Staunæs (2004) har peget på, gælder det ikke mindst for unge piger, hvis seksualitet fortsat er omgærdet af modstridende normer og forventninger. Mens drenges seksuelle erfaringer i vid udstrækning betragtes som noget positivt, kan det være noget af en balancegang for piger at skulle manøvrere mellem at undgå et stempel som enten billig eller kedelig. Og det på trods af, at de befinder sig i en alder, hvor de er i færd med at gøre sig deres første seksuelle erfaringer og fortsat bevæger sig med usikre skridt ind i det seksuelle.

Barndomsboblen og ungdomsboblen

Men hvor både Ida, Alberte og Emma er i fuld gang med at udforske ungdomskulturelle fællesskaber, og de omgangsformer samt normer og koder, som gør sig gældende der, er der andre unge i vores undersøgelse, der endnu ikke har bevæget sig ind i disse fællesskaber. For disse unge udgør skole og foreningsliv stadig omdrejningspunktet i deres sociale liv, og de oplever ofte at stå på kanten af en ungdomskultur, som deres klassekammerater er i fuld gang med at udforske, men som de ved, de også selv skal gøre sig erfaringer med. De er dog enten ikke klar eller inviteret med ind i alt det nye, og de står ofte som observatører og kigger ind i en verden, der endnu ikke er deres, men som en del af deres gamle venner allerede er blevet en del af. Her fortæller 14-årige Victoria, der går i 8. klasse på en skole i en lille by i hovedstadsområdet, hvordan det er at stå tilbage i barndomslandet, når en stor del af klassekammeraterne har bevæget sig videre:

Victoria: Her det seneste år er folk begyndt at trække lidt for at gøre forskellige ting, så der er blevet dannet grupperinger.

Interviewer: Hvordan har det været?

Victoria: Altså det har været lidt mærkeligt, og det snakker jeg også om med en af mine rigtigt gode veninder i skolen, at det er virkeligt tydeligt at se, at der er blevet dannet grupperinger. For eksempel når vi kommer i skolen, så er det ofte sådan, at vi står i to bobler, altså, så står vi fire og snakker her, og så står de fem og snakker om noget helt andet derovre.

Interviewer: Kan du prøve og fortælle, hvad det er for nogen to bobler?

Victoria: Vi er mange, der fokuserer på vores sport og bruger rigtigt meget tid på andre ting, og, ja, vi er måske ikke så langt fremme. Jeg bruger rigtigt meget tid i hallen og i stalden, og så er der nogle, der bruger meget tid på at danse, og én, der spiller tennis. Altså vi bruger rigtigt meget tid på sport og laver ting i vores fritid, hvor den anden gruppe – de elsker at være sammen med deres venner. Det gør vi andre også, men de er sammen hver evig eneste dag stort set, og de laver ikke særligt meget sport. De bruger egentlig bare deres tid på at holde

små fester. Det er vi andre også med til, men de er bare sådan lidt længere fremme.

Interviewer: Når I holder fester, er I så mere blandede, eller er det så stadigvæk lidt de der grupper?

Victoria: Altså vi har ikke holdt så mange fester, vi har måske holdt én rigtig fest, og (hoster) der var vi meget sammen alle sammen. Men de har sådan nogle dage, hvor de så mødes dem selv, de fire-fem stykker, også med nogle andre, for eksempel nogle drenge fra klassen og sådan. (Victoria, 14 år)

Victoria fortæller her, hvordan pigernes fællesskab i klassen er blevet afløst af to bobler, der ikke er i berøring med hinanden og ikke har noget tilfælles med hinanden: Der er boblen med piger, der stadig dyrker sport og er optaget af heste, og boblen med piger, der primært interesserer sig for bare at være sammen og feste med hinanden og drengene i klassen. I arbejdet med bogen har vi mødt flere unge, der oplever at være ladt alene og stå fortabte tilbage i barndomslandet, mens alle vennerne har bevæget sig over i ungdomskulturen. Sådan er det ikke for Victoria: Selvom en del af klassens piger har forladt det fællesskab, hun oplever at være en del af, og har valgt et andet fællesskab til, er hun ikke alene. Der er en gruppe piger, der – som hun siger – ikke er 'så langt fremme', og de har fortsat et fællesskab med hinanden, selvom opbruddet og splittelsen tydeligvis præger dem og samværet med hinanden.

Opsamling: Ungdomskulturelle overgange

Ungdomsforskningen har et stærkt fokus på den identitetsdannelse, som unges deltagelse i forskellige ungdomskulturelle sammenhænge giver anledning til, mens der, og som beskrevet indledningsvis i udblikket til anden forskning, er mindre opmærksomhed omkring de bevægelser, unge foretager i overgangen fra en barndoms- til en ungdomskultur (for eksempel Johansson, 2017). Det har vi sat fokus på i dette kapitel, der har vist, hvordan disse bevægelser er koblet til opbrud og forandringer i unges sociale liv. Vi har således hørt fortællinger fra unge, der aldeles frivilligt forlader de fællesskaber, som de har været en del af i skolen og fritidslivet, for at

bevæge sig ud i mere løst definerede fællesskaber, der ikke blot befinder sig på og i helt andre arenaer, men ligeledes har et helt andet indhold. Her synes tab af og brud med eksisterende fællesskaber næsten at være en forudsætning for at kunne foretage en adækvat bevægelse, omend vi også ser, at nogle unge foretager den selv samme bevægelse med deres gamle venner fra skolen eller foreningen i fællesskaber, som omformes og gives nyt liv. Grundlæggende er der tale om en bevægelse, der handler om på afgørende vis at redefinere sig selv og skabe nye orienteringspunkter, og overgangen til ungdomskulturelle fællesskaber ser ud til at afføde nye sociale hierarkier og nye indenfor- og udenfor-positioner. Som også beskrevet i udblikket til anden forskning, er der tydeligvis status og prestige knyttet til denne bevægelse (for eksempel Reckwitz, 2019). Selvom de unge, der ser deres kammerater bevæge sig ind i alt det nye, ikke nødvendigvis selv føler sig klar til at foretage denne bevægelse, er de således smerteligt klar over, at det er netop dén bevægelse, de bør foretage, og at de ikke længere befinder sig et attraktivt sted. Omvendt ser vi også, at overgangen til ungdomskulturelle fællesskaber rummer faldgruber og farer, ikke mindst i de afsøgninger af rusmidler og seksualitet, som på den ene side er så vigtige og definerende for disse fællesskaber, men også skrøbelige og usikre at bevæge sig ud i.

Hovedpointer

Fællesskaber over tid

I denne anden del af bogen har vi undersøgt, hvordan forskellige typer af overgange i unges liv, de institutionelle såvel som de kulturelle, bidrager til at forme unges fællesskabshistorikker over tid. Vi stiller her i opsamlingen af hovedpointer yderligere skarpt på, hvordan overgangene virker ind på de unges fællesskabshistorikker gennem mangfoldige opbyggende og nedbrydende processer, der kan sætte sig spor i de unges sociale trivsel eller mistrivsel, hvis de samler sig i bestemte mønstre og retninger over tid.

Som vi var inde på i indledningen, spiller de unges fællesskabshistorikker således en væsentlig rolle for deres oplevelse af at trives eller mistrives i fællesskaber gennem dét, at gode erfaringer fungerer som opbyggende processer, der over tid giver dem sociale kompetencer og tro på egen formåen i forhold til at indgå i fællesskaber, og som også udmønter sig konkret i en akkumulation af fællesskaber over tid. Og modsat kan for mange nedbrydende processer, der gentager og gen- og udspiller sig over tid, føre til, at unge slider på eller helt mister tilliden til egen formåen i forhold til at kunne indgå i eller fastholde fællesskaber og relationer over tid, hvilket samtidigt betyder, at de unge konkret kun indgår i få eller slet ingen fællesskaber.

Konkret skal vi således i det følgende stille skarpt på, hvordan unges institutionelle og kulturelle overgange kan siges at bidrage til de unges sociale trivsel og mistrivsel gennem henholdsvis opbyggende og nedbrydende processer, der tilsammen tegner sig som forskellige fællesskabshistorikker blandt de unge. Og så skal vi overordnet opsummere hovedpointerne fra denne del af bogen. Vi lægger ud med de pointer, der bredt kendetegner ungefællesskaber i relation til tid, for dernæst at se på de opbyggende processer og dér, hvor fællesskaber gør godt, og til sidst nærme os de nedbrydende processer og dér, hvor fællesskaber gør ondt.

Et ungdomsliv med mange overgange

Fællesskaber i ungdomsårene udmærker sig særligt ved deres mange skift og overgange. Intet ungt menneske kommer igennem nutidens ungdomsliv uden at bevæge sig gennem en række institutionelle overgange i uddannelsessystemet, såvel som gennem en mere kulturel overgang fra en barndomskultur til en ungdomskultur. Kapitlerne her har således vist os, hvordan de unges fællesskabshistorikker bliver til gennem opbyggende og nedbrydende processer i en flerhed af overgange.

Arbejdskrævende fællesskaber

Et yderligere træk ved de unges fællesskaber, som det tegner sig på bagkant af kapitlerne i denne del, er, at der knytter sig et ikke ubetydeligt 'arbejde' til både de opbyggende og nedbrydende processer omkring fællesskaberne. Den pointe vil også træde frem i andre af bogens opsamlinger af hovedpointer, men i forlængelse af disse kapitler får vi øje på, at ikke mindst de unges bevægelser gennem overgangene i ungdomslivet giver et kontinuerligt arbejde med at opbygge, vedligeholde og fastholde fællesskaber over tid. Og uanset om dette 'arbejde' består af opbyggende eller nedbrydende processer eller en blanding af de to, så går det igen, at unge lægger mange kræfter og ressourcer i både at opbygge og vedligeholde fællesskaber over tid. Og at der, som vi skal nærme os her, er betydelige forskelle på, hvad 'arbejdet' kaster af sig af fællesskaber.

Selvvalgte og opbyggende overgange

For dykker man yderligere ned i de unges overgange og fællesskabshistorikker, er en anden hovedpointe, der træder tydeligt frem, de store forskelle. Forskelle, der bedst lader sig begribe gennem at stille skarpt på dér, hvor forskellene er størst, uden at man dermed skal glemme, at det for de fleste unge ikke tegner sig helt så entydigt. Som kapitlerne har vist, så tegner overgangene for nogle af de unge sig som serier af muligheder, opbyggende processer og kærkomne scenskift, som de endog indimellem selv vælger at opsøge og orkestrere, når de oplever et behov for at komme videre. Som en mulighed for at begynde på en frisk og prøve kræfter med

nye unge og nye fællesskabskonstellationer, der fungerer som saltvandsindsprøjtninger for dem.

Når overgangene fungerer opbyggende og formative, kan der være unge, som gradvist slipper fællesskaber, der ikke længere synes tilstrækkeligt givende, og som måske næsten i en rus kaster sig ind og ud i nye og horisontudvidende fællesskaber. Eller det kan være opbyggende, når unge i en overgang formår, har mulighed for og understøttes i at trække sociale relationer med sig fra en institutionel eller kulturel sammenhæng til en anden som vigtige rygstød på vejen ind i nye sammenhænge og overgange.

De institutionelle og ungdomskulturelle overgange skaber således på forskellige måder muligheder for at indgå i fællesskabsopbyggende processer. For nogle unge er der tale om talrige opbyggende processer, der tilsammen tegner konturerne af nogle fællesskabshistorikker, der fremmer de unges sociale kompetencer og tillid til egen formåen i forhold til at kunne indgå i fællesskaber (jf. indledningens del om social trivsel). For andre er processerne mere brogede og sammensatte – og for andre igen er de rigtigt svære, konfliktfyldte og har en mere nedbrydende karakter. Det kan hænge sammen med de unges klassebaggrund, køn og hvor de bor, men det træder ikke entydigt frem som en forklaring i interviewene.

De nedbrydende overgange og brud

For lige såvel som overgangene kan byde på en masse nye relationer og en masse nye muligheder i forhold til, hvem man kan være, så kan de også rumme udfordringer, begrænsninger og tab af muligheder. Det kan tage tid at lære og finde sig til rette i en ny overgang. I begyndelsen kan alt for en stund være kastet op i luften, og selvom det kan varsle en ny begyndelse, hvor livet kan føre én nye steder hen, kan det også være svært at overskue. Meget er på spil i forbindelse med en overgang og lige så mange muligheder, det giver, lige så hurtigt, og peger vores analyser på, kan de sociale mønstre etablere sig og føre til, at nogle af de unge har svært ved at finde en plads i de nye fællesskaber. Og nogle kan således opleve, at deres plads i et givet fællesskab pludselig smuldrer, fordi fællesskabet forandrer sig eller helt opløses, og de står tilbage uden at være kommet ind i nye fællesskaber og risikerer at havne på kanten af det sociale liv og opleve ensomhed.

Til trods for, at ungdomslivet er karakteriseret ved sine mange fællesskaber, så synes disse at klumpe sig sammen og byde sig særligt til hos dem, der i forvejen har, fremfor hos dem, der mangler. Og til trods for, at unge ikke har meget lange fællesskabshistorikker, har de oplevet tilstrækkeligt til, at dårlige og svære erfaringer og oplevelser kan virke nedbrydende med risiko for at sætte sig som social mistrivsel, der ikke bare sådan lige rystes af. Så hvor nedbrydende processer er nogle, som alle de unge løber ind i, så sker der noget, når disse gentager sig over tid og bliver til egentlig social mistrivsel og til tab af kompetencer og tro på egen formåen i forhold til at skabe sig en plads i og fungere i fællesskaber.

Forskellige forudsætninger i overgangene til nye arenaer

Således ser vi, hvordan fællesskaber og fællesskabshistorikker kan bidrage til ulighed i forudsætninger, idet nogle unge akkumulerer stadigt flere fællesskaber, mens andre unge kontinuerligt taber fællesskaber og må begynde forfra. Samtidig ser vi, hvordan mønstre af opbyggende processer og trivsel ser ud til at repeteres side om side med nedbrydende processer og mønstre, der kan føre til social mistrivsel og afsavn i de unges fællesskabshistorikker, og at overgangene både kan føje nye opbyggende succesoplevelser til i forvejen socialt velfungerende unge, ligesom det kan spæde nedbrydende erfaringer op hos unge, der allerede har ondt i deres sociale liv og kæmper med social mistrivsel.

Den ulighed, vi i andre studier ser udspille sig samfundsmæssigt i form af forskellige socialgruppers ulige betingelser for at klare sig i henholdsvis uddannelsessystemet og på arbejdsmarkedet, ser således ud til også at rumme en social dimension, hvor nogle unge opbygger stadigt stærkere netværk af fællesskaber og relationer, mens andre hele tiden starter forfra.

Opmærksomhedspunkter

Fællesskaber over tid

Vi skal her på baggrund af undersøgelsens analyser og de inputs, som vi har fået fra vores workshop med fagprofessionelle, og generelle bevægelser i ungdomsfeltet komme med bud på nogle opmærksomhedspunkter i arbejdet med *fællesskaber over tid*. Opmærksomhedspunkterne retter sig mod praksis og er således relevante for alle, der i det daglige, og i eksempelvis en institutionel sammenhæng, arbejder med unge eller har ansvar for de konkrete rammer, der er omkring unges hverdagsliv. I afslutningen af bogens del 6 samles opmærksomhedspunkterne fra alle bogens dele til nogle mere generelle opmærksomhedspunkter:

Det er vigtigt at sætte fokus på unge, der efterlades i de institutionelle og ungdomskulturelle overgange

- Hav en opmærksomhed omkring, om visse elever eller grupper efterlades på perronen og har brug for særlig opmærksomhed eller særlige tiltag i forbindelse med overgangen fra barn til ung. Det kan være ungdomskulturelle overgange i udskolingen eller institutionelle skift til eksempelvis en ungdomsuddannelse, et holdskifte i en sportsklub etc.
- Der kan være unge med fællesskabshistorikker præget af mange nedbrud, som kan have brug for en håndsrekning i forhold til at styrke deres tillid til, at det kan lykkes at danne fællesskaber i den nye kontekst eller at holde fast i tidligere relationer, som kan fungere som rygstød ind i nye fællesskaber.
- Det er vigtigt at skabe dialog med unge omkring fællesskaber i overgangene fra barn til ung. Ofte er det institutionelle fokus i overgangen fra barn til ung meget fokuseret omkring rusmidler og prævention, men også andre sociale og kulturelle processer i overgangen kan være re-

levante at gå i dialog med de unge om. Det kan være ændrede sociale grupperinger, seksualitet, festkulturer, online fællesskaber, medialisering af IRL-fællesskaber, kommercialisering af ungdomslivet etc.

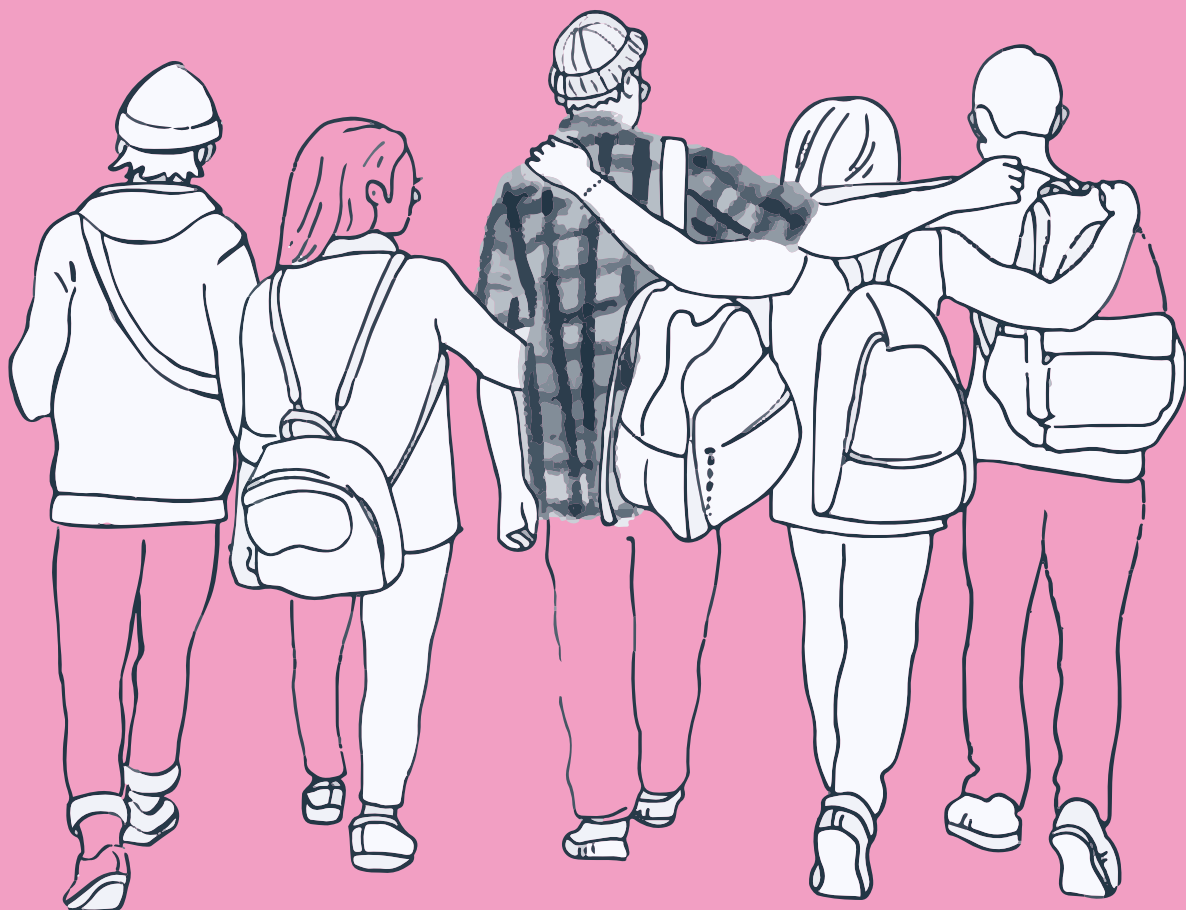
Tilgængelige og rummelige fællesskaber i overgangene er et vigtigt fokus

- Overvej, om der er fællesskaber tilgængelige for ALLE unge og muligheder for at etablere åbne sociale sammenhænge, hvor alle unge kan deltage i forbindelse med opstart af eksempelvis uddannelsesforløb.
- Husk på, at rammesætningen af sociale arrangementer, og det gerne med inddragelse af de unge, er uhyre vigtig for fællesskabets tilgængelighed og rummelighed. Rammesætningen kan eksempelvis bestå i at formulere værdier for fællesskabet, etiske regler, spilleregler og normer for god digital adfærd.
- I rammesætningen og etableringen af mulige fællesskaber er det vigtigt at overveje de unges forskellige forudsætninger. Forudsætninger såsom tidligere kendskab til aktiviteten, skolen, de andre unge, med mere.

Overvej unges muligheder for at prøve forskellige fællesskaber og positioner af

- Det er vigtigt med en flerhed af fællesskaber, således at skole- og uddannelsesfællesskaber kan suppleres med andre fællesskaber såsom i klubber, ungdomsskoler, foreningsliv, boligkvarterer og kulturtilbud. Således kan det være meningsfuldt at bidrage til at 'skubbe' unge ind i fællesskaber i helt andre sammenhænge og uden for skole og uddannelse, hvis det her er svært at få det til at fungere for den enkelte.

Fællesskabsidealer

Indledning

En bærende præmis for denne bog er, at ungefællesskaber ikke kun er gode og opbyggende, men også kan være svære og gøre ondt. Det har vi allerede set en række eksempler på i den foregående del af bogen, hvor vi belyste fællesskaber i unges overgange, og det vil vi også se i denne tredje del af bogen. Godt nok sætter vi her fokus på de forestillinger og idealer om fællesskaber, som de unge i bogen er bærere af. Men vi er især optagede af, hvad der sker, når de unge forsøger at virkeliggøre disse forestillinger og idealer i deres egne ungdomsliv. Så det er populært sagt mødet mellem idealer og virkelighed, der er omdrejningspunktet i denne del af bogen, og dette møde forløber langtfra altid glat og gnidningsfrit. Selvom afsættet – idealer og forestillinger om fællesskaber – umiddelbart klinger positivt og opløftende, vil de fortællinger, der træder frem i denne del af bogen, hermed også vise problematiske og udfordrende sider af unges fællesskaber.

I vores tid er der generelt et positivt billede af fællesskaber. Det er i vid udstrækning et plusord, der ses som et svar på mange af de problemer og udfordringer, der fylder og gør ondt i nutidens ungdomsliv. Det gælder også inden for ungdomsforskningen, hvor tidligere tiders fokus på unges fællesskaber på kanten af samfundet (Willis, 2017) i en årrække har været afløst af et fokus på individualiseringen af ungdomslivet. Her har vi talt om et ungdomsliv, hvor den enkeltes egne valg og ansvar sættes i centrum af tilværelsen, og unges oplevelse af selv at skulle styre og have kontrol over deres

livsprojekter træder i forgrunden. Ifølge denne forskning puster individualiseringen til en oplevelse af pres og stress og forstærker den tvivl og uro, der altid har været en del af ungdomslivet (Sørensen et al., 2017; O'Flynn & Petersen, 2007; Sørensen & Nielsen, 2015). Samtidig har vi været optaget af en præstationskultur, der tilsyneladende har bredt sig i ungdomslivet. Her handler det om at være på og levere varen. Ikke bare på uddannelserne, for snart sagt alle aspekter af tilværelsen skal fremstå toptunede og i perfekt stand. Ambitionsniveauet er højt, og risikoen for at falde igennem er stor (Katznelson et al., 2022; Madsen, 2018; Petersen, 2017). Det forskningsmæssige fokus har altså i vid udstrækning været på dét, der skaber adskillelse mellem unge og lægger pres på den enkelte unge. På den baggrund er det ikke så underligt, at vi i de senere år er blevet stadig mere optaget af de sider af ungdomslivet, som repræsenterer noget helt andet, eksempelvis unges fællesskaber, som denne bog dykker ned i.

Men selvom fællesskaber er et plusord, der på mange måder er oppe i tiden, kan forestillingerne og idealerne om fællesskaber sætte sig igennem på mange forskellige måder i ungdomslivet. I de følgende kapitler vil det fremgå, hvordan det viser sig hos de unge i denne bog. I kapitlerne sætter vi fokus på fem forskellige forestillinger og idealer for fællesskaber, som de unge vender tilbage til igen og igen, og som tiltrækker sig en særlig opmærksomhed under vores interviews: I *kapitel 5* er der fokus på status og renommé. Derefter følger *kapitel 6*, der handler om smag og stil. *Kapitel 7* retter opmærksomheden mod fest og humor. *Kapitel 8* belyser intimitet og autenticitet. Og endelig sætter *kapitel 9* fokus på at udføre noget sammen. Ligesom i del 2 påbegyndes hvert kapitel med et udblik til anden forskning, inden vi folder de forestillinger og idealer ud, som viser sig blandt de unge i bogen.

Hver forestilling og ideal udgør et fikspunkt og rummer sit særlige løfte om, hvad fællesskaber kan bidrage med og hjælpe til at forløse i ungdomslivet. Samlet set er der tale om en bred palet af fikspunkter og løfter, der peger i mange forskellige retninger. Selvom de unge gennemgående forbinder dem med noget positivt og attraktivt, er det ikke altid tilfældet, og visse forestillinger og idealer er genstand for både kritik og modstand. Ydermere ser vi, at nogle unge slår sig, når de forsøger at realisere bestemte forestillinger og idealer, og også med det perspektiv på fællesska-

ber, som vi anlægger i denne del af bogen, får vi øje på, at unge har forskellige forudsætninger for at deltage i fællesskaberne i ungdomslivet.

På baggrund af de mønstre og sammenhænge, der tegner sig på tværs af de fem kapitler, formulerer vi afslutningsvis nogle hovedpointer om, hvordan unges forestillinger og idealer sætter sig igennem i ungdomslivets fællesskaber. Vi stiller skarpt på, hvornår unges arbejde med at virkeliggøre disse forestillinger og idealer virker opbyggende eller nedbrydende ind på de unge og deres trivsel i fællesskaber. Endelig præsenterer vi nogle *opmærksomhedspunkter*, der kan understøtte dér, hvor der opstår problemer og udfordringer i møderne mellem idealer og virkelighed.

Status og renommé

Udblik til anden forskning

Forestillingen og idealet om, at fællesskaber bør have en vis status og renommé, går igen og tager plads i de unges fortællinger om deres fællesskaber. Den status og det renommé, der knytter sig til bestemte fællesskaber, har således stor betydning for, om de unge orienterer sig mod fællesskaberne. Samtidig har den status og det renommé, der knytter sig til de unge selv, betydning for, hvorvidt de kan få adgang til de fællesskaber, de orienterer sig mod. Der er således tale om en vekselvirkning, hvor fællesskabets status og renommé smitter af på de unge, samtidig med at den unges status og renommé virker ind på fællesskabet.

Forestillingen og idealet om status og renommé er forbundet til velkendte sociologiske kategorier som klasse, uddannelse, etnicitet, sted etc. og handler således om, hvordan fællesskaberne indplaceres i etablerede sociale og kulturelle hierarkier og prestigesystemer. Hovedreglen er, at jo højere og mere centralt et fællesskab er indplaceret i disse hierarkier og prestigesystemer, desto mere attraktivt og populært er det blandt de unge. På tværs af de unge, vi har interviewet, synes der således at være en gennemgående bevidsthed om, hvilken økonomisk, social og kulturel kapital der knytter sig til de forskellige sociologiske kategorier, og en orientering mod fællesskaber, der rummer sammenkoblinger af kategorier, som samlet set er forbundet med den højeste kapital (Bourdieu, 1986; Bourdieu, 1984; Crenshaw, 1991; Mohanty, 1988). Inden for den nyere sociologiske

tænkning peges der dog på, at det, der afkodes som høj og lav kapital, er i færd med at forandre sig. Reckwitz (Reckwitz et al., 2019) argumenterer således for, at borgerskabets diskrete charme er blevet erstattet af 'singulariserede' livsprojekter, hvor det drejer sig om at være unik og synlig (Reckwitz et al., 2019). Men selvom de sociale og kulturelle hierarkier og prestigesystemers udtryksformer forandrer sig, rummer de fortsat en reference til kategorierne samt deres tilsvarende hierarkier og prestigesystemer, som ser ud til at være så afgørende for de unge.

Vi ser dog også, at de sociale og kulturelle hierarkier og prestigesystemer udfordres af unge, der enten ikke har adgang til fællesskaber med høj status eller et godt renommé eller af andre årsager forholder sig kritisk til disse hierarkier og systemer. Lalander og Johansson (Lalander & Johansson, 2017) beskriver i den forbindelse fællesskaber, der arbejder på at etablere en 'imaginær overordning' (ibid., s. 49). Her vendes den dominerende samfundsorden på hovedet, således at det, som det omgivende samfund tillægger høj værdi, gøres til genstand for desavouering, mens det, som samfundet tillægger lav værdi, gøres til genstand for idealisering. I disse fællesskaber problematiseres og kritiseres de fællesskaber med andre unge, der er centralt og højt placerede i de sociale og kulturelle hierarkier og prestigesystemer, mens fællesskaber, der er ringeagtede og marginaliserede, løftes op og tillægges særlig værdi.

Tårnhøjt niveau

I det første eksempel, som vi vil præsentere, møder vi nogle unge, hvis fællesskabsorienteringer i vid udstrækning følger den gængse logik. Vi talte med disse unge under et fokusgruppeinterview på et gymnasium i en privilegeret forstad nord for København, og her var der ingen tvivl: De oplever selv at være højt og centralt placeret i de dominerende sociale og kulturelle hierarkier og prestigesystemer, og at det er en afgørende faktor for de unge på gymnasiet, når de orienterer sig mod andre unge at være sammen med. Eksempelvis berettede de under interviewet, at deres gymnasium kæmper med et nabogymnasium om at være det gymnasium, der "ligger på en andenplads med forældre, der har den højeste indkomst i landet", ligesom de fortalte os, at næsten alle elevernes forældre er akademikere. Og de gav udtryk for, at det må være svært, "hvis man har en far, der arbejder på fa-

brik, eller en mor, der er rengøringsdame". Der er ifølge de unge et særligt miljø på gymnasiet, hvor der hersker en klar norm om, hvordan man skal være for at få adgang til fællesskaber. Det beretter gymnasieeleven Villads på 18 år om her:

Når man står der på vejen på vej til gymnasiet, så kommer vi jo kørende i bil, når vi kommer ind. Og kommer du ind i en Renault, eller kommer du ind i din fars nye elektriske Porsche, altså det gør jo bare en forskel på, hvordan folk, de lige ser dig. Selvfølgelig er det ikke det, der er afgørende efter, om folk lige har lyst til at være venner med dig, bare fordi du har mange penge, men det er stadig en bagtanke, folk, de ligesom har. Fordi, sådan vil det jo altid være. (Villads, 18 år)

Penge er ikke alt, men det synes ikke desto mindre at være afgørende at have en privilegeret familiebaggrund, hvis man skal gøre sig gældende i fællesskaberne på dette gymnasium. Det udgør en mere eller mindre udtalt præmis, når de unge orienterer sig mod og danner fællesskaber med hinanden. Selvom de unge på gymnasiet i denne privilegerede forstad oplever at tilhøre en elite, hvor alle er udstyrede med en relativt høj økonomisk, social og kulturel kapital, er der indbyrdes forskelle mellem dem, hvilket sætter sig igennem i deres muligheder for at skabe sociale relationer. I andre dele af interviewet taler disse unge da også om pres og frygt for at falde igennem. Niveauet er tårnhøjt, normen er snæver, og der skal ikke meget til for, at man føler sig utilstrækkelig eller mærkelig og oplever at hænge i kanten af det sociale liv. Der er ligefrem en af de unge i interviewet, der taler om, at "man føler sig undertrykt" og som "en restgruppe", hvis man ikke passer ind i "det her kodeks", som dominerer blandt de unge på dette gymnasium.

"Så er du bare en perker"

Det er dog ikke kun de unge, vi møder på særligt privilegerede steder og skoler, som giver udtryk for, at det kan være svært at leve op til de normer, som knytter sig til de sociale og kulturelle hierarkier og prestigesystemer. Det er tilfældet mange steder, og flere unge giver udtryk for, at de fælles-

skaber, der findes netop dér, hvor de er, præges af en bedømmelseskultur, hvor de unge, som lever op til normerne, får plads og opmærksomhed, mens de unge, som har sværere ved det, i højere grad lever et stille liv i udkanten. Her er det Marta på 16 år, som vi møder på en efterskole:

Dem, der ikke passede ind i normen, var stille, og det, syntes jeg, er vildt ærgerligt! Altså sådan virkeligt ærgerligt, men sådan har jeg også indtryk af, at det er på gymnasier, altså de fleste gymnasier også i København, ja, også efterskoler og folkeskoler og, sådan, grupper. At man dømmes lidt hinanden.
(Marta, 16 år)

De normer, der knytter sig til de sociale og kulturelle hierarkier og prestigesystemer, har altså ikke kun betydning for, hvilke fællesskaber de unge orienterer sig mod og ønsker at indgå i. De virker også ind på dynamikkerne i fællesskaberne, hvor de unge, der imødekommer normerne, tilsyneladende indtager en høj og central placering i fællesskaberne, mens de unge, der ikke gør, i højere grad lever et stille liv i periferien.

Samtidig viser de interviews, vi har lavet i forbindelse med bogen, at der er en mindre del af de unge, som lever deres ungdomsliv på steder, hvor der slet ikke er adgang til fællesskaber, der imødekommer disse normer: Det gælder unge, som kommer fra områder og skoler, der befinder sig længere nede i de sociale og kulturelle hierarkier og prestigesystemer. Her indebærer orienteringen mod status og renommé i mindre grad en stræben efter at leve op til en snæver norm, som man risikerer at afvige en smule fra. I stedet handler det om at skubbe til den sociale og kulturelle stigmatisering, som området og skolen er forbundet med. Det illustrerer denne dialog fra et fokusgruppinterview, som vi havde med Asma og Amir på et gymnasium i en multikulturel forstad vest for København:

Amir: Ja, det er bare blandt unge, altså når man ligesom snakker om forskellige gymnasier: 'Okay, hvilket gymnasie går du så på?', så siger man måske ...

Asma: Du går på Niels Brock, og jeg går på [gymnasium vest for København].

Amir: Jamen, så bliver der snakket godt om Niels Brock, men ikke så godt om vores gymnasium.

Asma: Der bliver lavet stereotyper og sådan. Hvis du går på vores gymnasium, så er du bare en perker.

Amir: Ja, så er man bare en hård type, ik'?

Asma: En hård type, sådan rigtigt, og hvis du går på Niels Brock, så er du sådan rigtigt fin og rig, ik', fra Hellerup. (Asma og Amir, 16 år)

De unge i dette fokusgruppeinterview er yderst bevidste om den status, som deres område og skole har i de sociale og kulturelle hierarkier og prestigesystemer, som er afgørende for, hvordan unge orienterer sig mod og danner fællesskaber med hinanden. Det gymnasium, de går på, og den forstad, som det ligger i, er ikke noget, andre unge er tiltrukket af eller vil associeres med. Det er derimod noget, de lægger afstand til og vender sig bort fra. Det har givetvis betydning, at de unge her ikke kommer fra velstillede familier og har veluddannede forældre. Men det er især den etniske sammensætning, som ifølge de unge selv er afgørende for stedets og skolens dårlige renommé og lave status. Det er med andre ord dét, at skolen og stedet har en høj andel af unge med etnisk minoritetsbaggrund, som spiller ind her. De unge i fokusgruppeinterviewet giver således udtryk for, at der foregår, hvad den franske sociolog Lois Wacquant (2007) kalder 'territorial stigmatisering', hvor de unge, der bor i forstaden og går på gymnasiet, udskammes som for eksempel perkere og hårde typer. (Wacquant, 2007).

Skubber til hierarkierne

Omvendt ser vi også, at de unge i fokusgruppeinterviewet ironiserer over unge fra skoler og steder med bedre renommé og højere status som værende 'rigtigt fine og rige og fra Hellerup'. De forsøger hermed at skubbe til og destabilisere det hierarki og prestigesystem, der bidrager til deres egen underordning og marginalisering. Det bliver endnu tydeligere et andet sted i interviewet, hvor de vender den førnævnte territoriale stigmatisering på hovedet:

Asma: Ja, altså vi minder meget om hinanden, eller man kan jo ikke generalisere, vel? Men sådan tøjstil og sådan noget dér, det gør vi. Men det er også den her gruppe, det er meget frit, hvad du har på her og sådan noget der. Du bliver ikke kaldt alt muligt. Hvorimod andre gymnasier, har jeg hørt ... de er sådan, de snakker sådan lidt: Så er der for meget hud og sådan. Hvor på gymnasiet, sådan, de er meget åbne.

Mahira: Ja, også det der med, at vi bruger det samme slang. Altså vi har bare ligesom vores eget sprog.

Asma: Vi har vores eget sprog, lærerne kan endda forstå det, og vores engelsklærer brugte det også engang for at få os til at tie stille, ikke? Altså vi har ligesom vores eget sprog her på gymnasiet, og det er det, altså det gør det bare virkeligt fedt. (Asma, 16 år, og Mahira, 17 år)

Disse unge oplever at blive udskammet som hårde typer og perkere og taler ovenfor om, at deres sted og skole er præget af en fri og åben kultur, hvor de har udviklet et helt eget sprog, som endog anerkendes af lærerne. Det bidrager ikke blot til følelsen af et stærkt fællesskab med hinanden, men ligeledes til et stærkt tilhørsforhold til stedet og skolen. Hermed vender de det territoriale stigma, de oplever at blive ramt af, på hovedet. Det er muligt, at der er tale om en 'imaginær overordning' (Lalander & Johansson, 2017), der ikke spejler det omkringliggende samfunds opfattelser af deres sted og skole. Men det synes ikke desto mindre at være en strategi, der bidrager til, at disse unge selv kan tillægge deres fællesskaber en positiv mening og værdi.

Vi ser lignende strategier fra unge, der kommer fra landområder, som måske ikke direkte er genstand for en territorial stigmatisering, men hvis renommé og status er lavere end nærliggende byområders, hvilket disse unge også gerne vil ændre på. Her er det Rasmus på 16 år, der ligefrem opfordrer unge fra den lokale provinsby til at komme med ud på landet, så de kan se, hvor sjovt det er:

Jeg kender faktisk pænt mange heroppe [i den nærmeste provinsby, red.]. Der er jo nogle, jeg har mødt til fester, hvor jeg så bare, 'jamen kom da med ud til os [på landet] og prøv det, det er jo meget sjovt'. Så kan vi også få nogle nye mennesker

med, så det ikke kun bliver det samme og det samme ... jeg kender pænt mange heroppe, der også får lov til at komme med ud til os og prøve at være ude sammen med os. Så ja. (Rasmus, 16 år)

De unge, vi har mødt ovenfor, skubber således på forskellige måder til de hierarkier og prestigesystemer, der tildeler dem et dårligt renommé og en lav status – de handler på den værdi og betydning, som deres indplaceringer i disse er behæftet med.

Opsamling: Status og renommé

Det er et gennemgående mønster blandt de unge i bogen, at de orienterer sig mod fællesskaber, der så vidt muligt giver adgang til status og renommé. Forestillingen og idealet om status og renommé står med andre ord stærkt blandt de unge i bogen. Idet status og renommé, som vi beskrev i udblippet til anden forskning, er forbundet med klassiske sociologiske kategorier som klasse, uddannelse, etnicitet etc., er fællesskaber forskellige steder i samfundet indplaceret forskelligt i de sociale og kulturelle hierarkier og prestigesystemer, der har betydning for deres status og renommé (Bourdieu, 1986; Bourdieu, 1984; Crenshaw, 1991; Mohanty, 1988). Unge fra privilegerede områder har i langt højere grad adgang til sådanne fællesskaber, mens unge fra udsatte områder har langt mere begrænset adgang til dem. Omvendt taler de unge fra mere privilegerede områder om at være udfordret af de snævre normer og kodekser, som sætter sig igennem i disse fællesskaber, og selvom status og renommé fremstår som afgørende for de unges orienteringer, ses også en gennemgående problematisering af disse normer og kodekser, og hvad de gør ved fællesskaberne og de unge, som er en del af dem. Intet sted er det dog så tydeligt som blandt de unge, der bor i områder og går på skoler, som på forhånd er udelukkede fra fællesskaber, der befinder sig centralt og højt i hierarkierne og prestigesystemerne. Disse unge, der ofte oplever fordomme og stigmatisering, som gør ondt og kan være svært at leve med, er i højere grad optagede af at tale det særlige ved deres fællesskaber frem som noget menings- og værdifuldt. De har kun ringe mulighed for at imødekomme de normer og kodekser, der giver høj status og et godt omdømme, og selvom vi ikke ser tegn på, at de

direkte forsøger at vende hierarkierne og prestigesystemerne på hovedet og udvikle det, som vi i udblikket til anden forskning betegnede som en 'imaginær overordning' (Lalander & Johansson, 2017), arbejder de tydeligvis på at etablere nogle andre – alternative – normer og kodekser.

Smag og stil

Udblik til anden forskning

Forestillingen og idealet om, at fællesskaber bør signalere en særlig smag og stil, er gennemgående i de fortællinger, vi har indsamlet blandt de unge i bogen. At være sammen om en kropsæstetik, tøjstil, musiksmag etc. har således afgørende betydning for oplevelsen af at høre sammen og have noget tilfælles. Ifølge Lalander og Johansson (2017) handler unges brug af æstetiske tegn og symboler om at undersøge og bearbejde deres sociale og kulturelle position i samfundet. Når unge sammen med andre unge eksperimenterer med en bestemt smag og stil, er det med andre ord et spørgsmål om at udvikle en forståelse af, hvor de hører til, hvem de er, og hvem de gerne vil blive til. De unges sociale relationer og udvikling af identitet er ofte vævet så tæt sammen med deres smags- og stileksperimenter, at det ene kan være svært at tænke uden det andet. Det blev også tydeligt i bogens del 2, hvor vi så, hvordan unge, der endnu ikke havde bevæget sig ind i ungdomskulturelle fællesskaber og de eksperimenter med æstetiske tegn og symboler, der gør sig gældende dér, havde store problemer med overhovedet at blive afkodet som unge. Disse unge fortalte om at blive efterladt i et barndomsunivers, som stadig drejede sig om ridning og håndbold, mens deres venner havde bevæget sig ind i fællesskaber, hvor fokus i stedet var rettet mod æstetiske afsøgninger og eksperimenter, som kunne bidrage til deres udvikling af en ungdomsidentitet.

I en årrække beskæftigede ungdomsforskningen sig især med subkulturelle fællesskaber, hvis æstetiske eksperimenter afveg fra eller var i direkte opposition til samfundets æstetiske normer og koder (Hebdige, 1979; Willis, 2017). I denne forskning stod klasse og køn centralt, og det empiriske fokus var ofte rettet mod unge drenge og piger på kanten af samfundet, som gennem deres æstetiske eksperimenter udforskede nogle alternative ståsteder og identitetspositioner i et samfund, de ikke oplevede at være inkluderet i. I dag er dette fokus blevet afløst af en bredere optagethed af den mangfoldighed af æstetiske fællesskaber, som ungdomskulturen i stigende grad danner ramme om (Bennett, 2011; Ferreira, 2016). Disse fællesskaber udvikles og opretholdes i et kompliceret samspil mellem det digitale og fysiske ungdomsliv, hvor æstetiske tegn og symboler spredes, omformes og recirkuleres med lynets hast, hvorfor omfanget af tegn og symboler og mulige fællesskabsdannelse synes nærmest eksplosivt. I nutidens ungdomskultur har de æstetiske fællesskaber derfor en relativt flydende og omskiftelig karakter, grænserne mellem dem er uskarpe og bevægelige, og fællesskaberne giver sjældent de unge fast grund under fødderne i særligt lang tid, før de må bevæge sig videre til nye fællesskaber og nye identitetsudtryk, hvilket kræver en betydelig evne til at manøvrere og bevæge sig uden helt at miste orienteringen – og pusten (Illeris et al., 2009; Sørensen, 2005).

Kendte sociologer, som franske Michel Maffesoli (1996) og danske Henning Bech (1999), har beskrevet denne udvikling som en æstetiseringsproces, hvor brugen af æstetiske tegn og symboler bliver så vigtig for den sociale og kulturelle organisering af samfundet, at velkendte organiseringsprincipper som klasse, uddannelse, køn etc. fortrænges og mister betydning. Ifølge Maffesoli og Bech taber identiteten som for eksempel 'arbejderklasse', 'højtuddannet' og 'mand'. således terræn til fordel for identifikationen med forskellige stil- og smagspræferencer, der går på kryds og tværs af disse principper. Empiriske studier inden for ungdomsforskningen viser dog, at de velkendte sociale og kulturelle organiseringsprincipper ingenlunde har mistet betydning for dannelsen af fællesskaber og udviklingen af identiteter i ungdomslivet (for eksempel Staunæs, 2004). De sætter sig derimod igennem i de stil- og smagspræferencer, som er konstituerende for de æstetiske fællesskaber, der således ikke alene bliver til gennem æstetiske processer – de er ikke 'ren æstetik' – men også koblet til klasse,

uddannelse, køn etc. (Odenbring & Johansson, 2021). Det betyder ydermere, at de er forbundet til de sociale og kulturelle hierarkier og prestige-systemer, som disse organiseringsprincipper danner afsæt for, hvorfor der heller ikke er nogen absolut skillelinje mellem forestillingen om og idealet for smag og stil, som vi sætter fokus på i dette kapitel, og forestillingen om og idealet for status og renommé, som vi belyste i forrige kapitel. Samtidig handler stil og smag ikke blot om status og renommé; det er to forskellige aspekter af fællesskaberne, som nok er forbundne, men som det også vil fremgå af dette kapitel, handler stil og smag også om meget andet.

”Hvad er cool, og hvad er ikke cool”

Under arbejdet med bogen har vi besøgt flere efterskoler, og på en af dem mødte vi 16-årige Marta fra det centrale København. Ligesom de fleste andre unge, vi har mødt under arbejdet med bogen, var hun meget optaget af, hvad der er sejt, coolt og smart, og hvad der ikke er, og hun satte rigtig mange ord på, hvor forskelligt det kan være fra sted til sted. Marta fortalte således, at det havde været lidt af en øjenåbner for hende at flytte væk fra storbyen og møde unge fra steder og miljøer, hvor stil- og smagspræferencerne afveg signifikant fra det, hun var vant til. Mødet med disse præferencer tydeliggjorde samtidig de særlige æstetiske normer og koder, som gør sig gældende i storbyen, og hvordan de sætter sig igennem i det sociale liv, som leves der:

Sådan i københavnerkredse (...) der går det meget op i de ting, og der er meget en klar forestilling om, hvad der er sejt og ikke er. Hvad der er smart, og hvad der ikke er ... og, ja, også gruppemæssigt. Altså sådan, hvad er cool, og hvad er ikke cool, og hvilke grupper skal jeg kigge efter, hvilke skal jeg ikke, og hvilke grupper man godt vil være en del af? Hvilke grupper vil jeg godt ses med eller sådan? (Marta, 16 år)

I storbyen er der ifølge Marta klare æstetiske normer og koder, og skillelinjerne mellem fællesskaber, der imødekommer disse normer og koder, og fællesskaber, der ikke gør, fremstår knivskarpe. Disse skillelinjer har afgørende indflydelse på, hvilke fællesskaber man som ungt menneske i

storbyen orienterer sig mod og ønsker at blive en del af, og hvilke fællesskaber man distancerer sig fra og ikke vil associeres med. På efterskolen oplever Marta imidlertid, at skillelinjerne blødes op. Hun opdager således, at unge på efterskolen, hvis stil- og smagspræferencer hun givetvis ville have dømt ude i storbyen, kan rumme kvaliteter, der alligevel gør det relevant for hende at orientere sig mod dem. Her beretter hun, hvordan hun har fået afmonteret nogle æstetiske fordomme på efterskolen:

Det var meget en boble [i den bydel hun kommer fra], og vi var meget påvirket af, hvad hinanden har gjort: Det er jo ret hipt, ik, eller sådan ret sådan københavner-hipt eller meget sådan. Altså jeg syntes jo, det er mega fedt og smart og sådan noget, men jeg kan også mærke, at jeg sådan syntes, det er rart at komme herop og se at sådan ... at nogen, altså sådan det lyder jo fjollet, men sådan at nogen, der sådan ikke går i det samme tøj, også kan være vildt søde, og nogen, der måske tager et Gucci-bælte på og syntes at, at ripped jeans er fede også kan være virkeligt skønne, fordi det har været meget sådan fordomsfuldt inde der på [hendes bydel], i hvert fald, det havde man ikke gjort.

Man gjorde, hvad de andre gjorde. Man gik i genbrug, og alt muligt andet, ik'. Altså sådan, så det er jo meget, hvordan man ser ud (...) og det fylder virkeligt meget hjemme i byen, og sådan i København, at sådan ... ja, og sådan også sådan noget med sociale medier, hvordan du sådan er dér, og sådan hvad du poster og sådan, sådan for der er jo mange, jeg sådan er venner med på de sociale medier, som jeg måske har set på gaden en enkelt gang, og alligevel føler man lidt, man kender hinanden eller sådan. (Marta, 16 år)

Den nærhed, efterskolen etablerer med unge fra andre steder og miljøer, skaber sprækker i de æstetiske normer og koder, som Marta bærer med sig fra storbyen og de sociale medier. Det er simpelthen ikke muligt for hende at opretholde det billede af andre, som etableres gennem disse normer og koder, hvis de andre kontinuerligt modbeviser det på efterskolen. Som Maffesoli (1996) og Bech (1999) pointerer, synes de æstetiske normer og koder

således at have størst gennemslagskraft i sociale relationer, der er baseret på afstand og rummer en vis anonymitet, hvilket i højere grad er tilfældet for relationerne i storbyen og på de sociale medier end på efterskolen, hvor de unge bor tæt sammen og ofte oplever at komme tæt på hinanden. Et andet sted i interviewet udtrykker Marta da også en vis bekymring over at skulle tilbage til storbyen og starte på gymnasiet efter efterskolen, da hun derved vender tilbage til en æstetisk interaktionsform, hvor det ydre og æstetiske atter bliver afgørende for hendes sociale relationer.

Genkendelighed og tilhørsforhold

Men selvom det ydre og æstetiske fylder i storbyen og på de sociale medier, er det ikke alene i form af normer og koder, der skaber skillelinjer og afføder et pres for at passe ind. Det ydre og æstetiske er også en interaktionsform, man kan gå på opdagelse i, og hvor man kan have held med at finde unge, der ligner én selv. Under arbejdet med bogen har vi således også mødt unge, der beretter om tilfældige og flygtige møder med andre unge i byen, og hvordan der kan opstå en følelse af genkendelighed og tilhørsforhold, hvis deres ydre og æstetiske udtryk minder om deres eget. Det kan konkret dreje sig om mange forskellige former for ydre og æstetiske udtryk. Her er et af de mere sjældne eksempler – det er Isabel på 18 år, der fortæller om at møde andre unge, der deler hendes passion for K-pop:

Isabel: Jeg kan godt se, hvis jeg går på gaden sådan lidt, ik', og så selvom jeg ikke kender dem, så kan jeg godt lidt fornemme, hvis folk er K-pop-fans eller ej. Det, der er bare en udstråling, som gør ... en sådan fælles udstråling.

Interviewer: Altså det, tror jeg, er noget, der gør dig glad, det der K-pop.

Isabel: Det tror jeg også. Det er sådan noget, jeg opdagede, da jeg var sådan rigtigt meget alene og deprimeret-agtig ... eller ikke fordi jeg har haft en depression, men du ved sådan været rigtig sådan ... (Isabel, 18 år)

At dele æstetiske referencer og være bærere af fælles æstetiske udtryk kan altså skabe en umiddelbar forbindelse mellem fremmede, der passerer hin-

anden på storbyens gader og stræder. Det ydre og æstetiske, som på den ene side er omgærdet af normer og koder, der kategoriserer og deler op, rummer således på den anden side et potentiale i forhold til at nedbryde afstand og fremskynde intimitet. Selv på efterskolen, hvor de unge, som vi netop har set, lærer hinanden at kende så godt, at de æstetiske normer og koder mister deres kraft, bruger de unge det ydre og det æstetiske til at forbinde sig med hinanden. Under et interview med tre efterskoleelever fortæller Liva på 16 år, hvordan eleverne på skolen udvikler deres stil og smag med hinanden:

Jeg har også, jeg har skrevet nogle af de samme ting [i forhold til hvad et godt fællesskab er/kan bruges til], men selvtillid, tryghed, fashion advice (griner). Fordi, der er mange folk, der har sådan ændret deres stil, du ved, fordi de måske tænkte 'okay, det der er fedt, det er virkelig fedt, det der', og man begynder sådan næsten at gå i lidt af det samme på en eller anden måde, fordi man bare sådan korrigerer hinanden, og man finder tryghed i, at man kan godt altså prøve nogle lidt, sådan ... (Liva, 16 år)

Efterskolen bruges som et laboratorium, hvor unge sammen med andre unge, de kender godt og er trygge ved, kan udforske og eksperimentere med deres stil og smag. I den proces får de ikke blot mod på at udfordre de æstetiske normer og koder, der hersker dér, hvor de er vokset op. De bruger også processen til at bryde personlige grænser ned og forbinde sig med hinanden. Det handler således ikke så meget om at finde sin egen individuelle stil og smag, men om at finde en smag og stil, der muligvis stikker lidt ud og afviger fra det gængse, men som de er fælles om og udvikler med hinanden. Selvom det i vores studie overvejende er fra efterskoler, at vi møder unge, der direkte fortæller om at udforske og eksperimentere med et fælles æstetisk udtryk, fortæller unge på et gymnasium i en multikulturel forstad vest for København ligeledes om at finde et fælles æstetisk udtryk, der bryder med de normer og koder, de har oplevet at være underlagt:

Altså vi minder meget om hinanden. Sådan tøjstil og sådan noget dér, det gør vi. Det er sådan meget frit, med hvad du har på og sådan noget dér, du bliver ikke kaldt alt muligt. Hvori-

mod på andre gymnasier har jeg hørt, de snakker sådan, så det er for meget hud og sådan, hvor på [hendes gymnasium] sådan, de er meget åbne. (Mahira, 17 år)

At udvikle et fælles æstetisk udtryk kan være med til at binde de unge sammen og skabe en fælles identitet, hvilket generelt ser ud til at være betydningsfuldt for de unge i studiet, men som i særlig grad bliver tydeligt i fortællingerne blandt og om de unge, der eksperimenterer med stilarter og udtryksformer, der afviger fra dem, der opleves som normative eller mest udbredte.

Religion og klasse spiller ind

Langtfra alle steder er det imidlertid så frit! Og det skyldes ikke blot, at de æstetiske normer og koder for, hvad der er sejt, coolt og smart kan skabe skillelinjer og afføde pres for at passe ind. Det skyldes også, at andre sociale og kulturelle organiseringsprincipper i visse situationer sætter sig igennem og regulerer de unges forvaltning af deres æstetiske udtryk. Det er for eksempel tilfældet for Layla på 15 år – en ung pige med etnisk minoritetsbaggrund, der bliver positioneret som muslim af nogle andre elever, der derfor mener at kunne stille en række krav til hendes ydre og æstetik:

Jeg kunne ikke gå i det tøj, jeg vil gå i, fordi 'årh, det må du ikke gå i, fordi din religion'. I kender ikke engang min religion, I ved ikke engang, om jeg er muslim, I ved ikke engang, om jeg er kristen, altså det ved I ikke, fordi I snakker ikke med mig, så I skal ikke gå ud fra, at jeg er noget, som jeg ikke er. I har ikke selv tiden til at kende den rigtige mig, og jeg hader, når folk, de blander sig ind i mit liv, fordi det rager ikke dig, hvad det er, jeg går rundt og laver. Det er på samme måde med, altså nu har jeg haft et projekt med slutshaming, hvor det er piger, de går rundt og bliver slutshamet bare på grund af det tøj, de går i, det er så åndssvagt. (Layla, 15 år)

Det er dog ikke kun religion og køn, der sætter sig igennem og skaber ufrihed i de unges æstetiske udtryk, omend ufriheden her synes at tage nogle

ganske bastante former. Økonomi og klassebaggrund skaber ligeledes en række begrænsninger for unge, der ikke har mulighed for at erhverve sig de statussymboler, der er afgørende for at få adgang til fællesskaber dér, hvor de lever deres ungdomsliv. Her er et lille udpluk fra et interview, vi har foretaget blandt en gruppe udsatte unge i Nordsjælland, hvor Valdemar fortæller:

Jeg synes også bare, det er en fejl, at folk skal leve op til at være en del af en vennegruppe. Bare allerede dét. Dét at du skal leve op til at gå i dét tøj. Og ens betingelser, ens forældre, jeg kommer fra en familie, hvor vi ikke har særligt mange penge, hvor jeg selv har knoklet for at få dét, jeg gerne vil. Og det kan man jo ikke, jeg kan ikke leve op til en gruppe, hvor de alle sammen går rundt i Mont Clair og Gucci og alt sådan noget dér, og det, synes jeg bare, er forkert, fordi det er jo ikke mig selv jo. Hvis jeg gerne vil gå i det, så er det jo mig selv, men hvis jeg ikke vil gå i det, så er det ikke mig selv. (Valdemar, 18 år)

De unge i dette interview oplever at være ekskluderet fra signifikante fællesskaber i deres lokalområde på grund af deres mindre privilegerede klassebaggrund og begrænsede økonomiske kapacitet, som hindrer dem i at opnå det ydre og den æstetik, som disse fællesskaber konstitueres omkring. De fortæller om andre unge, der 'snyder' sig til det rigtige look ved at købe tøj og tilbehør brugt eller som kopimærker, men de bliver aldrig rigtigt en del af fællesskaberne, idet de grundlæggende performer noget andet, end de 'er'.

Opsamling: Smag og stil

Forestillingen og idealet om, at fællesskaber bør have en egen smag og stil, er ofte udfordrende for de unge at omsætte til deres egne fællesskaber. Som det ses i ovenstående citat, kan de æstetiske normer og koder være benhårde og begrænsende, og det er et gennemgående træk i de interviews, vi har lavet til bogen, at de unge forholder sig kritisk til dem. Denne kritik går, og som i det ovenstående, på de særlige måder, som klasse, køn, religion og andre sociale og kulturelle organiseringsprincipper vir-

ker ind i det æstetiske felt og skaber skillelinjer og ulighed mellem forskellige grupper af unge, hvilket også, og som beskrevet i udblikket til anden forskning, pointeres af studier inden for ungdomsforskningen (for eksempel Odenbring & Johansson, 2021; Staunæs, 2004). Men de unges kritik går ydermere på de mange krav og forventninger, som de æstetiske normer og koder i sig selv synes at være behæftet med. Der er både meget at leve op til og meget på spil i de æstetiske interaktionsformer, der især optager plads blandt unge i storbyen og på de sociale medier. De har betydning for, hvilke fællesskaber man har adgang til eller er udelukket fra, og i videre forstand, hvilke positioner man kan indtage eller er afskåret fra i ungdomslivet.

Samtidig lægger de unge vægt på de forbindelseslinjer og intimiseringsprocesser, som afstedkommes under deres udforskning af og eksperimenter med det ydre og det æstetiske. Oplevelsen af at blive til og skabe en fælles identitet gennem æstetiske tegn og symboler træder især frem i de unges fortællinger om fællesskaber med unge, de indgår i tætte relationer med i hverdagslivet. Fællesskaber, der bestyrkes og fortættes gennem disse æstetiske processer. I flere tilfælde taler de unge her ligefrem om at udvikle en smag og stil, der udfordrer eller bryder med de æstetiske normer og koder, som de unge ofte slår sig på. Men forbindelseslinjerne og intimiseringsprocesserne kan også handle om at møde fremmede unge, som man umiddelbart kan forbinde sig og føle et fællesskab med, fordi man gør brug af de samme æstetiske referencer og udtryk. I tråd med de bredere samtidsanalyser inden for sociologien og ungdomsforskningen, som vi beskrev i udblikket til anden forskning (Bech, 1999; Illeris et al., 2009; Maffesoli, 1996; Sørensen, 2005), peger det på, at æstetiske tegn og symboler ikke er forbeholdt afgrænsede grupper af unge, men at de udvikles og opretholdes i et kompliceret samspil mellem det digitale og fysiske ungdomsliv, hvor de spredes, omformes og recirkuleres med lynets hast, og dermed er gledet ind i snart sagt alle aspekter af ungdomslivet.

Fest og humor

Udblik til anden forskning

Fest og humor udgør vigtige ingredienser i overgangen fra barndom til ungdom, og forestillingen og idealet om, at fællesskaber bør være propfulde af fest og humor, går da også igen og tiltrækker sig en del opmærksomhed i de interviews, vi har lavet i forbindelse med bogen. Fest og humor er beslægtede temaer, som de unge ofte væver sammen i deres fortællinger. Men de har samtidig hver deres egenskaber, som forskningslitteraturen ligeledes har forsøgt at indkredse.

Fest er et klassisk tema inden for samfunds- og humanvidenskaberne. Den franske filosof og socialantropolog, Henri Lefebvre (2014), beskrev eksempelvis festen og det festlige som en kontrast til hverdagens trummerum, hvis hårde arbejde og faste roller han tolkede som udtryk for samfundets kapitalistiske dominansforhold. Blandt andet med afsæt i studier af byfester i franske landsbyer tegnede Lefebvre et billede af festen og det festlige som steder, hvor fantasien og opfindsomheden kunne folde sig ud, og hvor det var muligt at lege med og afprøve roller og identiteter, der overskred de mulighedsbetingelser, der gjorde sig gældende i hverdagslivet. Man kan næsten kalde denne forståelse af fest og festlighed som et eksperimentarium i forhold til roller og identiteter, hvilket ikke ligger så langt fra den måde, hvorpå ungdomsforskningen i dag forstår den funktion, som festerne har i ungdomslivet, men derimod langt fra den måde,

hvorpå unges festkultur ofte omtales i den offentlige debat, hvor fokus ofte er på unges alkoholforbrug.

Sociologen og ungdomsforskeren Jacob Demant (Demant & Järvinen, 2006; Demant & Landolt, 2014), der netop beskæftiger sig med alkoholkultur og fester i ungdomslivet, har i sin forskning vist, hvordan børns fællesskaber og sociale landskaber, der i barndomsårene kredser om sport, fritidsaktiviteter, aftaler efter skole og hyggeaftener, i ungdomsårene udvides med en signifikant ny aktivitet: festen. Festerne tager som regel afsæt i eksisterende sociale fællesskaber, men åbner for nye samværsformer, der gør det muligt for de unge deltagere at udforske sig selv og hinanden på nye måder. Festerne danner således stadig ramme om leg og eksperimenter med identiteter og positioner, som beskrevet af Lefebvre, omend legen og eksperimenterne her peger hen imod afsøgningen og udviklingen af nye roller og identiteter, som passer til det at være ung og leve et ungdomsliv. Ungdomslivets fester udgør således ikke alene afbræk fra hverdagslivet, hvor de unge har mulighed for at vende dets roller og identiteter på hovedet, inden de vender tilbage til dem igen. Festerne rummer derudover kim til de unges udformning og redefinering af sig selv, som er afgørende for, at de kan foretage bevægelsen væk fra deres barndomsidentiteter og hen imod deres nye identiteter som unge.

Med festerne holder alkoholen sit indtog i ungdomslivet, og Demant argumenterer for, at det nærmest er umuligt at blive til som 'rigtig ung' i Danmark uden at indtage rigelige mængder af alkohol og deltage i den fuldskabskultur, som ofte dominerer til festerne blandt danske unge (Demant, 2019). Nok er danske unges alkoholforbrug faldet de senere år, men set med europæiske briller er det stadig rekordhøjt, og den leg med roller og identiteter, der finder sted til fester i ungdomslivet i Danmark, foregår ofte under betydelig alkoholpåvirkning. Det kan øge risikoen for grænseoverskridende oplevelser, risikoadfærd, vold etc. Men det kan samtidig stimulere lysten og modet til at træde ind i et ungdomsliv, der rummer en masse nyt og spændende, men også indeholder nye krav og forventninger. Festerne udgør eksempelvis ofte et kønsblandet rum, hvor flirt, scoringer, sex etc. står højt på dagsordenen, og her er som regel meget på spil. Sexologen Christian Graugaard (Graugaard, 2018) beskriver således det seksuelle som en mulighed for på samme tid at gå på opdagelse, løsrive sig, etablere nye relationer og konstruere et nyt ungt narrativ om sig

selv i forhold til omgivelserne. Her er med andre ord meget at vinde – men også meget at tabe.

Der er ikke noget at sige til, at fester og humor er vævet sammen i ungdomslivet. Humor kan både bruges til at løfte en stemning og slippe gækken løs til festerne, men kan ligeledes være en måde at bearbejde og reflektere over de stød og slag, som man indimellem påføres under bevægelsen ind i alt det nye og ukendte, som festerne danner ramme om. Humoren rummer ikke blot potentiale til at parodiere og træde på de normer og forventninger, som omgærder dette nye og ukendte, men åbner tillige for at gøre grin med og distancere sig fra ens egne nederlag og fejltrin. Lalander og Johansson (2017) peger endvidere på humoren som en påmindelse om de sociale bånd, der findes mellem unge i et fællesskab. Humoren bliver her en markering af et tilhørsforhold i en verden, der indimellem opleves som usikker og uforudsigelig. Sådanne markeringer kan anvendes i større sammenhænge, som for eksempel til fester, hvor de unge ønsker at markere et fælles 'vi', men virker særligt stærkt i mindre grupperinger af venner, der har udviklet en indforstået humor med ironiske morsomheder, der kan være svære for andre at afkode. Her får humoren næsten karakter af et eget sprogsystem, som signalerer, at grupperingen er noget helt unikt og deltagerne særligt udvalgte. Det bibringer ikke blot deltagerne en oplevelse af trykthed, men styrker endvidere gruppens sammenhængskraft og loyalitetsstrukturer. Omvendt kan humor også virke ekskluderende, når fejltrin udløser latterliggørelser og pinlighedsudpegninger, som socialpsykologen Dorte Marie Søndergaard formulerer det (Søndergaard, 2009).

Ingen har lyst til at misse en fest

De interviews, vi har lavet i forbindelse med bogen, giver en række forskellige blikke ind i de unges perspektiver på fest og humor. Det første eksempel, som vi vil give, handler om fest og viser et helt centralt aspekt af det at feste, nemlig alkoholen og rusen og det fællesskab, de unge oplever omkring det at drikke og blive fulde sammen til festerne. Især på gymnasierne er det for hovedparten af de unge afgørende for at føle sig som en del af gymnasiefællesskabet at deltage i festerne og blive beruset. Ingen har lyst til at misse en fest, for det er til festerne, at alt det vigtige sker. Det er også tilfældet på det gymnasium, som Oliver på 17 år går på:

Alkohol kan godt gøre, at man tør lidt mere, og hvad der fungerer lige nu på [gymnasium nord for København], det er festerne. Det er, at vi kan få lov til at drikke. Der er ikke nogen, der gider at misse det. Altså det er det eneste på vores gymnasium, som alle har en bred forståelse om, at det er det, vi skal kæmpe for. Så hvis den der alkoholkultur blev smidt væk ... så tror jeg ikke, at der ville være det der fællesskab. Og det ville være enormt svært at finde et nyt et, fordi det er, som om vi alle sammen har en fælles forståelse af, at alkohol kan bringe os sammen på en måde. Og det behøver ikke at være, fordi man skal drikke sig banket, men bare det der med ... et alkoholarrangement ... det er ligesom det, der skal samle os. (Oliver, 17 år)

Oliver taler her alkoholen og beruselsen til festerne frem som det klister, der får gymnasiefællesskabet til at hænge sammen. Det er det eneste grundlag, som alle eleverne står på, og fjerner man alkoholen og beruselsen fra festerne, ødelægges man sandsynligvis gymnasiefællesskabet. Og der er tilsyneladende ikke noget andet, som kan genopbygge det, slår Oliver fast. Bagtæppet for denne udtalelse er den generelle problematisering af unges fest- og alkoholkultur, som Oliver refererer til et andet sted i interviewet, og som får ham og de andre unge i fokusgruppen til at opleve, at noget, der er helt afgørende for dem, er truet, og at der derfor virkelig er noget at kæmpe for.

Som vi allerede har været inde på, foregår der da også mange afgørende ting til festerne, som alkoholen kan være med til at skubbe til eller ligefrem spille en hovedrolle i. De interviews, vi har lavet med unge i arbejdet med bogen, giver da også en lang række eksempler på, hvordan alkoholen gør det muligt for de unge at overskride egne grænser, give slip på sig selv og derigennem forbinde sig til andre unge på nogle måder, som ville have været sværere uden alkohol. I dette eksempel er det gymnasieeleven Amalie på 18 år, der fortæller om den samhørighed, hun oplever, når hun går til fest og drikker sig fuld sammen med sine spejldere:

Jeg kan mærke, at de fester, jeg er til med (spejderne), de er altså radikalt anderledes, end de fester, jeg er til med (gymna-

siet). Det tror jeg så er det, mange har ku' mærke med efterskolen. Der er mange af mine venner, der har gået på efterskole, det er det præcis samme, de har mærket. Der er meget større, sådan ... man kender folk meget bedre og deres baggrund og deres værdier ... og det skaber et andet miljø. Det er lidt mere overfladisk på (gymnasiet). Ikke at det er fuldkommen overfladisk, overhovedet. Det er ikke, fordi man skal tegne det så sort-hvidt op. Men jeg tror bare i nogle af de andre fællesskaber, at man kan mærke lidt mere en trykthed hos folk. Jamen for eksempel til nogle af de fester, jeg har været til med spejder, hvis nu jeg ved, at det kommer til at gå galt, og jeg drikker mig enormt stiv og nærmest ikke kan gå eller et eller andet, så ved jeg, at der vil være i hvert fald ti mennesker, som vil tilbyde at følge mig hjem, og 'skal vi ikke lige ha' noget mad, og skal vi ikke stoppe det nu, og nu går jeg fra festen, men der er intet vigtigere for mig lige nu, end at du får det bedre, jeg er ligeglad med festen'. Hvor jeg tror overhovedet ikke, at der vil være så stor enighed om det på (gymnasiet). (Amalie, 18 år)

Festen med spejdervennerne beskrives som et rummeligt og trygt alternativt rum til skolens, hvor det ikke volder problemer, at Amalie drikker sig fra sans og samling og er ude af stand til at passe på sig selv. Tværtimod synes det at afføde et særligt fokus fra vennerne, som tilsidesætter alt andet for at passe på hende. Dette fokus ser ud til at understøtte deres gensidige følelser af fællesskab og tilhørsforhold. Er disse følelser ikke til stede i udgangspunktet, som det i mindre grad synes at være tilfældet i forhold til gymnasievennerne, fremstår det imidlertid mindre attraktivt og mere risikabelt at drikke sig så fuld, som Amalie taler om her, for hvem skal så redde hende?

For vild eller helt overset

Det er dog langt fra alle unge i vores studie, som oplever at blive passet på. Mange har således oplevet at slå sig på festerne. At det kan gå galt, hører vi eksempelvis i et interview med Lisa på 16 år, der flytter til Danmark lige før 1.g. Hun farer hurtigt vild i de normer og koder, der er for fest, alkohol, scoringer etc. i klassen, og hun har ingen til at redde sig. Tværtimod havner

hun efter en fest i en stor konflikt med nogle af pigerne i klassen og føler sig i en periode udstødt af dem. Da vi møder hende, er tingene imidlertid faldet lidt til ro, og hun fortæller, at hun er blevet bedre til at forstå, hvordan hun skal opføre sig for at passe ind i fest- og alkoholkulturen i klassen, blandt andet hvordan hun balancerer mellem at være vild og festlig uden at være **for** vild og festlig:

Jamen her i starten af sidste år, så jeg følte, at man sådan skulle vise, at 'ejjj, jeg kan få fat på fyre og sådan noget'. Man skulle vise sig, stå sådan og kysse med flest fyre og sådan noget ... men det er bare ikke så smart. Det er ikke så godt et førsteindtryk. Så nu er jeg blevet 16 og er blevet god til sådan der, førsteindtryk og bare sådan at være god og sjov at drikke med. Du ved, én, der får stemningen op. Det er jeg bare virkeligt, virkeligt glad for, øøh, i starten var jeg jo bange for, at folk ikke sådan der kunne lide mig, hvis jeg var til fest, så ja ... (Lisa, 16 år)

Lisas forsøg på at demonstrere, at hun mestrede de normer og koder, der er for at drikke sig beruset og udforske køn og seksualitet til festerne, lykkedes tydeligvis ikke. Men hun har lært af sine dårlige erfaringer og har efterfølgende ændret strategi. Samtidig viser de problemer, hun havnede i, hvor meget der er på spil, og hvor risikabel kombinationen af fest, alkohol og scoringer kan være for de unge. Samtidig ligger det i selve festen, at man skal være villig til at give slip og risikere noget for at være festlig. Hvis man ikke rigtig er villig til at bevæge sig ud på kanten, så er man heller ikke rigtigt sjov eller festlig. Det betyder også, at de unge, som ikke byder sig til og giver slip, er i fare for at blive overset eller ikke inviteret med, og det kan være en ond cirkel at havne i. Flere unge fortæller om, at man risikerer yderligere usynliggørelse og marginalisering, hvis man havner uden for festerne. Det berettede denne gruppe udskolings- og gymnasieelever om, da vi interviewede dem i deres spejderforening i hovedstadsområdet:

Kamma: De har sådan én stor Snapchat-gruppe, hvor det er sådan, hvem holder fest i denne her weekend.

Interviewer: Men hvordan ved I det, når I ikke er med?

Vilma: Man hører historier, og så ser jeg mine venner sådan snappe til hinanden, og så får de den snap, som der er en, der har sendt, hvis man kan sige det sådan, ik'. Men jeg føler også, for eksempel på vores skole, så er det sådan, så er du en del af dem, der sådan drikker eller går til fester, ellers er du bare sådan, du er der også.

Kamma: Ja, man er der bare.

Vilma: Ja, så er man der bare, ik'.

Interviewer: Og hvad mener du med 'så er man bare' – altså er man så ikke vigtig eller hvad?

Vilma: De snakker bare ikke rigtigt til én, altså man er ikke ...

Kamma: Det er svært at være en del af samtalen, fordi, i hvert fald i min klasse, så om mandagen taler de meget om, hvad der er sket til festen fredag-lørdag-søndag, og det gør de sådan indtil onsdag, og så torsdag-fredag taler de om den fest, der kommer, så det er sådan meget dét, snakken er om. Så er det sådan, hvis du ikke var en del af festen, så har du ikke rigtigt noget at byde ind med til samtalerne.

Interviewer: Men ser I så også nogen gange på, altså uploader de nogle gange noget på Instagram og sådan noget? Hvordan er det så, hvis man ikke er med?

Jacob: Ikke så rart. (Kamma, 17 år, Jacob, 16 år, og Vilma, 15 år)

Weekendens fester sætter dagsordenen for samtalerne og samværet i skolen resten af ugen, hvorfor en udelukkelse fra festerne og festfællesskaberne bidrager til en mere indgribende marginalisering fra fællesskaberne i skolen. Det er dog ikke altid, at det er sociale dynamikker blandt de unge selv, der fører til, at nogle unge udelukkes fra festerne. Flere af de unge med en udenlandsk baggrund fortæller således, at deres forældre ikke vil lade dem deltage i festerne. Det gælder eksempelvis Aisha på 16 år, der på den ene side fortæller, at hun har vænnet sig til det og lært at leve med det, men på den anden side også nævner episoder, hvor hun har ærgret sig og også grædt, fordi hun har gået glip af noget, hun brændende ville have ønsket, at hun kunne deltage i:

Jeg har jo også mine to bedste veninder, der er danskere og sådan noget, ik'? Men det er bare noget andet, fordi lige pludselig, du ved, okay, ja, Mahira, hun kan ikke gå ud klokken, klokken 24 om natten, eller hun kan ikke tage til den fest, hun kan ikke bare tage på hyggedruk, ik'? Fordi, jamen du ved sådan, det er sådan meget integreret sådan, vi holder jul hjemme hos mig og sådan noget dér, ik'? ... Men det er pisseærgeligt, for eksempel, jeg går ikke til, altså jeg må ikke sådan gymfesterne, der er der, ik'? Så jeg kan huske, da vi var til Ardigeardit (en dansk-albansk rapper, red.), så sad jeg bare på – fordi Ardigeardit, han er min, ik' altså? Han er bare mit hjerte og min sjæl og sådan det hele, så sad jeg bare hjemme, så sad jeg på Facetime med min veninde, og så sad jeg og græd og sad sådan, Ardigeardit og sådan. Det er rigtigt sørgeligt, fordi jeg ville virkelig godt være der, men igen, jeg må ikke ... det er også fint nok, i sidste ende I guess, altså jeg har været vant til det nu ... så sådan, ja, der er arrangementer, man bliver sådan, man bliver lidt sådan dér, sad, når man ser sådan alle sender snaps inde i gruppen ... og sådan noget. (Aisha, 16 år)

Uanset om det er kammeraterne i skolen, der undlader at invitere én, eller det er forældrene, der hindrer én, så fortæller mange unge i studiet, at det opleves som ødelæggende og marginaliserende at blive udelukket fra ungdomslivets fester. Ikke blot sættes det at være ung og leve et ungdomsliv for alvor i spil under festerne. Det er her, de unge sammen lærer at blive unge og fuldt ud indtage ungdomslivet. Festerne er derudover gennemgående referencer i de fællesskaber, de i øvrigt indgår i i hverdagslivet. Deltager man ikke i festerne, er det derfor ligeledes umuligt at deltage aktivt i disse fællesskaber, hvis udvekslinger af blikke, indforståede samtaler og de høje latterbrøl, som pludselig følger, som man ikke kan orientere sig i og bidrage til.

”Man skal helt klart kunne grine sammen”

Og det er helt afgørende, for det at være fælles om noget og kunne grine af det sammen synes at være helt afgørende for de unges fællesskaber. Humor og latter fylder således meget i de unges fortællinger om deres fællesskaber.

Her er det 17-årige Oskar, som vi møder på en erhvervsskole i en sjællandsk provinsby, der fortæller om, hvad det betyder for ham og hans fællesskaber:

Jo. Altså man skal helt klart kunne grine sammen, og hvis ikke man kan grine sammen, så er det ikke så ... så fedt igen at skulle være sammen med ... Det kan jo godt være fedt at være sammen med folk, hvis man har samme interesse, men det der med humor, det er stadig en vigtig ting altså, det er der mange, der går op i, både i venskaber og ... når man skal have en kæreste og altså, du ved, i alle fællesskaber, ik', så er det fedt at kunne grine, fordi det bringer folk mere sammen altså. (Oskar, 17 år)

Humor og latter er ifølge Oskar vigtige ingredienser i alle typer af fællesskaber – uden dem bliver samværet med andre tilsyneladende meget fattigere. Samtidig giver de unge, vi har interviewet til bogen, gennemgående udtryk for, at humor ikke opstår ud af det blå. Vi er stødt på enkelte unge, der fortæller, at det bare 'slog klik' mellem dem, da de mødtes, og at de fra starten bare havde det sjovt med hinanden. Men som regel udvikles humoren over tid gennem fælles erfaringer og referencepunkter, der løbende gentages og udvikles under de unges samvær, således at der blot skal falde et enkelt stikord på det rigtige tidspunkt, så er alle med på episoden og klar til at grine af den joke, den har givet anledning til. Der er her, som beskrevet af Lalander og Johansson (2017), nærmest tale om en hemmelig sprogkode, som er med til at styrke følelsen af tilhør og fællesskab, som det også fremgår af citatet med Oskar. Når andre griner af den enkelte unges jokes, bekræfter de vedkommendes tilhørsforhold til fællesskabet. Det at joke og grine af hinandens jokes har således karakter af en kontinuerlig interaktion, hvor de unge skiftevis byder ind og bekræfter hinanden i, at de har noget tilfælles og hører sammen. Og oplevelsen af, at de jokes, som de unge byder ind med, bliver forstået, er da også afgørende for, om de oplever at være en del af et godt fællesskab. Det fortæller Olivia på 16 år om her:

Altså som vi har fortalt, så er vi lidt underlige, og det er på en sjov måde, og vores humor er også lidt mærkelig. Jeg har sådan en meget grov humor, og så nogle gange kan det godt

være lidt grusomt, ik', men det er sådan, fordi det er sjovt. Det er der måske nogle, der ikke ville forstå, og jeg føler, hvis jeg var i en gruppe, hvor jeg ikke kunne udfolde min humor, så tror jeg ikke, jeg ville have det særligt komfortabelt, så det, føler jeg, er en dårlig gruppe. (Olivia, 16 år)

Idet humoren, som Olivia fortæller her, kan være grov og bevæge sig på grænsen, er det afgørende, at de unge i et fællesskab afstemmer, hvordan, hvornår og om hvad de kan joke, så de er rimeligt sikre på, at de jokes, de fyrer af sted, bliver godt modtaget. Samtidig er det en gylden regel, at jo bedre de unge kender hinanden, desto mere kan de skrue op for grovheden og træde ind over grænserne, hvorfor en sådan afstemning løbende må justeres. Som en af de unge forklarede i et interview: "Man skal kende hinanden, før man kan joke om hinanden, ellers så joker man om ting i stedet for, ik'?" (Phillip, 16 år) Men hvornår kender man hinanden **godt nok**, før man kan joke om hinanden, og **hvor** grove kan disse jokes i givet fald være? Det er ikke helt nemt at svare på, og det synes da også at være genstand for løbende overvejelser blandt de unge, om dét, som de siger til andre, eller andre siger til dem, rent faktisk er sjovt, eller det bare er groft, om det falder inden for skiven – eller uden for. Her er det igen Phillip på 16 år, der fortæller videre om sit syn på forholdet mellem det sjove og det grove:

Phillip: Det går an på, hvordan, hvor tæt du er med personen, om hvor groft det kan være. Ikke at det skal være groft for at være for sjovt, vel, men nogle gange kan ting godt blive for groft, hvis du ikke er venner med dem.

Interviewer: Og på den anden side siger du også så, at man kan godt være supergrov, hvis det er én, man kender rigtigt godt, fordi så er det bare sjovt eller hvad?

Phillip: Ja, så ved du jo godt, at det bliver sagt for sjov på en eller anden måde ... tror jeg.

Interviewer: Okay. Så det er ligesom, man ved, man holder af hinanden?

Phillip: Ja, ikke at jeg sådan, men altså jeg ved godt, at nogle gange kan andre personer godt komme til at være grove i en

sjov sammenhæng ... så det går også an på, hvor godt du kender personen, om du ved, at det er for sjov, at de siger det. (Phillip, 16 år)

Kender de unge hinanden rigtigt godt og føler et stærkt fællesskab med hinanden, kan de endog joke med hinanden på måder, der uden for fællesskabet ville blive tolket som racistiske og sexistiske, men som inden for fællesskabet snarere forstås som skæmtende og parodiske. Præmissen er, at unge føler sig sikre på hinanden og grundlæggende ved, at de racistiske og sexistiske ytringer ikke skal tages for pålydende, hvorfor de tilsyneladende heller vil rammes af den stigmatisering og objektivisering, som de umiddelbart rummer. Her er det Asma på 16 år, der fortæller om 'hyggeracismen' i et af hendes fællesskaber:

Asma: Ja, vi har, altså min gruppe, vi har fucking meget racistisk humor. Altså, rigtigt meget, men det gør det bare sjovt, det er bare sjovt. Det er hyggeracisme.

Interviewer: Og alle forstår godt, at det er sjovt eller sådan, der er ikke nogen, der så bliver stødt af det eller?

Asma: Nej, nej, hvis jeg skulle, det ville, jeg ville være den eneste, der blev stødt af det, det, det, nej, nej, altså jeg kan godt sige, for eksempel min veninde, hun tog selvbruner på, så siger jeg, 'det er dig, der prøver at ligne mig, altså hvad fanden sker der', så siger hun, 'ti stille' og sådan noget dér, 'du er bare fucking brun, du ligner en brun kartoffel', så ... det er virkeligt sjovt. (Asma, 16 år)

Diverse kommentarer og replikker om hudfarve og udseende ryger i ovenstående fortælling hurtigt frem og tilbage mellem Asma og hendes veninde. I fortællingen fremstår det som en ligeværdig og gensidig udveksling, som hverken Asma eller veninden oplever som stigmatiserende eller objektivierende, selvom de adresserer hinanden med sprog og referencer, som umiddelbart kunne tolkes som groft racistiske. Det er Asma, der definerer sig selv som brun, som igangsætter kæden af kommentarer og replikker, der i stedet for at skabe konflikt og afstand synes at bestyrke dem i deres oplevelse af tilhørsforhold og fællesskab.

Når det bliver lidt for personligt og ubehageligt

Under vores arbejde med bogen har vi dog også mødt nogle unge, der fortæller om situationer, hvor der ikke er tale om en ligeværdig og gensidig udveksling af kommentarer og replikker, men nogle unge derimod samles om at joke med en bestemt person, der således bliver særligt udsat og sårbar i fællesskabet. Dermed forskydes det grove og grænsesøgende fra at være sjovt og humoristisk til at få noget ubehageligt og krænkende over sig. Men fordi det er en majoritet, der står bag, og fordi humor i sig selv opfattes som noget attraktivt, som unge gerne vil samles om, kan det være svært at sige fra. Her er det Silas på 16 år, der fortæller om situationer, hvor en sådan forskydning finder sted:

Silas: Ja, det er jo aldrig sådan grove, grove, men det er mere bare sådan, at der kommer lidt sådan en kultur, hvor man laver virkeligt meget grin med en person og så lige pludselig, så føler jeg ikke, at det er sådan ... så kan det godt blive lidt personligt.

Interviewer: Hvorfor griner du med på det, tror du?

Silas: Fordi, ha ha (lidt et 'der fik du mig-grin', red.), fordi, ja, det er et godt spørgsmål faktisk! Jeg tror bare, noget af det er sådan lidt underbevidsthed, som gerne vil være med i det fællesskab dér, og så noget af det er bare, at jokesene er ret sjove, og det sådan ... ja. (Silas, 16 år)

Indimellem må de fleste unge, som det er tilfældet ovenfor, sluge ubehagelig og krænkende adfærd, fordi de gerne vil understøtte fællesskabet og ikke vil ødelægge den gode stemning. Vi har dog også mødt en ung, der selv havde været udsat for humor, der ramte ham hårdt og gjorde ham ked af det. Han sagde det ikke højt til de andre, men blev bare stille og nægtede at joke med dem, og derigennem fik de øjnene op for, at de var gået over stregen. Man kan altså ikke nødvendigvis sige det ligeud, men man kan foretage en stille protest ved at undlade at bidrage til humoren og det sjove, der er så afgørende for fællesskabet.

Andre unge fortæller om det stik modsatte, nemlig at være den person, der fyrer en joke af, som rammer helt forkert og enten falder til jorden eller utilsigtet sårer nogen. Ofte er der her tale om situationer, hvor den unge befinder sig i en sammenhæng med mange unge, som de ikke nødvendig-

vis alle føler et stærkt fællesskab med. Her er normerne og koderne for det sjove mere uklare, men tager man alligevel chancen, og det går galt, kan det føles ganske ubehageligt. Det fortæller Frederikke og Caroline om her:

Frederikke: Altså, sådan, vi matcher hinandens energi ret godt, fordi vi ligesom griner af de samme dumme ting. Men hvis en anden kommer ind og så bare står og tænker 'what the fuck'. Så matcher vi jo ikke hinandens energier, så er det bare ikke sjovt.

Caroline: Altså, også sådan, hvis man kommer med en eller anden plat joke om et eller andet. Der bare overhovedet ikke menes som dét. Og der er en eller anden ovre i den gruppe, der bare lige pludselig tager det super-personligt, og man er sådan, det var ikke ment personligt. Det var bare ment som en eller anden åndssvag joke til alle. (Frederikke og Caroline, 18 år)

Opsamling: Fest og humor

Forestillingen og idealet om, at fest og humor bør udgøre en ingrediens i de unges fællesskaber, står stærkt i de interviews, som vi har lavet i forbindelse med bogen. Som beskrevet i det indledende udblik til anden forskning handler både fest og humor om at bryde med hverdagens trummerum og åbne nogle rum, hvor det er muligt at udforske og eksperimentere med roller, identiteter og relationer (Demant & Järvinen, 2006; Demant & Landolt, 2014; Lefebvre, 2014). Denne udforskning og eksperimenteren er helt afgørende i ungdomsårene, hvor de unge skal bevæge sig fra et barndomsunivers ind i en helt ny livsfase, hvor et væld af nye krav, forventninger og muligheder skal håndteres og forløses. Som det er fremgået af kapitlet, bruger de unge fester og humor til at teste alt det nye af med hinanden. Til festerne mister de unge sig selv i en 'stemning' af lige dele frygt, hån og alkohol, og de bliver enten reddet af deres kammerater eller dømt ude af selv samme kammerater. For selvom de unge ofte fester med andre unge, som de kender fra deres hverdagsliv, og at de nogenlunde kender deres plads i disse fællesskaber, er festen en helt ny scene at træde ind på med hinanden. Omdrejningspunkterne er alkohol, flirt, kys, scoringer, afvisninger, dans, sved etc., og her er de fleste i et stykke tid ganske sprøde og

usikre, samtidig med at der hersker en række subtile spilleregler, sociale og kulturelle koder, som det ofte kræver øvelse og erfaring at mestre. Det kan bidrage til festen, når der bliver slået nogle skæverter, og det gør der hele tiden, men ikke alle skæverter er lige gode, og når man er ny på scenen, er det ikke altid til at forudsige, om ens skævert afføder trøst, kram og knus, og således bidrager til en fortætning af ens relationer, eller om den gør det modsatte: får ens fejl og mangler udstillet til almen spot og spe og dermed bidrager til udfrysning. Ét er dog sikkert: Hvad der sker til festen, bliver ikke til festen. Kapitlet har med tydelighed vist, hvordan festerne glider ind som et fikspunkt i de unges hverdagsliv og er med til at konstituere fællesskaberne. Det er således afgørende at være med til festerne for at være en del af alt det fælles, der foregår i hverdagslivet, og det er alle unge ikke: Nogle bliver ikke inviteret, mens andre ikke må deltage for deres forældre, og begge dele virker på forskellig vis usynliggørende og marginaliserende. I kapitlet har vi beskrevet, hvordan det for eksempel besværliggør deltagelsen i den humor og latter, som er en stor del af hverdagslivets fællesskaber.

Dynamikken i humoren og latteren minder på mange måder om dynamikken til festerne: Det handler om at slippe gækken løs og prøve at ramme rigtigt. Hovedreglen er, at man skal være grov, men ikke for grov, men koderne er ofte subtile og svære at afkode, og man risikerer at såre eller blive såret. Humor kan m.a.o. være svært og gøre ondt (Søndergaard, 2009). Men ligesom det er tilfældet med festerne, synes det afgørende at deltage i denne dynamik, for udforskningen og eksperimenterne med ens egne og andres grænser handler om at finde ud af, hvem man er hver for sig og med hinanden, hvilket ikke blot bidrager til at styrke fællesskabet, men også oplevelsen af, at dette fællesskab handler om 'os' og er enestående for 'os'; det vil sige oplevelsen af at være en del af noget særligt og unikt. Der er meget på spil, når forestillingen og idealet om fest og humor skal forløses i fællesskaberne i ungdomslivet: Det kan gå galt og gøre ondt, men der er meget at vinde, når det lykkes og går godt.

Intimitet og autenticitet

Udblik til anden forskning

Ungdomslivet er fuldt af forandringer og opbrud, og det er en afgørende del af ungdomslivet at opleve at stå alene i nye situationer, som man aldrig tidligere har befundet sig i. Vi har eksempelvis lige været med de unge til fest, der udgør en helt ny arena, hvor de eksperimenterer med sig selv og hinanden, og ofte under indflydelse af alkohol, og skal tilegne sig nye spilleregler og blive til noget nyt. Det kan være pirrende, spændende og åbne helt nye horisonter for og i tilværelsen, men det kan også føles uro-vækkende og ensomt. Det er derfor ikke overraskende, at unges fællesskabsorienteringer ligeledes er præget af en forestilling og et ideal om, at fællesskaber skal bestå af og bibringe dem intimitet og autenticitet.

Petersen et al. (2017) definerer intimitet som noget, der handler om at dele følelser og erfaringer – og i visse tilfælde også en affektiv kropslig nærhed – med andre. Tidligere var intimitet noget, vi forbandt med privatsfæren. Noget, der fandt sted inden for hjemmets fire vægge. Men intimitet er i stigende grad noget, vi praktiserer i alle mulige sammenhænge, og det at dele sig selv og ens følelser og tanker er blevet en del af den offentlige samtale. Det kommer blandt andet til udtryk på sociale medier, men også i diverse tv-formater som eksempelvis reality-tv. Intimiteten er hermed blevet løftet ud af den ramme, som den tidligere befandt sig i, og er blevet sat i spil på en række nye måder i vores liv.

Den britiske sociolog, Ken Plummer (2003), beskriver i den forbindelse, at intimiteten i stigende grad er blevet genstand for individuelle valg og dispositioner, hvilket ligger i forlængelse af en samfundsmæssig individualisering, hvor parforhold, ægteskab og familie ligesom uddannelse, job og bolig i stigende grad er noget, som man menes at vælge til og fra i henhold til sine individuelle livsprojekter. Den kendte sociolog, Anthony Giddens (1991), har i den forbindelse peget på udviklingen af 'rene relationer', som ikke er baseret på fælles sociale eller økonomiske forpligtelser, men på deltagernes gensidige tilvalg og ønsker om at være tæt på hinanden. I Giddens forståelse af 'rene relationer' understreges autenticitetens betydning for intimitet, idet ønsket om nærhed forløses gennem deltagernes kontinuerlige udveksling af deres inderste tanker og følelser, uden hvilken relationen mister sin betydning og bærekraft. I modsætning hertil har Bauman (2000; 2001) hævdet, at individualiseringen og samfundsudviklingen i videre forstand modvirker muligheden for at opnå intimitet og autenticitet, idet den bidrager til at gøre menneskene til isolerede monader, der aldrig forpligter sig på andre, men altid er på vej mod nye oplevelser og muligheder, der kan bidrage til at forløse det individuelle livsprojekt.

Den amerikanske kulturteoretiker Lauren Berlant (1998; 2008) argumenterer imidlertid for, at individualiseringen og samfundsforandringerne i videre forstand ikke reducerer intimiteten til et spørgsmål om individuelle valg og dispositioner. Tværtimod er hun optaget af, hvordan intimiteten bevæger sig fra 'offentlige' institutioner, ideologier og narrativer ind i menneskenes 'private' fantasier, længsler og livsdrømme. Berlant beskriver således, at menneskenes intimitet følger nogle 'scripts', der ikke udspringer af individerne, men derimod er et resultat af de forhandlinger og forskydninger, der finder sted i mødet mellem samfundsmedlemmerne og de diskurser, forestillinger og normer, der produceres gennem de dominerende institutioner og regulerende praksisser i samfundet.

Dele ens indre og blive hørt

Selvom de foregående kapitler har vist, at de unge, vi har interviewet til bogen, i vid udstrækning er orienteret mod fællesskaber, hvor de kan teste alt det nye i ungdomslivet og prøve deres grænser af, præges vores interviews også af fortællinger om, hvor betydningsfuldt det er at have fællesska-

ber, der opleves som intime og autentiske. De unge nævner igen og igen, at det ikke er tilstrækkeligt at gå til fest og have det sjovt med hinanden. Man skal også kunne fortælle hinanden, hvordan man har det og dele sine problemer med hinanden. Således Oskar på 17 år:

Oskar: Det er sådan, jeg kan joke med ham, samtidig med at jeg hurtigt godt kan blive seriøs. Hvis der er brug for, at det skal være sjovt, så er det sjovt, hvis det skal være seriøst, kan det også godt være seriøst.

Interviewer: Hvad betyder det, når det kan være seriøst?

Oskar: At hvis nu en af os har nogen problemer, det er ikke sådan et venskab – sådan er det jo med nogle, hvor du bare har det sjovt, men du aldrig kunne se dig snakke med dem om nogle ting, der måske går dig på. Men sådan er det her ikke ... det kunne være sådan noget som skolestress, det lyder ikke som et svært emne at tale om, men det kan det faktisk godt være. Og sådan, det er ikke altid, man lige gider snakke med ens familie om det, fordi de er ikke altid så forstående. (Oskar, 17 år)

Oskar taler her om et venskab, der er præget af en perfekt kombination af sjov og alvor. De to venner har det sjovt sammen, men kan samtidig dele ting, som de ikke kan dele med andre. Sådan er det langt fra altid. Det ses især i de unges fortællinger om samvær i større grupperinger, hvor orienteringen mod fest, alkohol og humor indimellem kan gøre det svært at få en dybere samtale. Det fortæller Cecilie om her:

Jeg føler lidt, det er sådan, at der er ikke plads til én selvagtigt i min gamle vennegruppe. Der var det for eksempel sådan, at det hele handlede om druk, fest og smøger. Altså det var kun dét, det handlede om. Der var ikke rigtigt noget dybt, det var ikke sådan, 'nu laver vi en movie night, hvor vi sidder ædru og ser en film sammen'. Så skulle der indblandes alkohol, man kunne ikke være sammen mere end to sammen ad gangen, uden at der var alkohol, så ville det ligesom ikke være hyggeligt. (Cecilie, 16 år)

Når fest, alkohol og humor koloniserer og trænger ind i hele fællesskabet, bliver det ifølge Cecilie overfladisk og mangler plads til fordybelse. Uden denne plads oplever hun, at pladsen til at være sig selv ligeledes forsvinder. Det er i fordybelsen, at man kan træde i karakter og vise sig selv i fællesskabet, og uden fordybelsen presses ens selv ifølge Cecilie nærmest ud af fællesskabet. At kunne dele ens tanker og følelser, selv når festen kører på de høje nagler, er således afgørende for oplevelsen af at opleve sig selv som værende rummet af fællesskabet. Men ikke nok med det: Man skal også opleve faktisk at blive hørt. Det giver Amalie på 18 år udtryk for:

Jeg har også skrevet 'at blive hørt'. Og så har jeg skrevet 'dominoeffekt', fordi jeg føler lidt, det er sådan, at det kommer ned til det at blive hørt. Hvis man ikke føler sig hørt i en gruppe, eller man ikke føler, man kan komme ud med nogen ting, så dør det ret hurtigt for én. Og så går det over i, at man ikke føler sig tryk, og så går det over i, at man ikke snakker til sidst, fordi du ikke får noget ud af det. Det kan godt være, det er en sej gruppe, og det er alle de fede mennesker, men hvis ikke du føler dig hørt, så dør det. (Amalie, 18 år)

At blive hørt skaber tryghed, og uden tryghed taber fællesskabet værdi. Men som Amalie og flere af de andre giver udtryk for, er det imidlertid ikke nok at blive hørt, hvis fællesskabet skal have en varig karakter. Det er ydermere vigtigt, at de andre i fællesskabet responderer på det, man siger. At de for eksempel er nysgerrige og stiller spørgsmål som, 'nå, ok, har du tænkt over, hvad med det her, og hvad med det her', som Amalie udtrykker det. Det er således vigtigt, at de andre i fællesskabet ansporer den enkelte til at reflektere videre, når vedkommende deler sine tanker og følelser, da det er afgørende for at kunne rykke sig og udvikle sig som menneske. Eilers "dør det ret hurtigt", som Amalie videre formulerer det.

Tillidsbrud og tilgivelse

At kunne dele ens tanker og følelser, blive hørt og få sparring, og det også på det svære, fremstår som afgørende for de unge, vi har interviewet i forbindelse med bogen. Det er dog ikke altid, at det ender godt. Vores interviews

rummer således flere fortællinger, hvor det, den unge har sagt i fortrolighed til en anden ung, efterfølgende bliver reduceret til sladder og delt med andre i vennekredsen. Det opleves som et stort brud på den tillid, den unge har udvist ved at dele sine tanker og følelser. Det fortæller Cecilie på 16 år om her:

Og så det der med, at folk ligesom shittalker hinanden. Hvis man ikke kan stole på de mennesker, man er sammen med, det behøver ikke kun være shittalk, men også hvis man siger noget, der er rigtigt dybt til en, hvor det virkelig er personligt, og de godt ved, det er personligt, så går de rundt til hele vennegruppen og er sådan, 'så skal du høre, hvad Cecilie sagde til mig den anden dag', selvom det kun handlede om mig og ikke ragede nogen andre, og man følte, man godt kunne stole på den veninde dér. (Cecilie, 16 år)

Risikoen for bagtaleri er bagsiden af det at dele sig selv og ens tanker med andre. Når de unge oplever det, kan den oplevelse af at få plads og føle sig tryk, som er selve kernen i at dele sig selv og ens tanker, slå over i sin modsætning: en oplevelse af at føle sig jaget og utryk i fællesskabet. Det fortæller Kamma på 17 år om her:

Når folk er falske, også det der med at, så er der en gruppe, som bagtaler én, når de ikke er der, og så ville man selv være bange for, 'åh, når jeg ikke kommer i morgen, så vil de nok bagtale mig også', og sådan hvis man lige går ud og henter noget vand, så tænker man sådan, 'ej, nu sidder de nok og bagtaler mig', hvor de sådan er mega-søde over for én, når du er der, men så når du ikke er der, så er de knap så søde. (Kamma, 17 år)

Det er et afgørende kodeks for de unge, at man kan stole på hinanden i fællesskabet. At den fortrolighed, som man har til hinanden i fællesskabet, ikke bliver misbrugt. Det indebærer ikke blot, at man ikke deler hinandens hemmeligheder, men også at man tager konflikterne med hinanden fremfor at involvere alle mulige andre, når man går skævt af hinanden. Det fortæller Marie på 16 år om her:

Du kan sagtens have uoverenskomster og det der med at kysse med en venindes kæreste, men der er forskel på at tage den i vennegruppen eller at tage den individuelt. Fordi du kan jo få alle vennegrupper til at fungere, hvis det kun er dig og dér, hvor problemet opstod, at den bliver taget. For eksempel hvis nu det var os tre, og Mille hun havde opført sig fucking grimt, og så gik jeg til Valdemar og sagde det først, ik', så kunne jeg også bare tage den med hende, og så ligger den ligesom der, og så er det os to, der ved, hvad det er, der er gået galt. Så behøves alle ikke at vide sådan der rundt om, hvad det er, der foregår. Altså jeg tror mere, det er dér. Der ville være så mange venskaber, der stadigvæk ville kunne klare sig i dag, hvis alt det lort og alt den splid, der var sket, det bare er blevet holdt individuelt, i stedet for alle skulle være indblandet. (Marie, 16 år)

Når problemer og konflikter blandt venner bliver delt og glider ud i en større kreds, i stedet for at blive håndteret af de involverede parter, risikerer de at vokse sig så store, at de ødelægger det venskab, som parterne har med hinanden. Ifølge Marie er det derfor afgørende at tage konflikterne der, hvor de opstår, men tilsyneladende sker det alt for sjældent, hvorfor mange venskaber ifølge hende ender med at lide skibbrud. Det er dog ikke tilfældet i den gruppe af venner, vi interviewede på en friskole under arbejdet med bogen. De fortæller, at de er gode til at konfrontere hinanden, når der er problemer og konflikter. Der kan derfor opstå et åbent uvenskab. Men de er samtidig gode til at tilgive hinanden og komme videre:

Elias: Ej, men nogle gange kan man godt få sagt et eller andet, som man dagen efter eller et eller andet ... jeg tror bare, vi er gode til at sige til hinanden, at 'det var dumt sagt det der' eller sådan, ja.

Interviewer: Så man tilgiver hinanden simpelthen?

Elias: Ja, ja, jeg tror ikke, vi tager det så tungt.

Rasmus: Ej, det kommer vel også an på, hvor mange gange de sådan ... hvis de nu gør det flere gange i træk, så kan det godt blive ...

Mikkel: Den der episode med Elias.

Rasmus: Ja, det var en grim én (griner).

Interviewer: Der var nogle, der blev lidt uvenner?

Mikkel: Ja, men vi tilgav ham så dagen efter.

Rasmus: Vi var rasende.

Mikkel: Ja, om aftenen dér. Men, når man er så tætte, så tænker man 'pyt'. (Mikkel, Elias og Rasmus, 15 år)

I de tre drenges beskrivelser ser tilgivelsesprocesserne efter konflikten ud til at være med til at bestyrke den intimitet, de sætter så højt i deres fællesskab. Det giver dem en oplevelse af, at de alle er tætte på en måde, så man kan fejle, men stadig føle sig sikker på at blive tilgivet. På tværs af materialet fremstår det som havende stor betydning for de unges mulighed for at opleve intimitet, om de kan vedblive at være en del af fællesskabet, selvom de begår fejl, eller om de modsat bliver udsat for bagtaleri og oplever vedvarende konflikter.

Opsamling: Intimitet og autenticitet

Forestillingen og idealet om intimitet og autenticitet står stærkt i de fortællinger om fællesskaber, som vi har indhentet blandt de unge i denne bog. De unge fortæller, at de bliver mere utrygge og føler sig oftere pressede, når intimiteten og autenticiteten (Bauman, 2001; Giddens, 1991) er fraværende i deres relationer. Det skaber en fornemmelse af, at der ikke er plads til dem og deres tanker og følelser. Intimitet og autenticitet handler således om de unges oplevelse af at have en værdi og en berettigelse, og det smitter derfor af på så godt som enhver sammenhæng. Også på fester, hvor det umiddelbart er skæg og ballade samt leg med tegn og symboler, der er omdrejningspunkterne. Men er der ikke også plads til at fordybe sig og tale om svære ting, kan de unge begynde at tvivle på, om der overhovedet er plads til dem, og det er derfor afgørende at kunne trække en ven eller kammerat til side og gøre netop dét, selv når stemningen er høj, og festen kører derudaf.

Med intimitet og autenticitet kommer personlige uoverensstemmelser imidlertid også til syne, og som beskrevet i udblikket til anden forskning ser der ud til at være nogle ganske klare 'scripts' (Burlant, 1998; 2008) for, hvordan sådanne situationer skal håndteres. De unge taler således om

vigtigheden af at håndtere personlige uoverensstemmelser direkte, idet de risikerer at eskalere og ødelægge venskaberne, hvis parterne i stedet diskuterer dem med andre, og de bliver en del af en større sammenhæng. Det sværeste og mest smertefulde synes at være bagtalelse fra personer, som de unge har delt sig selv og deres indre med. Her vendes intime og autentiske relationer til deres modsætning: Relationer præget af afstand og uærlighed og dermed relationer, hvor de unge udfordres på deres oplevelse af at have en værdi og en berettigelse. Selvom nogle af de unge taler om at kunne rumme og tilgive hinandens fejl, synes bagtaleri, der fundamentalt bryder med 'scriptet' for intimitet og autenticitet, at være særdeles svært at rumme og tilgive.

At gøre noget sammen

Udblik til anden forskning

De forestillinger og idealer, der præger de unges fællesskabsorienteringer, handler på en række forskellige måder om, hvordan de i fællesskab kan udvikle deres identiteter som unge og afsøge nogle ståsteder i ungdomslivet. Fællesskaberne fremstilles således som noget, der skal bidrage til de tilblivelses- og forandringsprocesser, som de unge befinder sig midt i og står over for. Når vi dykker nærmere ned i vores interviews, kan vi ikke desto mindre og ligeledes spore nogle fællesskabsfortællinger, hvor dette identitets- og udviklingsarbejde træder i baggrunden, og fokus i højere grad er på at være sammen om at udføre en aktivitet, en opgave eller et projekt. Disse fortællinger præges i vid udstrækning af en forestilling og et ideal om fællesskaber, hvor det, der træder frem som en særlig kvalitet, ikke direkte handler om de deltagende unge og deres indbyrdes relationer, men derimod angår noget uden for dem selv, et såkaldt 'fælles tredje', som det betegnes inden for det pædagogiske område (Husen, 1985). Det er en forestilling og et ideal om fællesskaber, hvor det synes at være mindre betydningsfuldt, hvem man er, og hvilken status man har, og det afgørende i stedet er noget ydre, man er sammen om, et fælles anliggende, som man er optaget af og fælles om at bidrage til.

I visse fortællinger er forestillingen og idealet om at være sammen om et fælles tredje koblet til fortællinger om at opleve en slags selvforglemmelse, der minder om det, som Mihaly Csikszentmihalyi et al. (2005) har beskrevet

som 'flow'. Flow handler ifølge Csikszentmihalyi om at glemme både tid, sted og sig selv, fordi man er så optaget af og fordybet i en bestemt aktivitet, som fylder én fuldstændig op. Flow hænger sammen med oplevelsen af at mestre noget inden for nogle rammer, der er så selvfølgelig, at man ikke behøver at forholde sig til og reflektere over dem. Man ved, hvad man skal, og hvilke rammer det skal gøres inden for, så man fuldt ud kan fordybe sig og glide i ét med den pågældende aktivitet. Csikszentmihalyi forbinder flow-tilstanden med fordybelse i kreative og kunstneriske processer, eksempelvis det at spille et stykke musik eller male et kunstværk. I de interviews, vi har lavet med unge i bogen, kobles forestillingen og idealet om et fælles tredje og flow imidlertid sammen med klassiske fritidsaktiviteter og -interesser som håndbold, fodbold, gaming, knallertkørsel etc. Her er de sammen om at gøre noget, som de oplever at være fortrolige med, og i sammenhænge, hvor de føler sig trygge. Ganske ulig festerne og de andre ungdomskulturelle sammenhænge, vi har beskæftiget os med i kapitlerne ovenfor. For en stund slipper de for at koncentrere sig om at udvikle deres identiteter som unge og afsøge nogle ståsteder i ungdomslivet og kan fordybe sig i noget uden for sig selv, og det sætter de unge, vi skal møde nu, stor pris på.

I det mindste nyde at spille noget fodbold

En af de ting, der træder frem som betydningsfuld ved at have et fælles tredje at samles om, er, at det simpelthen bliver lettere at være sammen. Hvis man har svært ved at indgå i et fællesskab, eller man er meget forskellige, kan en fælles aktivitet eller interesse lette samværet ved at forskyde fokus fra de udforskninger af og eksperimenter med roller, identiteter og relationer, som ellers er så fremtrædende i de unges fortællinger om fællesskaber. Det bliver aktiviteten eller interessen, der er vigtig, ikke hvem man er eller har mulighed for at blive som ungt menneske. Her er det Oskar på 17 år, der fortæller om det fællesskab, som han oplever i forbindelse med fodbold:

Det er ligesom noget, man ved, 'det her skal jeg tirsdag og torsdag' for eksempel, og så kommer man bare, og så hygger man bare, og det er noget, alle er fælles om, og hvis man måske ikke er så gode venner med alle, så kan man i det mindste stadig nyde at spille noget fodbold. (Oskar, 17 år)

Det er dog ikke nødvendigvis sådan, at de fællesskaber, der har aktiviteter og interesser som omdrejningspunkter, afgrænses til bestemte rum og tidspunkter. De kan glide ind i hverdagslivet og komme til at fylde ganske meget og undervejs kan deres fokus skifte eller udvide sig. Her er det således Rasmus på 16 år, der fortæller om en gruppe venner, der startede med at mødes for at reparere knallerter sammen. Nu mødes de og reparerer alt muligt andet sammen:

Rasmus: Nu laver vi bil, og før lavede vi knallerter og sådan noget. Vi er ... det ved jeg ikke ... otte stykker eller sådan et eller andet. Men vi bare hygger og går og laver også ting. Det er det, vi hygger os med.

Interviewer: Ja, hvad laver I så?

Rasmus: Alt muligt, traktor, skruer, får tingene til at du. Vi kørte lige en weekend, hvor vi lavede havetraktor og alt, hvad jeg havde på grunden, der ikke kunne køre. Det lavede vi lige ... ja, så bliver det jo bare succes, når vi ligesom lykkedes. Så er det jo bare fedt altså. (Rasmus, 16 år)

Rasmus bor i en lille landsby, og det er efterhånden blevet en rutine for ham og vennerne at mødes hjemme hos en af dem og lave alle mulige ting sammen. Omdrejningspunktet er reparationer af køretøjer og en interesse for mekanikerrelaterede aktiviteter, og det er tydeligt, hvordan fordybelse i disse aktiviteter er med til at etablere en god stemning og en følelse af fællesskab, der er så særlig, at de er blevet ansporet til at udvide deres fokus fra knallerter til bredere at omhandle køretøjer, så de har anledning til at mødes oftere. Og for disse unge er dette fælles tredje blevet så vigtigt, at det er blevet definerende for deres karriereveje. Flere af dem er således gået i gang med en mekanikeruddannelse, så de for alvor kan fordybe sig i den aktivitet og interesse, der har været omdrejningspunktet i deres fællesskab.

Konflikter træder i baggrunden

Der er naturligvis ikke altid en god stemning og en følelse af fællesskab, selvom man har et fælles tredje at være sammen om og fordybe sig i. Selvom forestillingen og idealet her er, at det relationelle glider i baggrunden til

fordel for aktiviteten eller interessen, opstår der også i disse fællesskaber gnidninger og konflikter, som kommer til at fylde og stjæle fokus. Men samtidig fortæller flere af de unge, som vi har interviewet, at fordybelsen i den fælles aktivitet og interesse betyder, at det er muligt at være sammen, selv om gnidningerne og konflikterne ikke er bragt i orden. Det er ikke mindst tilfældet for unge, der mødes om en aktivitet eller interesse online, idet de her har en særlig mulighed for at deltage i den pågældende aktivitet og interesse og samtidig være relativt udeltagende i den sociale interaktion. Her fortæller den unge gamer, Victor på 17 år, eksempelvis om, hvordan en af deltagerne i spillet viser sin utilfredshed ved at være tavs og tilbagetrukket i kommentarsporet, men alligevel deltager aktivt og fordyber sig i spillet:

Interviewer: Så der er ikke nogen, der bliver sure nogensinde eller hvad?

Victor: Nej, ikke rigtigt. Eller jo, onklen, han bliver lidt sur, hvis det er, man lover noget, man ikke holder.

Interviewer: Hvordan bliver han sur?

Victor: Han er sådan, gider ikke rigtigt at snakke med én, hvis det er, man siger noget, så gider man bare ikke alligevel. Undtagen, hvis det er seriøst.

Interviewer: Okay, men nu lyder det som et dumt spørgsmål, men fordi I ikke er sammen fysisk, ik', hvordan oplever du det så? Hvordan ignorerer han, eller gider ikke snakke, hvordan mærker du det?

Victor: Han ignorerer på den måde, så han gør det, så han ikke kan se folks beskeder, men så efter en time, så er han fin nok igen. (Victor, 17 år)

Online-formatet gør det her ikke blot muligt for 'onklen' at deltage og fordybe sig i spillet uden at deltage i den sociale interaktion omkring dette. Det gør det tilsyneladende også muligt for ham relativt ubemærket at glide tilbage i denne interaktion efter et stykke tid. Flere af de unge, vi har interviewet i forbindelse med bogen, giver udtryk for, at de fællesskaber, der er omkring spilaktiviteter online, har en særlig rummelighed og plads til at slå skærver, som giver dem mod på at være til stede og folde sig ud på måder, som de ikke oplever at kunne gøre i fysiske fællesskaber. Måske fordi de

sjældent er en del af hinandens øvrige hverdagsliv, og fællesskabet således ikke trækker tråde ind i deres relationer i skolen og familien. Måske fordi de ikke viser deres ansigter og kroppe, men primært chatter, og således er til stede med en vis grad af anonymitet eller privathed. De holder noget for sig selv og kan således give mere eller noget andet af sig selv. Uanset, hvad årsagen er, fortæller Elisabeth på 16 år her, hvordan hun bliver en anden end den, som hun er i skolen, når hun er sammen med sine gamer-venner:

Elisabeth: Jeg kan mere være mig selv.

Interviewer: Hvad betyder det?

Elisabeth: Det er, at i virkeligheden, der kan jeg måske ikke rigtig være mig selv på den måde, at det sådan, at folk jo ikke kan se mit ansigt på nogen måder ... og de ved ikke rigtig, hvem jeg er, og jeg kan jo være den, jeg er jo, fordi jeg kan ikke lige være den milde person, som jeg er. Over computeren er jeg sådan vild og ... altså jeg har sådan et mere roligt (temperament, red.), og mine venner, som jeg har, de er jo mere, lidt mere sådan vilde på en anden måde. De er mere sådan alkohol, rygning og alt det der. Det er ikke mig, og de interesserer sig overhovedet ikke for spil, og ... når jeg nævner et spil, så forstår de ikke lige, hvad det er, jeg snakker om og alt det der ... og på nogle punkter, så når de er på den måde, så er jeg nødt til at være den der person, som ... altså en anden form af mig selv, en mere rolig person. Ja, jeg føler mig mere rolig, når jeg er sammen med dem. (...) Jeg tror mere, jeg har bedre ved at knytte mig til dem over Discord, fordi de kender mig på en anden måde, end hvad mine venner gør ... jeg skal ikke ændre mig for dem. Jeg skal ikke tænke på, hvad de syntes om mig hver eneste dag, fordi at jeg møder dem hver eneste dag (...). (Elisabeth, 16 år)

Den sociale interaktion omkring computerspillet har karakter af et åndehul, hvor Elisabeth har mulighed for at folde sig ud og blive til som ungt menneske på en anden måde end i skolen, hvor hun oplever ikke at passe ind og bliver positioneret som stille af de andre. Det sker ikke blandt gamer-vennerne, hvor hun gennem deres fælles aktivitet og interesse har

vist helt andre sider af sig selv, som også rækker ind i den interaktion, de efterhånden har udviklet med hinanden, når de ikke spiller. Elisabeth er således løbende i kontakt med sine gamer-venner, og Elisabeth oplever her et fællesskab og et tilhørsforhold, som hun ikke oplever at have med sine klassekammerater og andre unge i sit hverdagsliv.

Uhensigtsmæssige eller ucoole aktiviteter

Det er dog ikke altid, at de aktiviteter og interesser, som de unge samler sig omkring, giver dem anledning til at folde sig ud og blive til som unge mennesker på måder, der er givende og berigende. Enkelte unge taler således om at være sammen om at eksperimentere med alkohol, hash eller andre rusmidler som centrale aktiviteter i deres fællesskaber. I vores workshop nævnte flere unge, at det kan være nemmere at opbygge nye venskaber ved studiestart, hvis man ryger. Rygning giver en grund til at gå ud og stå sammen i en gruppe, hvor samværet i udgangspunktet handler om det at ryge snarere end om at have lyst til at være sammen. Flere unge i bogen fortæller videre, at rusmiddelbrug i den forstand kan blive adgang til og omdrejningspunkt i et fællesskab. Det kan til tider virke som en nødvendig strategi, selvom de unge oplever at gå på kompromis med sig selv, da det er bedre at være med end at være udenfor. Her fortæller Magnus på 16 år om at havne i en sådan situation og med forældrenes hjælp komme videre:

I 8. klasse, der kom jeg i en meget dårlig vennegruppe, som der fik mig til at gøre ting, som jeg ikke sådan rigtig brød mig om og sådan noget, og fik mig bare ind i et virkeligt dårligt miljø, men så i 9. klasse, der fandt jeg ud af, at de var dårlige for mig, også fordi at der fandt min mor og far ud af alle de ting, jeg gjorde, og så snakkede jeg med dem om det, og de fik mig så til at indse, at det var virkeligt dårligt for mig. (Magnus, 16 år)

Marie på 16 år har været i samme situation. Men i modsætning til Magnus dropper hun ikke kontakten til de venner, hun har anvendt rusmidler sammen med, selvom hun har besluttet sig for at droppe disse. Da deres fællesskab i vid udstrækning er konstitueret omkring rusmidlerne, skaber det imidlertid en del brydninger:

Vi var jo meget sammen engang, hvor at stoffer, det påvirke-
de én virkeligt, virkeligt meget, og det gjorde det jo for alle i
vennegruppen. Det var sådan noget med, at folk jo var kon-
stant påvirkede, og du ved, man kunne nærmest ikke være
sammen, uden at der skulle være et eller andet. Og så når
man begynder godt at ville ud af det og sådan hjælpe sig selv
med at få det bedre, det er der bare nogle folk, der ikke for-
står, og de kan ikke se, hvorfor det er, man vælger at trække
sig. Og når man så prøver at hjælpe dem med at få det bedre,
så tager de det nærmest som et angreb, hvor de bare tager
det rigtigt, rigtigt personligt, at det er, at man gerne vil hjælpe
sig selv, og man til tider også trækker sig og siger 'prøv og
hør, det er fint nok, I tager i byen, men jeg bliver nødt til at
trække mig, fordi det der vil jeg ikke', og det bliver bare taget
ekstremt personligt. (Marie, 16 år)

Det er svært for Marie at blive i gruppen og trække sig fra rusmiddelbrugen,
der har været omdrejningspunktet for fællesskabet. Hun forsøger imidler-
tid at balancere mellem sit ønske om at holde fast i vennerne og forlade
rusmidlerne. Vi ved ikke, om det lykkes. Hvis ikke, bliver resultatet enten,
at hun helt må forlade fællesskabet eller genoptage sit rusmiddelbrug for
at forblive en del af gruppen.

En ganske anden variation af fællesskaber, som drejer sig om et fæl-
les tredje, der opleves som problematisk eller udfordrende, er vi stødt på
under et interview med en gruppe elever på et gymnasium i hovedstads-
området. Disse elever var alle på forskellig vis engagerede i gymnasiets
elevorganisationer, hvilket i modsætning til brugen af rusmidler i vid ud-
strækning betragtes som noget godt og opbyggeligt. Men, fortalte disse
elever, på deres gymnasium hersker en norm, der tilsiger, at det ikke er
attraktivt – **sejt** – at engagere sig i noget. Her er det Amalie på 18 år, der
beretter om en tidligere elev på skolen, der sætter ord på denne norm:

Jeg har snakket meget med en af mine venner, som gik på
vores gymnasium for to år siden. Altså han mistrivedes ikke,
men noget af det, han virkelig ikke ku' li' ved at gå her, det
var, at han synes, at det nærmest var blevet sejt ikke at gå op

i noget. Og det der med, at det var fedt, hvis man lod være med at lægge noget energi i det, og det så bare kom til en selv. Ellers, så kan man bare sidde og klage lidt og regne med, der er andre, der gør det for én: Det er ligesom det seje, det er det, der er det fede at gøre, at lade være med at lave noget. Altså han lagde simpelthen så meget kraft i alting, og det blev bare ikke taget godt imod, fordi det optimale, det var ikke at lave noget. (Amalie, 18 år)

Under interviewet fortæller de unge, hvordan de også selv har oplevet at blive skoset for at engagere sig i elevråd, teater etc. på skolen, men at de netop søger disse sammenhænge, fordi de gerne vil foretage sig **noget** og gøre en forskel på skolen og ønsker at være sammen med andre unge, der har det på samme måde. Det afkodes imidlertid som nørdet eller skævt at gøre det. Den attraktive – seje – ungetilblivelse handler på deres skole tilsyneladende om at være så tilbagelænet og uengageret som muligt og så få andre til at gøre det hårde arbejde. Denne norm kan være en særlig lokal udkrystallisering af den tilskyndelse til at bevæge sig fra fællesskaber, hvor man er sammen om en aktivitet eller interesse, hen imod mere løst definerede ungdomskulturelle fællesskaber, som vi beskrev som en afgørende overgang i ungdomslivet i del 2. For de unge i interviewet fremstår det som en norm om at være tilbagelænet og uengageret, men mere overordnet kan det måske forstås som en forskydning af engagementet, som generelt finder sted i ungdomslivet – fra aktiviteten og interessen, og de muligheder for fordybelse eller flow, som de rummer, hen imod eksperimenter og af-søgninger af det at finde ens plads og ens identitet som et ungt menneske.

Opsamling: At gøre noget sammen

Samlet set peger dette kapitel ikke desto mindre mod eller på, at det fælles tredje (Husen, 1985), og den fordybelse og det flow (Csikszentmihalyi et al. (2005)), som vi beskrev i udblikket til anden forskning, fortsat fungerer som en væsentlig fællesskabsorientering for de unge, som vi har interviewet til denne bog. Vi har da også set, at det at have en fælles aktivitet eller interesse at samles om kan skabe en fællesskabsfølelse, selvom de unge ikke umiddelbart oplever at have særligt meget tilfælles. Vi har også set, at det at

samles om en aktivitet eller interesse kan gøre det lettere for de unge at være sammen. Det kan således mindske fokus på de gnidninger og konflikter, som den sociale interaktion mellem de unge måtte rumme og jo kan give anledning til. I den forbindelse har vi ydermere set, at online-fællesskaber, der for eksempel har et computerspil som omdrejningspunkt, rummer mulighed for at forblive spillende og dermed deltagende i fællesskabet, selvom der er gnidninger og konflikter i den sociale interaktion omkring spillet. Vi har i forlængelse heraf set, at det er muligt at trække sig fra interaktionen og vende tilbage efter et stykke tid, uden at det afføder et stort drama eller fokus.

Fællesskabet omkring en aktivitet eller interesse kan i videre forstand udvikle en samværsform og en kultur, hvor det er muligt at folde sig ud og blive til som ungt menneske på andre måder end i skolen. For visse unge udgør dette fællesskab derfor et helt særligt frirum, hvor de frigøres fra roller og identiteter, der ellers fylder i deres ungdomsliv. Som vi så i starten af kapitlet med vennerne, der mødtes for at reparere køretøjer, kan aktiviteten og interessen, og det fællesskab, som er rundt deromkring, ende med at udvide deres fokus og øge deres betydning og blive rammesættende for de unges uddannelses- og fremtidsperspektiver. Omvendt kan visse aktiviteter og interesser opleves som noget, der går på tværs af de roller og identiteter, som de gerne vil have adgang til og forbindes med. Men for visse unge, der har svært ved at få adgang til fællesskaber i ungdomslivet, kan det være en pris, de er nødt til at betale for overhovedet at få foden indenfor. Det fælles tredje opleves således ikke altid som noget positivt: Det kan være den eneste vej til at være sammen med andre unge.

Hovedpointer

Fællesskabsidealer

I denne tredje del af bogen har vi undersøgt, hvad man kunne kalde bundtrækket i de unges fællesskabsorienteringer forstået som de træk, der går igen og igen i de unges fortællinger om, hvordan deres fællesskaber burde være, og hvad de derfor konstant forholder sig til og søger at virkeliggøre. Det handler om, at forhold som status, stil, festlighed, intimitet og at gøre noget sammen til stadighed går igen, når de unge forholder sig til deres drømme, længsler og idealer i forhold til de fællesskaber, de indgår i eller gerne vil indgå i. Idealerne er helt centrale at få frem i lyset, da de på mangfoldige måder farver de unges oplevelser af de fællesskaber, de har adgang til og forsøger at blive en del af i deres ungdomsliv. Det være sig enten, fordi idealerne i høj grad forløses og fører til opbyggende processer, eller fordi de løbende støder på genstridige virkeligheder, der spænder ben for idealerne og fører til nedbrydende processer, som i sidste ende kan bidrage til mistro for den enkelte unge.

De opsamlende hovedpointer her munder, som i hovedpointerne på del 2, ud i nogle opmærksomhedspunkter, der kan understøtte arbejdet i praksis med at fremme opbyggende processer i ungefællesskaberne. Disse opmærksomhedspunkter indgår til sidst i bogens del 6 i nogle mere generelle og overordnede opmærksomhedspunkter. Men først lægger vi her ud med de pointer, der knytter sig til de opbyggende processer og der, hvor fællesskaber gør godt, for til sidst at stille skarpt på de nedbrydende processer og der, hvor fællesskaber kan gøre ondt.

Fællesskabsidealer i opbyggende processer

Gennem kapitlerne i del 3 får vi tydeligt øje på, at idealer spiller en helt central rolle for unges identitetsdannelsesprocesser drevet af de sociale normer, der sætter kursen for, hvad, hvem og hvor det er fedt og positivt at være. De unge spejler sig i hinanden, leder efter nogen og noget at bygge sig op efter og leger med og former, hvem de skal være, og hvordan de skal leve. Og i netop fællesskaberne og deres idealer finder de billeder på, hvem, hvor og hvordan man kan være og kunne tænke sig at blive til. Disse processer med at blive til og at opbygge både individuelle og kollektive identiteter sker eksempelvis gennem interaktioner med æstetiske tegn, tøjstile, forbrugsgenstande, uddannelsesvalg, jargoner, humor . Og gennem disse interaktioner i fællesskaberne fortæller de unge hinanden, og de får selv fortalt, hvem de er og kan blive til. Konkret udspiller det sig i hverdagen gennem invitationer, vurderinger, kommentarer, kritik, modstand, komplimenter, anerkendelse, ekskluderinger og afvisninger, som lidt forenklet sagt kan føre til opbyggende processer og oplevelser af at lykkes, når interaktionerne forbinder idealerne med den enkeltes forventninger og på den måde bidrager til den sociale trivsel.

Kort fortalt har vi gennem del 3 således fået øje på, hvordan unge får adgang til opbyggende processer, der kan styrke deres sociale trivsel, når de lykkes med at virkeliggøre de idealer og forestillinger om fællesskaber, som de er orienterede mod, på meningsfulde måder i deres egne fællesskaber.

Snævre idealer og ulige forudsætninger

Men analyserne viser også, at der til idealerne om fællesskaber kobler sig et socialt hierarki, hvor langt fra alle positioner er lige tilgængelige for alle. Flere af de unge giver således udtryk for, at de fællesskaber, der findes netop der, hvor de er, præges af en snæver bedømmelseskultur, hvor de unge, der lever op til idealerne, får plads, opmærksomhed og adgang til opbyggende processer, mens de, der ikke gør, sidder tilbage med oplevelsen af ikke at kunne realisere det ungdomsliv, de drømmer om og er orienterede mod.

Så mens idealerne på den ene side kan være afsæt for opbyggende processer og social trivsel, så indebærer hierarkiseringen af idealerne også, at det er svært for mange unge at leve op til de normer, som knytter

sig til de sociale og kulturelle hierarkier og prestigesystemer. Og det er, som analyserne har vist, langt fra tilfældigt, hvilke fællesskaber og unge der placerer sig hvor og i hvilke hierarkier. De velkendte sociale og kulturelle forskelssætninger som eksempelvis socialklasse, køn, etnicitet, sætter sig i høj grad igennem i de unges præferencer og i interaktionerne og bedømmelserne i og imellem fællesskaberne. Ligeledes viser analyserne, hvordan der er ganske snævre idealer for, hvordan man begår sig rigtigt i ungdomslivets fester og humor, stil og udtryksformer, samt hvordan man skal være intim og autentisk på den rigtige måde. De unges forestillinger om, hvordan man skal begå sig socialt, er ganske snævre, og bedømmelserne, når de ikke lykkes med det, er ofte hårde.

Det er i vid udstrækning de unge, som oplever at kæmpe med idealerne og være på kanten af de sociale hierarkier, der beskriver dem som snævre spændetrøjer og uopnåelige målestokke: Men samtidig peger analyserne også på, at der ligeledes er unge med adgang til de 'populære' fællesskaber, som giver udtryk for, at de dominerende forestillinger og idealer virker negativt ind på deres fællesskaber. For dem handler det om oplevelser af at bruge rigtigt mange ressourcer og megen energi på at leve op til nogle helt specifikke og ganske snævre billeder af, hvad der er rigtigt og attraktivt, ligesom nogle af dem oplever de snævre idealer som begrænsende for det at lege og eksperimentere med at afsøge nye og spændende identiteter i normernes og idealernes grænseland.

Således synes snævre idealer at udgøre en udfordring for de unge bredt set, omend på meget forskellige måder. Nogle unge slår sig på idealerne, fordi de ikke har mulighed for at indfri dem på meningsfulde måder i deres egne fællesskaber. Den mulighed er der andre unge, som har, men disse unge oplever til gengæld idealerne som reducerende og begrænsende.

Modstand imod snævre idealer

Analyserne peger dog også på, at de unge ikke blot indretter sig eller higer efter snævre idealer – med de omkostninger, som det nu engang har. Flere af de unge retter også en kritik imod idealerne. Kritikken og indimellem modstanden imod idealerne handler om, at de skaber skillelinjer og ulighed mellem forskellige grupper af unge. Flere af de unge i bogen oplever og italesætter eksempelvis det urimelige i, at blot fordi man vokser op i et givet

miljø, så giver det nærmest per automatik adgang til ressourcer og fællesskaber, der baner vejen for at kunne imødekomme dominerende forestillinger og idealer. Andre oplever det som forkert, at man nødvendigvis skal kunne drikke sig i hegnet på en sjov og spændende måde hver weekend.

I forlængelse heraf møder vi enkelte steder i denne del af bogen unge, der formulerer alternative fællesskabsforestillinger og -idealere, som i højere grad bygger bro i forhold til de vilkår og muligheder, som de har adgang til der, hvor de befinder sig og lever deres ungdomsliv. Således bidrager kritik og modstand imod hierarkierne og de snævre idealer til, at unge, sammen med andre, kan få adgang til at indgå i opbyggende processer gennem formuleringen af kritik og alternativer til de dominerende sociale normer og idealer.

De 'fejlslagne' ungdomsliv

Men trods modstanden, som nogle fællesskaber og unge kobler sig på, så ser vi også fællesskaber og unge, som ikke lykkes med opbyggende processer i deres interaktion med idealerne. De oplever i højere grad at stå ved siden af. At eksempelvis være efterladt i barndomslandet og kigge på de andres ungdomsliv, fordi de oplever at have svært ved at indgå i de sociale interaktioner, hvad enten disse udspiller sig omkring alkohol og festkultur eller omkring andre æstetiske og kulturelle praksisser i ungdomslivet. De søger og famler efter at finde vej ind i opbyggende processer i nogle fællesskaber, der kan opveje de nedbrydende processer, de ellers oplever i mødet og interaktionen med de idealer, der indgår i popularitetshierarkiet. Vi finder her, at det for disse unge er helt centralt, at der er alternative fællesskaber til eksempelvis det ellers altoverskyggende skole- eller uddannelsesfællesskab. Fællesskaber i eksempelvis fritids- og foreningslivet, der kan give adgang til alternative fællesskaber og arenaer for opbyggende processer.

De 'fejlslagne' ungdomsliv viser imidlertid, at der er unge, som gennemgående i mødet med ungdomslivets idealer oplever sig ude af stand til at komme i nærheden af at realisere et socialt ungdomsliv, som bare tilnærmelsesvis ligner det, de drømmer om og længes efter. Disse unge kæmper ofte med at føle sig forkerte og fejlslagne. For dem er forestillingerne og idealerne om fællesskaber noget, som gennemgående er forbundet med nedbrydende processer, hvilket i samspil med eventuelle andre udfordringer i den unges liv kan bidrage til mistrivsel.

Opmærksomhedspunkter

Fællesskabsidealer

Som i opmærksomhedspunkterne i opsamlingen af hovedpointer på del 2 skal vi her på baggrund af analyserne, de fagprofessionelles workshop og de generelle bevægelser i ungdomsfeltet komme med bud på opmærksomhedspunkter, der er knyttet til arbejdet med *fællesskabsidealer*. Visse af punkterne er variationer over dem fra de foregående dele. Og alle opmærksomhedspunkterne fra bogens forskellige dele vil blive samlet i nogle mere overordnede opmærksomhedspunkter i bogens del 6:

Vær opmærksom på snævre idealer og fortællinger om det 'gode og sjove' ungdomsliv

- Husk, at det er betydningsfuldt at have dialoger med unge, der kan bidrage til at nuancere fortællingerne om, hvad der er 'gode og sjove' ungdomsliv.
- Særligt kan det give mening at få øje på hierarkiseringer i ungdomslivet som andet og mere end individuelle mangler og uformåenheder. Det handler om unges forskellige forudsætninger for at kunne realisere ungdomslivets idealer og om at undgå, at det fører til skam og ensomhed for den enkelte unge, når forventningerne ikke kan realiseres.

Tal fællesskaber uden for fællesskabshierarkiet op – fremfor at udtrykke medlidenhed

- Husk, at modfortællinger, kritik af og modstand imod idealer og hierarkier kan danne afsæt for etablering af alternative fællesskaber, der kan virke opbyggende for de unge, der befinder sig på kanten af de dominerende sociale normer og idealer.

- Vær opmærksom på unge, der kæmper med at få adgang til opbyggende processer i interaktionen med idealerne. Opmærksomheden skal ikke være i form af medlidenhed, men som hjælp til at blive peget i retning af alternative fællesskaber, der bryder med de sociale hierarkier, også selvom disse muligvis fremstår som udgrænsede og på kanten af de sociale normer.

Snak med de unge om værdier, regler og grænser i forhold til humor, sex, alkohol og festkultur

- Det er vigtigt at have dialoger med unge om, hvordan normer og hierarkier konstant bearbejdes, udfordres og flytter sig. Hvad der på ét tidspunkt og i én sammenhæng kan være acceptabelt, kan lynhurtigt forandre sig og ramme den enkelte hårdt. Ikke mindst i en tid, hvor der er samfundsmæssige brydninger i relation til eksempelvis køn, seksualitet og etnicitet.
- Husk på, at unges fællesskaber er en vigtig øvebane i forhold til at eksperimentere med egne grænser, identiteter og sociale relationer. Unge er generelt kompetente i disse afprøvninger, og det skal derfor afvejes, i hvor høj grad der tænkes i forbud over for afgrænsninger og rammesætninger af unges brug af eksempelvis rusmidler og festkultur.
- Vær samtidig opmærksom på nogle situationer, hvor unge og fællesskaber også er udfordrede. Det kan være et rusmiddelforbrug, der tager overhånd i et fællesskab, seksualisering af særligt pigerne i relation til festkulturen eller jokes, som i den givne sammenhæng virker krænken- de og kan have mobbende karakter.

Fællesskabsformer

DEL IV

Indledning

I den foregående del af bogen undersøgte vi de forestillinger og idealer, som de unge orienterer sig mod, når de finder sammen i fællesskaber med andre unge. I denne fjerde del af bogen forsøger vi at blive skarpere på, hvad det egentlig er, de unge taler om, når de taler om fællesskaber i vores interviews. Er der tale om store forsamlinger eller mindre grupperinger? Handler det om flygtige bekendtskaber eller varige forbindelser? Og hvad betyder det for dem, om det er det ene eller det andet? Vi er med andre ord optagede af at tegne et klarere billede af, hvilke forskellige typer af – og former for – fællesskaber som optræder i de unges fortællinger, hvilken betydning de forskellige fællesskabsformer har for de unge, og hvordan samspillet mellem dem tegner sig i ungdomslivet. Også i denne del kaster vi lys over både de positive og negative sider af unges fællesskaber, og de fortællinger, som vi vil præsentere nedenfor, vil derfor vise en række gode, men også en række problematiske og udfordrende sider af de forskellige fællesskabsformer.

På dansk er ordet 'fællesskab' en samlebetegnelse for sociale relationer, som kan have yderst varierende form og indhold. Fællesskab betyder således mange forskellige ting og kan derfor være svært at få helt fast greb om. Der findes da også en underskov af hverdagsbegreber, som bruges til at betegne forskellige typer af fællesskaber i ungdomslivet: 'kammerater', 'grupper', 'vennegrupper', 'festgrupper', 'klikker', 'crowds', 'følgere', 'holdet', 'klassen', 'vennerne', 'veninderne', 'drengene', 'pigerne' etc. Samme

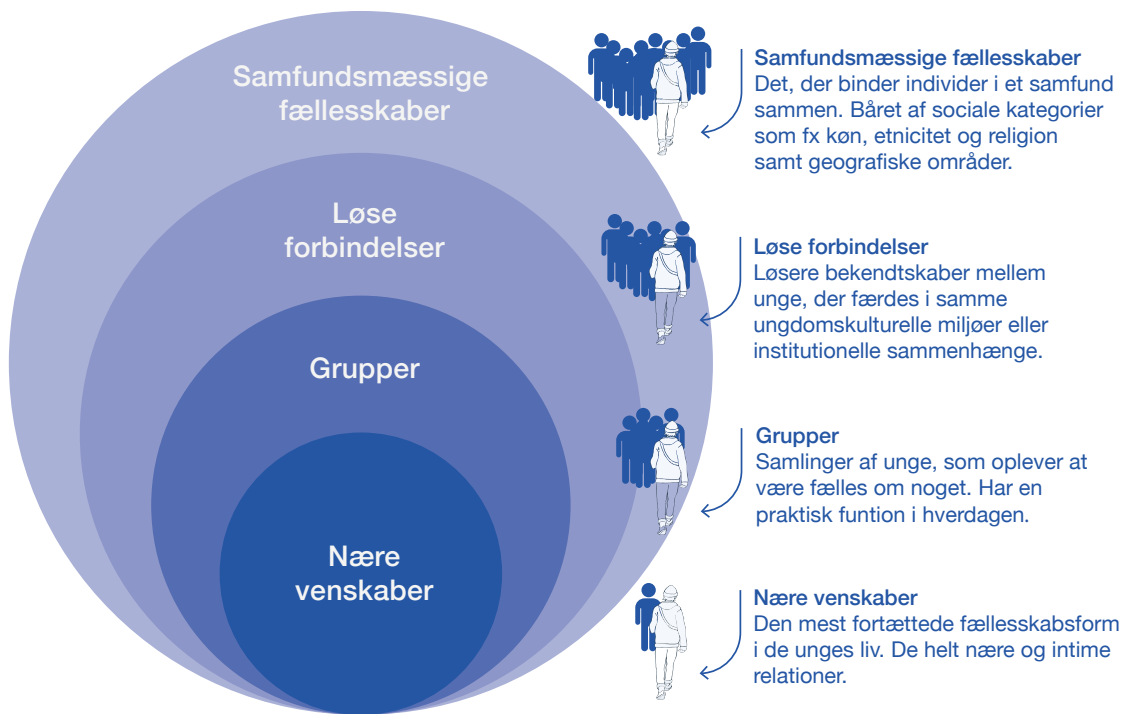
tilbøjelighed ser vi inden for den sociologiske forskning, der beskæftiger sig med, hvad der skaber forbindelser og fællesskaber mellem mennesker i vores samfund. Her tales blandt andet om 'sociale strukturer', 'social og kulturel kapital', 'tilhørsforhold', 'communities', 'sociale cirkler' og meget andet med henblik på at forstå og sætte ord på dét, vi på dansk betegner fællesskaber, og som er så svært at få greb om (Coleman, 1988; Davies & Harré, 1990a; Putnam, 2000; Yuval-Davis, 2006).

Selvom disse perspektiver fra såvel forskningen og ungdomslivet har ligget i baghovedet på os under vores arbejde med denne del af bogen, er de fællesskabsformer, som vi præsenterer nedenfor, først og fremmest udledt af de mange interviews, som vi har lavet med unge i forbindelse med bogen. Vi har forsøgt at systematisere de myriader af begreber, forståelser, oplevelser, situationer etc., som de unge knytter til deres fællesskaber i interviewene, og er derigennem nået frem til at inddele dem i fire forskellige typer af – eller former for – fællesskaber: 'samfundsmæssige fællesskaber', 'løse forbindelser', 'grupper' og 'nære venskaber'. Hver fællesskabsform betegner sociale relationer, som på den ene side kan være forskellige, hvad angår deres konkrete indhold og udtryk, men som på den anden side har nogle grundlæggende fællestræk, som indebærer, at de fylder og er tilbøjelige til at virke ind på de unge og deres liv på nogle ganske bestemte måder.

I figur 2 giver vi en kort introduktion til de fire fællesskabsformer:

Figuren skal læses således, at bevægelsen fra fællesskabsformen i det yderste – de samfundsmæssige fællesskaber – til det inderste lag – de nære venskaber – kan forstås som en slags 'fortætning'. Hvor de samfundsmæssige fællesskaber udgør de mest overordnede og diffuse relationer, har de nære venskaber karakter af de mest intime og personligt forpligtende relationer. Jo nærmere på figurens indre vi befinder os, desto mere fortættede og sammenfiltrede er relationerne således. Dermed ikke sagt, at disse fællesskabsformer altid opleves som de bedste eller de vigtigste. Hver fællesskabsform har sin rolle at spille i ungdomslivet, ligesom hver fællesskabsform kan opleves som både livsvigtig og givende samt problematisk og udfordrende.

I de følgende fire kapitler går vi gennem fællesskabsformerne én for én. I *kapitel 10* tegner vi et billede af de samfundsmæssige fællesskaber. *Kapitel 11* handler om løse forbindelser. Derefter dykker vi ned i grupper i *kapitel 12*. Og endelig belyser vi nære venner i *kapitel 13*. Ligesom i de øvrige

Figur 2: Fællesskabsformer i ungdomslivet.

dele af bogen påbegyndes hvert kapitel med et udblik til anden forskning, inden vi folder de unges oplevelser og fortællinger ud. På baggrund af de mønstre og sammenhænge, der tegner sig på tværs af de fire kapitler, formulerer vi afslutningsvis nogle hovedpointer om, hvordan de fire fællesskabsformer fylder og virker ind på ungdomslivet. Vi indkredser både det gode og positive samt det, der kan være svært og gøre ondt. Som i de øvrige dele af bogen er vi også her særligt optagede af at indkredse de opbyggende og nedbrydende processer, der finder sted inden for og på tværs af fællesskabsformerne, samt de konsekvenser, som de tegner i forhold til unges trivsel og mistrivsel. På den baggrund formulerer vi til allersidst i denne del nogle *opmærksomhedspunkter* for det videre arbejde med de forskellige fællesskabsformer i ungdomslivet.

Kapitel 10

Samfundsmæssige fællesskaber

Udblik til anden forskning

Dette kapitel handler om den mindst fortættede fællesskabsform, og det er derfor også den fællesskabsform, som fremstår mindst tydelig i de unges fortællinger: de samfundsmæssige fællesskaber. Det er fællesskaber, der dannes omkring nogle af de mest grundlæggende sociale kategorier i vores samfund – såsom køn, alder, seksualitet, klasse, etnicitet, religion, tilhørsforhold til land eller by etc. For hovedparten af de unge i bogen, er det så selvfølgelig, at de er indplacerede i disse kategorier på nogle bestemte måder, at de knap nok bemærker det. De har derfor heller ikke nødvendigvis så meget at sige om de samfundsmæssige fællesskaber, som de indgår i. Det er bare der, de er havnet og hører til. Det er selve udgangspunktet.

Samtidig viser vores interviews, at de unge på forskellige måder bidrager til de kategoriseringsprocesser, som deres samfundsmæssige fællesskaber etableres igennem. De bruger således de sociale kategorier til at fortælle om sig selv og hinanden og skaber derved forbindelseslinjer til unge, der er indplacerede i kategorierne på samme måde som dem selv, og skillelinjer til andre unge, der er indplacerede på andre måder. De sociale kategorier udgør et slags socialt mønster, de orienterer sig i, og som er med til at give dem en forståelse af, hvor de hører til og ikke hører til, samt hvem de hører sammen med og ikke hører sammen med. De samfundsmæssige fællesskaber er derfor afgørende for den sociale horisont, der tegner sig for de unge; det vil sige hvilke andre unge de orienterer sig

mod og forventer at kunne indgå i sociale relationer med. De samfundsmæssige fællesskaber træder derfor ofte frem som perspektiver i de unges fortællinger om de andre former for fællesskaber, de orienterer sig mod og indgår i – de løse forbindelser, grupperne og de nære venskaber – der er mere fortættede og konkrete og dermed også lettere at fortælle om.

Betegnelsen 'samfundsmæssige fællesskaber' læner sig op ad en stor mængde samfunds- og humanvidenskabelig litteratur, der beskæftiger sig med fællesskaber som et overordnet socialt og kulturelt organiseringsprincip. Det engelske begreb 'community', som er omdrejningspunktet i megen angelsaksisk forskning i fællesskaber, betegner grupper af mennesker, som bindes sammen ved at have de samme karakteristika og interesser og ved at færdes på samme arenaer eller bo i samme område (Merriam-Webster, 2022). Med dette abstrakte udgangspunkt definerer uddannelsesforsker John Dewey (Dewey, 2011) fællesskaber som det, der binder os sammen som individer i et samfund. Fællesskabet er ifølge ham noget, som sætter sig ud over den enkeltes behov og i stedet skaber en kollektiv sammenhængskraft.

Der har inden for sociologien været et betydeligt fokus på, hvordan fællesskaber konstitueres og virker ind på vores sociale liv og oplevelse af tilhørsforhold. Mens en række sociologer i 1980'erne og 1990'erne argumenterede for, at en stigende individualisering ville give os frihed til selv at vælge vores sociale og kulturelle tilhørsforhold og derved underminere betydningen af de sociale kategorier (køn, alder, klasse etc.), som vi nævnte ovenfor (Bauman, 2001; Giddens, 1991), så peger samtidige ungdomsstudier på, at disse kategorier i høj grad fortsat er bestemmende for, hvilke sociale relationer unge kan få adgang til og føler tilhør til (Woodman & Wyn, 2015). Den australske identitetsforsker Bronwyn Davies (2000) har fokus på længslen efter at høre til – '(be)longing' – som en helt central drivkraft i vores tilblivelse som mennesker og i vores sociale relationer. Den britiske migrationsforsker, Nira Yuval-Davis (2006), understreger, at samfundsmæssige og politiske rammesætninger er afgørende for, hvor og med hvem vi kan søge tilhør, men også for, hvor andre oplever, at vi kan høre til.

Samtidig er vi i disse år vidne til, at de sociale kategorier er i bevægelse; nogen ville ligefrem sige i opbrud. På den ene side har en øget social mobilitet og en stærk velfærdsstat i en årrække skabt mere flydende overgange og mindre tydelige skillelinjer i forhold til eksempelvis klasse og

sted for unge i Danmark. På den anden side har forståelsen af hudfarve som social markør og accept af religiøst tilhør været genstand for tiltagende politiske kampe. Ligesom de senere års ophedede debat om køn og nye kønsidentiteter har indiceret, at de sociale kategorier ingenlunde er så stabile, som de umiddelbart ser ud, og at en del unge ønsker at rykke ved – og måske ligefrem rykke sig ud af dem (Currah, 2022; Heyam, 2022; Thorup, 2022).

I del 3 så vi da også, at der er en vis modstand imod kategorierne hos de unge i denne bog. På den ene side viste vi, at de er bærere af et ideal om, at deres fællesskaber skal bibringe dem status og renommé, men på den anden side så vi også, at de har meget forskellige forudsætninger for at indfri dette ideal, hvilket netop skyldtes deres indplacering i og tilhørsforhold til de sociale kategorier, som danner afsæt for deres samfundsmæssige fællesskaber. Man kan derfor sige, at det var deres identifikation med, men også de mulighedsrum, eller mangel på samme, som de samfundsmæssige fællesskaber lægger op til, som var til diskussion. Det er en diskussion, der ikke umiddelbart ser ud til at aftage, og som sandsynligvis både kan åbne for, at nogle kan rykke ved deres placering i et socialt mønster, de oplever at være begrænset af og mistrives i, mens andre oplever, at den selv samme diskussion puster til en grundlæggende usikkerhed om, hvor de hører til, og hvem de hører sammen med, og at dét omvendt kan bidrage til deres mistrivsel.

Synliggøres i mødet med 'den anden'

I vores interviews har de samfundsmæssige fællesskaber overvejende karakter af et baggrundstæppe, som de unge primært forholder sig til i nogle ganske særlige situationer. Som når de rykkes ud af deres vante kontekster og træder ind i nye sammenhænge, hvor de sociale kategorier, som de er placerede i, pludselig træder frem som noget, der er særligt for dem og deres sociale relationer. Køn, som 17-årige Nanna ikke tidligere har spekuleret nærmere over, bliver pludseligt tydeligt for hende, idet hun har svært ved at finde venner i sin HTX-klasse, da de er for få piger til, at der kan etableres en 'pigegruppe', som hun ellers har været vant til fra folkeskolen. Flere af de unge, vi har talt med på efterskoler, fortæller på samme måde om, hvordan det pludseligt også træder tydeligt frem for dem, at de kom-

mer fra steder med særlige karakteristika, når de møder unge fra andre steder. Disse unge taler således om, at de pludselig bliver opmærksomme på, om de kommer fra landet eller fra byen, og hvordan dette fællesskab præger dem og deres sociale relationer.

Bevægelserne ud af vante kontekster handler dog ikke nødvendigvis om at begynde på gymnasiet eller på en efterskole. Som vi beskrev i del 2, indebærer ungdomsårene også, at mange unge begynder at orientere sig mod nye ungdomskulturelle fællesskaber, og at deres bevægelsesmønstre og sociale horisonter derigennem udvider sig. Under arbejdet med bogen har vi eksempelvis mødt en gruppe unge fra en nordsjællandsk provinsby, som i denne udvidelsesproces bliver konfronteret med unge fra en naboby, hvilket ligeledes bliver en konfrontation med, hvad der præger dem selv og deres egne sociale relationer:

Mille: Altså I ved, at nu snakker vi om den der [naboby]-gruppe. Hvis man skal ind i den, så skal man gå med Balenciaga-taske og være basic girl, der har et Lala Berlin-tørklæde, og gå i en hvid eller en lys frakke for eksempel. Altså sådan meget basic tøj.

Marie: Ja, og helst gerne have stor røv og store bryster. Og alle pigerne, de vil gerne ligne hinanden [...]. Fordi når de så står på en lige række, jamen så ser de jo ens ud. Det nytter ikke noget, at der er en eller anden dér, der skiller sig ud.

Valdemar: Jeg synes også bare, det er en fejl, at folk skal leve op til at være en del af en vennegruppe. Bare allerede det. Dét at du skal leve op til at gå i dét tøj. Og ens betingelser, ens forældre, jeg kommer fra en familie, hvor vi ikke har særligt mange penge, hvor jeg selv har knoklet for at få det, jeg gerne vil. Og det kan man jo ikke, jeg kan ikke leve op til en gruppe, hvor de alle sammen går rundt i Mont Clair og Gucci og alt sådan noget der. (Marie, 18 år, Mille, 16 år, og Valdemar, 16 år)

Vi har tidligere præsenteret udpluk af dette citat (del 3, kapitel 6), hvor vi undersøgte, hvad normer og koder for smag og stil betyder for unges muligheder for at blive inkluderet i fællesskaber. Men citatet viser også, hvad det vil sige for unge at blive konfronteret med andre unge, hvis indplace-

ring i de sociale kategorier er anderledes end deres egen, og hvordan deres egen indplacering derigennem netop bliver tydeliggjort. Ydermere viser citatet, hvordan de samfundsmæssige fællesskaber, som skabes gennem disse indplaceringer, har en hierarkisk opbygning. Selvom de unge ovenfor er kritiske over for det fællesskab, de observerer blandt de unge fra nabobyen, fremgår det også, at de ikke selv ville kunne få adgang til dette fællesskab, da de ikke imødekommer de klasse- og kønsspecifikke krav og forventninger, som gør sig gældende dér. De unge i citatet oplever på forhånd at være dømt ude, fordi de samfundsmæssige fællesskaber, som de tilhører, er præget af færre ressourcer og lavere status end de samfundsmæssige fællesskaber, som nabobyens unge er en del af.

Selvom mødet med 'den anden' tydeliggør ens egen indplacering i og tilhørsforhold til de samfundsmæssige fællesskaber, viser vores interviews således, at det ikke påvirker alle unge på samme måde. Hvordan afhænger i vid udstrækning af, om mødet – som det er tilfældet med ovenstående unge – konfronterer de unge med de begrænsninger, der måtte gøre sig gældende i de samfundsmæssige fællesskaber, som de er en del af. Eller om mødet tværtimod giver dem en oplevelse af at tilhøre et samfundsmæssigt fællesskab med masser af ressourcer og en overordnet status, der åbner dørene til de fællesskaber, som de måtte støde på og ønske at få adgang til.

De unge i studiet, som kommer fra mere velstående områder, oplever således i højere grad deres overgangsprocesser som udvidelser af deres sociale relationer. Jo flere unge, de stifter bekendtskab med i disse processer, desto flere fællesskaber synes at åbne sig for dem. De møder hermed i højere grad 'den anden' fra en overskudsposition og støder i mindre grad på de barrierer, som de unge ovenfor møder. Mødet udfordrer derfor ikke på samme måde dem og deres indplacering i de sociale kategorier, som de samfundsmæssige fællesskaber skabes i forhold til.

I forlængelse heraf møder vi også unge fra et multietnisk gymnasium på den københavnske vestegn, som fortæller, at de netop har valgt dette gymnasium, hvor hovedparten af de unge har etnisk minoritetsbaggrund, fordi de derved kan undgå de problematiseringer og afvisninger, som deres etniske minoritetsbaggrund afføder i sammenhænge, hvor hovedparten af de unge har majoritetsbaggrund. Her fortæller 16-årige Aisha om baggrunden for sit valg af gymnasium:

En af grundene til, at jeg valgte VG, det er også sådan ... majoriteten er, altså den er meget etnisk, sådan etniske indvandrere og perkere og sådan noget, ik'? Så, du ved, det vi er. Altså for mig, det handler om sådan, du skal føle dig tilpas. (Aisha, 16 år)

Efter mange år at have været i yderkanten og følt sig lidt forkert i hendes folkeskole, hvor hovedparten af eleverne havde majoritetsbaggrund, oplever Aisha nu at være en del af majoriteten på hendes multietniske gymnasium. Hun behøver ikke længere at bekymre sig om at blive problematiseret og afvist under mødet med 'den anden', men glider tværtimod selvfølgelig ind i det samfundsmæssige fællesskab, der dominerer her.

Et meningsfuldt indenfor eller et konfliktfyldt udenfor

Uanset om de tilhører samfundsmæssige fællesskaber, der problematiseres og afvises af andre unge, eller samfundsmæssige fællesskaber, som giver status og åbner verden, betragter de fleste unge i bogen deres samfundsmæssige fællesskaber som meningsfulde og givende. Intet sted er det dog tydeligere end hos August på 16 år, som er en del af Jehovas Vidner. Han har sine væsentligste sociale relationer inden for dette religiøse fællesskab, der på mange måder udgør en altomfattende ramme omkring ham og hans liv:

August: Vi har været nok 20.000 [på internationalt sommerstævne for trossamfundet]. Når du er sammen med 20.000 fremmede mennesker, så følte man sig alligevel så tryk, altså jeg var ikke bange for, at hvis jeg lagde min telefon på det her sæde, så var der nogen, der ville stjæle den.

Interviewer: Nej, hvorfor tror du, at du havde den følelse?

August: På grund af vores religion. Man stoler på folk. (August, 16 år)

Gennem hele vores samtale med August er det åbenlyst, at det religiøse fællesskab udgør et tilsyneladende urokkeligt anker i hans liv. Det giver ham en grundlæggende stabilitet og tryghed og anviser ham en plads i

verden, som han oplever som meningsfuld og givende. Som med alle andre samfundsmæssige fællesskaber opretholdes tilhørsforholdet til dette fællesskab ved at tilpasse sig og indgå i de sociale og kulturelle mønstre, der hersker der: Vaner, omgangsformer, sociale normer, livsperspektiver etc., der er så altomfattende, at hverken han eller de andre, som han omgås i fællesskabet, sætter spørgsmålstejn ved dem. De er således ikke blot meningsfulde og givende, men også naturaliserede og selvfølgelige.

Sådan er det imidlertid ikke altid. I vores interviews har vi også hørt fortællinger fra unge, hvis indplaceringer i samfundsmæssige fællesskaber udgør konstante kilder til konflikter og kriser. Det kan være unge med minoritetsbaggrund, der til stadighed problematiseres og afvises i mødet med majoritetsunge. Men det kan også være unge, der ikke oplever at passe ind i de sociale kategorier, som de samfundsmæssige fællesskaber etableres igennem. Unge, som ikke passer ind nogen steder, og som derfor konstant skubbes og presses ind i samfundsmæssige fællesskaber, hvor de ikke oplever at høre til, eller skubbes ud og afvises af fællesskaber, som de potentielt kunne opleve et tilhørsforhold til.

Sådan har det været for Layla på 15 år i store dele af hendes folkeskole-tid. Vi mødte Layla i del 3, kapitel 6, hvor hun fortalte om de udfordringer, hendes påklædning har affødt – og fortsat afføder – i skolen. Laylas forældre er indvandret fra et mellemøstligt land, så hun har mørk hud og mørkt hår, men hendes familie er ikke praktiserende muslimer. Layla vil gerne have en vestlig, mindre tildækket tøjstil og en friere relation til drengene i klassen. Men Layla lander mellem to samfundsmæssige fællesskaber, hvor de piger i klassen, som bekender sig til muslimsk religion og livsstil, synes, at Layla har en forkert tøjstil og en forkert relation til drengene i forhold til at kunne tilhøre deres gruppe. Mens de etnisk danske majoritets elever ser en brun pige, der sandsynligvis er muslim, og ikke betragter hende som en mulig del af deres sociale relationer. Layla har derfor været i yderkanten af klassens fællesskaber og har kæmpet med at etablere sociale relationer gennem hele sin folkeskole-tid.

Selvom samfundsmæssige fællesskaber kan være mere eller mindre synlige og opleves mere eller mindre begrænsende, er de sjældent særligt elastiske eller fleksible. Grænserne er ofte tydeligt trukket op, og der er få 'grænseovergange'. De unge, der føler ambivalens i forhold til de sociale kategorier, de er placeret i, eller oplever at være fejlplacerede, har

derfor sjældent særligt store manøvre muligheder. Disse unge har ikke en meningsfuld og givende relation til deres samfundsmæssige fællesskaber, men oplever dem tværtimod som en kampplads fuld af konflikter og nederlag. Samtidig skal det dog også understreges, at de samfundsmæssige fællesskaber, som vi indledningsvis nævnte i vores udblik til anden forskning, er i forandring, og måske er det netop, fordi disse fællesskaber er i forandring, at nogle unge kan få øje på, at de er fejlplacerede der, hvor de er indplacerede. Forskydninger af de samfundsmæssige fællesskaber, som samfundsmæssige tilhørsforhold konstitueres omkring, kan altså på den ene side producere usikkerhed i tilhørsforholdet hos nogle unge, mens det hos andre kan åbne for, at de kan udvide grænserne for fællesskaberne eller finde et tilhørsforhold i nye samfundsmæssige fællesskaber.

Opsamling: Samfundsmæssige fællesskaber

Samfundsmæssige fællesskaber er den mindst fortættede fællesskabsform, og det er derfor også den fællesskabsform, som træder mindst tydeligt frem i de unges fortællinger. Som beskrevet i udblikket til anden forskning etableres de samfundsmæssige fællesskaber gennem de unges indplaceringer i sociale kategorier som køn, klasse og etnicitet (Merriam-Webster, 2022; Woodman & Wyn, 2015; Yval-Davis, 2006). Disse indplaceringer opleves i vid udstrækning som så indgroede og selvfølgelige, at de primært bliver synlige for de unge, når de rykkes ud af deres vante sammenhænge og konfronteres med unge, der er en del af andre samfundsmæssige fællesskaber. Disse møder opleves især som markante af de unge, der oplever, at deres samfundsmæssige fællesskaber ikke slår til i de nye sammenhænge, hvilket hindrer deres adgang til fællesskaber, oplevelser etc.

I det hele taget er de samfundsmæssige fællesskaber præget af en ulighed, der primært træder frem i fortællinger blandt unge, hvis samfundsmæssige fællesskaber præges af færre ressourcer og tildeles en lavere status. Eksempelvis giver unge med etnisk minoritetsbaggrund udtryk for, at de i højere grad må kæmpe med problematiseringer og afvisninger fra majoritetssamfundet. Disse unge udtrykker i nogen grad et behov for 'safe spaces', hvor de selv udgør en majoritet og dermed undgår disse stadige problematiseringer og afvisninger. Ikke desto mindre hører vi også om

kampe blandt minoritetsunge om retten til at definere, hvad en given minoritetskategori går ud på. I forlængelse heraf er der eksempler på unge, der kommer 'dobbel' i klemme. De kæmper ikke blot med problematiseringer og afvisninger fra majoritetssamfundet, men oplever heller ikke at passe ind og blive inkluderet i de samfundsmæssige fællesskaber, som de på grund af denne baggrund har adgang til. Samfundsmæssige fællesskaber har en meget stabil karakter, og unge, som tilhører samfundsmæssige fællesskaber, der tager udgangspunkt i sociale kategorier, der har en minoritetsstatus, eller unge, der falder imellem forskellige sociale kategorier, risikerer at opleve sig som værende fastlåst i langvarigt og omfattende udenforskab, der kan være særdeles svært og gøre meget ondt.

De samfundsmæssige fællesskaber udgør på mange måder en grundpræmis i ungdomslivet, men som bekendt står de ingenlunde alene, men indgår i en dynamik med andre fællesskabsformer, som er mere fortættede og konkrete og derfor ofte træder tydeligere frem i vores interviews. I næste kapitel kaster vi lys over én af disse andre fællesskabsformer, 'løse forbindelser'.

Løse forbindelser

Udblik til anden forskning

I vores interviews spiller den fællesskabsform, som vi kalder 'løse forbindelser', en betydelig rolle i fortællingerne hos hovedparten af de interviewede unge. Det er fortællinger om at deltage og orientere sig i større forsamlings og netværk af unge, hvor alle ikke nødvendigvis kender hinanden, men man måske genkender nogen, som tiltrækker sig særlig opmærksomhed, og som man tilsvarende genkender fra andre sammenhænge. De løse forbindelser ligger dermed imellem de samfundsmæssige fællesskaber, der som bekendt udgør de mindst fortættede sociale relationer, og grupperne, hvor alle deltagerne kender hinanden og løbende mødes og foretager sig ting sammen. Grupperne vender vi tilbage til i næste kapitel. I og via de løse forbindelser relaterer de unge sig til hinanden gennem fælles orienteringer mod og bevægelser i særlige ungemiljøer eller ungdomskulturer.

De løse forbindelser kan udvikle sig blandt unge, der følger hinanden på sociale medier, spiller samme computerspil, deltager i samme fester, tilhører samme årgang på skolen, har samme musiksmag, tilhører samme subkultur og lignende. De kan folde sig ud på nettet, i byrummet, på stranden, i foreningen, på uddannelsen eller på og i andre arenaer, hvor unge møder andre unge, som de oplever en særlig kemi med eller tiltrækning mod. Det kan være unge, der minder om dem selv, eller unge, der ligner nogen, de gerne vil associeres med. De løse forbindelser bygger på genkendelse og attraktion blandt unge, der ikke nødvendigvis er tætte på hinanden, men

som har en fælles orientering og horisont, der driver dem mod hinanden, uden at det nødvendigvis fører til en nærmere og mere forpligtende relation, selvom det også kan være tilfældet.

Vi har udviklet begrebet 'løse forbindelser' med inspiration fra den amerikanske sociolog Mark Granovetter (1973), som formulerede begrebet 'weak ties' i 1973. Baggrunden var, at han fandt ud af, at løsere bekendtskaber har langt større betydning for vores hverdagsliv og velbefindende, end man hidtil havde antaget. Selvom der ikke nødvendigvis er tale om sociale relationer, der har en urokkelig betydning for ens tilhørsforhold eller er dybt forankret i ens identitet, foregår der blandt løsere bekendtskaber, ifølge Granovetter, en løbende interaktion, som kan åbne op for nye netværk og bevægelsesmuligheder samt udvikle ens orienteringsramme og mulighedshorisont.

Løse forbindelser minder om det, som den franske sociolog Michel Maffesoli (1996) betegnede 'neotribalisme'. Neotribalisme beskriver udviklingen af en slags 'massekulturelle stammer', som Maffesoli fik øje på i de senmoderne byer, hvor det moderne samfunds formelle institutioner – foreninger, skoler etc. – mister betydning til fordel for de myriader af uformelle interaktioner, som finder sted i diverse urbane rum. Det er her, at de vigtigste fællesskaber og identiteter udvikles i vores tid, mente Maffesoli, som vi også var forbi i del 3, hvor vi kastede lys over betydningen af smag og stil, som ifølge ham er helt afgørende for interaktionsformerne og identitetsmulighederne i disse rum. For her er anonymiteten et grundvilkår, og derfor bliver alt det, der kan fremvises og afkodes i relation til det ydre, afgørende for det sociale liv, der således organiseres i massekulturelle stammer, der bindes sammen af netop smag og stil. Som vi beskrev i del 3, har flere forskere påpeget, at velkendte sociale og kulturelle organiseringsprincipper, som køn, klasse, uddannelse etc., i høj grad stadig sætter sig igennem i unges idealer om og præferencer i forhold til smag og stil (for eksempel Odenbring & Johansson, 2021). Men Maffesolis pointe om, at vores samtid er præget af, at trends og tendenser kontinuerligt skifter, opløses og omdannes af de massekulturelle stammer, er stadig aktuell. Og det sætter sig igennem hos unge som en oplevelse af, at man aldrig kan slå sig til ro, men at man er på evig jagt efter nye fællesskaber, som man kan høre til i og blive til igennem.

Med den udvikling af massemedier, der har fundet sted de seneste årtier, udvides antallet af løse forbindelser betydeligt, og ikke mindst digitaliseringen af massemedierne indebærer, at en stor del af den interaktion,

som Granovetter og Maffesoli identificerede i diverse fysiske rum, nu også finder sted på sociale medier og andre digitale platforme. Her opstår også nye netværk og bevægelsesmuligheder. Vi har selv skrevet om udviklingen af såkaldte 'crowds', der har karakter af en slags hybrider af digitale og fysiske forbindelser, der kan have global rækkevidde, men også udspille sig på og i konkrete fysiske arenaer. Crowds kan samle sig omkring så forskellige fænomener som influencere, klimaspørgsmålet, musikfestivaler, makerspaces etc., og selvom man kan have en fastere tilknytning til nogle af de andre i en crowd, er der også tale om offentligheder, hvor man interagerer med en masse andre unge, som man ikke nødvendigvis kender, men oplever at have en fælles orientering og horisont sammen med. Men som alle løse forbindelser kan de pludselig forsvinde, og en ny crowd opstår omkring noget andet et helt andet sted (Katznelson et al., 2018).

Løse forbindelser udgør på mange måder et epicenter i ungdomslivet. Det er nemlig i de løse forbindelser, at unge kan prøve sig selv af i sammenhænge, hvor det hele muligvis står og gynger lidt: Der er mange ansigter, kendte som ukendte, og det er ikke helt sikkert, hvordan ens afprøvninger vil blive modtaget. Men samtidig er det hele så løst og upersonligt, at en del unge tager chancen og vover pelsen, for man kan altid forsvinde igen. Og der er noget at vinde: De løse forbindelser udgør en slags ungdomskulturelle offentligheder, hvor det er muligt at træde frem og blive synlig, føle sig populær i en bredere skare af unge og dermed opleve at være en del af et 'godt' ungdomsliv. Omvendt har man svært ved at blive afkodet som ung, hvis man ikke har adgang til og deltager i løse forbindelser. Det så vi eksempler på i del 2, hvor de unge, der endnu ikke havde vovet sig ud i større forsamlings og netværk af unge – løse forbindelser – stadig oplevede at befinde sig i et barndomsland.

Åbne og tilgængelige, men uklare koder

Idet de løse forbindelser består af forsamlings og netværk af unge, der ikke alle kender hinanden, har de en relativt åben og flydende karakter, hvilket værdsættes af mange af de unge i bogen. For her kan man mødes på tværs af de mange skel og grupperinger, som ellers kendetegner det sociale liv. Eksempelvis fortæller en af de unge, vi har mødt på en efterskole, om den glæde og lethed, der ligger i, at alle eleverne mødes til te i

fællesrummet på efterskolen. Det giver hende en mulighed for at gå rundt og sige 'hej, og hvordan går det' til alle de elever, som hun kun kender perifert og muligvis ikke har noget særligt ønske om at lære nærmere at kende. Det skaber en oplevelse af at være en del af et mangfoldigt og inkluderende ungdomsmiljø, hvor folk er forskellige, men der er plads til alle. Noget, som hun sætter pris på, selvom hun tilhører en gruppe af elever, der fylder meget, og ikke selv har problemer med at få plads på efterskolen.

Det er der til gengæld andre, der oplever at have. Under vores interviews har vi mødt flere eksempler på, hvordan unge, der føler sig udenfor – eksempelvis på netop efterskolen – bruger de situationer og sammenhænge, hvor de sociale relationer antager en mere åben og flydende karakter, til at hægte sig på andre unge. Nogle unge må dog søge helt uden for skolen, hvilket vi så i del 2, hvor Isabel fortalte, hvordan hendes deltagelse i et netværk af K-pop-fans udgjorde en stor trøst og havde stor værdi for hende, da hun følte sig fuldstændigt udenfor og mutters alene i grundskolen. I vores interviews er vi da også stødt på flere unge, som beretter om, hvor udfordrende det kan være at befinde sig i en yderposition på en skole og bevæge sig rundt i et rum af løse forbindelser, både fordi det kan være svært at hægte sig på nogen, og fordi de ofte nærer et håb om, at den interaktion, der trods alt kunne opstå i dette rum, måtte blive til noget andet og mere end blot en flygtig samtale, som den anden har glemt et øjeblik efter – hvilket langt fra altid sker.

Men selv for unge, der har nære relationer og befinder sig i en tryk social position i skolen, kan det være udfordrende at navigere i løse forbindelser. Det fremgår blandt andet af dette citat fra 18-årige Noah, der går på et gymnasium i København. I interviewet fortæller han ganske meget om den årgang, som han er en del af på gymnasiet, og hvor meget den fylder i hverdagen på skolen:

Nu bekymrer jeg mig også bare ret meget om alle mulige ting. Jeg ved, der er ret mange fra årgangen, som ligesom er mere på tværs af klasserne og kender flere på årgangen end andre. Jeg kender for eksempel ikke så mange igen på årgangen på den måde. Så på den måde, så tror jeg også bare tit, at man kan føle sig lidt sådan, at man faktisk ville ønske, at man var lidt mere med på en eller anden måde. Men jeg ved ikke rig-

tig, hvordan jeg skal komme mere med. Så når jeg er henne i skolen, så er det måske også lidt sværere at være helt sig selv og bare slappe af i sig selv, fordi man tit tænker på, hvordan man skal passe ind og sådan noget. (Noah, 18 år)

Noah finder det udfordrende at manøvrere i de løse forbindelser, der fylder for ham og har betydning på gymnasiet. Han bliver nervøs og føler ikke, han helt kan være sig selv, når årgangen stimler sammen og interagerer på kryds og tværs. Han fortæller videre, at han ofte bevæger sig ud i periferien og bliver lidt for stille, selvom han ved, det handler om at turde sætte sig selv i centrum og sige noget bemærkelsesværdigt. Men han bliver for selvbevidst og bange for at gøre noget forkert og står i stedet ude i periferien og observerer, hvordan andre tager scenen og frygtløst sætter dagsordenen i det virvar af forbindelseslinjer og interaktionsmønstre, som er med til at konstituere årgangen. Omvendt synes det at være vigtigt for Noah at få etableret en synligere position på årgangen, fordi det at være synlig og kendt i og via de løse forbindelser ikke kun udvider hans bekendtskabskreds. Det udgør også et potentiale – en slags social kapital – til at etablere mere fortættede relationer til unge, som han ikke kender på forhånd.

Selvom de løse forbindelser altså er åbne og rummelige, så bevirker deres mere foranderlige og flydende karakter imidlertid, at det kan være svært at skabe sig et stabilt og forudsigeligt ståsted. Samtidig er det langt fra et normfrit rum – det er propfyldt af sociale koder, der kan være både utydelige og omskiftelige, og vores interviews er proppede med fortællinger fra unge, der fejltolker koderne og træder forkert: De kommer til at skrive noget uheldigt i en stor Messenger-gruppe, de dukker op til et større arrangement og opfører sig akavet og kikset, de kommer til at kysse med den forkerte på det forkerte tidspunkt, og det kan alt sammen opleves som værende meget alvorligt. For de løse forbindelser udgør udstillingsvinduer, hvor mange andre unge ser med. Man kan således få lov at vise sine succeser frem i en større offentlighed, blive synlig og kendt, men man kan også komme til at begå fejl, som bliver set og kommenteret og delt af rigtig mange. I værste fald kan disse fejltrin betyde, at den unge får et dårligt rygte, og da løse forbindelser har mange tråde og fangarme ud i de unges sociale liv, kan rygten sprede sig med lynets hast og følge de unge rundt i alle mulige forskellige kontekster.

Fælles orienteringer og horisonter

Selvom de løse forbindelser kan føles ustabile og utrygge at bevæge sig rundt i, kan de også bidrage til en oplevelse af sammenhæng og sammenhold i hverdagslivet. Det er skolefester, der rummer myriader af løse forbindelser, et eksempel på. Vi vender her tilbage til nogle unge fra et gymnasium nord for København, som vi mødte i kapitel 7 i del 3:

Oliver: Vi har allerede så meget distance med de folk, vi bruger hver dag på, ik'? Og det eneste sted, hvor vi ikke har det, er til fester. Altså der kan man sidde og have tre timers samtaler med en gut, man lige har mødt for en time siden. Og det er helt normalt, altså at det sker. Men det ville bare ikke kunne til en fest, hvor der ikke var alkohol. Så ville der bare være distance over det hele.

Maria: Altså det er derfor, man er tæt på sin klasse. Altså de fællesskaber – det er igennem de der oplevelser, man har fået, når man har ... drukket sig stiv på et tidspunkt og gjort noget dumt, og så kan man grine over det.

Amalie: Altså en af mine bedste veninder mødte jeg til en fest. Og det var bare ... hvor mig og tre drenge kom, og så snakkede vi. Og så begyndte man nemlig at snakke sammen bagefter. Og vi har været venner i tre et halvt år nu, så det er sådan lidt. (Maria, 16 år, Amalie, 18 år, og Oliver, 18 år)

Som vi også berettede i del 3, hænger alkohol og fester næsten uløseligt sammen – uden alkohol således ingen fest. Men samtidig ser vi her, hvordan de unge under indflydelse af alkohol bruger festerne til at forbinde sig med hinanden på kryds og tværs af skel og opdelinger, der gør sig gældende i dagligdagen på skolen. Alkoholen giver dem det vovemod, der skal til for at etablere disse forbindelser, og festerne udgør den sociale kontekst, som de kan realiseres inden for. En kontekst, hvor dagligdagens normer og kodekser for en stund er sat ud af spil, og de mere åbne og flydende interaktioner, der kendetegner de løse forbindelser, udleveres på en særligt potent måde, der trækker tråde ind i dagligdagen i form af nye venner og bekendte og fælles erfaringer og historier, der går på tværs af hold, valgfag, klasser, årgange etc. De løse forbindelser, som de etableres

gennem alkoholen og festerne, er således med til at udvikle nogle tværgående orienteringer og horisonter, der ellers ikke ville findes på skolen. Orienteringer og horisonter, der på forskellige måder tager afsæt i unges fælles udforskning af de roller, identiteter og relationer, som de skal lære at mestre i ungdomslivet.

Interessant i den forbindelse er, at vi gennemførte vores interviews i 2020 og 2021, hvor covid-19 hærgede i store dele af verden, og der blev sat en række begrænsninger på, hvor mange mennesker man havde lov til at omgås. I denne periode blev de sociale relationer, der ikke indgik i den enkelte unges allernærmeste kreds, skåret væk. Alt det, der handlede om at deltage i større fester, hænge ud i løsere formationer, møde venners venner under improviserede former – det vil sige alt det, der handlede om at indgå i løse forbindelser – var pludseligt ikke muligt. Det var, og oplevede flere af de unge, som vi talte med, pludseligt ikke længere muligt at leve et ungdomsliv – for det kræver løse forbindelser.

Digitale usikkerheder og udstillingsvinduer

De løse forbindelser blev dog ikke fuldstændig skåret væk, for det var stadig muligt at forsamle sig og indgå i netværk online. Og selvom meget handler om fysiske interaktioner i gymnasiets aula, på festivalen eller i diverse byrum, er det digitale dog også et gennemgående aspekt ved de løse forbindelser, hvilket fortælles frem på en række forskellige måder i vores interviews.

Først og fremmest koordineres og organiseres de arrangementer og aktiviteter, der finder sted i løse forbindelser, ofte i digitale fora. Disse fora kan, og som vi vil se i næste kapitel om grupper, være usynlige og lukkede. Men de kan også være så åbne og omfangsrige, at de i sig selv rummer interaktionsmønstre og forbindelseslinjer, der har karakter af løse forbindelser. I vores interviews er vi eksempelvis stødt på flere unge, der er en del af en stor Messenger-festgruppe, hvor det er muligt at invitere og blive inviteret med til fest. Også her kan koderne imidlertid være svære at tolke og ikke lige tilgængelige for alle unge.

Flere af de unge i studiet, der i forvejen befinder sig på kanten af det sociale liv, fortæller således, at de ikke tør spørge, hvor og hvornår de fester, der inviteres til, bliver afholdt, eller hvilke slags fester det drejer sig

om. Ligesom de heller ikke selv tør invitere til fest. At skrive ud i et sådant forum rummer risiko for enten ikke at få svar eller at få et svar, der kan være ubehageligt, og som udstiller, at de ikke mestrer de sociale koder i forummet og således befinder sig i periferien af de sociale relationer, der gør sig gældende i dette.

De løse forbindelser manifesterer sig også på kryds og tværs af de sociale medier. Her kan de unge blive en del af en 'crowd' eller følge andre unge, de identificerer sig med og gerne vil associeres med. Marta, som vi også mødte i kapitel 6 i del 3, fortæller her, hvordan hun følger andre unge på Instagram, som hun deler politiske holdninger og smag med. Samtidig kan en løs forbindelse på Instagram blive en løs forbindelse i det fysiske hverdagsliv – i hvert fald når man som Marta bor og færdes i det centrale København:

Selvom jeg ikke rigtig kender dem, så kender de nogen, jeg kender. Men det kan også være, jeg synes, de er lidt seje. Jeg følger dem på Instagram, og så følger de tilbage og sådan, så der er lidt inspiration dér. Og tit er man jo også i de samme kredse. Man støder lidt ind i hinanden nogle gange, men havde det ikke været for de sociale medier, havde man ikke genkendt hinanden. Eller sådan, ja, det er vildt fjollet, der er mange, jeg følger – mange, jeg synes, jeg kender, men som jeg kun kender fra de sociale medier. Og så liker man jo hinandens billeder, så på den måde er der jo også lidt sådan en connection dér. (Marta, 16 år)

De sociale medier er, og som hun fortæller, med til at fremme en oplevelse af at have en relation til andre unge, der tilhører samme ungdomskultur eller ungemiljø som hende selv, uden at hun egentlig kender dem. For Marta er de løse forbindelser, der forgrener sig på kryds og tværs af hendes fysiske og digitale hverdagsliv, med til at understøtte en stærk identitet som ung københavner, og hun fortæller videre i interviewet, at den identitet er vigtig for hende, når hun bevæger sig ud i byrummet, går til fester etc. Den gør det nemmere og sjovere for hende at være til stede og deltage dér, blandt andet fordi den er med til at stabilisere og stilladsere hendes position i sammenhænge, der præges af bevægelige og foranderlige løse forbindelser.

Marta er en af de unge, vi har interviewet, der fortæller om løse forbindelser som noget, der er afgørende for hendes oplevelse af at leve et godt ungdomsliv. Hun trives med at navigere i de løse forbindelser på såvel de sociale medier som i bybilledet. Vi har flere andre eksempler på unge, der trives i deres løse forbindelser, i for eksempel et rollespilmiljø, en idrætsklub og en skoleårgang, og de fortæller, hvordan det løbende åbner op for invitationer til arrangementer og fester og dermed til endnu flere løse forbindelser. Omvendt er de fleste unge enige i, at løse forbindelser ikke er tilstrækkeligt til at leve et godt ungdomsliv. Det kræver deltagelse i grupper og nære venskaber, de mere fortættede fællesskaber, som vi vil belyse i kapitel 12 og 13.

Dog kan deltagelse i løse forbindelser som sagt fungere som en slags social kapital, som de unge kan trække på under etableringen af nye fællesskaber – også de mere fortættede fællesskaber. Det kan således være lettere at finde nogle at være tæt på, når man har en stor bekendtskabskreds at trække på, ligesom det kan øge ens attraktionsværdi i de tættere relationer, når man er synlig og ombejlet i de mindre tætte relationer. Det er med andre ord ikke nødvendigvis sådan, at de unge, der befinder sig i periferien af og har det svært i de løse forbindelser, kan kompensere ved at have en fordel i grupperne og de nære venskaber – måske snarere tværtimod.

Opsamling: Løse forbindelser

Løse forbindelser spiller en betydelig rolle i ungdomslivet. Det er her, at unge kan få oplevelsen af at dele orientering og horisont med et antal unge, som de ikke nødvendigvis kender særligt godt. Som beskrevet i udblikket til anden forskning, er det således i de løse forbindelser, at de kan få oplevelsen af at være en del af en ungdomskultur eller et ungemiljø, der rækker ud over de konkrete unge, de er tætte på og tilbringer hovedparten af hverdagslivet med (Granovetter, 1973; Katznelson et al., 2018). De løse forbindelser bidrager til at åbne verden for de unge ved at vise dem nye veje og bevægelsesmuligheder. Det er således i de løse forbindelser, at de får muligheden for at rykke sig ud af velkendte roller, identiteter og relationer og kaste sig ud i eksperimenter med, hvad det vil sige at være og blive til som unge. Mens samfundsmæssige fællesskaber, som vi satte fokus på i kapitel 10, er stabile og svære at forandre, tilskynder løse forbindelser

til afsøgninger og bevægelser, og de kan på mange måder derfor siges at udgøre essensen af, hvad det vil sige at være ung.

Samtidig har vi i dette kapitel set, at disse afsøgninger og bevægelser ingenlunde foregår i et normfrit rum. Tværtimod fortæller flere af de unge, at de brydes med de sociale koder i løse forbindelser, da de ofte er diffuse og svære at tolke, samtidig med at man slår sig hårdt på dem, hvis man rammer skævt og begår et fejltrin. Ligesom de løse forbindelser kan fungere som et udstillingsvindue for dem, der performer et godt og spændende ungdomsliv, kan unge føle sig udstillet og hængt til tørre i de løse forbindelser, hvor snakken går, og rygterne løber med en hast, der til stadighed overhaler én. Man er sjældent et ufortalt blad, hvis man har trådt ved siden af, og fejltrinnet kan klæbe til én overalt. Da løse forbindelser kan give social kapital til at etablere mere fortættede fællesskaber, kan det få konsekvenser for den unges øvrige sociale liv, da negative fortællinger kan virke nedbrydende i forhold til den unges attraktionsværdi i disse andre fællesskabsformer.

Da de digitale medier har bidraget til at udvide antallet af løse forbindelser i ungdomslivet, forstærkes både de positive og svære sider af de løse forbindelser: Det er på den ene side muligt at blive en del af langt flere ungdomskulturer og ungemiljøer, og man kan etablere forbindelser på kryds og tværs, hvilket kan skabe en oplevelse af at befinde sig i centrum af såvel begivenhederne som alle de rigtige mennesker. På den anden side kan den digitale interaktion øge oplevelsen af at være på gyngende grund hos de unge, der i forvejen har svært ved at manøvrere i de løse forbindelser. De sociale koder synes endnu mere utydelige på de digitale medier, og kiksede og forkerte inputs synes endnu sværere at undgå. Samtidig eksponeres de mere og blæser ens perifere position ud til langt flere. Så selvom de løse forbindelser i høj grad handler om at være synlig og vise det gode ungdomsliv frem, vælger disse unge ofte tavsheden i de løse forbindelser på de digitale medier.

Grupper

Udblik til anden forskning

Grupper fylder meget i de unges fortællinger. De unges hverdagsliv er tilsyneladende propfyldt af grupper, som hænger ud sammen, gør ting sammen og skriver med hinanden på Messenger. Grupper, som kræver opmærksomhed og tager en betydelig del af deres tid, energi og fokus i løbet af en dag. Grupper er den fællesskabsform, som tales tydeligst frem i interviewene, og der er ingen tvivl: Grupperne spiller en afgørende rolle i ungdomslivet. Fungerer ens grupper ikke, eller indgår man ikke i nogen grupper, kan hverdagen være udfordrende – i grupperne er der noget vigtigt på spil.

Hvor især de samfundsmæssige fællesskaber, men også i nogen grad de løse forbindelser, antager relativt løse former og kan være svære at definere, træder grupperne frem som ganske afgrænsede og konkrete størrelser i de unges fortællinger. De har ingen problemer med at udpege bestemte grupper, og hvilke unge der hører til i hvilke grupper. Grupperne består da også af et antal unge, som er forholdsvis begrænset. Der er ofte flere end to i en gruppe, men sjældent så mange, at de unge ikke oplever at kende hinanden godt. De fleste unge i studiet har et væld af erfaringer med grupper, der beskrives ganske indgående i vores interviews.

Grupper udgør en bærende social struktur i flertallet af hverdagens aktiviteter og gøremål. De udfylder ofte en række sociale funktioner i hverdagen – det er eksempelvis gruppen, som man joker med i frikvartererne, hænger ud med efter skole, chatter med på digitale medier etc., ligesom

det ofte er gruppen, som man går til sport med og følges med til fest. Uden grupper er det således svært at få adgang til de aktiviteter og gøremål, som fylder og er med til at binde hverdagen sammen. Har man ikke en gruppe, mangler man et holdepunkt og nogen at gøre tingene med, og man kommer ofte på overarbejde under helt almindelige aktiviteter og gøremål. Hvem skal man så sætte sig sammen med, når det ringer til frokost, hvem skal man søge mod, når der sættes hold til fodbold, og hvem skal man være sammen med, når der varmes op til gymnasiefesten?

Ligesom fællesskabsbegrebet har også begrebet 'grupper' multiple betydninger. I denne bog anlægger vi overvejende et mikrosociologisk perspektiv på grupper, der læner sig op ad læringsteoretikerne Jean Lave og Etienne Wengers (Lave & Wenger, 1991) begreb om 'praksisfællesskaber'. Det indebærer, at vi taler om grupper som fællesskaber, hvor man er fælles om en opgave eller aktivitet, har et fælles engagement og er bundet sammen af et fælles repertoire af sprog, stil og rutiner. I dette perspektiv er det ikke mindst gruppens funktion som arbejdende enhed i hverdagen, vi trækker frem og tillægger betydning. Samtidig lægger vi vægt på, at gruppens formål og måden at være sammen på løbende tilpasses og forskydes gennem det arbejde, der fortløbende udføres i hverdagen. Selvom gruppen er en bærende social struktur i hverdagen, er den således langt fra statisk og uforanderlig.

I Lave og Wengers optik går en del af det fælles arbejde ud på at skabe et repertoire af sprog, stil og rutiner, hvilket også står centralt i Lalander og Johanssons (2017) forståelse af det arbejde, der foregår i grupperne. De er således optagede af gruppernes arbejde med at danne et fælles symbol- og stilunivers, hvilket ikke alene betragtes som afgørende for udviklingen af en fælles 'gruppekultur' og en 'gruppeidentitet', men tillige handler om at udvikle en fælles forståelse af gruppens position i ungdomskulturen og samfundslivet i videre forstand. Da grupperne har en langt mere praksisbunden og hverdagslig karakter end for eksempel de løse forbindelser, er en sådan dannelse af et fælles symbol- og stilunivers ofte præget af vedvarende og intensive udvekslinger og forhandlinger. Det handler om at definere, hvem man er, hvad man gør, hvem der kan være med, og hvad man står for i gruppen. Det er vigtige spørgsmål, og da grupperne er hverdagslivets væsentligste fællesskabsform, er der meget på spil under disse udvekslinger og forhandlinger.

Grupper dannes blandt unge mange forskellige steder – på vejen, på fodboldbanen, i foreningen, på sommerlejren, til fester etc. Den omfattende institutionalisering af børne- og ungdomslivet i Danmark betyder dog, at de grupper, som de unge fortæller om i vores interviews, overvejende udspringer af institutionelle sammenhænge. Vores egen og andres forskning peger da også på, at den overvejende del af de sociale relationer, som unge tillægger mest betydning, udspringer af diverse skole- og uddannelseskontekster (Bruselius-Jensen & Sørensen, 2021; Woodman & Wyn, 2015). Skole- og mobbeforsker Helle Rabøl Hansen (Hansen, 2010) peger i den forbindelse på, at unge ikke selv vælger at indgå i disse kontekster, og at det sociale liv, som etableres der, følgelig har en tvungen karakter. Man kan ikke vælge dette sociale liv fra, hvilket ifølge Rabøl Hansen skaber nogle ganske særlige forudsætninger for de fællesskaber, som det danner ophav til. Hvis det ikke lykkes at skabe en meningsfuld ramme om det sociale liv i skolen, er der således en betydelig risiko for, at de fællesskaber, unge danner her, bliver præget af positioneringskampe, mobbedynamikker og udstøelsesprocesser, som de unge ikke kan undslippe. Bliver det kendetegnende for ens grupper, som udgør afgørende omdrejningspunkter i hverdagen, kan det gøre rigtigt ondt og bidrage til betydelig mistrivsel (Hansen, 2010; Lund, 2021; Søndergaard, 2011).

Nogen at gøre noget sammen med

Da grupperne udgør en social struktur i hovedparten af de unges gøremål og aktiviteter i hverdagen, er det udfordrende at komme gennem dagen uden en gruppe. I vores interviews har vi ikke desto mindre mødt flere unge, som har oplevet at mangle en gruppe at være sammen med i hverdagen. En af dem er 18-årige Isabel. Da vi møder hende, fortæller hun, at hun i en årrække ikke har haft nogen at gøre ting sammen med i hverdagen. Men på sit nye studie har hun endelig fundet nogle piger, som hun betragter som sin gruppe:

Interviewer: Hvordan ved du ligesom, at I er en gruppe?

Isabel: Fordi vi bare er sådan sammen. Hvis det er, at vi skal lave gruppearbejde, så går vi sammen. Vi er bare os, der hænger ud sammen – i frikvartererne, men også, hvis jeg skulle

invitere nogen hjem til mig, så ville det jo være dem. Hvis jeg sådan skulle sige, 'hey, vil I med hjem efter skole?', så ville det jo være dem, jeg ville henvende mig til.

Interviewer: Og gør I så det?

Isabel: Altså jeg synes, vi er jo en ret relativt ny gruppe, kan man sige, fordi vi jo har fået nye klasser og sådan noget. Så synes jeg bare, at på den måde kom vi godt ud af det med hinanden. Vi havde meget sådan fælles interesser i forhold til, hvad vi gerne ville opleve og opnå. Der er ret mange, der ikke gider at lave noget og alt sådan noget. Men vi vil rigtig gerne alle sammen opleve noget, så det, synes vi, er ret fedt, at vi sådan kan lave ting efter skole eller i weekenderne ... alt muligt. (Isabel, 18 år)

Det betyder meget for Isabel, at hun har fundet en gruppe, som har lyst til at være sammen med hende, og som griber de bolde, hun kaster op i gruppen. Citatet viser da også, hvor afgørende grupperne er for den enkelte unges adgang til at foretage sig helt almindelige aktiviteter og gøremål i hverdagslivet. Noget, som er afgørende for alle de unge i studiet. Samtidig peger citatet på, hvor centrale disse aktiviteter og gøremål kan være for grupperne. I kapitel 9 i del 3 så vi da også, hvordan nogle unge ligefrem higer efter at have en bestemt opgave eller et bestemt projekt – et fælles tredje – som omdrejningspunkt i deres fællesskaber, da det forskyder fokus fra det arbejde med relationer og identiteter, der ofte suger opmærksomhed til sig i fællesskaberne. Sådan synes det imidlertid ikke at være for Isabel. Hun vil gerne gøre noget og være aktiv sammen med sin gruppe, men hun er samtidig optaget af det relationelle, der sker i gruppen, når de foretager sig noget sammen. Hun vil gerne begge dele, og for hende er der ingen modsætning.

Som flere andre af de unge i vores bog har Isabel kun én gruppe. I vores interviews har vi imidlertid også mødt flere unge, som sideløbende indgår i mange forskellige grupper – noget, som blev særligt tydeligt i kapitel 3 i del 2, hvor vi mødte Oliver, som blot akkumulerede flere og flere fællesskaber. Denne forskel betyder, at den enkelte gruppe kan spille en større eller mindre rolle for de unge, der deltager i gruppen. For nogen – som eksempelvis Isabel – kan gruppen være alt, mens den for andre blot er en blandt flere.

Disse unge sætter ikke alt ind på at deltage i alting og kan ligefrem have det fint med at befinde sig perifert i gruppen. Det har eksempelvis vist sig blandt flere gamere, som vi har talt med i forbindelse med bogen. De har det fint med at være i yderkanten af grupperne i klassen, da de opfatter deres gamer-grupper som de centrale grupper. Omvendt kan de unge, der kun deltager i én gruppe, være meget optagede af at hægte sig fast og få en central position i gruppen. Som det vil fremgå i del 5, deltager nogle af disse unge i aktiviteter og gøremål i grupperne, hvor de går på kompromis med sig selv. Det skaber mange hovedbrud og bekymringer, men alternativet synes værre: at skulle klare sig gennem hverdagen uden at have tilknytning til en gruppe.

Drømmen om stabilitet og hypermobile grupper

Langt de fleste grupper er aktivt i spil i hverdagen, og grupperne udgør derfor en særdeles dynamisk fællesskabsform, som løbende bevæger sig og er under forandring. I enhver gruppe kan der fra tid til anden være frafald og nytillkomne, hvilket kan forandre dens størrelse og konstellation over tid. Men gruppen kan også nu og her udvides og indskrænkes afhængig af, hvad medlemmerne mødes om, og hvilke medlemmer der har noget særligt sammen. Et mindre antal gruppemedlemmer kan således 'bryde ud' og gøre noget uden resten af gruppen – her er der oftest fokus på noget mere fortroligt og intimt, som ikke kan få plads, når alle er sammen. Nogle af gruppens medlemmer indgår måske endda i nære venskaber med hinanden, mens relationerne til resten af gruppens medlemmer er mindre fortættede. Omvendt udvides gruppen ofte ved fester, hvor det er sjovere, hvis så mange som muligt deltager. Som regel er der imidlertid en 'kerne' af faste gruppemedlemmer, som tager initiativ til og har adgang til hovedparten af gruppens aktiviteter, og nogle løsere deltagere, der ikke er med i alting, hvilket kan skyldes, at de har deres primære opmærksomhed rettet mod andre grupper, eller at de befinder sig i periferien af gruppen.

I vores fokusgruppeinterviews bad vi de unge beskrive, hvad en god gruppe er og kan bruges til, og her pegede de samstemmende på, at man kan føle sig tryk og sikker i en god gruppe. Idealbilledet er, at gruppemedlemmerne altid er der for én og kan støtte én, når man synes, noget er svært. Som Caroline, der går i 3.g, forklarer, er det afgørende for hendes

lyst til at deltage i sociale arrangementer, at gruppen er med som en base, som hun altid kan vende sig mod:

Jo mere tryk, du er i en vennegruppe, så bliver jeg mere motiveret til både skolen, men også til at lave nogle private ting. Hvis man har en vennegruppe, og man for eksempel skal til en julefrokost, så er jeg er mere motiveret til at komme, fordi jeg ved, at jeg ikke kommer til at sidde helt alene. Fordi jeg ved, så kan jeg lige komme ind og snakke med en af de andre. Hvis de andre sidder i et hjørne, og man er midt mellem alle andre fra klassen, som jeg ikke rigtig snakker med, så kan jeg lige gå derhen og smalltalke lidt, lige have det hyggeligt. Så man bliver mere motiveret til både klassearrangementer, men også bare skolearbejde generelt af at have en gruppe. (Caroline, 18 år)

Oplevelsen af at have et stabilt tilhørsforhold til en gruppe fremstår i citatet som afgørende for, at unge med ro i sindet – og lyst til at deltage – kan kaste sig ud i aktiviteter og gøremål til hverdag såvel som fest. Men dette idealbillede af det stabile gruppertilhørsforhold er langt fra virkelighed for alle unge. Og i det omfang det er, er stabiliteten sjældent varig. Hvem der er med i en gruppe, og hvordan man er sammen, kan forandre sig på ganske kort tid. Ganske som vi så det med de løse forbindelser, hvis åbne og uafgrænsede karakter imidlertid ofte gav de unge muligheder for at søge adgang og hægte sig på forskellige steder. Men da grupperne har en langt mere afgrænset karakter, og der er en grænse for, hvor mange unge en gruppe kan rumme, før den ophører med at være en gruppe, er kampene for at være med endnu hårdere.

En del af det løbende arbejde i grupperne består da også i at definere, hvem der er med, og hvem der ikke er med. Mange unge oplever derfor også at være usikre på, om de fortsat har en plads i deres gruppe. Under vores interviews mødte vi flere unge, der cirkulerer rundt i yderkanten og forsøger at hægte sig fast(ere) på deres grupper. Det er som regel forbundet med et ganske stort og krævende arbejde, hvor der dagligt skal gøres en indsats for at få lov til at være med. Og det er langt fra noget prestigefyldt arbejde, men beskrives i vores interviews eksempelvis som en 'pleaserpositi-

on', hvor der er stor risiko for at overskride egne grænser og blive udnyttet. I vores interviews beretter de unge for eksempel om at være den, der rydder op, hjælper med lektierne, eller som altid ændrer sin kalender for at tilpasse sig de andres planer. Og trods alt dette skal de konstant være på og straks byde sig til, da de ellers risikerer ikke at blive inviteret med:

Altså man skal være sådan på, hvis man gerne vil ind i en gruppe med dem, man sådan snakker med normalt. Så jeg skal være hurtig, hvis jeg skal nå med ind i deres gruppe.
(Philippa, 14 år)

De unge, der oplever, at de godt kan undværes i en gruppe, må kontinuerligt være tilgængelige og demonstrere deres værd. For mange af disse unge synes strategien at være: Hellere være lidt med end slet ikke være med, også selvom det ikke blot er arbejdskrævende, men tillige kan være smertefuldt og ydmygende for dem. De unge, der er i yderkanten, er ofte yderst bevidste om, at de har denne position. Og skulle det være gået deres næse forbi, bliver det ofte soleklart for dem, når de opdager, at centralt placerede medlemmer i gruppen har en eksklusiv Messenger-tråd, som de ikke er en del af, hvorfor de heller ikke er blevet inviteret med til diverse fester, arrangementer, gåture eller te-hygge, som de andre i gruppen pludselig uploader film og billeder fra på sociale medier. Den digitale kommunikation i gruppen kan altså på den ene side usynliggøre en række relationelle processer i gruppen, som gør det svært for de unge i yderpositionerne at orientere sig mod de selv samme og melde sig ind. Og på den anden side understreges denne yderposition yderligere, når de sociale medier bruges som en scene, hvor gruppefester og -aktiviteter vises frem, og det bliver tydeligt for enhver, at de ikke er helt inde – og rigtigt med – i gruppen.

Symboler, stil og den røde tråd: humoren

I del 3 mødte vi en gruppe efterskoleelever, som gav os et kig ind i deres arbejde med at skabe et fælles symbol- og stilunivers, der synes at være helt afgørende for udviklingen af en identitet som gruppe. Efterskolegruppen fortalte eksempelvis, at de var gode til at give hinanden 'fashion advice' og fremstod i det hele taget yderst optagede af at afstemme deres

æstetiske udtryk, der tydeligvis var afgørende for deres oplevelse af sammenhængskraften i gruppen. Arbejdet med at skabe et fælles symbol- og stilunivers handler imidlertid ikke kun om identiteten indadtil, men har også betydning for deltagernes mulighed for at markere gruppen udadtil – eksempelvis, når gruppen sammen bevæger ind i større sammenhænge, der præges af løse forbindelser. Her består interaktionen i høj grad af æstetiske praksisser, og et fælles symbol- og stilunivers kan her være en tydelig markering af, at man hører sammen og står for noget fælles.

Det handler dog ikke altid så meget om at markere, hvad man selv står for. Det kan i lige så høj grad være en markering af, hvad man lægger afstand til og ikke står for. Det blev tydeligt under vores interviews, hvor vi mødte en gruppe efterskoleelever, som ganske eksplicit lagde afstand til det, de betragtede som den æstetiske norm på efterskolen, og definerede deres eget stil- og symbolunivers i opposition til denne norm. Gruppen talte i vid udstrækning i koder og jokes, der var svære for os at tolke, men her giver de nogenlunde klart udtryk for, hvad de betragter som en dårlig gruppe:

Laurits: Der er én, der går med nummerplade (latter).

Tøger: På ryggen ... med en kæde.

Interviewer: Okay.

Tøger: Ja, det er altså lidt fucked.

Interviewer: Okay. Altså, så helt tøjstilmæssigt er det noget, hvor man siger, 'det gider jeg ikke'?

Andreas: Det er jo ikke en tøjstil at have en nummerplade på ryggen.

Laurits: Det er også bare den måde, de er på.

Interviewer: Okay. Er man bange for at blive en del af det, eller hvad?

Laurits: Ja.

Tøger: Jeg er bange for dem (latter).

(Tøger, Laurits og Andreas, 16 år)

De unge i denne gruppe ser ud til at arbejde hårdt for at fastholde et stil- og symbolunivers, som adskiller sig fra det, som de oplever som normen blandt eleverne på deres efterskole. Som citatet indikerer, handler dette arbejde ikke mindst om at værne sig imod, at den selv samme norm glider

ind i og skubber til deres identitet som gruppe. Og her fremstår latterliggørelse og humor i videre forstand som et afgørende virkemiddel, hvilket langt fra er enestående for denne gruppe: Humor løber som en rød tråd gennem gruppernes arbejde med at definere sig og udvikle en egen gruppeidentitet og gruppekultur.

Mange af de unge, som vi har talt med, beretter da også, at deres gruppe er kendetegnet ved en helt særlig humor, der har udviklet sig ved, at komiske og pinlige situationer og hændelser, som gruppemedlemmerne har observeret blandt andre eller selv har oplevet, løbende er blevet fortalt og genfortalt i gruppen til stor morskab for medlemmerne. Hver gruppe har dermed en egen humorhistorik, der rummer mange lag og bevægelser, som kan være yderst svær at finde rundt i og afkode. Det kræver derfor en indgående viden om gruppen at mestre dens humor, og humoren kan derfor gøre det svært for perifere eller nytilkomne medlemmer at få fuld adgang til gruppen. Som vi så i del 3, er der en betydelig risiko forbundet med at kaste sig ud i jokes, som man ikke har helt inde under huden eller kender den fulde betydning af, da man let risikerer, at de lander forkert eller opfattes stødende af de andre gruppemedlemmer – og dét baner ikke ligefrem vej til en sikrere og mere central placering i gruppen.

Idealer og popularitetshierarkier

Citatet med de tre efterskole drenge ovenfor viser ikke blot, hvordan humoren virker indadtil i grupperne, men også hvordan grupperne kan bruge deres humor i en kritik af de normer og hierarkier, som ofte udvikler sig mellem forskellige grupper i en given kontekst. Dét aspekt af gruppernes relation til hinanden er blevet stadigt tydeligere under vores interviews med de unge i bogen. Nok varierer de konkrete hierarkier i de forskellige kontekster, hvor vi har besøgt de unge. Men en gennemgående præmis synes at være, at grupperne i den øverste ende af hierarkierne som regel er dem, der i videst mulige omfang indfrier de forestillinger om og idealer for fællesskaber, som vi præsenterede i del 3.

Det er dog især tre forestillinger og idealer, som sætter sig igennem i gruppernes popularitet: Grupper, som lykkes med at signalere en vis social status, som har held til at definere, hvad der opfattes som god stil, og som ikke mindst fremstår som grupper, hvor man har det sjovt og vildt, fremstår

generelt attraktive og optager megen plads i de unges bevidsthed. Ikke alene blandt de unge, der rent faktisk deltager i disse grupper, men også blandt de unge, der befinder sig i deres nærhed. Her fortæller Oskar, hvordan hans gruppe på efterskolen var den slags gruppe, som fyldte meget:

Oskar: Altså, vi kan bare sådan alle sammen godt lide at feste og have det sjovt, og på efterskolen, der var vi meget højtråbende. Vi var ligesom dem, som sådan folk tænkte, 'åh nej, nu kommer de dér igen' (griner) ... Man vil gerne være den populære gruppe. Det er jo altid rart, at andre synes, man er sjov eller sød og flink, alt det der! Man søger jo lidt anerkendelse, om man vil det eller ej.

Interviewer: Og det var den gruppe dér?

Oskar: Ja, det var os, som ligesom var dem, som kunne sætte gang i en fest i hvert fald! For det meste (griner). (Oskar, 17 år)

Disse populære grupper kan fylde så meget, at de udgør en slags epicentre i klassen, på årgangen, i håndboldklubben eller på efterskolen, som Oskar fortæller. De populære grupper kan sætte en dagsorden og indtage en scene, og det er dem, som lyset oftest falder på, når de unge bevæger sig rundt i løse forbindelser til fester og andre større arrangementer. De har opmærksomheden, mens andre grupper og individer i højere grad går under radaren og befinder sig i udkanten af omgivelsernes fokus.

Det er dog ikke i alle kontekster, at der er lige store forskelle mellem grupperne, eller at de ligefrem udkrystalliseres i et popularitetshierarki. Men hvis der ikke er en kamp om popularitet i en kontekst, er det noget, som de unge bemærker og lægger vægt på i vores interviews. Det er dog ikke altid, at de unge selv orienterer sig mod de populære grupper. Vi har således set flere eksempler på unge, der ikke har adgang til populære grupper, og som bevidst orienterer sig mod grupper, der har lavere status og fylder mindre, men hvor de til gengæld kan opnå et mere stabilt tilhørsforhold. Samtidig viser de tre drenge i citatet ovenfor, at disse grupper i visse sammenhænge kan rumme et potentiale i forhold til at kritisere – og måske i visse tilfælde – skubbe en anelse til popularitetshierarkierne.

Som nævnt har majoriteten af grupperne deres arnested i kontekster, hvor der er voksne til stede, og de rammer, der defineres professionelt,

har således stor betydning for, hvilke popularitetshierarkier der kan opstå, og hvordan de fungerer. Således har vi i studiet talt med unge, som fortæller, at den professionelle rammesætning har bragt dem sammen med nye unge, som de ellers ikke ville have haft øje for. Ligeledes har professionelt faciliterede normer og regler for nogle forplantet sig som, hvad de betragter som positive omgangsformer i og mellem grupperne. Omvendt har vi også mødt unge, som har oplevet, at voksenfacilitering utilsigtet har fastlåst dem i grupper, som de ikke oplever at blive inkluderet i eller ønsker at være en del af. For eksempel oplevede 15-årige Layla, som vi mødte i kapitlet om samfundsmæssige fællesskaber, at hun ikke kunne få hjælp fra de professionelle på hendes skole til at gøre op med de kulturer og hierarkier, som fastholdt hende på kanten af de grupper i klassen, som hun blev sat til at indgå i.

Opsamling: Grupper

Grupper udgør en bærende social struktur i de unges hverdagsliv. Som beskrevet i udblikket til anden forskning, er der således tale om en fællesskabsform, der tager form gennem de aktiviteter og gøremål – de praksisser – der fylder i hverdagslivet (for eksempel Lave & Wenger, 1991). Hvad enten der er tale om grupper, som de unge er sat i og dermed ikke selv vælger, for eksempel i skolen eller til en fritidsaktivitet, eller om der er tale om selvvalgte grupper, så har vi at gøre med den fællesskabsform, som helt utvetydigt optager mest plads og træder tydeligst frem i de unges fortællinger.

Der er således utallige beretninger fra unge om de mange sjove og hyggelige stunder, man har i gruppen. Om at være sammen med nogen, der ser verden, som man selv gør. Om at være forenet i en fælles tøj- og musiksmag. Om at foretage sig ting sammen – også skøre og vilde ting – men alligevel føle sig tryk, fordi man gør det sammen med gruppen. Beretningerne handler dog ikke kun om de unges egne grupper. De unge orienterer sig bredt i de grupper, der omgiver dem i hverdagen. De er helt bevidste om, hvilke grupper der står for hvad, hvordan hierarkiet mellem grupperne er, og hvordan deres egne grupper indgår i den samlede mosaik af grupper.

Vores interviews viser dog også, at grupperne er et tveægget sværd. Der er ikke plads til alle i en gruppe, og en del unge hænger i kanten af deres grupper. Disse unge kæmper en daglig kamp for at hægte sig på og

blive fuldbyrdede medlemmer, og som regel er denne kamp fuld af op- og nedture. For en stund får de måske oplevelsen af at være 'indenfor' blot for i næste øjeblik at opdage, at de øvrige gruppemedlemmer har en eksklusiv Messenger-gruppe, hvor de laver ting, skriver sammen og aftaler uden deres vidende. Og da grupperne kontinuerligt er i bevægelse og forandrer sig, fordi de stedse foretager sig ting sammen, kan det være svært for de unge, der hænger i kanten, at bidrage adækvat til gruppens samtaler og jokes. De risikerer konstant at blive dømt ude, irrelevante og overflødige, da de ikke er opdaterede i forhold til de sidste nye hændelser og ikke kender den seneste udvikling af og i en intern joke.

Men selvom hverdagen med gruppen ofte er en kamp for disse unge, kan det synes uoverstigeligt at bryde med den, da intet synes værre end slet ikke at have en gruppe. Så sidder man helt alene i frikvartererne, har ingen at hænge ud med i frokostpausen, ingen at være på hold med til fodbold, ingen at tage til fester med etc. Det er dog en minoritet af de unge i vores interviews, der oplever at være dér, da vi interviewer dem. Men de unge, der er der, oplever en betydelig ensomhed og mistrivsel. Det er ikke et sted, som nogen unge ønsker at være. Der er en grund til, at de unge, der cirkulerer rundt i yderkanten af en gruppe, gør alt, hvad de kan, for ikke at blive slynget helt af – koste hvad det koste vil.

Nære venskaber

Udblik til anden forskning

De nære venskaber har ligesom grupperne stor betydning for unge, og hovedparten af de unge, som vi har talt med, kan fortælle om unge, de betragter som deres nære venner. De unge forbinder det nære venskab med nærhed, tillid og stabilitet. Den nære ven er én, man er tæt med, én, man kan betro sig til og dele alle sine hemmeligheder med. Den nære ven er der for en, man kan stole på vedkommende, og den nære ven går aldrig bag om ryggen på en. Med den nære ven kan man være helt sig selv, dele gode og dårlige sider af sig selv og sit liv. Hvor man hænger ud og joker i grupperne, involverer man hinanden i seriøse, svære og personlige problemstillinger i de nære venskaber. De trives bedst i en fortrolig og afgrænset tosomhed, og da det ikke synes muligt at etablere denne tosomhed med særligt mange, fremstår det nære venskab som noget, de fleste har med én og maksimalt to andre.

Nære venskaber udgør den mest fortættede fællesskabsform i ungdomslivet, og den genkendes fra talrige romantiserede, ja, nærmest mytiske gestalter i litteratur og film. Men venskabet står også centralt i flere filosofers arbejde. De mere idealiserede fortællinger om nære venskaber, som vi er stødt på i vores interviews, lægger sig bemærkelsesværdigt tæt op ad den græske filosof Aristoteles' beskrivelser af den sjældne, ægte ven som den, der vil dig det bedste uden at ønske noget igen, en ven, som

du kan dele oplevelser med og støtte dig til gennem livet, for det sjældne, ægte venskab er også en relation, som varer ved (Holst & Holst, 2013). Filosofen Hannah Arendt (Nixon, 2015) beskriver også, hvordan det var de nære venskaber, som støttede hende gennem den modgang, hun oplevede i sit liv – både i mødet med nazismen og de voldsomme reaktioner på hendes forskning. Arendt indkredser på den baggrund nære venskaber som reciprokke relationer, hvor man vil hinanden det bedste, holder fast og er trofast, også når man begår fejl og mødes af modstand.

Nære venskaber udgør således stabile og forpligtende sociale relationer, som befinder sig langt fra de løse forbindelsers bevægelige og flydende karakter. Men de har heller ikke den praktiske funktion i hverdagen, som kendetegner grupperne. Ifølge sociologen Anthony Giddens (1991) er det tværtimod et bærende kendetegn ved nære venskaber i det senmoderne, at de ikke har nogen funktionel betydning i tilværelsen. Der er således tale om 'rene forhold', hvor man alene bindes sammen af ønsket om at være sammen, og hvor dette ønske betinges af parternes evne til at være nærværende og autentiske over for hinanden. I det omfang parterne ikke imødekommer dette ønske, mindskes venskabet og dets betydning, og relationen risikerer at glide ud. I forlængelse heraf beskriver sociologen Eva Illouz (2019), hvordan kærlighed i det moderne er blevet vareliggjort som noget, der løbende forbruges og udskiftes. Dermed understreger Illouz, at selvom nære og intime relationer i deres ideelle form forbindes med trofasthed og langvarighed, så er de ligesom de øvrige tre fællesskabsformer genstand for en række brud og forandringer. Særligt ved de nære venskaber er imidlertid, at de er omgærdet af det, som Pahl og Spencer kalder 'models of the mind' (2010); det vil sige nogle særligt snævre forestillinger om intimitet og stabilitet, der kan være yderst udfordrende at realisere og ikke mindst at fastholde i et socialt liv, som kontinuerligt er i opbrud og forandring.

Stabilitet og tryghed i det nære venskab

Mens grupper og løse forbindelser løbende bevæger og udvikler sig, og derfor kræver et konstant arbejde og fokus, forbindes det nære venskab med noget trygt og sikkert; et stabilt holdepunkt i et ungdomsliv, der er præget af højt tempo, store forandringer og mange krav. Her er det 17-åri-

ge Sally, der fortæller om et nært venskab, som hun har fået og er blevet en del af på sit efterskoleophold:

Jeg er sgu lidt dårlig til at åbne op. Så når jeg endelig gør det, er det med sådan nogle personer, som jeg bare ved, at jeg har. Jeg ved, at hvis jeg siger det her, så er der ikke noget, der ændrer sig, og de forstår det. Det er fedt. Så der er super-høj tiltro, og det er virkelig fedt at have sådan et venskab, som jeg ikke ville have fået, hvis ikke jeg havde været på efterskole. Så det er jeg super-taknemmelig for. (Sally, 17 år)

Som Sally beretter her, er nære venner nogen, hun bare **ved**, at hun har. Selvom hun kommer til at sige eller gøre noget forkert, forbliver venskabet intakt og uforandret. Den stabilitet, som de unge forbinder med nære venskaber, tager således afsæt i en forventning om, at de møder støtte og tilgivelse, når de har dummet sig, været for meget eller ligefrem selv svigtet. Nære venskaber er derfor både et sted, hvor de unge er trygge ved at vise sig frem, og hvor de bliver rummet i al deres fejlbarlighed. De nære venskaber er således den fællesskabsform, hvor de unge primært oplever at kunne forløse forestillingen og idealet om autenticitet og intimitet, som vi belyste i kapitel 8 i del 3.

Visheden om, at man har en eller flere nære venner, kan give én en grundlæggende tryghed i hverdagen. Som vi så i del 2 om ungdomslivets skift og overgange, kan venskaber gøre én mindre sårbar, når man starter i en ny uddannelseskontekst. Det var blandt andet tilfældet med Olga, der fortalte, at hun har udviklet et nært venskab med nogle rollespilsvenner fra efterskolen. Ligesom hun fortalte, at hun føler sig mere sikker og tør mere, idet hun starter på gymnasiet, fordi rollespilsvennerne dér står klar til at gribe hende, hvis noget skulle gå galt. De befinder sig ikke på samme fysiske lokalitet, men det betyder mindre, for hun ved, at de er der for hende, at de har hendes ryg, og det gør hende modigere og mere udadvendt på gymnasiet.

Langvarige og intense relationer

De unge beskriver i vid udstrækning det nære venskab som en langvarig relation. I mange tilfælde er den nære ven en person, som den unge har kendt

i flere år og fastholdt sin relation til på trods af de mange forandringer og skift, der følger af de mange institutionelle overgange i barne- og ungdomslivet. I modsætning til grupperne udlevs de nære venskaber derfor ikke altid i de institutionelle kontekster, som aktuelt danner ramme om den unges hverdag: skole, uddannelse, foreninger etc. Flere unge beskriver tværtimod deres bedste ven som en person, de mødte i børnehaven eller i folkeskolen, og som de ikke længere ser så ofte, men som de er overbeviste om, de altid kan kontakte, og som altid kan kontakte dem. Selvom den nære ven er flyttet eller går på en helt anden skole, og man sjældent er fysisk sammen, er man løbende i kontakt gennem digitale medier og skriver sammen etc.

Flere unge fortæller dog om nære venskaber, som er helt nye og friske. Disse venskaber er som regel etableret i forbindelse med overgange i ungdomslivet, hvor den unge befinder sig i en ny betydningsfuld sammenhæng og træffer en anden ung, som vedkommende bare klikker med, kan forbinde sig med og kan udvikle en ny ungdomsidentitet med. Det kan være en anden ung, der forløser noget, vedkommende ikke har haft mulighed for at forløse med andre. Det kan eksempelvis være en ny relation på en efterskole, hvor gamle bindinger forsvinder og nye muligheder opstår, og hvor tætheden og intensiteten er så stærk, at den kan kompensere for den langvarighed, der ellers synes at være en afgørende forudsætning for det nære venskab.

Dramatiske brud og stærke længsler

Men det nære venskab kan også brydes og opløses. Det kan ændre form og blive til en mindre nær og fortrolig relation. I vores interviews har vi således hørt om venskaber, der langsomt krakelerer, idet der kommer en ny person ind i klassen, som langsomt overtager den enes plads. Ligesom vi har hørt om nære venskaber, der ryger med et ordentligt brag. Når den ene går bag om ryggen på den anden, hvis fortrolighed derved misbruges. Da nære venskaber i vid udstrækning forløser forestillingen og idealet om autenticitet og intimitet, er brud og opløsning af nære venskaber ofte dramatiske og smertefulde. De kan minde om brud i parrelationer og kan sætte sig varige og smertelige spor.

Visse unge bliver ved med at længes efter den tid, de havde sammen med en nær ven, som de ikke længere har en relation til, og de kan have

svært ved at indgå i nye nære venskaber, der slet ikke kan leve op til det venskab, de har tabt og længes efter. Her er det 14-årige Maja, som fortæller om et nært venskab, der gik i stykker, da der startede en ny pige i klassen, og alting forandrede sig:

Jeg var helt klart mere tryk dengang, før der ikke var sket alt det der, men jeg føler mig jo stadig tryk, men bare ikke lige så tryk med hende. Men jeg kan huske sidste sommer, så havde vi det virkelig sjovt. Vi cyklede ned til byen, og jeg kan huske, vi cyklede sådan nede på en gade, og cykelstien var så lille, og vi grinte, og vi havde det virkelig sjovt, og jeg kan huske, at vi kunne næsten ikke cykle, fordi vi grinede så meget. Det savner jeg, ja. (Maja, 14 år)

Maja længes efter den skønne sommer, hvor hun var sammen med den nære ven, som hun oplevede at være tryk, glad og fjollet sammen med. Men den ven, de unge længes efter, er ikke altid lige så konkret som Majas. Fortællingen om den nære ven bærer mindelser om litterære og filmiske gestalter af nære venskaber, som de unges egne relationer ikke altid kan leve op til. I visse tilfælde overskygger idealbillederne de sociale relationer, som nogle unge rent faktisk indgår i, og i stedet for at forløse deres potentialer, synes de at være på konstant jagt efter den helt særlige nære ven, som måske – måske ikke – findes derude et sted. Her fortæller Phillip på 16 år om sin længsel efter sådan en helt særlig nær ven:

Jeg søger stadig en bedste ven, hvor jeg tænker, det er én, jeg altid kan stole på, én, jeg altid kan tale med om tingene, fordi det føler jeg ikke, at jeg kan med nogen af mine venner. De kan komme til mig, men jeg har ikke lyst til at komme til dem med mine problemer. Det er så min mor, jeg snakker med. Jeg mangler en rigtigt god ven, jeg bare altid føler kan være der for mig og lytter på mig. Jeg har prøvet at tale med mine venner om nogle af tingene, og det kan godt være, at de lytter på mig, men jeg føler ikke, jeg får den hjælp, jeg har brug for. (Phillip, 16 år)

Phillip har en del sociale relationer, og også nogle, der umiddelbart fremstår som nære relationer, men han længes efter en helt særlig nær ven, som han endnu ikke har mødt. Og denne længsel gør, at han i vid udstrækning oplever sit sociale liv som mangelfuldt. At der er noget i hans forhold til andre unge, der ikke helt er, som det burde være.

Nære venskaber som skrøbelige holdepunkter

Som det fremgik af forrige kapitel, kan det være udfordrende at komme igennem hverdagen uden en gruppe at læne sig ind i. Gruppen udgør som bekendt en bærende social struktur, der giver adgang til hovedparten af hverdagens aktiviteter og gøremål i hverdagslivet. Det er dog ikke alle unge, der oplever at være helt fortabt uden en gruppe. Vi har således mødt enkelte unge, der har det svært og trives dårligt i grupper, og som generelt har svært ved at etablere sociale relationer, men som ikke desto mindre har en eller to nære venner, som de altid er sammen med og gør alting med. For disse unge ser de nære venskaber ud til at rumme en del af de funktioner, som grupperne i de fleste tilfælde rummer. De hænger ud med de nære venner i frikvartererne, spiser frokost sammen, arbejder sammen i timerne og følges ad til fester. Her bliver det nære venskab således både den sociale struktur, der giver adgang til aktiviteter og gøremål i hverdagen, og det stabile og trygge holdepunkt, som man deler alt med og står 100 procent op for. Det nære venskab bliver med andre ord en alt-i-én-relation.

Og så alligevel ikke helt, for de nære venskaber, der også skal udfylde en gruppe-funktion, synes ikke helt at rumme samme nærhed og fortrolighed, som ellers kendetegner de nære venskaber. Måske fordi de i højere grad er båret af en nødvendighed fremfor et aktivt tilvalg. Isabel, som vi mødte i del 2, fortæller således, at hun altid har haft svært ved at indgå i fællesskaber, men på et tidspunkt får hun en nær veninde, som hun efterfølgende holder godt fast i, for hvis hun mister hende, har hun ingen andre:

Det var nok først i 9. klasse, at jeg sådan for alvor faktisk begyndte at føle mig velkommen med de der piger fra klassen. I syvende og ottende, det var også fint, men der var mig og en fra min klasse sådan meget bundet, sådan kun os to-agtig. Vi skilte os ud fra de andre, men det var nok bare, fordi jeg

havde en, jeg følte mig tryk ved sådan, fordi hun ville gerne mig. (Isabel, 18 år)

Det nære venskab var en sikkerhed for Isabel, men først da hun slap den tosomhed, som hun havde med veninden, åbnede der sig adgang til andre piger i klassen. Det synes at være ganske symptomatisk for denne form for nært venskab, der ofte bryder sammen, når det sociale liv omkring de unge ændrer karakter, eller når de unge skifter institutionel kontekst. Det er i højere grad båret af et behov for at have nogen at gøre ting med i hverdagslivet snarere end af et ønske om at være tæt på og forpligtet over for hinanden.

Opsamling: Nære venskaber

Det nære venskab er den mest fortættede form for fællesskab, vi beskæftiger os med i bogen. De unge, vi har interviewet til bogen, forbinder nære venskaber med nærhed, tillid og stabilitet. Men også med tilgivelse, rummelighed og loyalitet; en fortælling om venskabet, som er dybt forankret i filosofien og vores almenforståelser (Holst, 2013; Nixon, 2015). Det er noget nær en dødsynd at gå bagom ryggen på en ven, også selvom venner rummer hinandens fejl og mangler, for netop dér går grænsen. Nære venner har hinandens ryg og svinger ikke hinanden. Sker det, og det gør det i et moderne liv med hastige skift (Illouz, 2019), så kan det afstedkomme store følelser og ganske dramatiske brud.

Hvor grupperne udgør en bærende social struktur i hverdagslivet, svæver de nære venskaber i højere grad over vandene. De unges fortællinger om nære venner har, og som beskrevet i udblikket til anden forskning, en nærmest idealiseret og mytisk karakter (Pahl & Spencer, 2010). De synes at være båret af en emotionel forbindelse, der kan være resultatet af en mangeårig relation. En del af de unge i bogen beretter, at de har haft deres nære venner siden barndomsårene, og de deler ikke længere hverdagsliv med hinanden, men udveksler løbende tanker og refleksioner via digitale medier etc. Den daglige interaktion synes ikke så vigtig. Vigtigt er det derimod at vide, at man er der for hinanden og har hinandens ryg, for det kan tage noget af presset og nervøsiteten, når de unge bevæger sig gennem ungdomslivets overgange og de mange skift og opbrud i det sociale liv, som det indebærer.

I de unges fortællinger har de nære venskaber en mindre performativ karakter end såvel de løse forbindelser som grupperne. Nære venskaber skal ikke i samme grad konstant opretholdes, genetableres, udvikles etc. De fungerer i højere grad som et stabilt holdepunkt i et omskifteligt ungdomsliv. Visse unge, der har svært ved at indgå i løse forbindelser og grupper, indgår dog snarere i nære venskaber som en slags redningsmanøvre for at undgå en fuldstændig social marginalisering. Her kommer de nære venskaber til at udfylde alle sociale funktioner, hvilket ofte resulterer i sårbare relationer, som risikerer at gå i stykker og falde fra hinanden ved større og mindre forskydninger i de unges livssituationer.

Andre unges fortællinger om de nære venskaber synes næsten at fortabe sig i det idealiserede, mytiske billede af 'den bedste ven', som nærmest synes umuligt for dem at realisere. Disse unge søger da også konstant, men finder ikke den nærhed og intimitet i deres nære venskaber, de stræber mod og længes efter. I stedet for at fokusere på de relationer, de rent faktisk måtte have, kaster idealbilledet en skygge over deres liv og skaber en slags ensomhedsfølelse.

Hovedpointer

Fællesskabsformer

I denne fjerde del af bogen har vi udfoldet, hvordan forskellige fællesskabsformer er i spil, når unge beretter om fællesskaber. Analyserne i denne del af bogen har således med afsæt i unges forståelser og oplevelser af, hvad fællesskaber omfatter for dem, udfoldet fire forskellige fællesskabsformer, som på forskellige måder bidrager til både opbyggende og nedbrydende processer i unges liv.

Her i de samlede hovedpointer trækker vi de pointer frem, som tegner sig i og på tværs af fællesskabsformerne. Derudover vil vi, og som i de øvrige opsamlende hovedpointer, slutte af med nogle opmærksomhedspunkter, der kan understøtte arbejdet i praksis med at fremme opbyggende processer i ungefællesskaberne. Til sidst i bogen samles disse til nogle generelle opmærksomhedspunkter rettet mod praksis.

Forskellige fællesskabsformer i ungdomslivet

Fællesskaber i ungdomslivet dækker over mange forskellige former for sociale relationer, som samlet set kalder på, at vi bliver mere præcise i forhold til, hvad vi egentlig mener, når vi snakker om fællesskaber blandt unge. Analyserne i denne del 4 giver en systematik og et overblik over, hvad 'fællesskaber' dækker over set fra et ungeperspektiv.

Gennem fællesskabsformerne får vi samtidig, og for alvor, øje på omfanget og kompleksiteten i de sociale interaktioner i unges hverdagsliv, som gennem opbyggende og nedbrydende processer bidrager til unges sociale trivsel og mistrivsel.

Samfundsmæssige fællesskaber: Identiteternes holdeplads

Fællesskabsformen 'samfundsmæssige fællesskaber' er den mindst synlige, men udgør alligevel en stærkt definerende fællesskabsform blandt de unge i undersøgelsen. Samfundsmæssige fællesskaber er med til at give de fleste unge et grundlæggende og ofte meningsfuldt ståsted, en forankring og identitet inden for kategorier som køn, etnicitet, klasse, religion, geografi etc. For de fleste unge har fællesskabsformen i vid udstrækning karakter af en implicit baggrundskategori. Den tydeliggøres primært, hvis unge oplever at være i opposition til, eller udfordret af, et samfundsmæssigt fællesskab. Noget, som kan skabe alvorlige og langvarige nedbrydende processer.

Løse forbindelser: Ungdomslivet for fuld skrue

Denne fællesskabsform, 'løse forbindelser', har de stærkeste konnotationer til ungdomsliv og ungdomskultur. Det er i de løse forbindelser, at mange unge mødes, trends og nye ungdomskulturer udfolder sig, og festen med både kendte og ukendte ansigter kan opstå. Løse forbindelser kan fungere som kapital og lette adgangen til at etablere de mere fortættede fællesskabsformer. Men fællesskabsformen rummer også faldgruber, fordi flydende koder gør det svært for de unge at manøvrere korrekt, og eventuelle fejltrin her eksponeres for mange andre unge. Den store eksponering kan forstærke nedbrydende processer for unge på kanten af fællesskaberne, da de her kan være tilskuere til andre unges succesfulde relationer, som de selv oplever at stå udenfor eller træde forkert i forhold til.

Grupper: Hverdagslivets organisering

Grupperne er den afgørende struktur for organiseringen af de unges samvær og aktiviteter med andre unge i hverdagen. Alle unge har brug for grupper, som de kan trække på, når der skal spises frokost, arbejdes i grupper, vælges siddepladser, nedsættes udvalg etc. i deres institutionelle hverdag. Men også, når de i fritiden skal cykle til håndbold, hænge ud i parken eller gå på shopping. Langt de fleste grupper udspringer af de institutionelle arenaer, som de unges hverdagsliv udspiller sig på og i, og som

på forskellig vis er faciliterede af voksne og professionelle. Men 'inden for' denne facilitering former og skaber unge i høj grad selv de grupper, som de indgår i. Grupperne udgør en uhyre dynamisk fællesskabsform, hvor de unge kontinuerligt er på arbejde i forhold til at forhandle deres roller og positioner. På kanten og uden for grupperne er der ensomt og nedbrydende at være, da der her mangler en afgørende social struktur, som er adgangsgivende i forhold til hverdagslivsinteraktioner og opbyggende processer.

Nære venskaber: Det gennemgående rygstød

Nære venskaber er for de unge den trygge og stabile relation, hvor der ideelt set er ro omkring alle de kontinuerlige forhandlinger og det identitetsarbejde, som karakteriserer de andre fællesskabsformer. Fællesskabsformen fremstår som mindre dynamisk og er ofte langvarig. Nære venskaber kan både give de unge et tillidsfuldt rum, hvor de kan slappe af og være sig selv, og samtidig give dem mod og rygstød til at deltage i andre sociale fællesskabsformer og sammenhænge. Men fællesskabsformen kan virke nedbrydende, når unge etablerer idealiserede forestillinger om 'den bedste ven', som de længes intenst efter, men ikke oplever sig i stand til at etablere en sådan relation. Ligesom nogle unge, som binder deres sociale relationer op omkring en enkelt nær ven, kan blive meget sårbare over for skift og opbrud i denne ene relation.

Social trivsel kræver ikke opbyggende processer i alle fællesskabsformer

Selvom alle fællesskabsformerne er til stede i alle unges liv over en bred kam, er det ikke ensbetydende med, at de fylder lige meget for den enkelte unge. Unge har som alle andre mennesker uhyre varierende behov og forventninger i relation til deres fællesskaber. Det er således en pointe i sig selv, at ikke alle unge har behov for og ønsker at have lige meget i spil inden for de forskellige fællesskabsformer. Vi ser da også uanede variationer blandt de unge, og det både i forhold til omfanget af fællesskaber, men også hvor fremtrædende og betydningsfulde de forskellige former fremstår.

Det afgørende i forhold til den sociale trivsel er således at indgå i opbyggende processer i relation til nogle af fællesskabsformerne, men ikke

nødvendigvis alle. Man kan eksempelvis godt være i trivsel uden én nær ven eller uden at folde sig ud i de løse forbindelser, hvis blot man indgår i opbyggende processer inden for de andre fællesskabsformer.

Det er således ikke tanken, at nuanceringen af fællesskabsbegrebet skal medføre en forståelse af, at det er nødvendigt og attråværdigt at have stærke fællesskaber på alle niveauer. Det kan puste yderligere til et ideal om, at man skal have mange fællesskaber, som allerede fylder meget i ungdomslivet, og nuanceringen ville i givet fald bidrage til, at nogle unge ville opleve at skulle det hele på alle niveauer hele tiden. Hvilket over tid ville kunne bidrage til social mistrivsel i form af overbelastning.

Det centrale er derfor her at understrege, at man sagtens kan trives som ung, selvom man 'kun' indgår i opbyggende processer i nogle af fællesskabsformerne.

Alle fællesskabsformerne kan danne grundlag for opbyggende processer

Vi ser de opbyggende processer og den største sociale trivsel dér, hvor unge har en nærmest lyd- og friktionsløs interaktion med de samfundsmæssige fællesskaber, hvor der er adgang til tilpas med løse forbindelser, hvor de ikke alene er placeret i grupper, men kan tilvælge og bidrage til at forme grupper, og hvor de nære venskaber giver stabilitet og rygstød, når man bevæger sig ud i de mindre fortættede fællesskaber.

Således spiller tryghed og tilhør en central rolle for den sociale trivsel, men også det at opleve at have en plads og kunne være med til at skubbe til og være medformer af fællesskaberne spiller ind på adgangen til opbyggende processer. Dermed skabes der en stabil og tryk base i de mest fortættede fællesskabsformer – de nære venskaber og grupperne – og der dannes her et afsæt for at turde eksperimenter og lege ind i de løse forbindelser og måske også skubbe til de samfundsmæssige fællesskaber, hvis de 'støjer' og forstyrrer.

Vi får således her øje på, at de fortættede fællesskabsformer er helt afgørende for den samlede sociale trivsel. Det er dermed også afgørende, at det lykkes for unge at fortætte deres relationer. Når nogle løse forbindelser lader sig forvandle til en gruppe, eller når relationer i en gruppe fortætter sig til nære relationer. De opbyggende processer kan således forekomme,

når unge lykkes med at bevæge sig og deres relationer mellem formerne, uanset om det er forholdet mellem nogle unge i en gruppe, som fortættes og udvikler sig til nære venskaber. Modsat kan det også skabe opbyggende processer, når unge bryder med fællesskaber, hvor de trives dårligt. Fortætningerne og opløsningerne kan ske over lang tid, men kan også være små kortvarige forskydninger, der finder sted i løbet af en ganske almindelig hverdag. Der er således en underliggende dynamik imellem de fire kategorier, der illustrerer, at fællesskaberne er foranderlige og i nogen grad uforudsigelige, men at bevægeligheden er vigtig for at kunne skabe grundlag for opbyggende processer i de fortættede fællesskaber.

Der er nedbrydende processer i alle fællesskabsformerne, men det fører ikke nødvendigvis til mistriivsel

Der kan finde nedbrydende processer sted inden for alle fællesskabsformerne, og det vil alle unge – omend i meget forskelligt omfang – opleve gennem deres ungdomsår. Det udgør en vigtig del af den sociale dannelse og udvikling, som ungdomsårene favner. Men samtidig kan de nedbrydende processer, når de gentager sig eller trækker ud over tid eller manifesterer sig i for mange fællesskaber samtidig, skabe mistriivsel for den unge. Det er imidlertid ikke lige betydningsfuldt for den sociale trivsel, om de nedbrydende processer udspiller sig inden for den ene eller anden fællesskabsform. Og vores undersøgelse peger her på, at det særligt er to af fællesskabsformerne, der er grund til at have fokus på, nemlig grupperne og de samfundsmæssige fællesskaber.

Mange oplever nedbrydende processer i grupperne

Som vi har været inde på, er grupperne en nærmest livsnødvendig fællesskabsform. Så hvor de løse forbindelser er 'glasuren' i ungdomslivet i forhold til festen, rusen, legen etc., så er grupperne ifølge de unge, der hvor de nedbrydende processer virkelig kan gøre ondt på måder, der over tid kan føre til social mistriivsel og ensomhed. Så hvor det er muligt at have nedbrydende processer i mange af fællesskabsformerne og opleve, at det

kan gøre ondt og være svært, så synes det at ramme særligt hårdt eller komme særligt tydeligt til udtryk, når der kontinuerligt finder nedbrydende processer sted i grupperne.

Det nedbrydende synes at blive forstærket qua gruppernes meget dynamiske karakter, der betyder, at de er præget af et konstant arbejde og kampe om positioner, som hele tiden er i bevægelse og til forhandling. Hvem der er med, og hvem der ikke er med, hvordan man er sammen, og hvad man er sammen om, kan forandre sig radikalt over meget kort tid og skubbe nogle unge ud, mens andre får en mere stabil plads. Det er altså ikke kun gruppernes hierarkier i forhold til hinanden, som er væsentligt. Det er også hierarkiet internt i grupperne, som har stor betydning for de unge. For ligesom der er populære og mindre populære grupper, så er der også ofte et popularitetshierarki mellem gruppens medlemmer. Både grupper og gruppemedlemmer kan hermed befinde sig både i centrum og i periferi. Den samme bevægelighed karakteriserer de løse forbindelser, men det, at det i højere grad er en funktionel nødvendighed for de unge at indgå i grupper, gør, at der skabes nogle særligt gunstige betingelser for nedbrydende processer i grupperne, som er knyttet til positioneringskampe, mobbedynamikker og udstødsprocesser.

Ligeledes kan de nedbrud, som finder sted i løse forbindelsers mere offentlige kontekster, også sive ned og manifestere sig i grupperne. Træder man forkert i de løse forbindelser, kan det betyde, at man bliver udskilt fra de grupper, man ellers har indgået i, og hvor den offentlige udskillelsesproces kan virke nedbrydende, så er det ekstra nedbrydende, når den unge også mister sit stabile holdepunkt i hverdagen. Vi ser således, at det er i grupperne, at den største sociale mistrivsel udspiller sig.

Der er dog unge, som trives med overvejende nedbrydende processer i grupperne, og som stort set alene henter opbyggende processer ud af en nær venskabsrelation, men det fremstår som et uhyre sårbart og skrøbeligt afsæt i forhold til den sociale trivsel, hvis det strækker sig over tid.

Nedbrydende processer i de samfundsmæssige fællesskaber kan slå særligt hårdt

Samtidig med at grupperne spiller en central rolle for den sociale trivsel, fordi mange af de nedbrydende processer i de andre fællesskabsformer

også manifesterer sig her, så kan nedbrydende processer i andre fællesskabsformer også føre til social mistrivsel. Særligt i relation til de samfundsmæssige fællesskaber ser vi unge blive tildelt og indtage svære og smertefulde roller og positioner, som fører til mere grundlæggende oplevelser af ikke at passe ind i, at føle sig forkert, ikke at blive accepteret etc. Det kan være bestemte kønsroller, religiøse leveregler eller etniciteter, som opleves som fastlåsende og ufleksible, og som kan føre til oplevelser af ensomhed og udenforskab. Det er imidlertid ikke sådan, at nedbrydende processer alene i relation til de samfundsmæssige fællesskaber ser ud til at kunne føre til social mistrivsel. Er der således opbyggende processer koblet til de mere fortættede fællesskabsformer, så synes nedbrydende processer i relation til de samfundsmæssige fællesskaber ikke i samme omfang at føre til social mistrivsel. Men hvis de nedbrydende processer, som finder sted i de samfundsmæssige fællesskaber, også sætter sig igennem eller væver sig sammen med nedbrydende processer i de andre fællesskabsformer, så ser vi unge, der er uhyre hårdt ramt af social mistrivsel.

Det særlige ved de samfundsmæssige fællesskaber er, at de kobler sig til mere generelle samfundsmæssige kategorier, som kan være endog uhyre stabile og svære at forandre. Så hvor de løse forbindelser nærmest tilskynder til ungdomskulturelle afsøgninger og bevægelser, så er man i de samfundsmæssige fællesskaber inde og pille ved samfundsmæssige konstruktioner som køn, klasse, etnicitet etc., der rækker ud over ungdomslivet, og som er bærende i forhold til mange aspekter af vores samfundsmæssige organisering og tilblivelse i både strukturel og kulturel forstand. Nedbrydende processer i samfundsmæssige fællesskaber har derfor et særligt potentiale til at blive langvarige og sætte sig igennem i relation til mange forhold i den unges liv, og dermed også til at skabe og fastholde den unge i mistrivsel.

Ikke desto mindre ser vi, at de samfundsmæssige fællesskaber med deres store betydning for identitetsdannelsen i ungdomsårene også skubbes til og forstyrres af en del af de unge. Vores samtid præges i særdeleshed af, at unge rører på sig i de samfundsmæssige fællesskaber ved det, at en voksende andel af de unge bryder, kæmper og leger med ellers uhyre veletablerede samfundsmæssige fællesskaber som eksempelvis køn, seksualitet, social klasse og race. Bevægelser, der på den ene side synes at afføde både udvidelser af muligheder i forhold til identitetsdannelse, øget tolerance og accept af forskellighed. Men som også skaber modreaktio-

ner, vrede og utryghed, som for nogle unge kan skabe orienteringsløshed, og som for nogle unge komplicerer i forvejen svære identitets- og tilblivelsesprocesser, og dermed kan øge mistrivlsen.

Så hvor unge i høj grad samfundsmæssigt ansføres til at bevæge, skubbe til og lege med deres fællesskaber i de løse forbindelser, så synes det langt mere 'truende' og 'forstyrrende', når unge anfægter, skubber til og leger med de samfundsmæssige fællesskaber. Og vi vil således som samfund – i lyset af, at en stigende andel af unge synes at forstyrre de samfundsmæssige fællesskaber – muligvis se, at dette kan føre til øget social mistrivsel for de unge, der også oplever nedbrydende processer i relation til de andre fællesskabsformer. Modsat kan en større rummelighed og udvidelse af de samfundsmæssige fællesskaber også føre til en mindskelse af social mistrivsel, da forstyrrelserne kan være afsæt for dannelsen af alternative samfundsmæssige fællesskaber, nye arenaer i forhold til løse forbindelser etc. Der er således sammenhæng mellem det at være på kant med de samfundsmæssige fællesskaber og så det at opleve social mistrivsel, men samtidig er denne sammenhæng tvetydig, da den kan føre til både opbyggende og nedbrydende processer og øget social trivsel såvel som mistrivsel.

Opmærksomhedspunkter

Fællesskabsformer

Følgende opmærksomhedspunkter tager afsæt i analyserne i denne del 4 og i de fagprofessionelles workshop og generelle bevægelser i ungdomsfeltet. Opmærksomhedspunkterne er således bud på, hvordan man i praksis kan arbejde videre med de forskellige fællesskabsformer. Visse af opmærksomhedspunkterne er variationer over dem fra de foregående dele. De vil sidst i bogen blive samlet i nogle mere overordnede opmærksomhedspunkter:

Brug fællesskabsformerne til at afmontere idealer om at skulle have mange fællesskaber på alle niveauer

- Nuanceringen af fællesskabsformerne kan bruges til at understrege, at forskellige unge har forskellige behov og trives med forskellige konstellationer af fællesskaber.
- Hav opmærksomhed omkring, at nuanceringen af de fire fællesskabsformer i ungdomslivet ikke medfører et yderligere pres for de unge, som søger at perfektionere deres ungdomsliv ved at leve op til idealerne om at have mange og stærke fællesskaber.
- Hav i forlængelse heraf en særlig opmærksomhed omkring ikke at udstede institutionelle løfter om 'venskaber for livet'. Italesæt og understøt i stedet, at alle unge vil få adgang til deltage i forskellige former for fællesskaber.

Husk på vigtigheden af rummelige fællesskaber

- For at undgå, at unge, som ikke passer ind i eller er på kanten af de dominerende samfundsmæssige fællesskaber, falder udenfor, er der behov for at arbejde systematisk og vidensbaseret med at skabe fæl-

lesskaber, der er båret af rummelige og inkluderende værdier og praksisser. Veje hertil kan muligvis være at formulere fælles værdisæt, etiske regler etc.

- For nogle institutioner kan det være nødvendigt at gøre op med etablerede fortællinger og diskurser om, hvordan man er en god elev og gentænke institutionelle værdier og traditioner.

Stil skarpt på grupperne, hvor hovedparten af den sociale mistrivsel manifesterer sig

- Pas på med ikke alene at understøtte ungefællesskaber gennem løse forbindelser (for eksempel caféer, fester, større arrangementer og events). Husk således også at være opmærksom på indsatser, der understøtter muligheder for mere fortættede fællesskaber (for eksempel hytteture, klasse- eller holdarrangementer, kontaktgrupper, familiegrupper og fælles chatgrupper).
- Hav fokus på de professionelle etablering og facilitering af grupper. Det er vigtigt, at alle har adgang til grupper, og at grupper understøttes i at rammesætte normer og omgangsformer. En sådan rammesætning kan involvere de unge selv og bidrage positivt til muligheden for opbyggende processer blandt unge.
- Vær opmærksom på, at unge ofte helst vil være fri for voksenindblanding og ser fællesskaber som deres eget ansvar. Men professionel facilitering er afgørende for dem, som har det svært, og når noget ikke fungerer.
- Voksenfacilitering bidrager til at bringe unge eller grupper af unge sammen, der ellers ikke ville finde hinanden. En væsentlig opmærksomhed er således, at voksenfacilitering – gerne med ungeinvolvering – er en forudsætning for, at alle kan finde en plads i fællesskabet.

DEL V

Svære fællesskabspositioner

Indledning

Gennem bogens talrige fortællinger fra møder og interviews med de unge står det klart, at fællesskaber er centrale, vigtige og formative for unge, men samtidig også at de kan være svære, udfordrende og særdeles smertefulde. I denne femte del af bogen stiller vi skarpt på det sidste, nemlig de aspekter af unges fællesskaber, der er svære og gør ondt. Vi forlader således de bredere perspektiver, som vi hidtil har underkastet fællesskaberne og zoomer specifikt ind på, hvornår og hvordan fællesskaber blandt unge er udfordrende og er med til at skabe problemer i ungdomslivet.

I de første dele af bogen indrammede vi tre forhold, som har betydning for den trivsel og mistrivsel, unge oplever i deres fællesskaber med andre unge: De fællesskabshistorikker, de udvikler, når de gennemlever ungdomslivets mange institutionelle skift og overgangen fra barn til ung (del 2); de forestillinger og idealer om ungefællesskaber, som driver unges orientering mod fællesskaber (del 3); og endelig de fire fællesskabsformer, som unge bevæger sig imellem og har til rådighed i forhold til at realisere deres idealer. Fællesskabsformer, som tilbyder forskellige grader af stabilitet og bevægelsesmuligheder (del 4).

Disse tre forhold danner baggrundstæppe for analyserne i denne del af bogen, hvor vi dog yderligere vil trække et positioneringsbegreb ind for at blive endnu skarpere på, hvornår og hvordan ungefællesskaber kan være svære og gøre ondt (Davies & Harré, 1990). Der har nemlig vist sig at være en klar sammenhæng mellem de positioner, de unge indtager eller gives i

fællesskaberne, og deres oplevelser af, at det er svært og gør ondt i fællesskaberne. Som det er fremgået af del 2 – 4, rummer fællesskaberne såvel opbyggende som nedbrydende processer, der kan have betydning for de unges trivsel og mistrivsel. Ved hjælp af positioneringsbegrebet sætter vi i denne del fokus på netop steder i fællesskaberne, hvor de nedbrydende processer sætter sig tydeligt igennem. Sammenhængene mellem positionerne og de unges trivsel og mistrivsel er ikke entydige eller kausale, men de er der, og derfor vil vi nu dvæle ved de positioner i fællesskaberne, der på forskellige måder er svære og udfordrende.

Denne del af bogen ser lidt anderledes ud end del 2 – 4. Da vi trækker positioneringsbegrebet ind som et gennemgående teoretisk perspektiv, dedikerer vi det første kapitel til at introducere vores forståelse af og arbejde med dette begreb. Vi vil her blandt andet introducere 'fællesskabskirklen', der meget simpelt illustrerer de svære og udfordrende positioner, vi har analyseret frem, og som de efterfølgende kapitler vil fokusere på. Til sidst vil vi, og som i de øvrige dele, konkludere og formulere en række opmærksomhedspunkter, der kan understøtte arbejdet i praksis med unges fællesskaber.

Forskellige fællesskabspositioner

Der er som nævnt en sammenhæng mellem de forskellige positioner, de unge indtager og tildeles i deres fællesskaber, og hvornår og hvordan fællesskaberne er svære og gør ondt. Positioneringsbegrebet, som er blevet udviklet af socialpsykologerne Bronwyn Davies og Rom Harré (1990), kan hjælpe os med at forstå, hvordan et fællesskab, der opleves positivt og givende af den ene, kan være nærmest ødelæggende for den anden. Det kan dermed bidrage til at nuancere vores blikke på fællesskaberne og sætte et skarpt fokus på, hvordan fællesskaberne kan opleves på forskellige måder fra forskellige ståsteder og vinkler. I sit forfatterskab har Bronwyn Davies blik for de bredere samfundsmæssige rammer og diskurser, der præger fællesskaber og deres distribution af positioner i disse (for eksempel Davies, 2000), men i denne del af bogen koncentrerer vi os, og med inspiration fra Davies og Harrés (1990) fælles arbejde, overvejende om, hvordan disse dynamikker viser sig som afgrænsede mikrosociale dynamikker mellem unge i fællesskaberne.

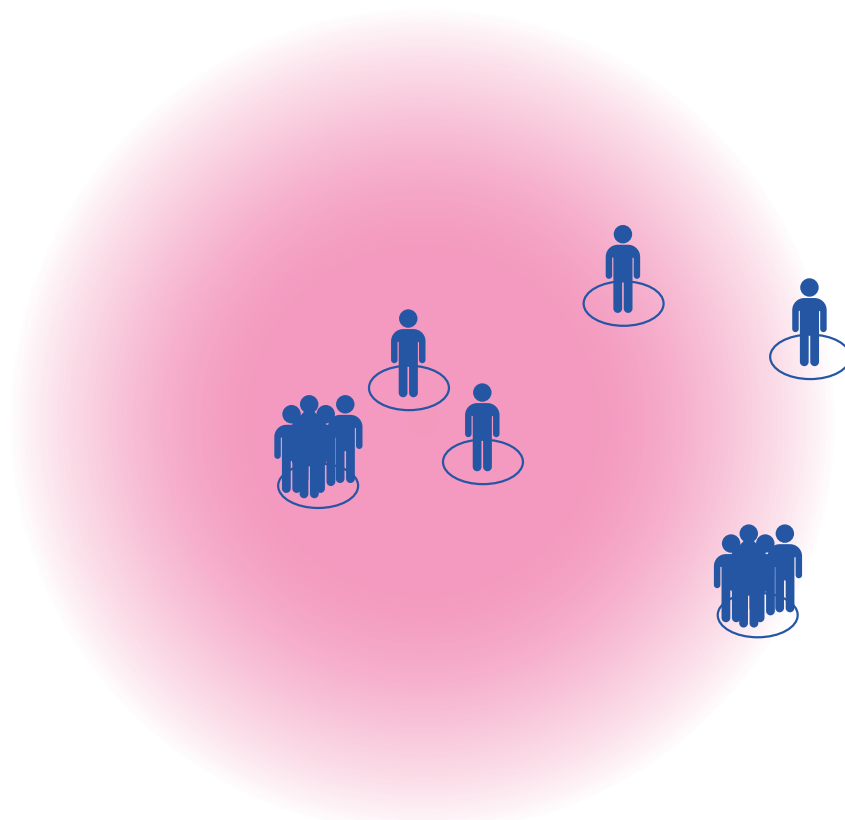
Davies og Harré udviklede positioneringsbegrebet som et opgør med de rolleteorier, der i en årrække havde domineret inden for såvel socialpsykologien som sociologien. Her blev sociale relationer betragtet som struktureret omkring forskellige roller og regler, der satte nogle ganske faste rammer for, hvordan det var muligt at være og agere i en social relation. Positioneringsbegrebet fastholder ligesom rolleteorien, at mulighedsrum og begrænsninger kan være forskelligt distribueret i sociale relationer. Men

med positioneringsbegrebet lægger Davies og Harré i højere grad op til, at disse mulighedsrum og begrænsninger løbende skabes og forhandles i det sociale liv. Hvor man står, og hvad man har mulighed for at gøre i sociale relationer, er med andre ord noget, der kontinuerligt bevæger sig og er under forandring.

Det betyder ingenlunde, at man frit kan vælge, hvor man er positioneret i et fællesskab, og hvad positionen indebærer. Tværtimod er der tale om, at man i dobbelt forstand indtager og tildeler hinanden positioner gennem de forhandlinger, der finder sted i fællesskabet. Forhandlinger, som ydermere er rammesat af de diskurser og magtrelationer, som lokalt og samfundsmæssigt gør sig gældende omkring fællesskaberne, og som er med til at bestemme, hvilke positioner der er mulige, ønskelige og ikke-ønskelige, samt hvordan de kan indtages og tildeles af deltagerne i et fællesskab (Søndergaard, 2009).

I figur 3, som vi kalder 'fællesskabscirklen', illustrerer vi de positioner, som ifølge de unge er svære eller gør ondt i fællesskaberne. Positionerne kan indtages af enkeltindivider, men også af flere unge på én gang, der således er fælles om at indtage nogle bestemte positioner. Hvad enten de indtages af enkelte eller flere unge, kan positionerne spænde fra det, som man kan kalde en definerende midte, og så ud mod fællesskabscirkelns periferi, hvor de mere usikre positioner på kanten af fællesskabet er lokaliserede. Det gælder for alle de fire fællesskabsformer, som vi præsenterede i del 4, at man kan befinde sig mere mod midten eller mere mod periferien. Dog vil det inden for de forskellige fællesskabsformer komme til udtryk på forskellige måder, eksempelvis kan det i de nære venskaber være svært at tale om en decideret periferi, da venskaberne ofte kun rummer to-tre deltagere, men også her kan man være mere eller mindre definerende i relationen, omend periferien ikke nødvendigvis er så let at identificere som i de øvrige fællesskaber.

Hvilke positioner, unge indtager i deres fællesskaber, vil være præget af mange forhold. I del 3 viste vi, hvordan unge har forskellige sociale og kulturelle forudsætninger med sig ind i fællesskaberne, hvorfor nogle unge har lettere ved at forløse forestillingerne og idealerne om fællesskaber, hvilket kan have en betydning for, hvilke positioner de indtager og tildeles i fællesskaberne. Hertil kommer, at vi i del 2 så, at de fællesskaber, som de unge har adgang til, skifter over tid. Selvom der kan være en vis inert i de unges fællesskabshistorikker, åbner det for, at de positioner, de indtager og tildeles i deres fællesskaber, ligeledes kan skifte over tid. Ydermere så

Figur 3: Positioner i fællesskaber. Her illustreret ved en cirkel, som betegner fællesskabets midte og udkant, samt hvordan både individuelle unge og grupper kan indtage og tildeles positioner i fællesskabets midte såvel som i dets udkant.

vi i del 4, at visse fællesskaber kan være meget træge og stabile, mens andre kan være dynamiske og foranderlige, hvilket ligeledes rummer den dynamik, der gør sig gældende i positionerne. Hvor dynamikken i de samfundsmæssige fællesskaber kan synes nærmest urokkelig, kan en ung den ene dag opleve at befinde sig på kanten af en gruppe, for den næste dag at blive trukket helt ind i gruppens kerne – eller omvendt. Det kan have mindre betydning for den unge, hvis vedkommende deltager i mangfoldige fællesskaber og lægger vægten nogle andre steder. Omvendt kan det betyde meget, måske nærmest alt, hvis den unge ikke gør. Samtidig er det

naturligvis også afgørende, om den unge i et givet fællesskab befinder sig i en position efter eget ønske, eller om det er en position, der i højere grad er tildelt, og som den unge ikke selv ønsker at indtage.

Tager vi eksempelvis en ung mand – Carl – så kan han måske være på vej mod at bevæge sig ind i en centrumposition i sin klasse på FGU, fordi han er begyndt at snakke med en af de 'populære' piger. Og han kan, efter eget valg, være på vej til at glide ud af en definerende position i et efterskolefællesskab og over i en selvvalgt marginal position, fordi gruppen ikke længere mødes om noget, der interesserer ham. Bevægelserne er dynamiske og kan både indtages af den unge selv og tildeles, som et resultat af at blive skubbet ud eller inviteret ind. Det lille eksempel her fortæller samtidigt, at det ikke er alle fællesskaber, som fylder og betyder lige meget for den unge. Hvor efterskolefællesskabet var afgørende for Carl et år tidligere, mindskes dets betydning, i takt med at han integrerer sig i sin nye klasse.

Og endelig kan positioner også indtages af grupper eller flere unge på én gang. En ungegruppe kan eksempelvis siges at have en særlig position i en skoleklasse, og det som den 'populære' gruppe – eller som en gruppe med en perifer position i gymnasiet.

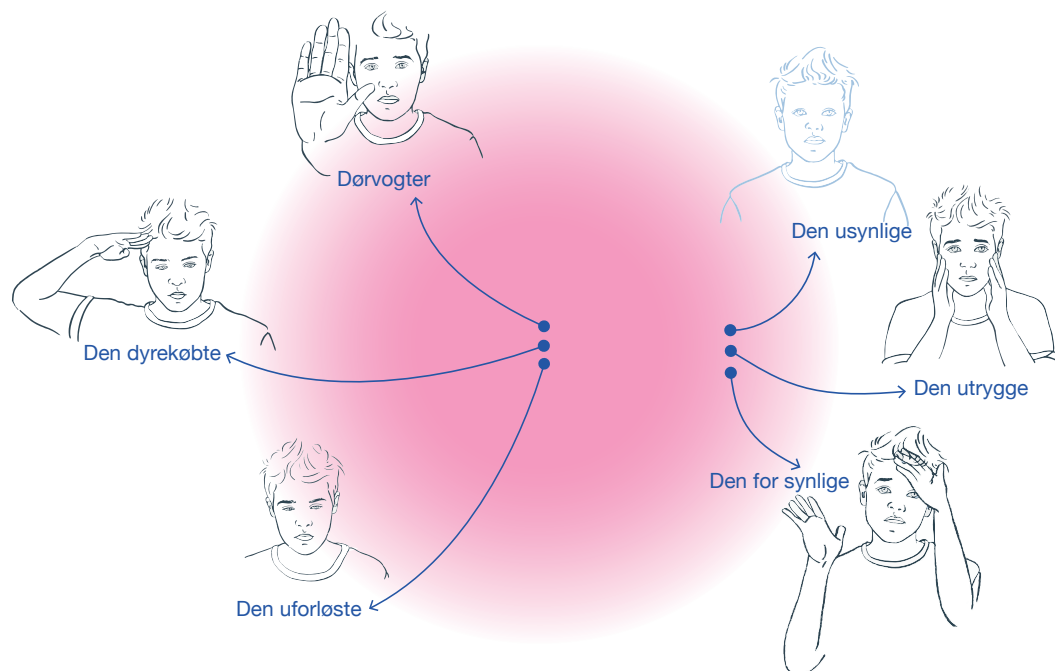
Seks svære positioner

Nu bevæger vi os fra refleksioner over forholdet mellem fællesskaber og positioner hen imod de konkrete svære positioner, som vi har identificeret i de fællesskaber, vi har fået adgang til gennem de unge i bogen.

Positionerne skal på ingen måder forstås som faste og fuldstændigt afgrænsede positioner, men derimod som overlappende og med stærkt flydende grænser. En konkret ung kan således sagtens indtage flere positioner på én gang eller slet ingen af de positioner, der præsenteres her i det følgende.

Positionerne spænder fra en definerende midte hen imod periferien af fællesskaberne. Man kunne forledes til at tro, at positioner i centrum af fællesskaberne ikke er svære eller kan gøre ondt på de unge. Men vores analyser peger på, at billedet er mere 'mudret' end som så. For selvom det ubetinget er i yderkanten af fællesskaberne, at det er sværest og gør mest ondt, er der ligeledes også udfordringer og svære ting at finde tættere på midten. Og det er netop dér, at vores fremstilling af positionerne starter.

Følgende illustration viser de seks svære positioner i fællesskaber, ligesom den viser, hvordan disse kan findes både i fællesskabernes midte og udkant. Positionerne er en dørvogter-position, en dyrekøbt, en uforløst, en utryg, en usynlig og en for synlig position.

Figur 4: Svære positioner i fællesskaber. Her illustreret ved en cirkel, som betegner fællesskabets midte og udkant, samt hvordan seks forskellige svære positioner kan indtages og tildes i fællesskabets midte såvel som i dets udkant.

Kapitel 15

En dørvogter-position

Vi lægger ud i den 'milde' ende af, hvornår fællesskaber kan være svære og gøre ondt, nemlig i midten af fællesskabscirklen, hvorfra grænserne for fællesskabet ofte bestemmes. Dørvogter-positionen har stor indflydelse i fællesskabet, fordi den er afgørende i arbejdet med at definere grænserne for fællesskabet. Altså at definere, hvem der skal være en del af fællesskabet, og hvem der ikke skal. Positionen er som regel relativt sikkert placeret i centrum af fællesskabet. Det svære, eller måske nærmere dilemmafyldte, knytter sig her netop til det at være med til at definere grænserne for fællesskabet, hvad enten der er tale om de nære venskaber, gruppen eller, og til dels også, de løse forbindelser. For med den grænsedragende position følger også dilemmaer, moralsk ansvar og ikke mindst et socialt 'balanceringsarbejde' i forhold til, hvem der kan være en del af fællesskabet, og hvem der ikke kan. Som formuleret i ungeworkshoppen i forhold til, når der skal inviteres til en fest, så kan "man nemt blive upopulær og gøre folk kede af det", eller som nogle andre skrev, så er det forbundet med et "stort ansvar og mange forventninger. Man skal sørge for alle".

Mange vil gerne se sig selv som inkluderende og favnende som eksempelvis efterskoleeleven Marta, som vi mødte i del 3. Hun fortæller, hvordan hun nyder, at samlingen omkring eftermiddagste på efterskolen giver hende mulighed for at være inkluderende i forhold til alle de elever, som hun ikke har så tætte relationer til. Her kan hun ubesværet gå rundt og hilse på alle uden at gøre forskel og uden, at det samtidigt skubber til de fortætte-

de grupper og nære venskaber, hun ellers indgår i. Genbesøger vi hendes fortælling, peger den på et stærkt ønske og også en moralsk fordring om at kunne fremstå som et inkluderende og rummeligt menneske, som bidrager til, at andre har det godt og kan tage del i fællesskabet. Noget lignende fortæller Ida på 16 år også om. Hun indgår, og som vi beskrev i del 2 i kapitel 4, i en festgruppe, som er organiseret gennem den sociale medieplatform, Messenger, og som mødes og hænger ud og fester rundt omkring i byen. Hun fortæller, hvordan der i denne forsamling af unge er en nærmest principiel åbenhed over for at inkludere unge, som måske er lidt i periferien af deres fællesskab:

Altså det er også sådan, at folk til de her fester, de er sådan altså, de er meget søde, og der kommer nogle gange lige et kompliment flyvende, sådan 'ej, hvor er du egentligt smuk', eller 'hvor er du egentligt sød' eller sådan bare et eller andet, du ved. (...) Hvis der er én, der sidder alene eller sådan et eller andet, så er folk også rigtigt gode til at komme hen og få folk lidt med sådan, 'hvorfor sidder du herovre alene?' og 'kunne du ikke tænke dig at komme med?' og 'folk er super-søde at snakke med', og altså spørger virkelig ind til én, hvis det er en ny én, man ikke har snakket med før ... og bare det her med, at man lige får et kompliment en gang imellem, det hjælper også rigtigt meget på selvtiliden. (Ida, 16 år)

Ida oplever, at der i hendes festfællesskab ikke er dørvogtere, som ekskluderer unge, som ikke passer ind. Derimod er der generelt en kultur omkring at være åben, inkluderende og opmærksom på unge, som befinder sig lidt i udkanten. Noget, som Ida senere fortæller, at hun oplever som en helt særlig kvalitet ved netop dét fællesskab. Selvom Ida ser det som noget særligt, så peger andre unge i materialet på, at det at være inkluderende i vidt omfang lader sig realisere i fællesskabsformen 'løse forbindelser', fordi de netop qua deres løse organisering kun i begrænset omfang kræver, at det defineres, hvem der kan være med, og hvem der ikke kan. Løse forbindelser er på ingen måde, som vi tidligere har beskrevet, vidt åbne for, at alle kan deltage helt som de vil. Også her er der dominerende normer, stile og udtryksformer, som man som ung skal kunne afkode og passe ind

i. Men de løse forbindelser giver ikke desto mindre unge som Marta og Ida mulighed for at realisere deres ønske og moralske orientering mod at være åbne og inkluderende. Et ideal, som også handler om at omfavne dem, som er lidt anderledes, eller som har det lidt svært.

Men hvor det i de løse forbindelser er forholdsvist nemt at være inkluderende, er det langt vanskeligere at realisere i fællesskabsformen 'grupper'. Det kan nemlig være en svær opgave i grupperne, hvor de unge sjældent ønsker eller kan manøvrere med, at alle skal kunne være med. I de situationer får vi øje på, at den grænsesættende position ikke alene handler om at samle, men også om at balancere mellem gerne at ville være inkluderende, samtidig med at man også ønsker et eksklusivt fællesskab, der ikke er åbent for alle. Josephine fortæller i sit interview om en gruppe, som hun var del af i udskolingen, og hvor hun var i en slags dørvogter-position. De ville gerne mødes i hemmelighed for at drikke sig fulde. Samtidig ville de også gerne opføre sig ordentligt over for dem, som de ikke ønskede skulle være en del af dette festfællesskab. Josephine fortæller:

Ja, men det er meget kompliceret det her (griner), men der er jo ligesom denne her Messenger-gruppe på ti mennesker, eller ni mennesker eller sådan noget. Og Anna og Silje, som de hedder, de var ikke inviteret, de ville jo gerne med. (...) Og det havde aldrig været meningen, at de skulle have følt sig holdt udenfor på nogen måder.

Mira og jeg, Mira, det var hende, der havde min ryg i det, ik', vi gik op til dem og var sådan lidt, at vi ville gerne snakke det ud, fordi det var fuldstændigt, altså i vores øjne havde de misforstået konceptet med det, og det var vigtigt for os, at de ikke følte sig udenfor, for det var aldrig meningen. (Josephine, 18 år)

Citatet illustrerer det svære og 'mudrede' balancearbejde mellem gerne at ville være inkluderende og samtidig gerne at ville have nogle mere lukkede og eksklusive fællesskaber, som også kræver, at nogen ekskluderes. Denne begivenhed har fundet sted flere år, før vi møder Josephine, men det er stadig noget, som fylder i hendes opmærksomhed, og som hun løbende tænker tilbage på og bearbejder. Dørvogterens balancearbejde blev skærpet markant under corona-nedlukningerne, hvilket vores data-

materiale meget tydeligt peger på. Her blev in- og eksklusionsprocesserne i ungefællesskaberne sat på spidsen grundet de statsdefinerede maksimale grænser i forhold til sociale kredse, der både tydeliggjorde og satte på spidsen, hvem der var indenfor, og hvem der var udenfor.

Et andet skærpende forhold i relation til dørvogter-positionen er de sociale medier. Den foranderlighed og det omfang af dørvogter-arbejdet, som vi særligt ser i grupperne og de løse forbindelser, synes nemlig at blive accelereret gennem de sociale medier. Der skal kommunikeres meget, inviteres ind og grænsedrages, blokeres og inviteres i en lind strøm, og den digitale facilitering af fællesskaberne spiller således ind her som en betydningsfuld rammesætning. Således giver flere af de unge udtryk for, at de har kontinuerlige overvejelser om, hvem og hvordan der skal inviteres til hvilke digitale tråde og om, hvilke dele af deres sociale liv som gøres synligt på sociale medier. Dørvogterens dilemmafyldte sociale sorteringsprocesser får således en ekstra dimension via de sociale medier, hvor gennemsigtigheden er stor og muligheden for at skabe eksklusivitet, uden at de ekskluderede ved, at de er netop det, er begrænset, fordi mange har adgang til at se med på de samme digitale platforme.

Opsamling: En dørvogter-position

Samlet set fylder dørvogter-positionen godt i ungdomslivet som en position, der vedholdende udfordrer de unge på konkrete håndteringer, der bringer deres moral og værdier i spil. Hvad enten man som person eller gruppe befinder sig i dørvogter-positionen, så skal der balanceres mellem det moralske på den ene side og så behovet for kontinuerligt at skulle afgrænse fællesskaberne på den anden side. Og håndteres dette balancearbejde ikke godt nok, risikerer man at blive upopulær, og at ens position i midten af fællesskabet bliver skubbet til.

Når positionen er medtaget her i analysen af svære positioner i ungefællesskaberne, hænger det sammen med, at det er i og omkring denne position, at mange unge kan slå sig. Det kan enten være de unge, der indtager positionen, som gentagne gange slår sig på det komplicerede balancearbejde, som det er både at være inkluderende og ekskluderende. Eller det kan være unge, der slår sig på at blive afvist på en hård måde af en dørvogter. Mens der er forholdsvist få unge i studiet såvel som i

workshopen, der eksplicit giver udtryk for at være i en dørvogter-position, så oplever næsten alle de unge at møde dørvogtere, og det kan være et møde, som gør rigtigt ondt, hvis dørvogteren ikke er hensynsfuld og opleves som rimelig i sine afvisninger.

Vi skal således senere vende tilbage til positionen og se nærmere på, hvordan den kan understøttes bedst muligt, og det med henblik på at styrke mulighederne for gode processer i forbindelse med afgrænsningen af de forskellige fællesskaber blandt unge, hvad enten de er digitalt faciliterede eller ej.

Kapitel 16

En dyrekøbt position

Den dyrekøbte position finder vi, ligesom dørvogteren, i fællesskabscirkelens midterområde. Det svære ved den dyrekøbte position er igen ikke, at man ikke er en del af fællesskabet, men derimod at pladsen i fællesskabet kommer med en pris. En pris, som kan være alt fra moralske kvababbelser, ubehag eller mistrivsel til grænseoverskridelse eller ydelser og aktiviteter, som man har det rigtig skidt med. Som formuleret af de unge i workshop-pene, er det her, at man "går på kompromis med sig selv, for at blive ved med at være en del af fællesskabet" eller gør "dumme ting for at få status".

Den dyrekøbte position knytter ofte an til hierarkiseringen af fællesskaberne blandt de unge og den søgen mod det populære, som vi blandt andet satte fokus på i del 3. For netop de populære fællesskaber synes at have en nærmest magnetisk tiltrækningskraft på mange af de unge i særligt de løse forbindelser og grupperne. De 'populære' er dem, der oftest er de nemmeste at få øje på, fordi de larmer eller har en meget markant stil eller måske bare indtager rummet på en meget sikker måde. De populære er også dem, som lykkes med at positionere sig på måder, der signalerer, at sammen med dem kan man få adgang til de forestillinger og idealer om fællesskaber, som vi hørte om i del 3 – det gode omdømme og den høje status, de gode fester, den seje stil, det sjove samvær etc. Og hele fokuset blandt de unge på netop det 'populære' vidner om en omfattende tendens til ungdomskulturel hierarkisering af fællesskaber. Det er således langt fra alle fællesskaber, der er i lige høj kurs, hvilket er vigtigt at have in

mente, når man skal forstå fortællingerne om, hvorfor nogle af de unge indimellem betaler en høj pris for adgangen til et fællesskab. Liva fortæller her om et fællesskab, som hun tidligere selv har indgået i, og som hun retrospektivt kan se har været præget af hårde kampe og hierarkier:

Jeg tror, de alle sammen prøver at være populære, de prøver alle sammen at sådan at være den, der er højest, men ved at de gør det, så presser de hinanden ned, og det er ligesom det, de hele tiden prøver på, og så tror jeg bare til allersidst, at det bliver en rigtigt, rigtigt, nu hader jeg ordet, men toxic gruppe. (Liva, 16 år)

Det er selvsagt ikke alle 'populære' fællesskaber, som unge slår sig på, og som kan føre til dynamikker, der kan opleves som 'toxic'. Men som Liva her fortæller, kan der indimellem være en meget hård konkurrence om at indtage en plads i centrum af de populære fællesskaber. Der kan blive kæmpet hårdt og giftigt, og adgangsbilletten til fællesskaber kan være, at man i bytte for en masse spændende og festlige oplevelser eksempelvis er villig til at tage del i det hårde og måske giftige positioneringsarbejde. Og særligt i nogle af de populære fællesskaber synes man at skulle 'betale' ekstra meget for at være med, som Cecilie her fortæller:

Jeg tror ikke sådan helt, jeg var klar over det. Jeg vidste måske godt, at det ikke var helt sundt for mig, og jeg havde det ret skidt i denne her vennegruppe. Men jeg tænkte ligesom hele tiden, altså hvad er alternativet? Fordi jeg var også i den der populære vennegruppe, og så var alternativet jo sådan lidt, hvis man kom ud af den der vennegruppe, så var man ikke sådan cool, eller hvad man kan sige. (...) Man kommer måske ud i nogle ting, man måske ikke helt havde lyst til selv, og det var sådan lidt, at man var nødt til det på grund af fællesskabet, og man var måske ikke blevet behandlet så godt. Og så til fester var der nogle fyre, der ikke var så rare over for én, og det var bare normalt. Og pigerne var sådan, det kan du da godt regne med, sådan er det bare. (Cecilie, 16 år)

Vi ser her, hvordan den dyrekøbte position rummer en udspændthed mellem det at have brug for fællesskabet og så, at det kommer med en høj pris. I dette tilfælde er prisen, at Cecilie måtte overskride sine egne grænser i forhold til fester og fyre. Og at det netop er en pige, som fortæller om at lade drengene gøre ting, som hun egentlig ikke har lyst til, synes langt fra at være tilfældigt. Vi ser gennemgående i vores materiale en kønsmæssig forskel mellem drengene og pigerne, og som de to overordnede kønskategorier. En forskel, som oftere synes at bringe pigerne ind i en dyr position, hvor de skal betale med deres krop i en eller anden form for at være en del af et givet fællesskab. I ungeworkshoppen skriver nogle af de unge, at der er ”mange drenge, der søger status ved at score mange piger”. Samtidig gør det modsatte sig gældende for pigerne, som i høj grad synes at miste status ved at blive scoret eller selv at score mange drenge.

Gennemgående synes der på den måde at være relativt vide rammer for, hvordan drengene kan kaste sig ud i ungdomskulturen med dens afsøgninger af seksualitet og alkohol etc. Og modsat ret strikse normer for, hvordan og hvor meget pigerne kan kaste sig ud i det samme. Der tegner sig således – lidt fortegnet – et billede af, at pigerne på den ene side indgår som ’scoringobjekter’ i en del af drengenes bestræbelser på at opnå status i de ungdomskulturelle fællesskaber, og på den anden side skal de beskytte sig imod, og i for høj grad, at blive inddraget i disse bestræbelser for ikke at komme til at betale en for høj pris. Det går dog heller ikke, at pigerne helt undgår at indlade sig på det seksuelle. Som vi så det hos Alberte og Emma i del 2, kapitel 4, så er der snarere tale om et balanceringsarbejde, hvor man ikke skal slå sig så meget løs, at man bliver et ’tusindben’, men samtidig kan man heller ikke melde sig helt ud, for så risikerer man at blive stemplet som kedelig.

Pigerne er dog ikke alene om at indtage den dyrekøbte position, omend de ser ud til at gøre det oftere end drengene. For flere af de unge generelt beretter om, at der kan være gruppepres forbundet med at være i særligt grupperne, som kan føre til, at man ender med at betale en høj pris for at blive i fællesskabet. Det ser vi eksempelvis i grupper, hvor brugen af rusmidler, hærværk eller anden risikoadfærd fylder meget. Magnus, som går på efterskole på det tidspunkt, hvor vi møder ham, glæder sig over at være kommet lidt væk fra en gruppe drenge, som fyldte meget for ham derhjemme:

Det er nogen, som jeg måske ikke har lyst til at hænge lige så meget ud med, men som jeg alligevel har hængt okay meget ud med-agtigt. Det er lidt de ting, de laver. Altså går rundt og laver noget hærværk og sådan noget. Og så ryger de lidt og sådan, det er der selvfølgelig mange, der gør, men ... og så bliver man sådan, altså, så spørger de lige, om man vil have noget, sådan der ... (Magnus, 16 år)

Den gruppe, som Magnus fortæller om, samles om at lave aktiviteter, som Magnus har det dårligt med og ikke har lyst til at tage del i. Men som han alligevel bliver trukket ind i, når han er i gruppen, fordi det er det, gruppen samles om. Som vi beskrev i del 3, kan grupper, som samles om fælles aktiviteter på den måde, også trække de unge i en retning, de ikke ønsker. Dette understreges af, at Magnus senere i interviewet forklarer, at det kun var den gruppe, han kendte, da han startede på en ny skole, og han havde brug for dem som rygstød i den nye sammenhæng. Derfor blev det særligt svært for ham at bryde med gruppen og de praksisser, som han ikke ville være en del af. Noget, som først lykkedes, da han startede på efterskolen.

Mange af eksemplerne på dyrekøbte positioner knytter an til særligt grupperne og de løse forbindelser, men hos flere af de unge finder vi også en dyr position i de nære venskaber. Naja fortæller om en veninde, som hun er endt med at forlade, fordi prisen blev for høj:

Hun er meget, øhm, kontrollerende og har altid også sådan lidt gerne ville bestemme over alt og alle (...). Da vi så kom i gymnasiet, der oplevede jeg virkelig, hvor meget hun gjorde det, og det ville jeg ikke finde mig i. (...) Så syntes hun, at jeg begyndte at opføre mig mærkeligt, og jeg syntes, at hun opførte sig mærkeligt, og når hun så skulle kontrollere mig, og jeg sagde så fra, så blev hun sur, øhm ... og når hun blev sur over det, så blev jeg frustreret over det og, og så kørte den jo ligesom bare. Men altså, jeg savner det venskab, vi havde engang. (...) Så vi havde et rigtigt, rigtigt godt og tæt venskab, og det savner jeg, fordi jeg har ikke rigtig nogen andre. (Naja, 19 år)

Naja beskriver, hvordan prisen for at være i et ikke-fungerende nært venskab ikke er én, som hun ønsker at betale, hvorfor hun bryder med vedkommende, til trods for at det langt fra er uden omkostninger. Hun mister således både adgangen til den fortrolighed, tæthed, tryghed etc., som karakteriserer det nære venskab, men i balancearbejdet ender det med at have for høj en pris. Den pris er særligt høj for Naja, fordi dette venskab var det eneste trygge fællesskab, som hun havde i grundskolen, hvor hendes skolegang, som vi fortalte i del 2, ellers har været præget af mobning og udenforskab. Men i dette venskab har hun haft en central placering, og måske er det derfor, at Naja er fortsat med at være i denne ulige relation gennem det meste af grundskolen og vælger først at bryde med veninden, da hun etablerer nye relationer i gymnasiet.

Opsamling: En dyrekøbt position

Generelt for den dyrekøbte position gælder det, at prisen ofte ikke er særligt synlig for andre end den unge selv, ligesom det kan være svært for den unge at skelne mellem, hvornår der er tale om en position i fællesskabet, som kræver en stor indsats, men ikke er for dyr. Og hvornår indsatsen modsat er for dyr i form af grænseoverskridelse, moralsk ubehag, mistrovisel etc. Grænserne er ikke nemme at trække, og det er bemærkelsesværdigt i vores materiale, at fortællingerne om den dyrekøbte position ofte bringes til torvs af de unge, når de har brudt med en position i et omkostningsfuldt fællesskab, fordi det netop viste sig at komme med for høj en pris. Mens de unge meget sjældent taler om nuværende fællesskaber som værende for 'dyre'. Noget peger altså på, at de unge først rigtigt får blik for den pris, de har betalt, når de kommer lidt på afstand.

Kapitel 17

En uforløst position

Den unge er også her positioneret i midterområdet af fællesskabet. Det, som er svært i denne position, er, at den unge ikke oplever at kunne realisere, udvikle og forløse sig selv gennem fællesskabet. Når vi møder unge i uforløste positioner, taler de ofte om, at de egentlig har det fint nok, men at de savner noget, som de ikke oplever, at fællesskabet kan give dem. Så den unge er altså ikke teknisk set ensom eller udenfor, men unge i uforløste positioner kan ofte føle sig ensomme i fællesskabet.

I del 4 i kapitlet om nære venner mødte vi Phillip, som længes meget efter at finde en nær ven eller vennegruppe, hvor han oplever at blive forstået, og hvor han kan være sig selv. Han fortæller, at hans venner egentlig forsøger at lytte, men han oplever bare ikke rigtigt, at de kan hjælpe ham. For ham kommer denne søgen efter en bedste ven til udtryk som et konstant savn, som han ikke rigtigt oplever at kunne gøre noget ved. Oplevelsen af ikke rigtigt at kunne finde nogen, man er helt på bølgelængde med, handler også om de unges søgen efter intimitet og autenticitet i deres relationer. Det kan være en evig jagt efter og på et sted, hvor fællesskaber kan bidrage med det, som man søger efter – og hvor man kan udfolde sig selv og realisere sit potentiale. Nedenfor fortæller Amalie og Maria om den samme oplevelse af, at de fællesskaber, som de har indgået i, ikke rigtigt kan give dem noget. De fortæller, hvordan de mange gange gennem deres barndom og ungdom selvvalgt har hægtet sig af fællesskaber, fordi de

ikke rigtigt oplevede at få noget ud af at være en del af de grupper, som de indgik i. De kom aldrig rigtigt helt på bølgelængde:

Amalie: Så det var mere – det var hårdere, det der med konsekvenserne af det.

Interviewer: Hvad mener du med det?

Maria: Det kunne jo godt være, at der var en periode lige mellem – før man fandt nogle nye fællesskaber.

Interviewer: Okay. Ja.

Amalie: Så kunne man jo godt føle sig lidt alene med det. Det var ikke, fordi jeg sådan sad og ikke havde nogen at snakke med. Jeg havde altid nogen at snakke med, men det var ikke sådan ... at jeg havde nogen, hvor jeg sådan følte, at vi var på samme bølgelængde. Så der var altså nogle ... perioder, hvor jeg ikke helt følte ... at jeg havde nogen at være sygt meget på bølgelængde med.

Interviewer: Hvor du ligesom skulle finde nogen?

Amalie: Ja, lige præcis. Og så fandt jeg så nogen, som jeg så kunne være det med igen, og så skete der noget andet, og så hoppede jeg videre og sådan noget ... (Amalie, 18 år, og Maria, 16 år)

Selvom Amalie og Maria altså gennemgående er lykkedes med at etablere og finde plads i nye fællesskaber, så var det svært at finde et sted, hvor de virkelig oplevede at kunne passe ind. Og mens bruddene altså er selvforanstaltede, så er det en hård omgang at skulle bryde med etablerede fællesskaber og etablere nye. Det kræver en stor indsats, og man hører ligesom ikke til nogen steder i en periode. Mens det i disse unges fortællinger lyder som en ret uddramatisk proces at søge efter sit sande fællesskab, så skal det understreges, at det kan skabe en grundlæggende ensomhed og rodløshed hos de unge, som har denne oplevelse af ikke at have de helt rigtige fællesskaber. Oplevelsen kan endvidere forstærkes af, at de brud, de unge forårsager for at kunne vende sig mod nye fællesskaber, langtfra altid resulterer i, at de faktisk lykkes med at finde nye fællesskaber, hvor de oplever sig selv som værende mindre fastlåste. Nedenfor fortæller Caroline, hvordan hun ved gymnasieopstarten fravalgte et venskab, som hun

oplevede forhindrede hende i at etablere de nye fællesskaber, som hun håbede ville opstå i gymnasietiden:

Jeg tror også mere, at det var én selv. At det gik op for én, at man ligesom selv bliver nødt til at fraskille sig fra det, man kendte, ik'? Ja, især med mig, med det der i 1.g, altså jeg var ligesom bare nødt til sådan at indse, at hvis jeg gerne ville have lidt større, sådan, fællesskaber på skolen især, så blev jeg ligesom nødt til at sige nej til det, jeg kendte i forvejen, ik'? (...) Det var altid bare os to sammen, ik'. (Caroline, 18 år)

Den unge i citatet oplevede, at hun i sit nære venskab kom til at lukke sig om sig selv og dermed afgrænse sig fra de andre på gymnasiet. Venskabet gjorde hende usynlig for de andre. Derfor valgte hun at flytte klasse og adskille sig fra den nære veninde. Dette i forventning om, at hun dermed kunne tvinge sig selv til at skabe nye relationer. Dette afspejler også de unges forventning om, at gymnasiet skal være den tid, hvor de etablerer mangfoldige fællesskaber og særligt bliver en del af de løse relationer på gymnasiet. Men for Caroline er det dog stadigvæk ikke rigtigt lykkes på det tidspunkt, hvor vi møder hende i slutningen af gymnasietiden. Hun indgår i en lidt større gruppe. Men oplever stadigvæk ikke i særligt høj grad at have adgang til gymnasiets løse forbindelser.

For nogle af de unge er denne oplevelse af at være i en uforløst position også knyttet til den søgen mod de populære grupper, som er central for de unge, som befinder sig i de dyrekøbte positioner. Men for de unge i uforløste positioner gør det sig ofte gældende, at de indgår i fællesskaber, som ikke er blandt de mere populære. Det er grupper, venskaber og endda løse forbindelser, som ikke har nogen særlig status eller omdømme, som ikke er specielt sjove eller festlige, og i det hele taget er ret anonyme. Mens de unge i de dyrekøbte positioner betaler for meget for at være med i de populære fællesskaber, så oplever de unge i uforløste positioner, at de ikke kan forløse det ungdomsliv, som de gerne vil leve, gennem de fællesskaber, som de er positionerede i. Det koster dem ikke noget, men de får heller ikke rigtigt noget igen.

Den uforløste position optræder næsten altid i det, som man kunne betegne som tvungne fællesskaber. Det vil sige de fællesskaber, som de

unge automatisk indgår i i klassen og på skolen. Det er kontekster, hvor de unge skal være, og hvor de er nødt til at tage del i de fællesskaber, som er mulige for dem der. I vores arbejde med bogen har vi mødt en række unge, som ikke oplevede, at de kunne være sig selv i klassen. Elisabeth, som vi mødte i del 3, kapitel 9, fortalte, hvordan hun laver sig selv lidt om, når hun er sammen med sine fire veninder i skolen. Når hun er sammen med dem, bliver hun stille og usikker, fordi hun ikke rigtigt føler, at hun er "ligesom dem". Modsat oplever hun ikke, at hun er nødt til at "lave om på sig selv" med de venner, som hun har i digitale spilfora på forskellige 'discords'. Elisabeth er altså med i en gruppe i sin klasse, hvor hun ikke rigtigt kan udfolde den lidt vilde side af sig selv, som hun godt kan lide: "Den der person, som sidder og råber indover spillet af dem". For de unge, som oplever at være i en uforløst position, handler det altså også om, at der er nogen sider af dem selv, som de ikke kan vise, og måske nogen interesser, som de ikke kan få bragt i spil, og det skaber en følelse af uforløsthed og måske fastlåsthed i nogen roller, som de ikke rigtigt trives i. Men i lighed med Elisabeths gamer-fællesskab taler flere unge om at overvinde denne fastlåsthed ved at etablere alternative og mere selvvalgte fællesskaber i deres fritidsliv eller bare med eleverne i parallelklassen.

Opsamling: En uforløst position

I vores studie fylder denne uforløste position mest for individuelle unge i deres grupper eller nære venskaber. Men fra ungdomslitteraturen kender vi også til fortællinger om ungegrupper, som opleves som uforløste. Det kan være ungegrupper på landet, hvor de unge oplever at rejse fra deres lokale fællesskaber og søge nye fællesskaber i byen i håb om at kunne udfordre og udvikle sig selv. Den uforløste position hænger tæt sammen med de idealer, som vi beskrev i del 3. Det uforløste drives af en forestilling om, hvordan ungdomslivet skal være, og når ungdomsfællesskaberne ikke kan forløse de unges søgen efter autenticitet, deres orientering mod festlighed og deres behov for at have spændende fælles interesser og aktiviteter, så kan der opstå en følelse af ensomhed eller en rodløshed hos de unge – og det kan blive til en evig jagt efter og på det fællesskab, der kan bidrage med det, de søger efter, og hvor de synes, at de kan udfolde sig selv.

Kapitel 18

En utryg position

Med den utrygge position i et fællesskab forlader vi midterområdet i fællesskabscirklen og bevæger os mod kanten. Den utrygge position handler om ikke at føle sig sikker og tryk ved ens plads i fællesskabet, men derimod at skulle kæmpe for den – at skulle byde sig til, koble sig på, gøre det 'rigtige' uden at gøre for meget eller gøre noget forkert etc. Den utrygge position er således en, hvor man hele tiden er på arbejde for at fastholde sin plads eller skabe sig en vej ind i fællesskabet. De unge i workshoppene beskriver det som, at man i den position skal være en "people pleaser. Man skal fornøje de andre", og at man kan være "utilpas, når man er ny eller anderledes".

Mange af de unge i undersøgelsen fortæller, at de indgår i fællesskaber, hvor de godt tør opsøge, spørge, tage initiativ etc. og i et vist omfang frit kan sige til og fra (til for eksempel hash, grove jokes og ikke at gå op i skolen), uden at det går ud over deres position og stabile plads i fællesskabet. Og det er netop denne tryghed, der er fraværende i den utrygge position, hvor adgangen og positionen i fællesskabet ikke er givet. I del 4 mødte vi Noah, som fortalte, hvordan han er usikker på, hvordan han kan passe ind i de løse forbindelser på sit gymnasium. Han arbejder hele tiden med balancen mellem at være sig selv og slappe af og så at arbejde hårdere på at passe ind, så han kan være mere med. Noget af den samme oplevelse har Bertram på sin efterskole. Han har gået i en meget lille folkeskoleklasse og har svært ved at navigere i det store flydende fællesskab på efterskolen:

Jeg tror måske, det er meget fedt for mig at være i sådan en lille gruppe. Så har man jo sine venner, og dem er man bare venner med, og dem kan man stole på ... her, hvor alt er sådan lidt mere flydende, så får jeg også nogle gange sådan en frygt for, at, at der er nogen, man sådan falder ud med. Altså nogen af dem, som man godt kan lide og tænker, at man er gode venner med. Men altså sådan, der kan være ret mange, de er sure på, og så kan jeg bare sådan få en frygt for, at der kan være nogen, der er sure på mig (...) (Bertram, 16 år)

Flere af de unge i utrygge positioner snakker i tråd hermed om, at de ofte er bange for at blive ekskluderet af fællesskaber, som er vigtige for dem. Men også konkret bange for at sige eller gøre noget forkert i en gruppe. Men de unge i utrygge positioner gør også en hel masse ting for at mindske utrygheden og for at netop søge at skabe sig en plads i fællesskabet. Bertram fortæller, at han egentlig er lidt stille og introvert, men at han virkelig prøver at være sjov og sarkastisk, for det kan de andre godt lide. Den usikkerhed, som kan opstå hos de unge omkring at have plads i de løse forbindelser, er også i den grad til stede for mange unge i deres grupper. Line fortæller, hvad hun gør for at komme med i det ridefællesskab, som hun gerne vil være med i i sin fritidsklub:

Der har jeg det også sådan for eksempel, hvis vi skal ud på en tur eller sådan noget, så lader jeg alle få deres førstevalg af heste, så skal jeg nok tage det, der er tilbage. Men jeg tror måske også, det kan være lidt en dårlig side. Altså jeg giver utroligt meget af mig selv til alle andre, men det er begrænset, hvor meget jeg får tilbage igen. For eksempel hvis nu jeg er en halv time forsinket på grund af min bus eller sådan noget, og jeg så skriver til nogen, så tit er folk sådan, 'ej, men, det kan jeg altså ikke lige', hvorimod hvis de spørger mig, så er jeg sådan, 'selvfølgelig, så venter jeg bare med at ride, så gør jeg lige din hest klar først', også selvom min hest, den er klar til, at jeg bare hopper op på den. (Line, 18 år)

Line gør sig således alle mulige anstrengelser for at komme ind i fællesskabet med de andre unge på rideskolen. Hun lader de andre komme først, venter på dem etc. Og selvom hun oplever sig svigtet, når ingen venter på hende, så kan hun ikke se andre udveje end at fortsætte i den position. Flere fortæller på samme måde om, at de nærmest overkompenserer i form af at gøre alt det sure arbejde for at være med. Philippa på 14 år, som vi mødte i del 4, fortalte, hvordan hun oplever, at hun hele tiden må være på tåspidserne for at sikre sig en plads i periferien af den gruppe, hun "sådan snakker med normalt" i skolen: "Altså man skal være sådan på, hvis man gerne vil ind i gruppe med dem, man sådan snakker med normalt. Så jeg skal være hurtig, hvis jeg skal nå med ind i deres gruppe". Så selvom Philippa oplever et vist tilhør til gruppen, så er hun på ingen måde sikker på at få en plads, når der laves gruppearbejde, spises frokost eller andre af hverdagens gruppeaktiviteter. Her skal hun være hurtig til at byde ind med noget, og hun fortæller da også, at hun har forskellige strategier. Eksempelvis kan hun tilbyde at skrive referat af gruppens arbejde eller fortælle højt, at hun har læst lektier og har godt styr på den tekst, som skal analyseres. Dette mønster går igen hos mange af de unge, som er i en utryk position.

Mønstret i den utrykke position er også, at jo længere ude i periferien af fællesskabscirklen, at den unge oplever at være, jo større skal investeringen og den indsats, som den unge skal yde for at få lov til at være med, være. Alberte, som går i grundskolen, fortæller i det følgende citat om, hvordan hun meget sjældent bliver inviteret med, når de andre fra klassen fester i weekenderne. Men som Alberte fortæller, så lykkes det nogle gange for hende at blive inviteret med, hvis hun har noget godt nok at byde ind med. Her fortæller hun om at skabe kontakt til nogle drenge, der kan komme med til festen:

På et tidspunkt, så snakkede de om at holde fest og sådan noget, og så var næsten alle pigerne uvenner med drengene, og så havde de jo ikke nogen andre drenge at invitere. Men så kendte jeg en hel masse og sådan noget, og så var det jo lige pludselig mega-fedt og sådan noget, at jeg kunne

komme og sådan noget, fordi så kendte jeg jo alle dem, jeg kunne tage med og sådan noget. (...) Nu er de blevet venner med drengene igen, og så bliver man ikke inviteret længere. (Alberte, 15 år)

Adgangen til festfællesskabet var således kun kortvarig for Alberte, for de andre piger finder tilbage til deres 'egne' drenge igen. For Alberte såvel som andre af de unge i utrygge positioner vedbliver de altså på den måde med hele tiden at skulle arbejde på at være interessante nok til, at de bliver inviteret med til fest, hvilket over tid gør dem stadigt mere usikre på, om de egentlig er cool nok til at feste og gode nok i det hele taget. Således betyder de processer, der finder sted i relation til de unges bevægelser ind og ud af forskellige positioner, i høj grad noget for, hvordan det slider på den unge, og der kan således i disse tidslige processer være bevægelser i både positiv og negativ retning. Endnu et eksempel på en bevægelse i en negativ retning finder vi i det følgende citat, hvor Maja bevæger sig fra en tryk position i et skolefællesskab og over i en mere utryk position:

I starten, ja, under venskabet, der turde jeg mere at byde ind på ting. Jeg turde sådan ligesom spørge sådan, 'ej, skal vi være sammen?'. Men så til sidst dér, da hende den nye pige startede, så følte jeg, det var mere sådan, hvis jeg skulle spørge om noget for eksempel, om vi skulle være sammen eller tage på stranden, eller hvad ved jeg, der turde jeg ikke rigtigt, fordi jeg var bange for, de ville være sure ... Eller hvad ville de nu tænke om mig. (Maja, 14 år)

Som Maja beskriver, kan den utrygge position også opstå, når der sker skred og bevægelser i de fællesskaber, som de unge indgår i. Den ene dag kan den unge have en tryk og stabil plads i et fællesskab, og det både som et stabilt medlem og som én, der er med til at bestemme, hvad man laver sammen. Og så kan der pludselig ske forskydninger; i Majas tilfælde, fordi der starter en ny pige i klassen, som vender helt op og ned på relationerne og efterlader Maja et helt nyt og utrygt sted.

Opsamling: En utryg position

I den utrygge position ser vi således, at der bruges uforholdsmæssigt meget energi på at kunne fastholde ens plads i et fællesskab. Ligesom at der er et konstant nærvær af usikkerhed i forhold til, hvordan ser det ud om lidt – for, 'hvordan ser min plads så ud'? Eksemplerne i den utrygge position vidner på godt og ondt om den store bevægelighed og omskiftelighed i mange af de unges fællesskaber. Mange positioner i fællesskaberne forandrer sig hele tiden, særligt på gruppeniveau og i de løse forbindelser, og kan derfor konstant ændres og skubbes til, når der skal laves nyt gruppearbejde, nye holddelinger, nye institutionelle overgange etc. Derfor taler næsten alle unge i studiet om fra tid til anden og i forskellige fællesskaber at opleve at være i utrygge positioner. Men det er, når den utrygge eller perifere position er netop den, som en enkelt ung tildeles igen og igen, at usikkerheden og arbejdet bliver for hårdt, og mistrivslen begynder at dukke op.

Vi forlader nu den utrygge position for i stedet at nærme os endnu en position i periferien af fællesskabskirklen.

Kapitel 19

En usynlig position

Den usynlige position befinder sig som nævnt i periferien af fællesskabet. Den stiller skarpt på dér, hvor enten en ung eller en gruppe oplever at blive usynliggjort i et fællesskab, hvad enten det er i de løse forbindelser eller grupperne, hvor den usynlige position træder særligt frem. Det hænger ikke mindst sammen med, at det at være usynlig kan være særligt vanskeligt i en tid, hvor det ungdomsliv, der tillægges værdi og status, er alt andet end usynligt. Det skal helst være så udadvendt, sjovt og festligt som muligt, som vi har været inde på i del 3.

De unge i workshoppene har talrige beskrivelser af at være for usynlige: "Man er et spøgelse", "man tror, man skal være med, men så snakker ingen til én", "man sidder bare ovre i hjørnet (i klassen i frikvarteret, red.), og ingen kommer over til én", "man skal finde på noget at sige hurtigt, ellers så er man ude (af en samtale til fester eller i frikvartererne, red.)", "man prøver at lave aftaler med folk, og så aflyser de", "man bliver droppet i en samtaletråd, fordi der kommer en vigtigere person til", "man er med i en gruppe, men alligevel ikke rigtigt med, for ingen svarer én. Kun de andre svarer hinanden", og "når der skal tages et billede af en sjov situation, så er man altid den, der tager billederne, og aldrig den, der er med på dem".

Starter vi i de løse forbindelser, fortæller en gruppe unge piger, hvordan de faktisk, og det ikke selvsagt, er helt uden for festfællesskaberne med relation til deres skole. De fortæller, hvordan de nægtes adgang til fester og sommerhusture af de andre piger i deres klasse:

Emma: Det er bare sådan, de tre-fire piger-agtig, og sådan, så holder de fester og tager i sommerhus og sådan noget, og der er man slet ikke inviteret. Så inviterede de alle drengene fra klassen, og så sidder man de der seks piger, der ikke er inviterede, og de holder fester sådan hver weekend, og man er ikke selv inviteret.

Sofie: Mm, men man kan godt snakke med dem i skolen og sådan noget, men vi bliver ikke inviteret. (Emma og Sofie, 15 år)

Som Emma og Sofie fortæller, snakker pigerne sammen i skolen, men når det kommer til festlige arrangementer, bliver de ikke inviteret. Måske afkodes de ikke som lige så sjove og festlige, og arrangørerne vil hellere have drenge med, så pigerne bliver fravalgt. I del 2 beskrev vi, hvordan de ungdomskulturelle overgange betyder, at mange helt unge oplever at blive ladet tilbage af de venner og kammerater, som er hurtigere og vildere, idet de begynder at orientere sig mod ungdomslivets fester, alkohol og sex. Emma og Sofies oplevelse af at være blevet usynliggjorte i en folkeskoleklasse, hvor nogle orienterer sig mod fester, og andre er ladet usynlige tilbage, er dermed udtryk for en usynliggørelse, som mange unge oplever i denne overgang. Men som ikke desto mindre fylder utroligt meget for de unge i denne periode og kan betyde, at de for en periode kan opleve at stå uden for deres tidligere fællesskaber. Nogle i en gruppe, som Emma og Sofie, mens andre står helt alene.

En anden måde, som de unge taler om at opleve ikke at blive set og dermed være på kanten af fællesskabet, er, når de indtræder i en ny gruppe. En gruppe unge fortæller om gymnasiets valgfagstimer, hvor de bliver sat i grupper sammen med elever fra andre klasser, som de ikke kender så godt:

Kamala: Det er sådan lidt akavet (let fnis). Fordi, altså man skal jo stadig være på og sådan klar, men der er ikke rigtig nogen, der sådan snakker til én, man sidder bare og er sådan lidt ... venter på, de snakker til én, men det gør de jo ikke.

Johanne: Man nikker lidt med hovedet.

Frederikke: Ja, sådan, sidder egentlig bare ... og er der.

Johanne: Altså man er jo i en stor gruppe, og så lader man jo, som om man er en del af det. Men der er bare ikke rigtig

nogen, der sådan henvender sig til én, fordi man i princippet er lidt ligegyldig i gruppen. Eller sådan et eller andet.

Kamala: Og man føler sig som den der plus one. (Kamala, 18 år, Johanne, 19 år, og Frederikke, 18 år)

I denne gruppe af unge kender de alle den fornemmelse, som det er at skulle indgå i denne type af gruppekonstellation med gode miner og ikke lade det skinne igennem, at man faktisk gerne vil inviteres ind, og at man egentlig ville ønske, at der var nogen, som henvendte sig til én, så man blev et mere legalt medlem af gruppen. I stedet sidder man og nikker lidt og lader, som om man er med i gruppen. Faktisk er man jo en del af en stor gruppe, men som Kamala, Johanne og Frederikke forklarer, så er man egentlig bare lidt ligegyldig for den. Man bliver ikke set, og man kunne lige så godt ikke være der.

Denne situation minder på nogle måder om den opstart, som de unge er igennem, når de eksempelvis starter på efterskole, på en ungdomsuddannelse eller lignende. Forskellen er dog, at gymnasiets valgfag ofte går på tværs af allerede stabiliserede fællesskaber, mens alle i for eksempel gymnasieopstarten vil være nye i forhold til konteksten og dermed ikke allerede vil have dannet grupper. Men det kan give et indblik i, hvor svært det kan være at skifte skole, klasse og komme ind et sted, hvor folk kender hinanden på forhånd, hvis man ikke selv kender nogen. Eller bare, hvis man er langsommere til at fortætte sig for eksempel i gymnasieopstarten. Når alle andre finder sammen, og man prøver at være med, holder sig til, men ikke rigtigt bliver lagt mærke til. Den usynlighed kan bide sig fast og placere de unge i en usynlig position over lang tid. Anna fortæller således, hvordan hun aldrig rigtigt er lykkes med at komme ind i sin hjemmegruppe; den gruppe, hun bor i hus med på efterskolen:

Der bliver aldrig ventet på mig i min hjemmegruppe, de går ligesom bare, og så løber jeg altid lidt efter eller sådan. Ellers så står jeg og venter og skal virkelig sørge for at være klar, hvis jeg skal følges. Og jeg går altid yderst, hvis vi går tre eller fire eller fem, jeg går altid yderst, ik'? Og sådan går virkelig bare ved siden af, sådan jeg kunne lige så godt gå langt bag dem eller langt foran dem, ik'? Sådan har jeg det egentlig bare vir-

keligt ofte med dem, sådan jeg kunne lige så godt ikke være der, sådan de ser mig ikke. Det er ikke, fordi at de ikke vil have, jeg er der, de er ligeglade. Altså hvis jeg siger noget, så er jeg ikke engang sikker på, at folk gider at lytte og sådan. Det er sådan de værste situationer. (Anna, 17 år)

Usynligheden består her af, at Anna oplever, at hun faktisk lige så godt ikke kunne være der. Hun er ikke i vejen, hun fylder ikke for meget – hun er bare usynlig. Og sådan har det været længe og ofte. Der er således tale om en markant ulige relation, hvor hun giver mere, end hun får igen, som vi også kender det fra den utrygge position.

Vender vi blikket mod det digitale rum, bliver usynligheden paradoksalt nok endnu mere synlig. For mens man i det fysiske rum kan ses, selvom man oplever at være usynlig, så er man helt usynlig i de digitale tråde, som man ikke inviteres til at tage del i. De digitale rum er ofte der, hvor de unge aftaler og koordinerer de fælles aktiviteter uden for de institutionelle kontekster, og det er også her fester og sammenkomster dokumenteres, vises frem og kommenteres. Det kan også være tråde og Snapchat-grupper, hvor ingen svarer én, eller hvor man ikke er inviteret med, der kan prikke til den usynlige position.

Fortællingerne omkring den usynlige position varierer fra unge, der i høj grad oplever at blive tildelt en usynlig position og oplever det som svært, sårende, udstødende etc. Men der er også modsatte fortællinger, hvor den usynlige position beskrives som 'normal' og som noget, alle har prøvet:

Interviewer: Men kan man være ude for at skrive noget, hvor der så ikke er nogen, der svarer?

Asma: Ja, mand, det har jeg været ude for.

Aisha: Ja, det har vi alle sammen oplevet. (Asma og Aisha, 16 år)

Den usynlige position kan således, som med de andre positioner, være helt uproblematisk og måske endog en ønsket position, hvis det drejer sig om et fællesskab, som ikke er så betydningsfuldt for den unge. Men får man igen og igen ufrivilligt tildelt den usynlige position i fællesskaber, der er vigtige for én, så begynder det at nærme sig noget, man kunne kalde

for tavs mobning. Og netop det med, at den usynlige position begynder at bide sig fast, beskriver Naja:

De var virkelig sammentømrede, ik'? Så der kunne jeg bare heller ikke komme ind. Det var ligegyldigt, hvad jeg prøvede, jeg kunne bare ikke komme ind, og de ville ikke have mig nogen steder ... og så endte det faktisk med, at de sidste tre måneder snakkede ingen til mig, overhovedet. Der var ikke nogen, der snakkede til mig overhovedet, jeg var hjemme hver weekend, jeg tog nogle gange hjem før weekenden, og jeg kunne ikke holde ud at være der. Jeg kunne sådan ligesom snakke til pigerne, og så kunne de ignorere mig, og så kunne de sidde og flække af grin lige foran ansigtet på mig, fordi de ikke svarede mig, ik'? (Naja, 19 år)

Opsamling: En usynlig position

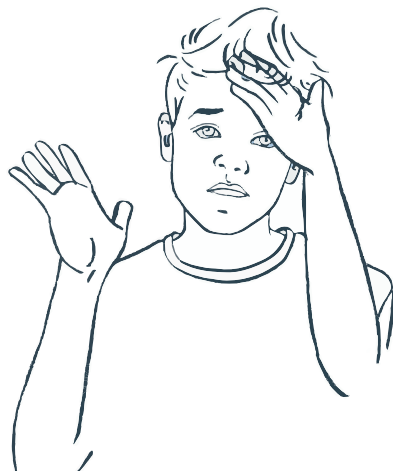
Den usynlige position kan være en uhyre udfordrende position, hvis den ikke er selvvalgt og strækker sig over tid eller gentages i fællesskaber, der er af stor betydning for den enkelte eller gruppen. Bider positionen sig således fast over tid, bliver den et markant negativt bidrag til den unges sociale trivsel.

Således finder vi, at den usynlige position, som nævnt, spænder fra en nærmest almen position, som alle kan opleve, til – når den er gentagende over tid – at være forbundet med stor mistrivsel.

Kapitel 20

En for synlig position

En for synlig position er en af de perifere positioner i fællesskabet med et helt modsat udtryk end den usynlige position, vi netop har hørt om. Det svære i den for synlige position består i, at man som individuel ung eller som gruppe netop er **for** synlig eller synlig på en måde, som man ikke bryder sig om. Det kan være, tøjet stikker for meget ud, en for frembrusende seksuel adfærd, en særlig hud- eller hårfarve etc. Det kan også være i form af rygter, bagtalelse eller mobning, hvor man gøres til genstand for en opmærksomhed, som man ikke ønsker. Som nogle af de unge fortæller i ungeworkshoppen: "Man kan blive dømt hurtigt", "omtale er både godt og skidt", "set skævt på mindretal" etc. Den for synlige position kan også tildeles grupper af unge, som andre unge ikke synes passer ind, eller som opfører sig på en forkert måde. Med den for synlige position befinder vi os igen i periferien af fællesskabet. Vi har at gøre med en i høj grad marginal position, som – når der er tale om fællesskaber, der er vigtige for de unge – kan være svær og gøre ondt.

Lad os starte med Caroline, som har hårde erfaringer med at blive for synlig. I folkeskolen har hun oplevet at måtte skifte det meste af sin vennekreds ud, fordi der opstod nogle rygter om hende, som voksede og til sidst fyldte i alle hendes sociale relationer. For selvom ry og rygter kan lyde noget bedaget og gammeldags, så er det faktisk noget, der går igen hos de unge, og som de italesætter som betydende for deres vej ind og ud af fællesskaberne. I vores gruppeinterviews fortæller Caroline, hvordan rygter

er noget af dét, der ville afføde de største negative konsekvenser i deres fællesskaber:

Interviewer: Hvis I nu forestiller jer, at der kommer en djævel ned på jeres gymnasium og ødelægger det sociale liv fuldstændigt for jer. Hvad skal den djævel gøre?

Caroline: Jeg vil sige rygter. Især, fordi jeg har oplevet det før. Så jeg ved, hvor meget dårligt det kan gøre for én selv, men også for alle andre. Det er bare det der med, at rygter er der rigtigt mange, der har lyst til at høre om. Det er 'uha, hun har gjort det her', men de gider egentlig ikke spørge personen selv. Og så kan det bare gå fra én fjer til fem høns, altså, på ... nul komma nul sekunder.

Interviewer: Så det er djævelen?

Caroline: Ja. Så jeg tror, hvis der starter rygter ... så tror jeg, folk ville ha' det virkeligt, virkeligt dårligt. Og ikke bare sådan ét rygte. Sådan der, rygter hver dag. (Caroline, 18 år)

Rygter er altså nærmest ukontrollabelt og kan blive forstærket i en tid, hvor sociale medier udgør en central del af unges hverdagsliv og kommunikationsformer. Rygterne afgrænses således ikke til en enkelt skole, men spredes nemt på tværs af eksempelvis skoler og byer.

Noget lignende er sket for Mille og Marie, som oplever, at de knap nok er 'trådt ind ad døren', før de bliver ramt af negative blikke og fortællinger, som nærmest går forud for dem selv. Som Mille og Marie fortæller om det lokalsamfund, som de begge kommer fra:

Marie: Du får hurtigt et dårligt rygte her i byen, altså det gør du virkelig. Det kan være den mindste ting. Det kan være sådan noget med, at du har mødt dem for første gang, og så har du ikke lige tænkt over, at du skal gå over og sige farvel eller sige hej, og så er du bare blevet stemplet, som om at 'du er bare', du ved, 'forfærdelig', ik'.

Mille: Men også bare allerede, inden de overhovedet møder én. Fordi de har hørt alle mulige rygter, der er, så er de bare sådan, de gider ikke have, jeg kommer. (Marie, 18 år, og Mille, 16 år)

Et ry eller et rygte præger, hvordan man forventes at være, og hvordan mulige nye relationer opfatter én. Som Mille og Marie fortæller, kan rygter gøre, at de andre ikke vil have én med til et arrangement. Rygterne kommer dem således i forkøbet og kan gøre, at de udelukkes fra fællesskabet. I de løse forbindelser kan rygterne således spredes og dyrkes og være afgørende for, hvilke positioner man som ung kan indtage i fællesskabet. Mille og Marie indikerer også, at der lader til at være nogle fællesskaber, hvor negative fortællinger har nemmere ved at opstå og gro, mens andre fællesskaber er mere rummelige og tilgivende. Det så vi også i del 3 i afsnittet om tillidsbrud og tilgivelse, hvor nogle unge oplever, at deres fællesskaber er tilgivende og kan rumme næsten alt. Mens andre oplever, at man aldrig med sikkerhed kan vide, om man pludselig bliver udsat for bagtalelse, og om det kan ende med, at man bliver udstødt af gruppen.

Som vi har set tidligere i bogen, udfører de unge kontinuerligt et intenst arbejde i forhold til at få adgang til og fastholde deres positioner i deres forskellige fællesskaber. Særligt i de løse forbindelser kræver en central placering, at man gør sig bemærket. Man skal vise, at man er der, og man skal kunne aflæse og markere sig på smag og stil og typisk også bidrage til sjov og festlighed. Men det kan være svært at aflæse og begå sig i forhold til de sociale normer, og disse kan også ændre sig hurtigt. Dermed risikerer man at træde ved siden af og gøre sig uheldigt bemærket. Positioner i fællesskaber er som sagt både noget, man indtager, og noget, man tildeles, og den for synlige position er tydeligvis en position, man tildeles. Det er andre unge, som bedømmer og dømmer nogle unge som skæve, forkerte og uønskede. Derfor møder vi ofte den for synlige position hos unge, som har gjort sig bemærket og fyldt i det fysiske og digitale rum på en uheldig måde. I del 3 mødte vi Lisa, som lige er flyttet til Danmark, og som ramte skævt, da hun kastede sig ind i festlivet på det nye gymnasium. Hun fortæller videre her, hvordan det blandt andet gik helt galt i relationen til veninderne:

Jeg har også kommet til at kysse med nogle drenge, hvor hun for eksempel havde haft noget med ham. Men det var sådan i tredje klasse eller noget, hvis jeg forstår det ret, og det vidste jeg slet ikke, og det finder jeg så ud af efter, pludselig. Altså den gruppe piger, de havde sådan været venner virkeligt læn-

ge, altså det havde været en gruppe i ret lang tid, så når jeg kommer ind i det, så, og er den nye og sådan noget, så bliver det sådan, så vendte alle ryggen til mig, og de snakkede ikke til mig, og jeg forstod ikke en skid, og så endte det med, at de pludselig bare sagde, 'jamen hvad, hvad fuck har du gang i og blablابلابل', og så blev der et stort drama ud af det, og så tænkte jeg, hvad okayokay ... (Lisa, 16 år)

Lisa kom altså til at kysse med den forkerte fyr til en fest og blev lagt for had af den gruppe piger, som hun havde etableret sit første sociale fællesskab med i Danmark. Da vi møder hende på gymnasiet, fortæller hun, at hun stadig får onde øjne og vendes ryggen til, når hun færdes på gymnasiets fællesarealer. Den forkerte handling er altså noget, som følger hende, og som både har haft store konsekvenser for hendes tilknytning til gruppen af piger, og som breder sig til de løse forbindelser, som hun indgår i på gymnasiet. Lisa har altså fyldt for meget og på en forkert måde, og det har fået 'fæle' konsekvenser, som har gjort det rigtigt svært for hende at være på gymnasiet.

I vores arbejde med bogen har vi også hørt om grupper af unge, som på samme vis bliver gjort for synlige på en uønsket og ubehagelig måde. Det er ofte unge, som adskiller sig ved deres fysiske fremtoning. I del 3 beskrev vi, hvordan unge markerer, hvem de er, og hvilke grupper de tilhører, både med deres stil og med statussymboler. Men på samme måde, som fremtoning og symboler kan markere tilhør i de unges løse forbindelser, kan det samtidigt også være definerende for, hvem der ikke kan passe ind. I del 3 mødte vi eksempelvis en gruppe unge på et gymnasium i en københavnsk forstad, som fortæller, at når man kommer fra deres gymnasium, så betragtes man af andre unge som "perker" og "sådan en hård type". Disse unge oplever, at de hurtigt bliver vurderet af andre unge og placeret i en særlig position, hvor de stikker uheldigt ud og bliver synlige på en ubehagelig måde.

Der er også mange unge, der oplever sig svigtet af nære venner, som misholder aftaler og bagtaler dem. De venskaber, som det foregår i, ender som regel med at gå i stykker. Det er dog ikke ensbetydende med, at de bliver glemte. Sådanne venner figurerer i mange fortællinger og kan være nogen, som de unge ofte har i deres tanker og længes intenst efter. Li-

gesom det kan være nogen, der på smertefulde måder fortsat optræder i hverdagen. Relationen er død, men den lever videre som en slags zombie-relation, der alligevel ikke vil dø. Elisabeth fortæller her om en veninde fra hendes tidligere grundskoleklasse, som fik manipuleret med Elisabeths venner, så de så hende i et dårligt lys:

Hun gik meget bag om ryggen på mig. Hun løj om mig, fortalte til mine venner, at jeg sendte hende dræberblikke, skubbede hende og alt muligt, og det havde jeg aldrig gjort! Så mine venner, de begyndte at skubbe mig væk-agtig. De ville ikke være venner med mig, hvis jeg var sådan dér. Sådan havde jeg aldrig gjort, ingen havde oplevet mig sådan. Hun sagde bare, jeg var sådan, for hun ville gerne have mine venner for sig selv. Hun havde siddet og bagtalt omkring mig, og de begyndte at mobbe mig meget også ... (Elisabeth, 16 år)

Da vi møder Elisabeth, har hun for nyligt flyttet skole, blandt andet på grund af den dårlige relation til denne pige-gruppe. Oplevelsen sidder stadig i hende, og hun har netop hørt, at pigen i centrum i forhold til bagtaleriet overvejer at flytte til hendes nuværende klasse, og hun er bange for igen at havne i det dårlige lys; det vil sige den for synlige position, som hun før har oplevet at være i. Elisabeths historie understreger igen, hvordan de for synlige positioner kan forfølge de unge og vedblive at sætte sig igennem, selv når unge flytter skole eller på andre måder søger at bryde med positionen.

Opsamling: En for synlig position

En for synlig position handler om unge, der tiltrækker sig en negativ opmærksomhed, som skubber dem ud i periferien af ungefællesskaber i deres hverdagsliv. Det kan være relationer, hvor de tidligere har indtaget en central position, som de ikke længere kan indtage, fordi de undermineres af rygter og bagtalelse. Det kan også handle om relationer, de ikke nødvendigvis har været en del af, men som til stadighed markerer en grænse over for dem, fordi rygter og bagtalelse forfølger dem ud i de løse forbindelser i deres hverdagsliv. Disse unge kan føle sig fanget i fortællinger om, hvem de er, som kan hindre deres adgang til at deltage i fællesskaber med

andre unge. Og i det omfang de deltager, er det som delvist uønskede i positioner i periferien af fællesskaberne. Da disse unge ofte oplever at være blevet uretfærdigt behandlet og svigtet af omgivelserne, og som på forhånd stemplede og 'illegitime', kan det være særdeles svært at vende situationen.

Hovedpointer

Svære fællesskabspositioner

I denne sidste del af bogen stiller vi skarpt på dér, hvor ungefællesskaber særligt gør ondt. Vi har med et analytisk blik inspireret af positioneringsteori (Davies & Harré, 1990; Søndergaard, 2006) fremanalyseret seks forskellige positioner på baggrund af de unges fortællinger om netop, hvad der er svært og gør ondt. Det er vigtigt at være opmærksom på, at alle positionerne befinder sig inden for, eller på kanten af, fællesskaberne, og dermed ikke siger noget om det at stå helt uden for et fællesskab.

Som det er fremgået af kapitlerne, er der stor forskel på de seks positioner i forhold til, hvad der kan siges at være svært og gøre ondt i hverdagslivet – og hvad der rummer henholdsvis opbyggende og nedbrydende processer. Hvor de tre første positioner potentielt rummer både opbyggende og nedbrydende processer, så udspiller der sig alene nedbrydende processer i relation til de sidste tre positioner.

Vi trækker her i afsnittet med hovedpointer på kapitlernes analyser ved at fremhæve en række pointer, der stiller skarpt på særligt de nedbrydende processer, der kan sætte sig som spor i de unges sociale trivsel eller mistrivsel. Sluttelig kommer vi, og som i de øvrige dele af bogen, med en række opmærksomhedspunkter i forhold til det videre arbejde i praksis med unges fællesskaber, ligesom opmærksomhedspunkterne herfra er tænkt med ind i bogens generelle opmærksomhedspunkter i del 6.

Et fællesskab, der er godt for en, kan være svært for en anden

Blikket på positionerne i fællesskaber afslører, at det er uhyre svært at betegne et fællesskab som enten godt eller skidt. Det har ellers fra starten

af dette forskningsprojekt været en ambition, men det analytiske arbejde har afsløret det som værende mere end svært at skulle opstille kriterier for, hvornår et fællesskab kan karakteriseres som enten det ene eller det andet. Snarere peger analyserne på, at det fællesskab, der fra én position kan være godt og give adgang til opbyggende processer og interaktioner, fra en anden position kan være forbundet med nedbrydende processer, der i sidste ende kan bidrage til social mistrivsel. Trivsel og mistrivsel afhænger med andre ord snarere af positionen, end af selve fællesskabet.

Det er sværest at være i udkanten af et fællesskab, men midten rummer også udfordringer

Typisk vil man tænke, at de positioner, der befinder sig i udkanten af et fællesskab, er de svære. Og det er de langt overvejende også, men samtidig peger analyserne også på, at der kan være svære positioner længere 'inde' i fællesskaberne. Men det, der kendetegner sådanne svære positioner i midterområdet – som er dørvogteren, den dyrekøbte og i mindre grad den uforløste position – er, at de giver adgang til **både** opbyggende og nedbrydende processer. Positionerne i midterområdet høster med andre ord også fællesskabets mange goder, samtidig med at de eksempelvis indgår i vanskelige dilemmaer, bærer et stort ansvar, betaler en høj pris for at være med eller indgår i hårde kampe om at være definerende etc. Det, der favner flere af midterpositionerne, er således, at de rummer en ambivalens eller dobbelthed, da de både giver og tager.

Det er yderligere væsentligt at få øje på, at det svære i flere af midterpositionerne synes at spidse til, jo mere vi nærmer os det populære og de øverste 'lag' i de ungdomskulturelle hierarkier. For det er her, vi ser, at særligt den pris, der skal betales for at være med, kan være endog meget høj. Dette gælder dog i mindre grad for den uforløste position, som ofte indgår i fællesskaber, som ikke er blandt de mere populære. De betaler således ikke i væsentlig grad nogen særlig pris, men de får heller ikke rigtigt noget igen.

Risiko for mistrivsel opstår, når man er truet på sin plads i fællesskabet

Ser vi samlet set på de positioner, der befinder sig i udkanten af fællesskabet – altså den utrygge, usynlige og for synlige position – så er det positioner, der alle på hver sin måde leder til nedbrydende processer uden samtidig at give adgang til de opbyggende. Det er således i de positioner, at vi ser de nedbrydende processer dominere, og hvor der hele tiden skal arbejdes for ens plads, fordi pladsen i fællesskabet langt fra er givet.

Når pladsen i fællesskabet på den måde er på spil, kan positionerne på kanten rumme truslen om eksklusion og udelukkelse fra fællesskabet, ligesom de kan tale ind i en mere ontologisk usikkerhed omkring retten til overhovedet at være til og have en berettigelse i sociale sammenhænge. Det er selvsagt ikke en risiko, der er til stede til enhver tid i alle fællesskaber med nedbrydende processer, men som vi skal komme ind på i det følgende afsnit, så åbner positionerne på kanten op for social eksklusion og mistrivsel som en mulighed.

Opmærksomhedspunkter

Svære fællesskabspositioner

Vi når her frem til de opmærksomhedspunkter, som vi på baggrund af undersøgelsens analyser og de inputs, som vi har fået fra netop de unges og de fagprofessionelles respektive workshops og generelle bevægelser i ungdomsfeltet, har formuleret i relation til denne del omhandlende, *når fællesskaber gør ondt*.

Opmærksomhedspunkterne her adskiller sig fra de øvrige i bogen ved at lægge sig tæt op ad de individuelle kapitler i denne del fremfor at gå på tværs. Dette skyldes vigtigheden af at have blik for de forskellige positioner hver for sig. Som med opmærksomhedspunkterne i de øvrige dele af bogen, samles også disse i nogle generelle punkter i del 6.

Dørvogteren: Anerkend det moralske dilemma, og kvalificér deres arbejde

- Anerkend, at de unge, som oplever dørvogter-positionen som moralsk udfordrende, reelt har det svært og har brug for hjælp til, hvordan de mest nænsomt kan håndtere udgrænsningsarbejdet i de fortættede fællesskabsformer. Hjælp dem i øvrigt med at skabe åbninger i de fortættede fællesskaber, når det altså er muligt.
- Understøt dørvogterne i det inkluderende og fællesskabende arbejde, som de foretager i de mere løse relationer. Mange ihærdige dørvogtere kan have stor betydning for at skabe inkluderende og rummelige fællesskaber.

Den dyrekøbte: Skab dialog om, hvor dyrt det skal være at være med

- Hjælp unge med at få blik for de normer og kulturer, som gør det for dyrekøbt at tage del i fællesskaber. Dette kan blandt andet gøres gennem arbejde med flertalsmisforståelser, dialog(er) om de forventninger, som knytter sig til kønsroller, og mere generelle forestillinger om ungdomslivets risikokultur.
- Hav en særlig opmærksomhed omkring unge, som ender i dyrekøbte positioner i overgangen mellem barndom og ungdom, hvor unge særligt er sårbare over for at overskride egne og andres grænser og mest ivrige efter at markere, at de er trådt ind i ungdomslivet og i den risikoadfærd, som de forbinder hermed.

Den uforløste: Pas på med forventninger om venskaber, og peg i nye retninger

- Nedjustér institutionelle selvfortællinger om at være en sikker vej til livsvarige venskaber. Unge, som befinder sig i uforløste positioner, er ofte drevet af høje idealer om, hvad deres fællesskaber skal tilbyde, og institutionelle selvfortællinger kan være med til at puste til sådanne idealer. Sæt eventuelt i stedet fokus på det samlede institutionelle fællesskab.
- Uforløste positioner kan også afhjælpes ved at udpege nye retninger for den unge. Flere unge i studiet, som har oplevet sig selv som værende uforløste i hverdagens fællesskaber, er lykkedes med at finde en plads i fællesskaber i 'hjørner af' eller uden for de institutionelle kontekster. Eksempelvis i foreningslivet, på arbejdspladser eller i lokale ungegrupper.

Den utrygge: Skab mulighed for en flerhed af fællesskaber

- Skab mulighed for, at unge har flere mulige fællesskaber at trække på i hverdagen. Det er særligt, når bestemte positioner binder sig til individuelle unge eller konkrete fællesskaber over tid, at udfordringerne vokser. Utryghed kan derfor mindskes, hvis en ung kan trække på en diversitet af fællesskaber.
- Arbejd med popularitetshierarkier i de lokale fællesskaber. Stærke hierarkier gør unge blinde for alternative muligheder for fortætninger. Et opgør med popularitetshierarkier kan give unge mod på at bryde med utrygge relationer.

Den usynlige: Hold særligt øje med de unge, der kan være svære at få øje på – også for de voksne

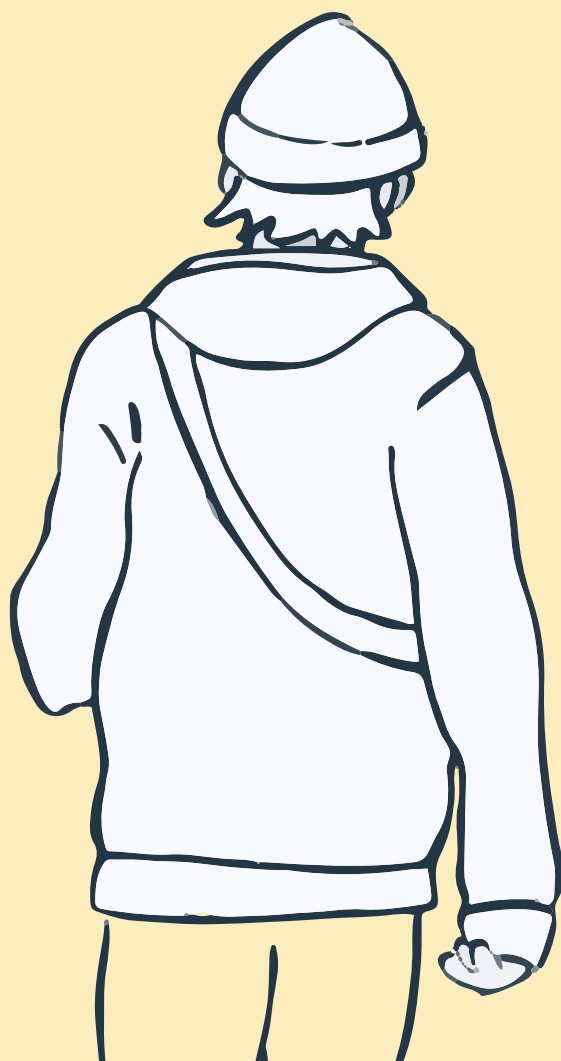
- Gør det til et fast opmærksomhedspunkt også at have øje for de mindre synlige unge både i faglige og sociale kontekster. Usynlige unge oplever sig også ofte usynlige i relationen til de professionelle.
- Undgå at gøre de usynlige unge til et problem og genstand for en fælles indsats. Arbejd i stedet kontinuerligt med altid at tilbyde faciliterede fællesskaber for alle unge. Det kan som eksempel være faste, roterende arbejds- og lektiegrupper, faste spisegrupper i kantinen og andre initiativer, som giver usynlige unge adgang til fællesskaberne uden at blive udpeget.

For synlige: Arbejd med snævre normalitetsforståelser og fordomme

- Arbejd systematisk og vidensbaseret med at skabe fællesskaber, der er båret af rummelige og inkluderende værdier og praksisser. Skab eksempelvis rammer om et åbent fordomsfrit møde ved opstarten, så snævre forforståelser og uheldige rygter ikke danner grundlag for mulige positioner.
- Understøt faciliteringen af mere forskelligartede fællesskaber. Det vil sige både fællesskaber, der er homogene (eksempelvis i relation til eksempelvis køn og etnicitet) såvel som heterogene fællesskaber, hvor man kan møde forskelligheder. Forskelligartede fællesskaber øger muligheden for at kunne indtage forskellige positioner og forebygger fastlåsnings i snævre normalitetsforståelser.

Generelle hovedpointer og opmærksomhedspunkter

Generelle hovedpointer

Vi mennesker er sociale væsner, der indgår i fællesskaber med hinanden i myriader af forskellige konstellationer. Blandt disse uendeligt mange fællesskaber finder vi ungdomslivets fællesskaber, som de udspiller sig mellem unge. Og det er netop disse fællesskaber, som denne bog har kredset omkring.

Med afsæt i de unges egne fortællinger folder vi her i bogen fire forskellige analytiske aspekter ud, som med hvert sit afsæt kaster lys over det store felt, som unges fællesskaber udgør:

- 1 Et første aspekt, som er at finde i del 2, handler om tid, og om hvordan ungefællesskaber forandrer sig over tid, og hvilke fællesskabshistorikker unge har med sig ind i ungdomslivets overgange.
- 2 Et andet, som er at finde i del 3, handler om de forestillinger og idealer, unge har om fællesskaber, og hvordan de bidrager til at forme unges syn på fællesskaberne med andre unge i deres eget liv.
- 3 Et tredje aspekt, som er at finde i del 4, identificerer forskellige former for fællesskaber, spændende fra helt brede og abstrakte fællesskaber over løse forbindelser og grupper til de helt tætte og nære venskaber.
- 4 Det fjerde aspekt, som er at finde i del 5, indkredser de positioner i ungefællesskaberne, hvor det i særlig grad kan være svært og gøre ondt at befinde sig for de unge.

Vi skal her afslutningsvis udpege de hovedpointer, der tegner sig på tværs af disse analytiske aspekter. For hvad er det, vi særligt skal forstå og have blik for, når vi skal forstå og arbejde med unges fællesskaber? Både når de gør godt, og når de gør ondt.

1. Hovedpointe

Fællesskaber med andre unge er helt afgørende for det gode ungdomsliv

Fællesskaber blandt unge er helt afgørende for gode ungdomsliv. Og trods det, at mange indspark i den offentlige debat har karakteriseret unge som individualister med fokus på sig selv og deres egne livsprojekter, så tegner bogen her et radikalt andet billede. Det er et billede af unge, som er helt og fuldt vævet sammen med andre unge i myriader af forskellige slags fællesskaber på forskellige niveauer.

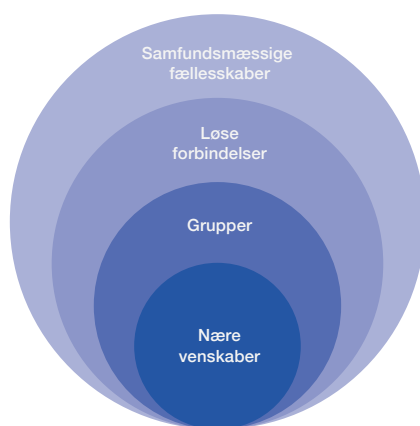
Konkret danner unge således identitet gennem det at interagere med andre unge i fællesskaber. De oplever, at de får adgang til at agere i verden, at fællesskaberne giver dem glæde, tryghed, oplevelser af at høre til og adgang til det 'sjove og gode' ungdomsliv. Det er her, at de afsøger billeder på, hvem, hvor og hvordan man kan være og kunne tænke sig at blive. Og det er her, de unge fortæller hinanden, og selv får fortalt, hvem de er og kan blive til. Samtidig er fællesskaber også strukturerende for hverdagslivet. Unge gør ting med hinanden, foretager sig ting, som fylder hverdagen ud og er med til at give den form og gøre den meningsfuld. Når denne interaktion mellem unge i hverdagen lykkes, oplever de unge, at de får adgang til opbyggende processer, der kan være med til at styrke deres sociale trivsel – og modsat, når interaktionerne mellem unge fører til nedbrydende processer, så kan det føre til social mistrivsel.

2. Hovedpointe

Ungefællesskaber er ikke én ting, men antager flere former

Der tales ofte om ungefællesskaber i generelle og overordnede vendinger. Men bogens analyser peger på vigtigheden af at gå til unges fællesskaber med større præcision, og der fremanalyses således fire forskellige fællesskabsformer på baggrund af de unges fortællinger. Det drejer sig om følgende former, som udfoldes i bogens del 4:

Figur 5: Simpel model over fællesskabsformer.

Hver fællesskabsform betegner sociale relationer, som på forskellige måder og i varierende grad spiller ind i ungdomslivet. Tættest på de unge – og dermed altså også den mest nære fællesskabsform – finder vi i de 'nære venskaber'. Dernæst fællesskabsformen 'grupper', som dækker over de talrige både frivillige og ufrivillige grupperinger, der indgår som en uhyre fyldende del af ungdomslivets fællesskaber. I et yderligere lag befinder 'løse forbindelser' sig. Det er her, vi finder det myldrende liv af unge, der færdes i samme ungdomskulturelle miljøer og institutionelle sammenhænge. Og yderst de samfundsmæssige fællesskaber, som karakteriserer helt overordnede fællesskabsformer som køn, social klasse, etnicitet etc., som også spiller ind i de øvrige lag i modellen.

3. Hovedpointe

Unge fællesskaber er allestedsnærværende og arbejdskrævende

Et yderligere træk ved nutidens ungefællesskaber er, at der knytter sig et ikke ubetydeligt 'arbejde' til dem. Langt størstedelen af de fællesskaber, som de unge indgår i, kan nemlig karakteriseres ved tre forhold, som på godt og ondt øger både den tid og den indsats, der skal kastes efter dem. Det drejer sig for det første om, at de færreste ungefællesskaber i dag er givne, og de derfor hele tiden kan forandre sig, hvilket kræver, at man er 'på' og holder sig til ilden. Og for det andet er fællesskaberne tendentielt tilgængelige for interaktioner 24/7 grundet særligt de sociale medier. Og sidst finder vi et stærkt ideal blandt de unge om at have mange og stærke fællesskaber i ungdomslivet. Alle tre forhold bidrager til at gøre ungefællesskaber til arenaer i unges liv, der skal passes, dyrkes og prioriteres, og det gerne dagligt og meget af tiden.

Arbejdet kan for nogen unge overvejende bestå i at etablere, opbygge, vedligeholde og fastholde de fællesskaber, de nærmest selvfølgelig oplever at glide ind i over tid, mens det for andre består i at kæmpe med svære positioner, mislykkede forsøg på opbygning af nye fællesskaber eller med at finde fodfæste i eller få adgang til fællesskaberne. Fælles for dem alle er, at processerne fylder godt op som et vedholdende og opmærksomhedskrævende 'arbejde', der fylder mange unges liv til bristepunktet, mens andre unge omvendt oplever at være tilskuere til de andres sociale liv og selv mangler relationer at fylde det ud med.

Ungdomsfællesskabernes store fylde giver anledning til at rette et yderligere fokus mod dem i dag, da de tendentielt må antages at kræve mere af de unge, og end tidligere, for at kunne få det til at fungere. For fællesskabs-mulighederne kan på den ene side siges at være måske større end nogensinde, men samtidig stiger også kompleksiteten og risikoen for, at det går galt. Både for dem, der presses af at være med i for meget, og dem, der står i periferien og presses af at være med i for lidt. Alt sammen noget, der kan kalde på behovet for større håndholdthed og voksenfacilitering – i samarbejde med de unge selv – i og omkring unges fællesskaber.

4. Hovedpointe

Stor betydning, stort omfang og perifer placering kan føre til social mistrivsel

Social mistrivsel knytter sig i bogens analyser sjældent til et enkelt forhold, en enkelt begivenhed eller en enkelt sammenhæng. Snarere peger bogens analyser på, at gunstige betingelser for social mistrivsel hænger sammen med tre forhold, som i større eller mindre grad kan spille ind. Disse forhold er: 1) Når der er tale om et fællesskab af stor betydning for den unge, 2) når svære nedbrydende processer har et stort omfang, og 3) når den unges placering i fællesskabet er perifer:

Figur 6: Figur over forhold, som i samspil kan føre til social mistrivsel for unge.

Starter vi øverst i venstre hjørne af figuren, ser vi, at social mistrivsel kan hænge sammen med betydningen af et givet fællesskab, således at hvis der er tale om, at det er et fællesskab, der tillægges stor vigtighed eller betydning af den unge, kan det spille ind på trivslen. Den store betydning kan hænge sammen med, at det er et populært fællesskab eller et fællesskab, som kan forløse de idealer, som tillægges stor betydning af den unge, men der kan også være andre grunde til, at et fællesskab er betydningsfuldt for den unge. Men betydning står langt fra alene, for også omfanget af det svære er centralt. For hvis vi bevæger os over i figurens højre hjørne, får vi øje på, at det også er centralt, når de nedbrydende processer udspiller sig over tid, eller når de gentager sig igen og igen eller spreder sig til flere fællesskabsformer eller arenaer i den unges liv, og at den sociale mistrivsel kan være en konsekvens. For ligesom de gode erfaringer fungerer som opbyggende processer, der over tid kan give sociale kompetencer og tro på egen formåen, så kan for mange nedbrydende processer, der strækker, spreder eller gentager sig over tid, modsat føre til, at unge slider på eller helt mister tilliden til, at de kan indgå i eller fastholde fællesskaber.

Men stor betydning og stort omfang er ikke altid nok til at indfange, hvornår nedbrydende processer i fællesskaber kan føre til mistrivsel. Der skal føjes endnu et forhold til, nemlig placering, som vi finder i bunden af figuren. Placering kobler sig til de positioner, der er at finde i yderkanten af fællesskabet, nemlig den utrygge, usynlige og for synlige position, som på hver sin måde kan give anledning til nedbrydende processer. Vi får således her øje på, at nedbrydende processer og den pris, man er villig til at betale for at fastholde selv en perifer position i et fællesskab, og i samspil med den betydning, fællesskabet tillægges, kan være væsentlige komponenter i social mistrivsel. Er det med andre ord et fællesskab, der ikke tillægges nogen vigtighed, så kan såvel den utrygge, den usynlige og for synlige position være uden de store omkostninger. Faktisk kan positionerne i periferien endog være selvvalgte, hvis man eksempelvis indgår i et fællesskab, der ikke har nogen særlig betydning for én, og man i øvrigt ikke er i periferien i andre af de fællesskaber, som man indgår i.

Således ser vi, hvordan der skal et samspil af forhold til i unges fællesskaber, førend der er tale om social mistrivsel i ungdomslivet.

5. Hovedpointe

Fællesskaber kan bidrage til at skabe og forstærke ulighed

Bogens sidste hovedpointe handler om, at vi ofte forbinder fællesskaber med inklusion og mulighederne for at skabe lighed mellem unge. Ungefællesskaber skal således gerne bidrage til at samle, give plads og integrere alle unge, så ingen oplever at stå uden for fællesskaberne. Et sådant formål giver selvsagt stor mening, men bogens analyser peger dog her på, at det ikke nødvendigvis sker af sig selv, eller at ungefællesskaber per automatik fører til inklusion og integration. Tværtom, så synes der at være store uligheder på spil i unges forudsætninger for henholdsvis at opbygge og vedligeholde fællesskaber over tid, og risikoen for, at fællesskaber således forstærker uligheder snarere end at udligne dem, er således i høj grad til stede. Og hertil kommer, at der er tale om en ulighed, som i et vist omfang hænger sammen med ulighedsskabende forhold, som vi kender fra alle andre dele af vores samfund, som handler om, hvor du bor, hvilke ressourcer du har med dig etc.

Konkret illustreres uligheden bedst gennem at tegne to yderpositioner op. I den ene yderposition ser vi unge, som gennem opbyggende processer lykkes med at etablere og fastholde deres fællesskaber på tværs af arenaer, fællesskabsformer og overgange. Og vi ser, hvordan det for dem er langt mindre sårbart med nye begyndelser og udfordringer, når de opstår, idet de både har andre fællesskaber at falde tilbage på, ligesom de har gode erfaringer med sig, som gør, at de tror på, at det nok skal lykkes. Der opbygges således blandt disse unge meget stærke fællesskabshistorikker og sociale netværk, der yderligere synes at blive forstærket gennem hierarkier, som kobler sig til popularitet, samt til, hvor den unge bor, hvordan man ser ud, hvor sjov og festlig man er etc.

I en anden yderposition finder vi modsat unge, hvis fællesskabshistorik består af opbrud og tab af relationer. De oplever at træde ind på nye arenaer i overgangene og søge ind i nye fællesskaber, men uden nogen former for rygstød eller tryghed fra deres allerede eksisterende fællesskaber. De bærer derimod nedbrydende erfaringer med sig og oplever i hø-

jere grad at være forslået af deres tidligere erfaringer og dermed også en manglende tro på, at det nok skal lykkes. Deres erfaringer siger dem noget andet. Og også her synes disse erfaringer langt fra kun at være individuelle; de kobler sig også på flertydige og ofte subtile måder til samfundsmæssige og ungdomskulturelle hierarkier.

Samlet set ser vi således store uligheder udspille sig i relation til unges fællesskaber og dermed også forskelle i muligheder og vilkår for unge i forhold til at indgå i og danne fællesskaber. Så samtidig med, at fællesskaber kan bidrage til at skabe tilhør, integration og lighed blandt unge, ser vi altså også det modsatte være tilfældet.

Hvordan man konkret som fagprofessionel kan arbejde med denne dobbelthed og med en styrkelse af fællesskabernes muligheder for at føre til opbyggende processer, kan man læse mere om i følgende generelle opmærksomhedspunkter. Punkterne forudsætter, at de institutionelle og organisatoriske sammenhænge, der indrammer ungdomslivet, har ressourcer, kompetencer og vilje til at arbejde med at skabe tilgængelige og rummelige fællesskaber for unge i dagens Danmark.

Generelle opmærksomhedspunkter

” Man har som voksen lyst til at gå ind og gøre noget, men hvad er det, man skal gøre?

Det spørgsmål stillede en af de fagprofessionelle i en workshop, som vi afholdt i forbindelse med arbejdet med denne bog. Afsluttende skal vi her, og det på tværs af de opmærksomhedspunkter, som knytter sig til bogens enkelte dele, opridse følgende generelle punkter:

Tro ikke, at fællesskaber er en universalløsning på social trivsel

- Glem aldrig, at fællesskaber er afgørende for unge, men at de samtidig er en del af ungdomslivet på godt såvel som ondt.
- Husk på, at fællesskaber ikke per automatik beskytter imod social mistrivsel, for fællesskaber kan også virke nedbrydende. At skabe fællesskaber med adgang til opbyggende processer er et vedholdende arbejde.

Arbejd vidensbaseret

- Arbejd med unges fællesskaber på en vidensbaseret måde, hvor der tages højde for, at fællesskaber ikke er en enkelt ting, men derimod antager og udfolder sig i meget forskellige former.
- Nuancerne i unges fællesskaber er afgørende, hvis man skal have forståelse for og være skarp på, hvor man sætter ind og med hvad.

Skab fællesskaber, så der er noget for alle

- Pas på med at tænke, at alle unge er ens og har samme behov for fællesskaber. Alle unge skal ikke have det hele, men der skal være noget for alle.
- Sørg for, at der er adgang til varierende fællesskaber på forskellige arenaer, så der er noget for alle. Det kan styrke unge i svære positioner i at søge mod nye fællesskaber.

Bland jer i unges fællesskaber

- Vær involveret i unges fællesskaber i institutionelle og organiserede sammenhænge, og bidrag til at rammesætte dem sammen med de unge. Unge kan sagtens selv lave fællesskaber, men er det alene op til de unge, så risikerer de at forstærke eksisterende hierarkier.
- Arbejd med at styrke rummeligheden, mangfoldigheden og bredden. Der er brug for at gøre op med snævre kriterier for, hvad der anses for populært, tillægges værdi etc. Styrk blikket for og understøt unges egne skub til dominerende hierarkier og idealer.
- Hav særligt fokus på facilitering af grupper og rammer i forhold til værdierne omkring det sociale liv i grupperne.

Tag ansvar for unges sociale mistrivsel

- Hold øje med og ræk ud efter unge, der igen og igen oplever nedbrydende processer og befinder sig i svære positioner i periferien af fællesskaberne. Hold særligt øje i overgangene i ungdomslivet, i opstarten af noget nyt og i forbindelse med afslutninger.
- Men at række ud efter den enkelte unge kan ikke stå alene. Arbejd også for de unge, der kæmper med social mistrivsel, gennem at 'blende jer' i rammesætningen af de fællesskaber, de indgår i eller er på kanten af.

Litteratur

- Bagnoli, A. (2009). Beyond the standard interview: The use of graphic elicitation and arts-based methods. *Qualitative Research*, 9(5), 547-570.
- Bauman, Z. (2000). *Liquid Modernity*. Polity Press.
- Bauman, Z. (2001). *Community: seeking safety in an insecure world*. Polity Press.
- Bech, H. (1999). *Fritidsverden: studier i modernitet, mandighed, homoseksualitet og senmodernitet*. Lindhart og Ringberg.
- Benjaminsen, L., Bom, L. H., Fynbo, L., Grønfeldd, S. T., Espersen, H. H., & Ramsbøl, A. T. (2019). *Bag om Fællesskabsmålingen: en kvalitativ undersøgelse af social eksklusion og social deltagelse*. VIVE - Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Bennett, A. (2011). The post-subcultural turn: some reflections 10 years on. *Journal of Youth Studies*, 14(5), 493-506. 10.1080/13676261.2011.559216
- Berlant, L. (1998). Intimacy: A Special Issue. *Critical Inquiry*, 24(2), 281-288. 10.1086/448875
- Berlant, L. (2008). *The Female Complaint: The Unfinished Business of Sentimentality in American Culture*. Duke University Press. 10.1515/9780822389163
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. I: J. G. Richardson (Red.), *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* (pp. 241-258). Greenwood Press.

- Bourdieu, P. (1984). *Distinction. A Social Critique of the Judgement of Taste*. Harvard University Press.
- Bruselius-Jensen, M., & Sørensen, N. U. (2017). *Unge fællesskaber: Mellem selvfølgelighed og vedligeholdelse*. Aalborg Universitetsforlag.
- Bruselius-Jensen, M., & Sørensen, N. U. (2021). Social Communities in Transitions: Young Danes' Narratives on the Change and Maintenance of Social Communities. *Young (Stockholm, Sweden)*, 29(3), 256-271. 10.1177/1103308820940437
- Cawood, S. H. (2007). *Velkommen til pussyland: unge positionerer sig i et seksualiseret medielandskab*. Ph.d.-afhandling. Danmarks Pædagogiske Universitetsskole.
- Coleman, J. S. (1988). Social Capital in the Creation of Human Capital. *The American Journal of Sociology*, 94, 95-120. 10.1086/228943
- Crenshaw, K. (1991). Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics, and Violence against Women of Color. *Stanford Law Review*, 43(6), 1241-1299. 10.2307/1229039
- Csikszentmihalyi, M., Abuhamdeh, S., & Nakamura, J. (2005). Flow. I: A. J. Elliot, C. S. Dweck & M. V. Covington (Red.), *Handbook of competence and motivation* (pp. 598-608). Guilford Publications.
- Currah, P. (2022). *Sex Is As Sex Does*. New York University Press. 10.18574/nyu/9781479812011.001.0001
- Davies, B. (2000). *(In)scribing Body/Landscape Relations*. Rowman & Littlefield.
- Davies, B., & Harré, R. (1990). Positioning: The Discursive Production of Selves. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 20(1), 43-63. 10.1111/j.1468-5914.1990.tb00174.x
- Demant, J. (2019, 28. oktober). Forsker: Unge fuldsbaskultur lægger et tungt pres på den enkelte. *Debatindlæg*. <https://www.altinget.dk/sundhed/artikel/forsker-saet-proppen-i-unges-alkoholforbrug-ved-at-tale-om-negative-oplevelser>
- Demant, J., & Järvinen, M. (2006). Constructing maturity through alcohol experience - Focus group interviews with teenagers. *Addiction Research & Theory*, 14(6), 589-602. 10.1080/16066350600691683
- Demant, J., & Landolt, S. (2014). Youth Drinking in Public Places: The Production of Drinking Spaces in and Outside Nightlife Areas. *Urban Studies (Edinburgh, Scotland)*, 51(1), 170-184. 10.1177/0042098013484532

- Dewey, J. (2011). *Democracy and Education*. Simon & Brown.
- Ferreira, V. S. (2016). Aesthetics of Youth Scenes. *Young*, 24(1), 66-81. 10.1177/1103308815595520
- Furlong, A. (2015). Transitions, Cultures, and Identities: What Is Youth Studies? I: D. Woodman & A. Bennett (Ed.), *Youth Cultures, Transitions, and Generations: Bridging the Gap in Youth Research* (pp. 16-27). Palgrave Macmillan UK. 10.1057/9781137377234_2
- Giddens, A. (1991). *Modernity and Self-identity: self and society in the late modern age*. Polity Press.
- Granovetter, M. S. (1973). The Strength of Weak Ties. *American Journal of Sociology*, 78(6), 1360-1380. <http://www.jstor.org/stable/2776392>
- Graugaard, C. (2018). Børns og unges seksuelle landskaber. I: L. A. Roien, V. Simovska & C. Graugaard (Ed.), *Seksualitet, skole og samfund: kritiske perspektiver på seksualundervisning* (pp. 173-189). Hans Reitzel.
- Halkier, B. (2016). *Fokusgrupper* (3. udg.). Samfundslitteratur.
- Hansen, H. R. (2010). Mobning er en fællesskabsform. I: N. U. Sørensen, N. Katznelson, J. C. Nielsen & M. D. Lindstrøm (Ed.), *Den svære ungdom: 10 eksperter om unges trivsel og mistrivsel (49-64)*. Hans Reitzel.
- Harrison, K., Michael, N. P., Andreassen, R., & Raun, T. (2017). *Mediated Intimacies: Connectivities, Relationalities and Proximities*. Taylor and Francis. 10.4324/9781315208589
- Hebdige, D. (1979). *Subculture: the meaning of style*. Methuen. 10.4324/9780203139943
- Heyam, K. (2022). *Before We Were Trans*. Seal Press.
- Holm, C. (2019, 8. juni). Slap nu af: Børn og unge forventer alt for meget af livet. *Politiken*. <https://politiken.dk/debat/kroniken/art7238823/B%C3%B8rn-og-unge-forventer-alt-for-meget-af-livet>
- Holst, J. (2013). *Venskabets etik: en antik-moderne idéhistorie*. Ph.d.-afhandling. Aarhus Universitet.
- Husen, M. (1985). *Socialpædagogik og arbejdsprocesser*. Socialpædagogernes Faglige Organisation.
- Illeris, K., Katznelson, N., Nielsen, J. C., Sørensen, N. U., & Simonsen, B. (2009). *Ungdomsliv: mellem individualisering og standardisering* (1. udg.). Samfundslitteratur.
- Illouz, E. (2019). *The End of Love: A sociology of negative relations*. Oxford University Press.

- Järvinen, M., & Mik-Meyer, N. (Red.) (2005). *Kvalitative metoder i et interaktionistisk perspektiv: interview, observationer og dokumenter*. Hans Reitzel.
- Jensen, B. (2002). *Sundhed og sårbarhed: store børns beretninger om sundhed og hverdagsliv*. Hans Reitzel.
- Johansson, T. (2017). Youth studies in transition: theoretical explorations. *International Review of Sociology*, 27(3), 510-524. 10.1080/03906701.2016.1261499
- Katznelson, N., Pless, M., & Görlich, A. (2022). *Mistrivsel i lyset af tempo, præstation og psykologisering: om ny udsathed i ungdomslivet* (1. udg.). Aalborg Universitetsforlag.
- Katznelson, N., Sørensen, N. U., Nielsen, M. L., & Pless, M. (2018). *De topmotiverede unge* (1. udg.). Hans Reitzel.
- Kofoed, J., & Søndergaard, D. M. (Red.). (2009). *Mobning: sociale processer på afveje*. Hans Reitzel.
- Krogh, S. C., & Madsen, O. J. (2023). Dissecting the achievement generation: how different groups of early adolescents experience and navigate contemporary achievement demands. *Journal of Youth Studies*, 1-17. 10.1080/13676261.2022.2162812
- Lalander, P., & Johansson, T. (2017). *Ungdomsgrupper i teori och praktik*. Studentlitteratur.
- Lasgaard, M., Christiansen, J., & Friis, K. (2019). *Ensomhed blandt unge. "Hvordan har du det?" - Temaanalyse, vol. 7*. Defactum. <https://www.defactum.dk/publikationer/showPublication?publicationId=751&pageId=309986>
- Lave, J., & Wenger, E. (1991). *Situated Learning: legitimate peripheral participation*. Cambridge University Press.
- Lefebvre, H. (2014). *The Critique of Everyday Life: The One-Volume Edition*. Verso.
- Lind, U. (2019). *Trivsel i daginstitutionens hverdagsliv: et spørgsmål om det kropslige, kollektive og konflikтуelle*. Ph.d.-afhandling.
- Lund, G. E. (2021). *Fra fravær til fællesskab: Hvad kan skolen gøre?* Aarhus Universitetsforlag.
- Madsen, O. J. (2018). *Generasjon prestasjon: Hva er det som feiler oss?* Universitetsforlaget.
- Maffesoli, M. (1996). *The Time of the Tribes - The Decline of Individualism in Mass Society*. Saga Publications.

- Maffesoli, M., Shields, R., & Smith, D. (1996). *The Time of the Tribes: The Decline of Individualism in Mass Society*. SAGE Publications. 10.4135/9781446222133
- McRobbie, A., & Garber, J. (1986). Piger i subkulturer. I: J. Bay & K. Drotner (Red.), *Ungdom, en stil, et liv: En bog om ungdomskulturer*. Tiderne Skifter.
- Merriam-Webster (2022). *Community*. Merriam-Webster Dictionary. Lokaliseret den 9. januar 2023: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/community>
- Mohanty, C. (1988). Under Western Eyes: Feminist Scholarship and Colonial Discourses. *Feminist Review*, 30(1), 61-88. 10.1057/fr.1988.42
- Nielsen, L., Kubstrup Nelausen Meilstrup, M., Bjerre, C., Evald Holstein, B., Malmstrøm Jensen, B., & Gilstón Thorsteinsson, H. (2010). Projekt Optur – Fremme af psykisk trivsel blandt skoleelever [abstract]. *Nunamed 2010*, [https://psychology.ku.dk/staff/academic_staff/?pure=en%2Fpublications%2Fprojekt-optur--fremme-af-psykisk-trivsel-blandt-skoleelever\(1b9fa53d-b078-4cec-8fb8-ddd0740aab12\).html](https://psychology.ku.dk/staff/academic_staff/?pure=en%2Fpublications%2Fprojekt-optur--fremme-af-psykisk-trivsel-blandt-skoleelever(1b9fa53d-b078-4cec-8fb8-ddd0740aab12).html)
- Nixon, J. (2015). *Hannah Arendt and the Politics of Friendship*. Bloomsbury Academic.
- Odenbring, Y., & Johansson, T. (2021). *Violence, Victimisation and Young People: Education and Safe Learning Environments*. Springer International Publishing.
- O'Flynn, G., & Petersen, E. B. (2007). The 'good life' and the 'rich portfolio': young women, schooling and neoliberal subjectification. *British Journal of Sociology of Education*, 28(4), 459-472. 10.1080/01425690701369483
- Österberg, E. (2007). *Vänskap - en lång historia*. Atlantis.
- Ottosen, M. H., Andreasen, A. G., Dahl, K. M., Hestbæk, A., Lausten, M., & Rayce, S. B. (2018). *Børn og unge i Danmark: velfærd og trivsel 2018*. VIVE - Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Pahl, R., & Spencer, L. (2010). Family, Friends, and Personal Communities: Changing Models-in-the-Mind. *Journal of Family Theory & Review*, 2(3), 197-210. 10.1111/j.1756-2589.2010.00053.x
- Persson, M., Espedalen, L. E., Stefansen, K., & Strandbu, Å. (2020). Opting out of youth sports: how can we understand the social processes involved? *Sport, Education and Society*, 25(7), 842-854. 10.1080/13573322.2019.1663811
- Petersen, A. (2017). *Præstationssamfundet* (1. udg.). Hans Reitzel.

- Petersen, M. N., Harrison, K., Raun, T., & Andreassen, R. (2017). Introduction. I: R. Andreassen, M. N. Petersen, K. Harrison & T. Raun (Red.), *Mediated Intimacies: Connectivities, Relationalities and Proximities* (pp. 1-16). Routledge.
- Pless, M., & Sørensen, N. U. (Red.) (2018). *Ungeperspektiver: tænkninger og tilgange i ungdomsforskningen* (1. udg.). Aalborg Universitetsforlag.
- Plummer, K. (2003). *Intimate Citizenship: Private Decisions and Public Dialogues*. McGill-Queen's University Press.
- Putnam, R. D. (2000). Bowling Alone: America's Declining Social Capital. I: L. Crothers & C. Lockhart (Red.), *Culture and Politics: A Reader* (pp. 223-234). Palgrave Macmillan US. 10.1007/978-1-349-62965-7_12
- Rabøl Hansen, H. (2011). (Be)longing – Forståelse af mobning som længsel efter at høre til. *Psyke & Logos*, 32(2), 16. 10.7146/pl.v32i2.8733
- Reckwitz, A., Carleheden, M., Petersen, A., & Havemann, T. (2019). *Singulariteternes samfund: om modernitetens strukturændringer*. Hans Reitzel.
- Rosa, H. (2021). *Fremmedgørelse og acceleration* (1. udg.). Hans Reitzel.
- Søndergaard, D. M. (2009). Mobning og social eksklusionsangst. I: D. M. Søndergaard & J. Kofoed (Red.), *Mobning: Sociale processer på afveje* (pp. 21-58). Hans Reitzel.
- Søndergaard, D. M. (2011). Mobning, mobbefryd, humor og fællesskab. I: S. Brinkmann & E. Jensen (Red.), *Fællesskaber i skolen* (pp. 45-78). Akademisk Forlag.
- Sørensen, N. U. (2005). *Meget mere end metroseksuel: krop, køn og identitet blandt unge mænd i den senmoderne massekultur*. Ph.d.-afhandling. Forskerskolen i Livslang Læring, Roskilde Universitetscenter.
- Sørensen, N. U., Löfgren-Mårtenson, C., & Månsson, S. (2018). Unge i klemme – nye udfordringer, grænser og gråzoner. I: L. A. Roien, V. Simovska & C. Graugaard (Red.), *Seksualitet, skole og samfund: kritiske perspektiver på seksualundervisning* (pp. 209-232). Hans Reitzel.
- Sørensen, N. U., Pless, M., Katznelson, N., & Nielsen, M. L. (2017). Picture Perfect: Præstationsorienteringer blandt unge i forskellige ungdomslivskontekster. *Tidsskrift for Ungdomsforskning*, 17(2), 27-48.
- Sørensen, N. U., & Nielsen, J. C. (2015). Et helt normalt perfekt selv. Konstruktioner af selvet i unges beretninger om mistrivsel. *Dansk Sociologi*, 25(1), 33-54. 10.22439/dansoc.v25i1.4841
- Staanæs, D. (2004). *Køn, etnicitet og skoleliv* (1. udg.). Samfundslitteratur.

- Sundhedsstyrelsen (2022). *Mental Sundhed*. Sundhedsstyrelsen. Lokaliseret den 9. januar 2023: <https://www.sst.dk/da/viden/Mental-sundhed>
- Thingstrup, S. H., & Marschall, A. (2019). Indledning: Trivselsbegrebet mellem politik, pædagogik og praksis. I: A. Marschall, S. H. Thingstrup & S. K. Bonde (Red.), *Trivsel i daginstitutionen: mellem politik, pædagogik og praksis* (pp. 17-32). Akademisk Forlag.
- Thomsen, R., Ravn, S., & Østergaard, J. (2014). *Tidslinjer som metodisk greb i studiet af vendepunkter i unges livsforløb*. Samfundslitteratur.
- Thomson, P. (2008). Children and young people: Voices in visual research. I: P. Thomson (Red.), *Doing Visual Research with Children and Young People* (pp. 1-20). Routledge. 10.4324/9780203870525
- Thorup, M. (2022). *Kampen om identitetspolitik: en samtidsidéhistorie* (1. udg.). Klim.
- Wacquant, L. (2007). Territorial Stigmatization in the Age of Advanced Marginality. *Thesis Eleven*, 91(1), 66-77. 10.1177/0725513607082003
- Walther, A. (2006). Regimes of youth transitions: Choice, flexibility and security in young people's experiences across different European contexts. *Young (Stockholm, Sweden)*, 14(2), 119-139. 10.1177/1103308806062737
- Walther, A., Batsleer, J., Loncle, P., & Pohl, A. (2020). *Young people and the struggle for participation: Contested practices, power and pedagogies in public spaces* (1. udg.). Routledge.
- Weisner, T. S. (2014). Culture, Context, and Child Well-Being. I: A. Ben-Arieh, F. Casas, I. Frønes & J. E. Korbin (Red.), *Handbook of Child Well-Being: Theories, Methods and Policies in Global Perspective* (pp. 87-103). Springer Netherlands. 10.1007/978-90-481-9063-8_3
- Willis, P. E. (2017). *Learning to Labour: how working class kids get working class jobs*. Ashgate. 10.4324/9781351218788
- Winther-Lindqvist, D. (2010). På tærsklen til et ungdomsliv: social identitet og fremmelighed. *Psyke & Logos*, 31(1), 27. 10.7146/pl.v31i1.8453
- Woodman, D., & Leccardi, C. (2015). Generations, Transitions, and Culture as Practice: A Temporal Approach to Youth Studies. I: D. Woodman & A. Bennett (Red.), *Youth Cultures, Transitions, and Generations: Bridging the Gap in Youth Research* (pp. 56-68). Palgrave Macmillan UK. 10.1057/9781137377234_5

- Woodman, D., & Wyn, J. (2015). *Youth and Generation: Rethinking Change and Inequality in the Lives of Young People*. SAGE Publications. 10.4135/9781473910591
- Yuval-Davis, N. (2006). Intersectionality and Feminist Politics. *The European Journal of Women's Studies*, 13(3), 193-209. 10.1177/1350506806065752

Fællesskaber forbindes stort set altid med noget godt. Det gælder også fællesskaber i ungdomslivet, der ofte betragtes som et svar på de udfordringer og den mistrivsel, som har spredt sig blandt nutidens unge. Fællesskaber anses som noget, der kan skabe stabilitet og tilhørsforhold i et ungdomsliv, som er præget af individualisering, præstationskultur, polarisering og andre forandringer og opbrud.

Men fællesskaber er langt fra altid godt. De kan forstærke præstationspresset, øge polariseringen og skabe oplevelser af utilstrækkelighed og udenforskab.

I denne bog præsenterer forfatterne en række nye forståelser og indsigter i unges fællesskaber, der kan nuancere billedet af, hvad fællesskaber er for en størrelse, hvilken betydning de har for nutidens unge, og hvornår de gør godt og ondt.

Bogen stiller skarpt på, hvordan unges fællesskaber forandrer sig over tid, hvilke idealer de er omgærdet af, hvilke forskellige former de tager, samt hvilke positioner i fællesskaberne der er særligt svære at befinde sig i. Bogen bidrager også med opmærksomhedspunkter, der kan bruges i arbejdet med at skabe gode og opbyggende fællesskaber i ungdomslivet.

Fællesskaber i ungdomslivet henvender sig både til praktikere, studerende, forskere, forældre og undervisere, der beskæftiger sig med fællesskaber og trivsel i ungdomslivet, samt til de aktører, der skaber rammerne for dette arbejde.

Bogen er skrevet af forskere fra Center for Ungdomsforskning og bygger på resultaterne fra forskningsprojektet *Kan ungefællesskaber gøre ondt?*, som er blevet til i et samarbejde med Mary Fonden. Forskningsprojektet og bogen er muliggjort gennem en bevilling fra William Demant Fonden.